

รายงานการวิจัย

แผนงานวิจัย เรื่อง

การพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม)
The Development of a Village Model of Peace Regarding Religious Teachings
(Buddhism, Christian and Islam)

โดย

พระมหาเสรีชน นริสสุโร (พันธ์ประโคน), ดร.

ผศ.ดร. กมลาศ ภูวนาธิพงศ์

นายสุกิจจ์ บุตรเคน

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๓

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 800763012

รายงานการวิจัย

แผนงานวิจัย เรื่อง

การพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม)
The Development of a Village Model of Peace Regarding Religious Teachings
(Buddhism, Christian and Islam)

โดย

พระมหาเสรีชน นริสโร (พันธะประโคน), ดร.

ผศ.ดร. กมลาศ ภูวนาธิพงศ์

นายสุกิจจ์ บุตรเคน

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๓

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 800763012

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

The Development of a Village Model of Peace Regarding Religious Teachings (Buddhism, Christian and Islam)

By

Phramaha Serichon Narissaro (Phanprakhon), Dr.

Assist.Pof.Dr. Kamalas Phoowachanathipong

Mr. Sukit Butken

Buddhist Research Institute

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

B.E. 2020

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 800763012

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย : การพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม)

ผู้วิจัย : พระมหาเสรีชน นริสโร (พันธ์ประโคน),ดร., ผศ.ดร. กมลาศ ภูวนาธิพงศ์ และนายสุกิจจ์ บุตรเคน

ส่วนงาน : สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปีงบประมาณ : ๒๕๖๓

ทุนอุดหนุนการวิจัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

รายงานการวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม) ๒) เพื่อพัฒนารูปแบบหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม) และ ๓) เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม) การศึกษาในพื้นที่ภาคเหนือกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ รวบรวมข้อมูลจากเอกสารและจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นผู้นำทางศาสนา กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นักวิชาการ ประชาชนในชุมชนหรือหมู่บ้าน ในสถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐ องค์กร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมทางศาสนา รวมทั้งสิ้นจำนวน ๔๐ รูป/ คน เครื่องมือการวิจัยได้แก่การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มเป็นเครื่องมือในการวิจัย แล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เป็นองค์ความรู้

การศึกษาในพื้นที่ภาคกลางและภาคใต้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed method) โดยใช้วิธีเชิงคุณภาพ ลักษณะการวิจัยเชิงปฏิบัติการด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม และวิธีวิจัยเชิงปริมาณขยายผลวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้นำทางศาสนา หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ และเยาวชนในพื้นที่ รวมทั้งสิ้นจำนวน ๑๑๑ รูป/คน เครื่องมือการวิจัยได้แก่ แบบสำรวจการรับรู้ชุมชนสันติสุข แบบประเมินความพึงพอใจ การสัมภาษณ์เชิงลึก กิจกรรมเสวนา การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการจัดกิจกรรมสื่อสารสร้างสรรค์สันติสุข วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่า

ประการแรก การส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนามีหลายกิจกรรม เช่น การให้การศึกษาแบบไม่เป็นทางการ ซึ่งเกี่ยวกับการถ่ายทอดทางสังคมของหมู่บ้าน การส่งเสริมการศึกษาในระดับชุมชน เช่น การพัฒนาอาชีพ การนำความรู้ภายนอกเข้าสู่ภายใน และการจัดการศึกษานอกระบบจากหน่วยงานราชการต่าง ๆ ที่เน้นการฝึกการพัฒนาอาชีพ

โดยไม่ขัดแย้งกับหลักการศาสนาแห่งตน รวมทั้งกิจกรรมที่มีบทบาททางสังคม เช่น สาธารณสุข สังคม สงเคราะห์ ส่งเสริมอาชีพ เผยแพร่ศาสนา และส่งเสริมประเพณี ทั้งนี้มีจุดร่วมที่ทำให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสันติในท่ามกลางความแตกต่างทางวัฒนธรรม ได้แก่ ๑) การให้ความรัก และความผูกพัน ที่มีต่อกัน ๒) การเคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน ๓) การให้ความเมตตา ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ๔) การสร้างความสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือกัน และมีการทำกิจกรรมร่วมกัน มีการส่งเสริมกิจกรรมตามหลักศาสนาบูรณาการให้เข้าใจวิถีชีวิตเชิงพหุวัฒนธรรม การปลูกจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกันผ่านกลุ่มเยาวชนให้เห็นคุณค่ามรดกวัฒนธรรมของชุมชน เช่น การจัดกิจกรรมเป็นมัคคุเทศก์แนะนำสถานที่ท่องเที่ยว และวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชน เป็นต้น

ประการที่ ๒ การพัฒนารูปแบบหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนาด้วยวิธีการอบรมศีลธรรม ส่งเสริมให้เกิดการเคารพ และตระหนักถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกลุ่มคนต่าง ๆ ให้การศึกษาและพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของเด็ก เยาวชน และชุมชน มีการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนท้องถิ่นให้สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของชุมชน ท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรมและความเชื่อ จัดระบบการศึกษาแบบวิถีชาเลเซียน เน้นให้มีความรู้ควบคู่คุณธรรม ซึ่งเป็นที่ยอมรับของผู้ปกครองเป็นอย่างมากในการส่งเสริมบุตรหลานเข้ามาเรียน ด้านสังคม มุ่งเน้นการสงเคราะห์ มุ่งช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่อยู่ห่างไกลที่มีฐานะยากจน เป็นต้น จากการสำรวจและถอดบทเรียนพื้นที่ชุมชน การประชุมกลุ่มย่อยและการเสวนาพบว่า ถึงแม้จะนับถือศาสนาต่างกันแต่ชุมชนก็อาศัยอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีความเอื้ออาทรต่อกัน เคารพในสิทธิ และตระหนักในหน้าที่ของแต่ละคน และยึดคำสอนตามหลักศาสนาของตนในการดำเนินชีวิต ชุมชนให้ความสำคัญกับเยาวชนว่าเป็นผู้สมควรได้รับการส่งเสริม และปลูกฝังวิถีการดำเนินชีวิต อยู่ร่วมกันแบบพหุวัฒนธรรม มีน้ำใจกับคนในชุมชน รักษาประเพณีอันดีงาม และร่วมกันดูแลมรดกทางวัฒนธรรมสืบต่อไป

ประการที่ ๓ รูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม) พบว่าความสัมพันธ์อันดีของศาสนิกทั้ง ๓ ศาสนาอันตั้งอยู่บนฐานแห่งการรู้และเข้าใจชุมชนของตนเองอย่างแท้จริงจะเป็นพลังขับเคลื่อนอย่างมหาศาลให้ชุมชนได้พัฒนาก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว หัวหน้าชุมชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนาสัมพันธ์เป็นเบื้องต้นก่อน แล้วจึงพัฒนาองค์ประกอบ ๕ รูปแบบ ได้แก่ ๑) การจัดการทรัพยากรชุมชน เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ๒) การแลกเปลี่ยนพหุวัฒนธรรมที่เป็นไปอย่างสันติ ๓) การปกครองส่วนท้องถิ่นที่เอื้อสำหรับศาสนิกชนทั้ง ๓ ศาสนา ๔) การจัดการความขัดแย้ง และ ๕) การสร้างอัตลักษณ์ของหมู่บ้านต้นแบบสันติสุข ส่วนคนในชุมชนต้องสำนึกรักถิ่นฐานตนเอง หมั่นปลูกฝังวิถีการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข คือ ๑) การเป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ ๒) การรู้หน้าที่ของตนเอง ๓) การช่วยเหลือกัน

การแสดงความมีน้ำใจกับคนในชุมชน และคนรอบข้าง ๔) การเกื้อกูลกัน และ ๕) การทำกิจกรรม
ชุมชนร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: การพัฒนา, หมู่บ้านต้นแบบสันติสุข, หลักคำสอนของศาสนา, การอยู่ร่วมกันของสังคม

Research Title : The Development of a Village Model of Peace Regarding Religious Teachings (Buddhism, Christian and Islam)

Researchers : Phramaha Serichon Narissaro (Phanprakhon),Dr., Assist.Pof.Dr. Kamalas Phoowachanathipong and Mr. Sukit Butken

Department : Buddhist Research Institute, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Fiscal Year : 2563 /2020

Research Scholarship Sponsor : Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

This research has three objectives: 1) to promote the development activities of peace village prototype in accordance with the doctrine of Buddhism (Buddhism, Christianity and Islam), 2) To develop the model of the Peace village prototype according to the religious doctrine (Buddhism, Christianity, and Islam), and 3) To propose a model for the development of the peace village prototype according to the religious doctrine (Buddhism, Christianity, and Islam).

The research in northern and northeastern regions is qualitative research. Gather information from documents and key informants who are religious leaders, village chiefs, local authorities, scholars and people in community, education institution, government representative, and religious related organization; totaling 40 persons. The research tools include in-depth interviews and focus groups then analyzed and synthesized. The research in central and southern regions is mixed method research using qualitative methods, participatory action research-PAR and quantitative research magnifies qualitative research. Key informants and samples include 1) Community leaders, 2) Three religious leaders, 3) Local government authorities, 4) Local youths, totaling 111 persons. The research tools include 1) peace community awareness surveys, 2) participation satisfactory assessments, 3) in-depth interviews, 4) discussion activities, 5) participant observations and 6) organizing peace creative media activities. Then analyze quantitative data with average, percentage, and standard deviation; analyze qualitative data with content analysis.

The results are as followed:

First, there are several activities to promote the development of peace model villages according to the doctrine of religion consist of the informal educational activities, which are studies on socialization of villages; community education activities such as career development, knowledge management. And informal education management activities from government sections that focus on skills and career development without conflicting against their religious principles; as well as socially active activities such as public health, social work, promoting occupation, evangelical religion, and promoting traditions. The common points which lead no conflict in cultural differences include four guidelines for peaceful coexistence: first, giving love and bonding to each other; second, respecting each other; third, compassion, helping each other and fourth, building harmony, generosity and performing activities together, and promoting religious activities by promoting integration to understand multicultural lifestyles and deliver coexistence awareness through youth groups. This leads to the strengthening of consciousness, such as organizing activities as tourist guided guides for tourist attractions and community lifestyle.

Second, the development of a village model for peace based on the religious doctrine; developments have been made in moral training. Promote respect and awareness of human dignity and protect human rights among people, educate and improve learning of children, youth and communities. Improve the local community's livelihoods to be sustainable, self-reliant and stimulate peaceful coexistence of the community in the midst of multiculturalism and belief. Development of peace villages is in many areas, such as education by providing the Salesian education system. Of which emphasis is on knowledge along with morality, therefore highly accepted by parents in promoting their children into school. Social work focuses on helping children and young people from poor families. There are operations through activities, surveys and lessons learned from community, and focus groups. The reflection is although there are different religions, communities live together in peace, and people in the community are very attached to each other. People in the community value are young people should be encouraged and

cultivate a way of living, multicultural coexistence, be kind to the people in the community, maintain good traditions and continuity of cultural heritage.

Third, the development of a peace model village based on the religious doctrine (Buddhism, Christianity, Islam) found that good relationship among the three religions based on knowing and truly understanding own communities will be a huge driving force for the community to progress rapidly. The head of the community or all relevant parties must first understand the religious relations and then develop these five elements; 1) Effective management of community resources; 2) Peaceful multicultural exchange; 3) Local governments that support the three religions; 4) Conflict management and 5) the creation of the identity of the peace model village. People in the community must be grateful for their homeland. Cultivate a peaceful way of coexistence: 1) being a giver rather than a recipient, 2) knowing their duties, 3) helping each other. 4) Mutual co-operation and 5) continuous community activities together.

Keywords: development, peace village prototype, religious doctrine, coexistence of society

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม)” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม) ๒) เพื่อพัฒนารูปแบบหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม) และ ๓) เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม) การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานโดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพและเชิงปฏิบัติการ แล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อให้ได้ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ให้ออกสันทักวิจัยให้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย ทั้งนี้ได้เพิ่มพูนความรู้ทางวิชาการประสบการณ์อย่างมีส่วนร่วมกับบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องจนทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้ให้คำแนะนำ ให้ข้อชี้แนะทางวิชาการติดตามความก้าวหน้าในการดำเนินโครงการวิจัยเป็นระยะจนเป็นรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ และร่วมกิจกรรมกลุ่มที่ให้ความร่วมมือกับคณะผู้วิจัยเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณทุกข้อมูลที่ได้จากการพบปะ พูดคุย และสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการของแกนนำระดับชุมชนทั้งในพื้นที่จังหวัดเชียงราย ลำพูน บุรีรัมย์ นครราชสีมา พระนครศรีอยุธยา และนครศรีธรรมราช รวมถึงผู้ที่เสียสละเวลาเข้ามาเข้าร่วมขับเคลื่อน ดำเนินการ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถือว่าทุกท่านมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่ทำให้ข้อมูล ข้อเท็จจริง เกิดความครบถ้วน ครอบคลุม และเพียงพอที่จะนำเข้าสู่การประมวล วิเคราะห์ สังเคราะห์ และสรุปผลการวิจัย

สุดท้ายขอขอบคุณทีมงานผู้ร่วมวิจัยโดยเฉพาะอย่างยิ่งหัวหน้าโครงการย่อยทั้ง ๒ ท่าน คือ ผศ.ดร.กมลลาศ ภูวนาธิพงศ์ และ นายสุกิจจ์ บุตรเคน รวมถึงผู้ช่วยนักวิจัย นิสิตที่ร่วมลงพื้นที่จัดเก็บข้อมูลภาคสนามและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกรูปหรือคน ที่มีส่วนเติมเต็มให้โครงการวิจัยเรื่องนี้ประสบผลสำเร็จและบรรลุยังวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ขอขอบคุณความดีและอรรถประโยชน์ได้อันเกิดจากโครงการวิจัยนี้ถวายเป็นพุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา และมอบเป็นปัญญาบารมีทานแด่ผู้ที่สนใจศึกษาเพื่อนำไปพัฒนาสู่การประยุกต์ใช้และการปฏิบัติ มา ณ โอกาสนี้ด้วย

พระมหาเสรีชน นริสสุโร (พันธ์ประโคน)

๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ง
กิตติกรรมประกาศ	ช
สารบัญ	ซ
สารบัญภาพ	ญ
สารบัญตาราง	ฎ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฏ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย	๔
๑.๓ ปัญหาการวิจัย	๔
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๕
๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	๗
๑.๖ ประโยชน์ที่จะได้รับ	๗
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๙
๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของศาสนาพุทธ คริสต์ อิสลาม	๙
๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับสังคมพหุวัฒนธรรม	๑๘
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการอยู่ด้วยกันอย่างสันติ	๒๙
๒.๔ แนวคิดทางศาสนากับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ	๔๑
๒.๕ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างความปรองดองสมานฉันท์	๕๘
๒.๖ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับศาสนสัมพันธ์	๖๔
๒.๗ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน	๗๑
๒.๘ แนวคิดการกระบวนการณ์มีส่วนร่วม	๗๙
๒.๙ ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่และข้อมูลที่เกี่ยวข้อง	๘๘
๒.๑๐ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๙๙
๒.๑๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๑๐๕

บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๐๖
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๑๐๖
๓.๒ พื้นที่และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๑๐๗
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๑๑๑
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๑๑๔
๓.๕ การจัดการและการวิเคราะห์ข้อมูล	๑๑๙
๓.๖ การนำเสนอผลการวิจัย	๑๒๑
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๑๒๒
๔.๑ การส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม)	๑๒๒
๔.๒ การพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม)	๑๖๒
๔.๖ รูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม)	๑๘๙
๔.๗ องค์ความรู้จากการวิจัย	๑๙๖
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๒๐๐
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๒๐๑
๕.๒ อภิปรายผล	๒๑๖
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๒๒๗
บรรณานุกรม	๒๒๙
ภาคผนวก	๒๓๗
ก. เครื่องมือการวิจัย	๒๓๙
ข. ภาพกิจกรรมการลงพื้นที่และกิจกรรมประกอบการวิจัย	๒๔๕
ค. การรับรองการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์	๒๕๗
ง. ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากการวิจัย.....	๒๖๐
ประวัติคณะผู้วิจัย	๒๖๔

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
๒.๑	แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย	๑๐๕
๔.๑	ภาพโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในบริเวณวัดสำเภาล่ม	๑๒๘
๔.๒	สื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์ แนวทางการส่งเสริมกิจกรรมชุมชนพหุวัฒนธรรม	๑๒๙
๔.๓	ภาพงานเสวนาแนวทางการส่งเสริมกิจกรรมชุมชนพหุวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุข	๑๓๐
๔.๔	ภาพสรุปการเสวนา	๑๓๑
๔.๕	ข่าวสารจากองค์การบริหารส่วนตำบลสำเภาล่ม	๑๓๓
๔.๖	ภาพการเยี่ยมโรงเรียนและปราชญ์ชาวบ้านหลังบ้านโปรตุเกส	๑๓๔
๔.๗	ภาพป้ายประชาสัมพันธ์ส่งผลงานสร้างสรรค์	๑๓๕
๔.๘	คิวอาร์โค้ด สื่อสร้างสรรค์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	๑๓๘
๔.๙	ภาพเข้าพบผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราชเพื่อรับฟังนโยบาย	๑๔๒
๔.๑๐	ภาพประชาสัมพันธ์ส่งผลงานสร้างสรรค์	๑๔๔
๔.๑๑	ภาพเยาวชนลงพื้นที่เพื่อถ่ายทำคลิปสื่อสร้างสรรค์ตามสถานที่ต่าง ๆ	๑๔๘
๔.๑๒	คิวอาร์โค้ด สื่อสร้างสรรค์ จังหวัดนครศรีธรรมราช	๑๕๐
๔.๑๓	ภาพสำรวจพื้นที่ ชุมชนบ้านห้วยสลัก ตำบลป่าแดด อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย	๑๗๙
๔.๑๔	ภาพสัมภาษณ์ เจ้าคณะจังหวัดเชียงรายและรองเจ้าคณะจังหวัดเชียงราย	๑๘๑
๔.๑๕	ภาพพิธีเปิดศูนย์เรียนรู้พหุวัฒนธรรมบนพื้นที่สูง	๑๘๕
๔.๑๖	ภาพองค์ความรู้จากการวิจัย	๑๙๗

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๔.๑	ตารางกิจกรรมการลงพื้นที่ภาคกลาง	๑๒๗
๔.๒	ตารางกิจกรรมการลงพื้นที่ภาคใต้	๑๔๐
๔.๓	ตารางผลงานของเด็กและเยาวชนผ่านเพลงสารนครศรีธรรมราช	๑๕๑
๔.๔	ตารางเปรียบเทียบความสอดคล้องของการสะท้อนความคิดของชุมชนพหุวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช และพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	๑๖๔
๔.๕	ตารางแสดงจำนวน และคำร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง	๑๖๕
๔.๖	ตารางแสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของแบบสำรวจการรับรู้ชุมชนสันติสุข โดยรวมและรายด้าน โดยภาพรวม	๑๖๖
๔.๗	ตารางแสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ด้านทาน	๑๖๖
๔.๘	ตารางแสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ด้านปิยวาจา	๑๖๗
๔.๙	ตารางแสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ด้านอัตถจริยา	๑๖๘
๔.๑๐	ตารางแสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ด้านสมานัตตตา	๑๖๘
๔.๑๑	ตารางแสดงจำนวน และคำร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง	๑๖๙
๔.๑๒	ตารางแสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของแบบสำรวจการรับรู้ชุมชนสันติสุข โดยรวมและรายด้าน โดยภาพรวม	๑๗๐
๔.๑๓	ตารางแสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับแบบสำรวจการรับรู้ชุมชนสันติสุข โดยรวมและรายด้าน จำแนกเป็นรายข้อ ด้านทาน	๑๗๑
๔.๑๔	ตารางแสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับแบบสำรวจการรับรู้ชุมชนสันติสุข โดยรวมและรายด้าน จำแนกเป็นรายข้อ ด้านปิยวาจา	๑๗๑
๔.๑๕	ตารางแสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับแบบสำรวจการรับรู้ชุมชนสันติสุข โดยรวมและรายด้าน จำแนกเป็นรายข้อ ด้านอัตถจริยา	๑๗๒
๔.๑๖	ตารางแสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับแบบสำรวจการรับรู้ชุมชนสันติสุข โดยรวมและรายด้าน จำแนกเป็นรายข้อ ด้านสมานัตตตา	๑๗๓
๔.๑๗	ตารางเปรียบเทียบความสอดคล้องของการสะท้อนคิดของชุมชนพหุวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช และพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	๑๗๔
๔.๑๘	ตารางกิจกรรมการลงพื้นที่ภาคเหนือ	๑๗๖

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

คำย่อเกี่ยวกับพระไตรปิฎก

งานวิจัยฉบับนี้ใช้พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในการอ้างอิง โดยจะระบุที่ระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังคำย่อชื่อคัมภีร์ ตัวอย่างเช่น ที.สี.(บาลี) ๙/๓/๓๖ หมายถึง สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค พระไตรปิฎกภาษาบาลี เล่มที่ ๙ ข้อที่ ๓ หน้า ๓๖, ที.สี.(ไทย) ๙/๑๗๐/๕๖ หมายถึง สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ ๙ ข้อที่ ๑๗๐ หน้า ๕๖

พระสุตตันตปิฎก

ที.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.อฏฐก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อฏฐกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.นวก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

รูปแบบการดำเนินชีวิตหรือวิถีชีวิตของผู้คนที่แตกต่างกัน สามารถเป็นชนวนที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งได้ทุกเมื่อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของศาสนาและความเชื่อ เพราะมนุษย์คือสิ่งมีชีวิตที่ต้องการปัจจัยมากมายในการดำรงชีวิต และหนึ่งในนั้นคือเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจเพื่อยึดถือเป็นหลักดำเนินชีวิต เกิดเป็นศาสนาและลัทธิต่าง ๆ จากความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ถิ่นที่อยู่ และการดำเนินชีวิต โลกใบนี้ของเราจึงมีกันอยู่หลากหลายศาสนา ซึ่งโดยแก่นหลักแล้วทุกศาสนามีคำสอนที่คล้องกันคือการสอนให้ทุกคนเป็นคนดี และเนื่องด้วยการกระจายตัวของผู้คนทั่วทุกมุมโลกจากการที่มีผู้นับถือศาสนาที่แตกต่างกันอาศัยปะปนในพื้นที่เดียวกัน และจากความคิดความเชื่อบางประการที่ไม่สอดคล้อง กลายเป็นชนวนที่ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งขึ้นได้ เพราะเป็นเรื่องบอบบางมีผลต่อจิตใจบ่อยครั้งที่ความขัดแย้งนั้นบานปลายจนทำให้เกิดเหตุการณ์ความรุนแรงตามมาด้วยคำว่า ความศรัทธา ที่หลายคนยึดมั่นทำให้สามารถทำทุกวิถีทางเพื่อปกป้องกว่าความคิดของตนนั้นถูกต้องที่สุด แม้จะเกิดความรุนแรงหรือแม้กระทั่งเสียเลือดเสียเนื้อก็ตาม มนุษย์ที่ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมปัจจุบันไม่ว่าเพศใด ภาษาใด เชื้อชาติและเผ่าพันธุ์ใด มีความแตกต่างเป็นธรรมดา ความแตกต่างในความคิดเป็นปกติของมวลมนุษย์ ความเหมือนกันของปัจเจกบุคคลนั้นเหมือนกันตรงที่ต้องการปัจจัย ๔^๑ อาหาร อากาศ ที่อยู่ อาศัย ยารักษาโรค เพื่อดำรงชีวิตอยู่ในสังคมชุมชน ความเหมือนความแตกต่างเป็นธรรมดาของมนุษย์ ความแตกต่างที่มนุษย์มีนั้น นอกจากรูปธรรมที่ปรากฏให้ผู้คนเห็นแล้ว ความแตกต่างที่ไม่อาจเหมือนกันได้คือ ความแตกต่างด้านความคิด ถือว่าเป็นความแตกต่างที่สวยงาม ความคิด-ความเห็นที่ต่างกันเป็นนามธรรม ซึ่งทำให้มนุษย์สร้างสรรค์บทกวีนิพนธ์ บทเพลงอันไพเราะ ความต่างมิใช่ความแตกแยก หากแต่เป็นความงดงามทางความคิดเห็น การนับถือศาสนาเป็นความเห็นต่างที่สำคัญของโลก ศาสนาสร้างสรรค์และรังสรรค์ ผลงานศิลปวัฒนธรรมจำนวนมาก อาทิ พุทธศิลป์ วรรณกรรมคัมภีร์แนวพุทธ บทสวดมนต์ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง ในส่วนของศาสนาอิสลามได้สร้างสรรค์ลายอาหรับ ที่เรียกว่า ARABESQUES (อาราเบสก์)^๒ ที่เป็นศิลปะจิตรกรรมฝาผนัง

^๑ ชุม, มนุษย์กับปัจจัย ๔, ที่มา: <https://www.thairath.co.th/content/36865Z>, สืบค้นเมื่อวันที่ ๗ มีนาคม ๒๕๖๓.

^๒ วรพจน์ ไวยเวหา, ทฤษฎีเชิงช่าง Islamic Geometry แนวคิด ความงาม และการสร้างสรรค์, วารสารรุสมิแล, ปีที่ ๔๐ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๖๒, หน้า ๔๙.

ลวดลายรูปทรงเลขาคณิต นำมาสร้างสรรค์ศิลปะเป็นลวดลายเลือกใช้จากพื้นฐานทัศนคติอิสลามที่มีต่อโลก สัญลักษณ์ความไม่สิ้นสุด ส่วนศิลปะแนวศาสนาคริสต์ ๑ ใน ๑๐ อันดับโบสถ์คริสต์ที่สวยงามที่สุดของโลก ได้แก่ มหาวิหารมิลาน^๓ ในประเทศอิตาลี ตั้งอยู่ใจกลางกรุงมิลาน เป็นสถาปัตยกรรมหินอ่อนแบบโกธิก มีรูปปั้น รูปสลัก อยู่จำนวนมาก ถือว่าเป็นวิหารที่ใหญ่ที่สุดในโลก

ความเชื่อทางศาสนาข้างต้นเป็นเพียงความแตกต่างไม่ใช่ความแตกแยก เห็นได้จากชุมชนสามศาสนาคือการรวมตัวกันของคนในชุมชนบริเวณพื้นที่เดียวกัน ที่มีความเชื่อทางศาสนาต่างกัน ได้แก่ ชุมชนกุฎีจีนย่านบางกอกน้อย เป็นชุมชนที่อยู่ร่วมกันระหว่าง ศาสนาพุทธ คริสต์ อิสลาม แต่อยู่ร่วมกันโดยประสานประโยชน์ ลดความขัดแย้ง หาจุดร่วมในความแตกต่าง

ปัจจุบันสถานการณ์ความขัดแย้งของโลก นอกจากการขัดกันผลประโยชน์แล้ว ปัญหาความขัดแย้งที่มาจากสาเหตุทางศาสนานั้น เริ่มขยายตัวและแผ่กระจายออกไปในหลายพื้นที่ของโลก ความเชื่อที่เกิดจากการบิดเบือนคำสอนของศาสนา และมอมเมาบุคคลอันส่งผลให้บุคคลบางกลุ่มบางคน ตัดสินใจลงมือกระทำการบางสิ่งบางอย่างโดยขาดไร้ซึ่งมนุษยธรรม และทำให้เกิดลัทธิใช้ความรุนแรง โดยนำศาสนามาอ้างให้เชื่อว่าการกระทำเช่นนั้นจะไปสู่สรวงสวรรค์ อันเป็นการรองรับการกระทำกลุ่มของตน จะเห็นได้ว่าความขัดแย้งดังกล่าวทำให้มีผู้บริสุทธิ์ล้มตายเป็นจำนวนมาก ตัวอย่างความขัดแย้งในอดีตได้แก่ สงครามครูเสดเป็นการต่อสู้แย่งชิงดินแดนแห่งพระเจ้าของสองศาสนา ได้แก่ กรุงเยรูซาเล็ม ซึ่งเป็นความขัดแย้งของศาสนาคริสต์และอิสลาม ช่วงตอนปลายของยุคล่าอาณานิคมเกิดข้อพิพาทระหว่างชาวฮินดูในอินเดียและชาวมุสลิมในปากีสถาน ทำให้เกิดการสังหารระหว่างคนต่างศาสนา มีการบังคับขู่เข็ญให้ทำการเปลี่ยนศาสนาอย่างไร้ทางออก ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองอิสราเอลกับอาหรับและปาเลสไตน์ต่อสู้กันเพื่อหวังครอบครอง เมืองเยรูซาเล็ม อันเป็นที่ตั้งของกำแพงเมืองเยรูซาเล็ม หรือเรียกว่านครศักดิ์สิทธิ์แห่งสามศาสนา คือ ยิว คริสต์ และอิสลาม หากพิจารณาถึงสามศาสนาแล้ว ทั้งสามศาสนามีพระเจ้าองค์เดียวกัน แต่ไม่อาจประสานความร่วมมือกันกลับรบราฆ่าฟันตั้งแต่อดีตมาจนถึงทุกวันนี้

ศาสนากับสันติภาพเป็นประเด็นที่สังคมคาดหวัง และปรารถนาที่จะให้ศาสนาเข้ามามีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการสร้างสันติภาพ ทั้งจัดการความขัดแย้งให้สังคม การแก้ปัญหาความขัดแย้งมักเลือกที่จะใช้ความรุนแรงเป็นเครื่องมือในการตอบโต้ จะเห็นได้ว่าการใช้วิธีแก้ปัญหาความรุนแรงในปัจจุบันนี้ มักใช้ความรุนแรงที่เหนือกว่าแก้ปัญหา トラบโดที่สังคมยังยอมรับการใช้ความรุนแรง โดยใช้วิธีสะสมเพิ่มกำลังทหาร และอาวุธยุทโธปกรณ์ต่างๆ^๔ สังคมย่อมเพิ่มความขัดแย้งและ

^๓ เอ็กซ์พีเดีย, 10 โบสถ์คริสต์ที่สวยงามที่สุดของโลก, ที่มา: https://travelblog.expedia.co.th/historical-and-cultural/bd05_aug17/, สืบค้นเมื่อวันที่ ๗ มีนาคม ๒๕๖๓.

^๔ Easwaran, Eknath. *Nonviolent Soldier of Islam: Badsha Khan, A Man to Math His Mountains*. (California: Nilgiri Press. 2002.)

ทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นเช่นเดียวกัน โดยหลักศาสนาทุกศาสนามุ่งเน้นให้ทุกคนเป็นคนดี ตัวอย่างเช่นพระพุทธศาสนามีรูปแบบและแนวทางการดำเนินชีวิตแบบทางสายกลาง หรือ มัชฌิมาปฏิปทา มาเป็นหลักในการดำเนินชีวิต โดยมีมุ่งหมาย สะอาด สว่าง สงบและความสุขอันซึ่ง ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา หรือ หลักไตรสิกขานั้นเอง^๕ อันช่วยให้มนุษย์เกิดสันติภาพภายนอกและสันติภาพภายใน พระพุทธศาสนาเน้นให้เห็นความสำคัญของสันติภาพใน ส่วนสันติภาพภายนอกนั้น เป็นพื้นฐานสำคัญอันจะนำไปสู่สันติสุขภายใน โดยการพัฒนาด้านรักษาศีล ๕ ซึ่งเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต ไปสู่สมาธิและปัญญา อันจะนำไปสู่สันติภาพและสันติสุขในระดับสูงขึ้น อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา^๖ พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีเป้าหมายสูงสุดของชีวิต คือความสุขจากความสงบ โดยการที่จะสู่ความสงบสุขได้คือ การมีสมาธิและเข้าสู่สภาวะปัญญา จึงจะไปสู่ความสงบสุขได้อย่างแท้จริง

ศาสนาคริสต์ถือความสงบสุขที่กำเนิดจากจิตวิญญาณภายใน และตระหนักรู้ถึงสัมพันธ์ภาพของตนกับพระผู้เป็นเจ้าและผู้อื่น ส่วนสันติภาพทางสังคมเป็นการอยู่ร่วมกันภายใต้กฎระเบียบทางสังคมอย่างสงบ ส่วนศาสนาอิสลามสอนให้มีศรัทธาบริสุทธิ์ ยอมรับในเอกภาพของพระศาสดา และมีจุดมุ่งหมายให้สร้างดุลยภาพของชีวิตระหว่างวัตถุและจิตใจ ทั้งทำการขัดเกลาจิตใจ และดำรงสันติภาพระหว่างเพื่อนมนุษย์ โดยชี้ทางให้มนุษย์ปฏิบัติตามเพื่อไปสู่สันติสุข^๗ จะเห็นได้ว่าความสุขความสงบและสันติภาพเป็นความต้องการพื้นฐานของบุคคลทั่วไป ไม่ว่าเพศใด วัยใด ศาสนาใดล้วนแล้วแต่มีความต้องการความสงบสุขทั้งสิ้น

ประเทศไทยกำลังเผชิญกับปัญหาอันท้าทายอย่างยิ่ง โดยวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของคนไทยเริ่มลบลบกันไป ในอดีตคนไทยอยู่ร่วมกันแบบครอบครัว หมู่บ้าน ชุมชน ที่มีความเอื้ออาทร ถ้อยทีถ้อยอาศัยพึ่งพิงซึ่งกันและกัน มีความปรองดองสมัครสมานสามัคคีต่อกัน แต่เมื่อสังคมไทยขยายตัวเป็นชุมชนเมือง มีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นสังคมบริโภคนิยม โดยกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้วิถีชุมชนของคนไทยเปลี่ยนแปลงไป มีลักษณะของต่างคนต่างอยู่ ขาดการปฏิสัมพันธ์ที่เอื้ออาทรต่อกัน สังคมไทยอ่อนแอลงจากโจรผู้ร้ายและจากภัยยาเสพติดที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้สังคมเสื่อมโทรมและก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งในสังคม ที่ปรากฏให้เห็นทั้งชุมชนเมืองและชนบทไม่เว้นแต่ละวัน ขณะที่นโยบาย

^๕ Phra Brahmagunabhorn (P.A.Payutto). **Sustainable Development**. (6th ed.). (Bangkok: Sahadhammiga., 2007).

^๖ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิธิบุญยกร). รูปแบบการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธี: ศึกษาวิเคราะห์ กรณีลุ่มน้ำแม่ตาช้าง จ.เชียงใหม่. **พุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (๒๕๕๓)

^๗ ศรีสุรางค์ พูลทรัพย์. **สุนทรียธรรม: หลักธรรมเพื่อการอยู่ร่วมโลกเดียวกันอย่างสันติสุข** คริสต์พุทธ ยุคอาทิสลาม อินดู. กรุงเทพฯ: คบไฟ, ๒๕๕๐.

ภาครัฐก็มุ่งเน้นความเจริญของประเทศด้าน เศรษฐกิจ ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย และการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีจำกัด อันเป็นการพัฒนาประเทศที่ไม่สามารถนำพาประเทศไทยให้เข้มแข็งอย่างแท้จริง อันจะทำให้คนไทยเข้าถึงการพัฒนาแบบยั่งยืน (Sustainable Development) โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานการณ์ที่ทรัพยากรโลกเริ่มมีจำกัด และนับวันยิ่งขาดแคลนมากยิ่งขึ้น ช่องว่างระหว่างคนจนและคนรวยที่กว้างขึ้น ปัญหาดังกล่าวล้วนแล้วแต่นำไปสู่ความขัดแย้งที่ยากต่อการจัดการ และมีโอกาสที่จะนำไปสู่ความขัดแย้งและเพิ่มความรุนแรงมากยิ่งขึ้น

การพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนทางศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม) จึงเป็นทางออกในการนำมาเป็นรูปแบบในศตวรรษที่ ๒๑ กล่าวคือ ชุมชนที่สังคมปัจจุบันและอนาคตต่างปรารถนา โดยอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน หมู่บ้าน ที่มีความสมัครสมานสามัคคี เข้มแข็งและสามารถพึ่งตนเองได้ พื้นฐานความเชื่อทางศาสนา วัฒนธรรมที่แตกต่างกันนั้น สามารถขจัดปัญหาได้โดยสันติวิธี และพัฒนาชุมชนเพื่อให้เกิดความสันติสุข อันเป็นการวางรากฐานที่ดีซึ่งนำไปสู่การสร้าง “สังคมแห่งสันติสุข” แก่สังคมและชาติไทย

๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

- ๑) เพื่อส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม)
- ๒) เพื่อพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม)
- ๓) เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม)

๑.๓ ปัญหาการวิจัย

- ๑) คุณลักษณะ และกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม) มีสภาพอย่างไร
- ๒) รูปแบบ และกระบวนการบูรณาการส่งเสริมการดำเนินกิจกรรมของหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม) เป็นอย่างไร
- ๓) รูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม) ที่เหมาะสมควรเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยมุ่งเน้นศึกษา รวบรวมเอกสาร ชัดความรู้ และความ เป็นมาเกี่ยวกับ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของศาสนาพุทธ คริสต์ อิสลาม แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับสังคมพหุวัฒนธรรม แนวคิดเกี่ยวกับการอยู่ด้วยกันอย่างสันติ แนวคิดทาง ศาสนาเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับศาสนสัมพันธ์ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน แนวคิดการ กระบวนการมีส่วนร่วม และข้อมูลทั่วไปของพื้นที่และข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ที่นำมาใช้ส่งเสริมสนับสนุน การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในหมู่บ้านต้นแบบสันติสุข แบ่งการศึกษาเนื้อหาออกเป็น ๓ ประเด็น ได้แก่

๑) รูปแบบ และกระบวนการของหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม)

๒) องค์ความรู้ด้านกระบวนการสร้างสันติสุข และแนวทางการดำเนินงานการสร้าง ความปรองดองสมานฉันท์ในมิติศาสนาของหมู่บ้านต้นแบบสันติสุข

๓) แนวทางการประยุกต์ใช้รูปแบบกิจกรรมในมิติศาสนาที่เหมาะสมของหมู่บ้าน ต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม)

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านพื้นที่ / องค์กร

ภาคใต้

๑) จังหวัดนครศรีธรรมราช - ชุมชนบ้านตลาดแขก และชุมชนบ้านโพธิ์เสด็จอำเภอบึงเมือง

ภาคกลาง

๒) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา - ตำบลสำเภาล่ม อำเภพระนครศรีอยุธยา

ภาคเหนือ

๓) จังหวัดเชียงราย - ชุมชนบ้านเหล่าพัฒนา ตำบลป่าแดด อำเภอแม่สรวย

๔) จังหวัดลำพูน - บ้านป่าบึก ตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๕) จังหวัดบุรีรัมย์ - ชุมชนชาวพุทธ คริสต์ อิสลาม เทศบาลเมือง และวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

๖) จังหวัดนครราชสีมา - มิสซังคาทอลิกสังฆมณฑลนครราชสีมา องค์กรทางศาสนา ร่วมดำเนินกิจกรรม

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ในการศึกษาครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากตัวแทนจากกลุ่มผู้นำศาสนา นักวิชาการ องค์กรศาสนา องค์กรภาครัฐ องค์กรการพัฒนามีหน้าที่ในการส่งเสริมความสัมพันธ์ของศาสนาต่าง ๆ และเครือข่ายชุมชนสันติสุข จำนวน ๖ จังหวัด ในพื้นที่ภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ภาคกลาง ได้แก่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดเชียงรายและจังหวัดลำพูน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดบุรีรัมย์ ประกอบด้วย

(๑) ผู้นำชุมชน (อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน), ผู้นำทางศาสนา (พระสงฆ์)

(๒) ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ผู้นำชุมชน ๓ ศาสนา ตัวแทนสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดฯ

(๓) ตัวแทนสถาบันการศึกษา

(๔) ตัวแทนประชาชน

(๕) เยาวชนในพื้นที่วิจัย

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ/กลุ่มตัวอย่าง พื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช

๑) ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ผู้นำชุมชน ๓ ศาสนา และตัวแทนสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดฯ จำนวน ๑๑ คน

๒) ตัวแทนประชาชน ๑๘ ครอบครัว จำนวน ๑๘ คน

๓) ผู้นำชุมชน ประชาชนเข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อย ๑๒ คน

๔) นักศึกษาและนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรม “นครบันทึก มรดกวัฒนธรรม ชุมชนบ้านตลาดแขกสันติสุข” จำนวน ๒๕ คน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ/กลุ่มตัวอย่าง พื้นที่จังหวัดอยุธยา

๑) ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ผู้นำชุมชน ๓ ศาสนา ตัวแทนสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดฯ สถาบันการศึกษาในพื้นที่ จำนวน ๑๕ คน

๒) เยาวชนเข้าร่วมโครงการ ได้แก่ นักเรียนโรงเรียนวัดพุทธโสธร จำนวน ๓๐ คน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ/กลุ่มตัวอย่าง พื้นที่จังหวัดเชียงราย ลำพูน นครราชสีมาและจังหวัดบุรีรัมย์ ได้แก่ ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ผู้นำชุมชน ๓ ศาสนา และตัวแทนสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดฯ ตัวแทนประชาชน และผู้นำชุมชน จำนวน ๔๐ คน

รวมกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมด ๑๕๑ คน

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านระยะเวลา

คณะผู้วิจัยดำเนินการศึกษาในช่วงระยะเวลา ตั้งแต่ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ ถึง ๓๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๔

๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

หมู่บ้านสันติสุขต้นแบบ หมายถึง รูปแบบการอยู่ร่วมกันของสังคมที่มีความหลากหลายทางความเชื่อและวิถีปฏิบัติ บนพื้นฐานของสังคมการเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา และประวัติศาสตร์กลุ่มชน (ethnicity) ศาสนา (religion) หลักคำสอนของศาสนา สามารถปฏิบัติตามกฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกันในรูปของกฎระเบียบหรือกฎหมาย และมีคุณธรรม จริยธรรมในการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การมีส่วนร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม เช่น การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมืองการปกครอง การมีส่วนร่วมในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และการปฏิบัติตามคุณธรรมของการอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาที่ตนเองนับถือ จะทำให้ประชาชนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ในพื้นที่ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

หลักคำสอนทางศาสนา หมายถึง หลักการของความเชื่อทางศาสนาที่สอดคล้องกับการดำเนินวิถีชีวิตของคนในชุมชน การแสดงออกถึงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะหรือแสดงออกถึงสัญลักษณ์ที่โดดเด่นทางศาสนาและวัฒนธรรมอันเป็นความเชื่อ ทัศนคติ และแนวปฏิบัติทางศาสนา รวมถึงการปฏิสัมพันธ์ทั้งระหว่างแนวคิด ความเชื่อนั้นที่มีต่อบุคคลและชุมชนนั้น ในพื้นที่ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

การส่งเสริมสันติสุข หมายถึง กิจกรรมเพื่อการพัฒนาหมู่บ้าน การเกื้อหนุนให้เกิดสถานะที่มีความสามัคคีปรองดองเสรีภาพ และความยุติธรรม ในมิติทางศาสนา สันติสุขจึงรวมถึงกระบวนการสร้างสันติสุขถึงสถานะที่ไม่มีความขัดแย้งเข้ากับสถานะที่มีความสามัคคี

การพัฒนาหมู่บ้าน หมายถึง การจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขในพื้นที่เป้าหมาย มีการใช้หลักคำสอน แนวปฏิบัติดำเนินการกิจกรรม ในด้านต่าง ๆ บูรณาการหลักคำสอนมาใช้ส่งเสริมกิจกรรมในแต่ละด้าน เพื่อสร้างความสันติสุขในพื้นที่เครือข่าย

๑.๖ ประโยชน์ที่จะได้รับ

๑) ได้องค์ความรู้และกลไกขับเคลื่อนกิจกรรมหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม)

๒) ได้การพัฒนารูปแบบและกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา เพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์ในมิติทางศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม)

๓) ได้ค้นคว้าตรมรูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม) ที่สามารถขยายผลนำไปใช้ในการพัฒนาเครือข่ายชุมชนสันติสุข

๔) เข้าใจในปัญหาและอุปสรรคของการสร้างสันติสุขของหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม) อันจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่ยั่งยืนต่อไป

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเรื่อง “การพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนทางศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม)” โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของศาสนาพุทธ คริสต์
อิสลาม

๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับสังคมพหุวัฒนธรรม

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการอยู่ด้วยกันอย่างสันติ

๒.๔ แนวคิดทางศาสนากับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

๒.๕ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างความปรองดองสมานฉันท์

๒.๖ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับศาสนสัมพันธ์

๒.๗ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน

๒.๘ แนวคิดการกระบวนกรมีส่วนร่วม

๒.๙ ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่และข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

๒.๑๐ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของศาสนาพุทธ คริสต์ อิสลาม

๒.๑.๑ แนวคิดการอยู่ร่วมกันของต่างศาสนา

การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข คือ การที่มนุษย์มาอยู่ร่วมกันเป็นสังคมในรูปของกฎระเบียบหรือกฎหมาย และมีคุณธรรม มีส่วนร่วมกิจกรรมของสังคม การปฏิบัติตามคุณธรรมของการอยู่ร่วมกัน ตามหลักศาสนาที่ตนเองนับถือจะทำให้ประชาชนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข^๑ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนปรารถนาที่จะให้เกิดขึ้นในสังคมของตน แต่บางครั้ง

^๑ สมภาร พรมทา, มนุษย์กับศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยาม, ๒๕๕๔), หน้า ๓๐.

การที่มีคนอยู่ร่วมกันหลายคนหลายกลุ่มมีความหลากหลายแตกต่างกันก็ย่อมมีการขัดแย้งกันบ้าง คงไม่มีใครสามารถสร้างสังคมที่ปราศจากความขัดแย้งได้โดยสิ้นเชิง แม้เพียงคน ๆ เดียวก็อาจมีความขัดแย้งในตนเองได้ เพราะมนุษย์ย่อมมีความขัดแย้งกันเป็นธรรมดาอันเป็นธรรมชาติของมนุษย์ปุถุชน ซึ่งมีความต้องการที่ไม่จำกัด แต่สิ่งที่สนองความต้องการนั้นมีอยู่จำกัด ความขัดแย้งจึงเป็นเรื่องธรรมดาที่มีอยู่ทั่วไปในสังคมมิใช่เป็นสิ่งที่เลวร้ายเสมอไป เพราะบางครั้งความขัดแย้งก็เป็นประโยชน์ ก่อให้เกิดความหลากหลายในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อมนุษย์ที่อยู่ในสังคมนั้นๆ ได้ หากแต่ถ้าเมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นแล้ว มีวิธีการต่างๆ ในการแก้ปัญหาหรือดำเนินการใดๆ ที่เหมาะสมกับชุมชน และสังคมนั้นๆ ก็จะทำให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ^๒ ขณะที่ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) กล่าวว่า ชาวพุทธจะอยู่ร่วมกับศาสนิกชนของศาสนาอื่น ๆ แม้เมื่อมีลัทธิศาสนาใหม่ ๆ เข้ามาจากภายนอกก็ได้พบการต้อนรับเป็นอย่างดี และเปิดโอกาสหรือถึงกับช่วยเหลือเอื้อเอื้อให้มีการเผยแผ่โดยสะดวก ชาวพุทธมิใช่มีเพียงชั้นดีธรรมเป็นปกติธรรมดาเท่านั้น แต่ยังมีคุณสมบัติเชิงบวกคือถึงกับช่วยเหลือเอื้อเอื้อเพื่อเกื้อกูล หรือประสานร่วมมือกันด้วยเมตตากรุณา จึงกลายเป็นปัจจัยและเป็นสื่อที่จะช่วยให้ศาสนาต่างๆ ที่แตกต่างหลากหลายสามารถอยู่ร่วมกันได้ดี^๓

เสฐียรโกเศศ (พระยาอนุมานราชธน) กล่าวถึง ความหมายคำว่า “ศาสนา” ของนักปราชญ์ชาวตะวันตกมีการรวบไว้ว่าศาสนา คือ ความเชื่อซึ่งแสดงออกมาให้ปรากฏเห็นเป็นกิริยาอาการของผู้ที่เลื่อมใสว่ามีความเคารพเกรงกลัวซึ่งอำนาจอันอยู่เหนือโลก หรือพระเจ้า ซึ่งบอกให้ผู้เชื่อรู้ได้ด้วยปัญญาความรู้สึกเกิดขึ้นเองด้วยสมณญาณว่าต้องมีอยู่เป็นรูปร่างอย่างใดอย่างหนึ่ง และต้องเป็นผู้สร้าง และเป็นผู้กำหนดวิถีชีวิตของมนุษย์ จึงกล่าวง่ายๆ ศาสนา คือการบูชาพระเจ้าผู้ซึ่งมีทิพย์อำนาจอยู่เหนือธรรมชาติด้วยความเคารพเกรงกลัว^๔ ส่วน **วุฒิชัย อ่องนาวา** กล่าวว่า ชีวิตมนุษย์เกือบก่อนโลกมีความเกี่ยวข้องกับศาสนาเพราะศาสนานอกจากจะมีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตของแต่ละบุคคลแล้ว ศาสนายังเป็นวิถีชีวิตมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันในสังคมด้วย トラบใดก็ตามที่มนุษย์อยู่ในสังคมสมาชิกในสังคมย่อมต้องเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับศาสนาโดยปริยาย ศาสนาจึงเป็นสถาบันสำคัญที่ค้ำจุนมนุษย์ในสังคมให้ดำเนินชีวิตอย่างมีจุดหมาย^๕

หทัยประยูร วทานยกุล และสุพจน์ ด้านตระกูล อธิบายว่า พุทธ คริสต์ และอิสลามมีความแตกต่างก็เพียง ศาสดา ภาษา และขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งขึ้นอยู่กับกาลเวลาประวัติศาสตร์รวมทั้งสภาพท้องถิ่นแต่ละบุคคล แต่ก็มีจุดหมายเดียวกันคือความสงบสันติ และความสุขอันประเสริฐ และทั้ง ๓ ศาสนา ต่างก็มีความเชื่อร่วมกันในอนาคตของมนุษยชาติว่าจะถึงซึ่งความสมบูรณ์ ความ

^๒ โคทม อารียา, การใช้สันติวิธีเพื่อแก้ไขความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในสันติวิธีจากมุมมองศาสนา, (นครปฐม : คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๘), หน้า ๘.

^๓ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหธรรมิก, ๒๕๕๕).

^๔ เสฐียรโกเศศ, ศาสนาเปรียบเทียบ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, ๒๕๐๒).

^๕ วุฒิชัย อ่องนาวา, ปรัชญาศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ปิตุพานิช, ๒๕๕๑).

ยุติธรรม และความสงบสันติ^๖ ขณะที่ **พินิจ รัตนกุล** กล่าวว่า ถ้าจะเปรียบ ชาวพุทธ ชาวคริสต์ และชาวมุสลิมเป็นบุคคลสามคนที่อยู่บนต้นไม้ต้นเดียวกันแต่คนละกิ่ง ถ้าต่างก็ยืนเกาะแน่นอยู่กับที่เดิมไม่ยอมไต่ลงมาที่โคนต้นต่างก็ไม่มีวันจะมาอยู่ในที่เดียวกันได้ยิ่งถ้าต่างคนต่างก็ไต่จากที่เดิมไปเรื่อยๆ ก็ยิ่งจะออกห่างจากกันไปมากทุกที เมื่อไรเราไต่ลงมาที่โคนต้น เราก็จะมาพบกันเองแสดงให้เห็นว่าที่ตรงโคนต้นเท่านั้นที่เรายอมรับว่าเราอยู่ในที่เดียวกัน เมื่ออยู่บนกิ่งเราจะเห็นว่าอยู่คนละแห่งที่เดียว พุดอีกทีก็คือ トラバດที่ความเข้าใจของเราแยกห่างจากความหมายที่เป็นสัจธรรมความเป็นจริง ซึ่งมีอยู่อันเดียวเหมือนกับต้นไม้มีโคนโคนเดียว คือ トラバດที่เราที่ยึดมั่นอยู่กับส่วนที่เป็นวัตถุในทางศาสนา เราจะต้องมีการไต่เถียงซึ่งกันและกันอยู่ร่ำไป เมื่อไรเราเข้าถึงความหมายที่ถูกต้อง คือ เมื่อไรเราไม่พึ่งสิ่งที่เป็นวัตถุแต่พึ่งสัจธรรมก็เหมือนเราอยู่ที่โคนไม้นั้นเราจึงจะมีใจเดียวกันหมดความขัดแย้งซึ่งกันและกันได้ ถ้าศาสนิกทั้งสามจะคิดได้ดังนี้ เมื่อนั้นศาสนาทั้งสามศาสนาก็จะกลายเป็นสมบัติของส่วนรวมไปได้^๗

บาทหลวง ยอห์น บอสโก วิทยา คูวิรัตน์ ได้อธิบายเกี่ยวกับศาสนาไว้ว่า ศาสนาทุกศาสนาต่างมุ่งสอนให้ทุกคนเป็นคนดีด้วยกันทั้งนั้น จึงเป็นโอกาสอันดี ที่ได้มาศึกษาเรื่องศาสนาเพื่อให้เกิดความเข้าใจได้อย่างถูกต้องถ่องแท้มากยิ่งขึ้นและนำเอาความรู้มาใช้ให้เกิดประโยชน์ไม่มากนักน้อยที่สำคัญจะไม่เป็นการดูถูกหรือโจมตีซึ่งกันและกันในเรื่องศาสนา แต่มีความเข้าใจกันมากยิ่งขึ้น การศึกษาศาสนาเปรียบเทียบ ควรเปรียบเทียบเพื่อแสวงหาความรู้ ความร่วมมือ ควรหาความเข้าใจกันระหว่างศาสนาว่าข้อแตกต่างในวิธีปฏิบัติอย่างไรสุดท้ายแล้ววัตถุประสงค์ที่มุ่งนี้ ควรจะตรงกัน คือ เพื่อทำลายความเห็นแก่ตัวของมนุษย์โลกลดความเห็นแก่ตัวลงไปได้เท่าไรก็จะรักผู้อื่น คือ เห็นแก่ธรรมมากขึ้นสันติภาพก็จะเกิดขึ้นอย่างแน่นอน คนในโลกหรือพุทธบริษัทก็ตามถือศีลข้อเดียวพอศีลข้อเดียวคือไม่เห็นแก่ตัว ไม่เห็นแก่ตัวแล้วมันเกิดกิเลสไม่ได้ไม่เห็นแก่ตัวแล้วก็ฆ่าไม่ได้ ขโมยไม่ได้ ประพฤติผิดกามไม่ได้หลอกหลวงไม่ได้ จุดมุ่งหมายเราทุกคน เพราะทุกคนเกิดมาเพื่อจะอยู่ในศาสนา เราเห็นว่าเราเกิดมาเพื่อที่จะได้รู้จักพระเจ้า รู้จักโดยการนมัสการพระเจ้ารู้จักไม่พอจะต้องรักพระเจ้าด้วย ในความหมายของคำว่ารักในศาสนาคริสต์ คือการอุทิศชีวิตของตนให้กับพระเจ้า จุดมุ่งหมายสูงสุด คือ การไปอยู่ร่วมสุขกับพระเจ้าในสวรรค์

นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการสันติภาพที่มองสันติภาพคือภาวะที่ปราศจากความรุนแรงแต่ขัดแย้งกันได้ แต่ปัญหาก็คือขัดแย้งอย่างไรให้ได้ประโยชน์ แต่หลักเถียงที่จะเสนอว่าสันติภาพ คือ สภาวะที่ปราศจากความขัดแย้งเพราะเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ในเชิงสังคม ฉะนั้น เมื่อกล่าวถึงสันติภาพ

^๖ หัจยี ประยูร วทานกุล และ สุพจน์ ด้านตระกูล, **สู่สันติภาพถาวร “ผ่านพุทธ คริสต์ และอิสลาม รวมถึงมาร์กซิสม์และเลนินนิสม์”**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัทตลาดฟ้าปัลลิตะ, ๒๕๔๘).

^๗ พินิจ รัตนกุล, **ข้าพเจ้าขอเอาสัจจะเป็นที่พึง, ในรวมบทความทางศาสนา รวบรวมจัดพิมพ์โดย อรุณี อินทรสุขศรี**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ท่าพระจันทร์, ๒๕๑๖).

ภายนอก หรือสันติภาพเชิงสังคม ดังที่ พลเอกสายหยุด เกิดผล ที่สนับสนุนในประเด็นนี้ว่า “สันติภาพ...คือ ภาวะไม่มีความรุนแรงไม่ใช่ไม่มีความขัดแย้ง”^๔

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ ได้วิจารณ์ทฤษฎะที่ถือว่า สันติภาพ คือ สภาพที่ปราศจากความขัดแย้งตั้งอยู่บนสมมติฐานความเชื่อที่ไม่เป็นจริงสองประการ คือ^๕

- ๑) ความขัดแย้งของมนุษย์เป็นสิ่งที่สามารถจัดให้หมดสิ้นไปได้
- ๒) ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่เลวร้ายหรือปัญหา

โดยสมมติฐานข้อที่หนึ่งถูกวิจารณ์ว่าเป็นไปไม่ได้ในทางปฏิบัติปัญหาของมนุษย์จึงอาจมิใช่การจัดความขัดแย้งให้สูญสิ้นไปเพราะเป็นไปไม่ได้ในทางปฏิบัติ หากแต่อยู่ที่ว่ามนุษย์จะแก้ไขความขัดแย้งในแต่ละเรื่องด้วยวิธีใด และสมมติฐานข้อที่สองได้รับการโต้แย้งว่าความขัดแย้งเป็นเรื่องธรรมดาที่มีอยู่ทั่วไปในสังคมและมีใช่เป็นสิ่งที่เลวร้ายเสมอไป เพราะบางครั้งความขัดแย้งก็เป็นประโยชน์ ได้ “บางครั้งความขัดแย้งในสังคมก็ทำหน้าที่ประดุจลั่นนินรภัย ซึ่งช่วยผ่อนคลายความเป็นศัตรูกันและกันให้เบาลงได้ นอกจากนั้น ยังช่วยตอกย้ำเอกลักษณ์ของกลุ่มให้ชัดเจนขึ้นในกรณีที่เกิดความขัดแย้งกับกลุ่มอื่นๆ กล่าวคือ ช่วยลดความตึงเครียดภายในกลุ่มและเสริมสร้างความเป็นเอกภาพและดุลยภาพ นอกจากนั้นความขัดแย้งยังเปรียบเสมือนสัญญาณเตือนสังคมว่า ปัญหากำลังคุกรุ่นอยู่...ความขัดแย้งจึงมิใช่ต้องลบหายไปจากสังคมมนุษย์โดยสิ้นเชิง ดังนั้น แนวคิดของสันติ คือ ภาวะที่ปราศจากความรุนแรง แต่ยังมีความขัดแย้งได้เป็นการนำเสนอแนวคิดด้วยหลักความเป็นจริงและมีความเป็นไปได้จริงเป็นธรรมชาติในตัวมนุษย์ที่ย่อมมีความขัดแย้งได้ และมนุษย์จะเลือกใช้วิธีการต่างๆ ที่จะก่อให้เกิดความสงบให้กับสังคมของตนเองได้ การศึกษาแนวคิดและความหมายของสันตินั้นมีผู้เสนอแนวคิดที่แตกต่างออกไป ด้วยตรรกวิทยาอีกแบบหนึ่ง

James O'Connell ได้กล่าวในทานองว่า “สันติ” เป็นคำและเนื้อหาแนวคิดที่ชี้ถึงความสัมพันธ์ที่ดำเนินต่อเนื่องอยู่ในระดับบุคคลและระดับสังคม โดยอยู่บนพื้นฐานของความมั่นคง ความประสานร่วมมือ ความเห็นอกเห็นใจพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความเคารพในสิทธิการมีการสื่อสารหาความเข้าใจกันอย่างเพียงพอในลักษณะของสภาพอ่อนโยนรวมทั้งมีมาตรการที่จะแก้ไขความขัดแย้ง โดยไม่ใช้กำลังหรือความรุนแรง และมีความไว้วางใจกัน

นอกจากการศึกษาสันติหรือสันติภาพในฐานะที่เป็นแนวคิดโดยตัวของตัวเองแล้ว ยังมีการศึกษาสันติ ในแง่ของคนที่เป็นสันติและไม่เป็นสันติ ดังเช่น นักวิชาการสำคัญคนหนึ่งในด้านสันติศึกษา คือ Adam Curle อดีตศาสตราจารย์ ทางสันติศึกษา มหาวิทยาลัยแบรดฟอร์ด ประเทศอังกฤษที่เสนอความสัมพันธ์ที่ไม่สันติ และความสัมพันธ์ที่สันติ จากมุมมองนี้ทำให้เขาอธิบายความหมาย

^๔ บาทหลวง ยอห์น บอสโก วิทยา คู่วิรัตน์, วัดขางตาครูสกุญ์เงินในที่ระลีกงานถวายพระภิกษุพระราชทานของกระทรวงการคลัง, (กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการคลัง, ๒๕๕๓).

^๕ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, “การวิจัยสันติภาพ: ข้อพิจารณาเชิงวิพากษ์”, วารสารวิจัย ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๒ (ก.ค.-ธ.ค. ๒๕๒๘).

ความสัมพันธ์ที่สันติ (ในระดับบุคคล) ว่าเป็นมิตรภาพและมีความเข้าใจกันดี พอที่จะมองข้ามข้อแตกต่างที่อาจเกิดขึ้นได้ส่วนในระดับกว้างออกไปสื่อถึงความสัมพันธ์ที่มีการร่วมกันอย่างแข็งขันความร่วมมือกันอย่างมีการกำหนดวางแผนและมีความพยายามอย่างชาญฉลาดในการป้องกันหรือแก้ปัญหาความขัดแย้งที่แฝงอยู่ ซึ่งทานองเดียวกับความสัมพันธ์ที่มีการพัฒนา กล่าวคือ ถ้าการพัฒนาจะมีขึ้นได้ หรือถ้าความสัมพันธ์จะเติบโตขึ้นในความกลมกลืนและสร้างสรรค์ก็จำเป็นต้องมีความเสมอภาคและการตอบสนองซึ่งกันและกันในเกณฑ์มากพอ ซึ่งในประเด็น “ซึ่งกันและกัน” นี้เป็นมาตรการสำคัญที่แยกความสัมพันธ์ที่เป็นสันติกับความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นสันติ สำหรับความสัมพันธ์ที่เป็นสันตินั้นย่อมไม่มีการข่มขู่และบังคับ แต่ย่อมมีความช่วยเหลือซึ่งกันและกันเข้าใจซึ่งกันและกันเอาใจใส่ ประองตองกันและกัน และการประสานงานบนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน^{๑๐}

สรุปว่าชีวิตมนุษย์มีความเกี่ยวข้องกับศาสนาเพราะศาสนานอกจากจะมีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตของแต่ละบุคคลแล้ว ศาสนายังเป็นวิถีชีวิตมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันในสังคมด้วย トラバใดก็ตามที่มนุษย์อยู่ในสังคมสมาชิกในสังคมย่อมต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับศาสนาโดยปริยาย ศาสนาจึงเป็นสถาบันสำคัญที่ค้ำจุนมนุษย์ในสังคมให้ดำเนินชีวิตอย่างมีจุดหมาย ศาสนาพุทธ คริสต์ และอิสลามมีความแตกต่างก็เพียงศาสนา ภาษา และขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งขึ้นอยู่กับกาลเวลาประวัติศาสตร์รวมทั้งสภาพท้องถิ่นแต่ละบุคคล แต่ก็มีจุดหมายเดียวกันคือความสงบสันติ และความสุขอันประเสริฐ และทั้ง ๓ ศาสนา ต่างก็มีความเชื่อร่วมกันในอนาคตของมนุษยชาติว่าจะถึงซึ่งความสมบูรณ์ ความยุติธรรม และความสงบสันติ ศาสนาทุกศาสนาต่างมุ่งสอนให้ทุกคนเป็นคนดีด้วยกันทั้งนั้น จึงเป็นโอกาสอันดีที่ได้มาศึกษาเรื่องศาสนา เพื่อให้เกิดความเข้าใจได้อย่างถูกต้องถ่องแท้มากยิ่งขึ้นและนำเอาความรู้มาใช้ให้เกิดประโยชน์ไม่มากนักน้อยที่สำคัญจะไม่เป็นการดูถูกหรือโจมตีซึ่งกันและกันในเรื่องศาสนา แต่มีความเข้าใจกันมากยิ่งขึ้น

๑) หลักการอยู่ร่วมกันในพระพุทธศาสนา

แนวความคิดการอยู่ร่วมกันในสังคมตามหลักการทางพระพุทธศาสนา มีปรากฏอยู่ในคำสอนของพระพุทธเจ้าหลายหมวด เช่น หลักแห่งความรัก ความเมตตาต่อกัน ซึ่งปรากฏอยู่พรหมวิหาร ๔^{๑๑} หลักแห่งการไม่ละเมิดสิทธิของกันและกัน ซึ่งปรากฏอยู่ในศีล ๕^{๑๒} หลักแห่งการช่วยเหลือเกื้อกูล

^{๑๐} ไซยนต์ รัชกุล, หน่วยที่ ๒ ความขัดแย้งในบริบทของสันติศึกษา, ในเอกสารการสอนชุดวิชาสันติศึกษาหน่วยที่ ๑-๗, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, ๒๕๓๒).

^{๑๑} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๘/๒๘๐.

^{๑๒} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๕/๓๐๒.

กันปรากฏอยู่ในสังคหวัตถุ ๔^{๑๓} หลักแห่งความสามัคคี ปรากฏอยู่ในอปปริหานิยธรรม ๗^{๑๔} และหลักแห่งความอดทนอดกลั้น ที่ปรากฏอยู่ในธรรมที่เป็นเหตุให้คนงาม ๒ อย่าง^{๑๕} เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญความเป็นมนุษย์ ความองค์กรหรือสังฆะที่จะต้องประกอบด้วย

- ๑) ความเมตตากรุณาต่อกัน (เมตตาธรรม)
- ๒) การเคารพในสิทธิของกันและกัน (ศีลธรรม)
- ๓) การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน (สังฆธรรม)
- ๔) ความสามัคคี(สามัคคีธรรม)
- ๕) ความอดทนอดกลั้นต่อความแตกต่างระหว่างกัน (ขันติธรรม)

สันติสุข หรือความสงบสุขเป็นหลักคำสอนสำคัญของพระพุทธศาสนา ดังจะเห็นได้ว่าในพระสูตรต้นตปิฎกขุททกนิกายธรรมบทพระพุทธเจ้าตรัสไว้หลายแห่งเป็นต้นว่าในเรื่อง “อัญญาตรกุลทวาริกาวัตถุ” ตรัสว่า “สุข (ขึ้น) ยิ่งกว่าความสงบไม่มี”^{๑๖} ในเรื่องของติสสเถรวัตร ตรัสว่า “บุคคลที่มิปริเวรสลัมมรสแห่งความสงบ และได้ลิ้มรสแห่งปิติในธรรมแล้วเป็นผู้ไม่มีความกระวนกระวายไม่มีบาป”^{๑๗} ซึ่งสื่อเน้นว่า ผู้มีความสงบย่อมไม่มีเวรภัยมีใบหน้าอิ่มเอิบผ่องใส ไม่เดือดร้อนกระวนกระวายใจ อนึ่ง ผู้รักความสงบเป็นผู้ไม่หาความสุขย่อมไม่แสวงหาความสุขเดือดร้อนแก่ผู้อื่นดังพระพุทธพจน์ในเรื่อง “สัมพหุลกุ มารวัตร” ว่า ผู้ใดใฝ่หาความสุขเพื่อตน แต่กลับใช้ท่อนไม้ทำร้ายสัตว์ทั้งหลายผู้รักสุข ผู้นั้นตายไปแล้วย่อมไม่ได้รับความสุขเลย ส่วนผู้ใดใฝ่หาความสุขเพื่อตน ไม่ใช้ท่อนไม้ทำร้ายสัตว์ทั้งหลายผู้รักสุข ผู้นั้นตายไปแล้ว ย่อมได้รับความสุข^{๑๘}

หลักการอยู่ร่วมกัน หลักการยึดเหนี่ยวน้ำใจให้รักผูกพัน ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในที่หลายแห่ง เรื่องสังคหวัตถุ ได้แก่ ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว คือ ยึดเหนี่ยวใจบุคคลและประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี โดยสรุป คือ หลักการสังเคราะห์ ประกอบด้วย

- ๑) ทาน การให้คือเอื้อเพื่อเผื่อแผ่เสียสละแบ่งปันช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของตลอดถึงให้ความรู้ และแนะนำสั่งสอน

^{๑๓} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๓/๒๕๕.

^{๑๔} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๓๖/๘๑.

^{๑๕} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๔/๒๕๕.

^{๑๖} พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๒๐๒/๕๕.

^{๑๗} พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๒๐๕/๙๖.

^{๑๘} พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๓๑-๑๓๒/๗๓.

๒) ปิยวาจา หรือเปยยวัชชะ คือ วาจาเป็นที่รัก วาจาสุดดีมีน้ำใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจ คือ กล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวานสมานสามัคคีให้เกิดไมตรี และความรักใคร่กันตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐานจูงใจให้นิยมยอมตาม

๓) อตถจริยา การประพฤติประโยชน์ คือ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม

๔) สมนัตตตา คือ ความมีตนเสมอ คือ ทำตนเสมอดันเสมอปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอในชนทั้งหลาย และเสมอในสุขทุกข์ โดยร่วมรับรู้ ร่วมแก้ไข ตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ฐานะภาวะบุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อมถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี^{๑๔}

สรุปได้ว่า จะเห็นได้ว่า การอยู่ร่วมกันของคนในพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญต่อการมีความรัก ความเมตตา ความปรารถนาดีต่อกัน การเกื้อกูลกันการไม่ละเมิดสิทธิของกันและกัน การมีความสามัคคี มีความเป็นเอกภาพ และการมีความอดทนอดกลั้นต่อกัน ในสังคมที่มีความหลากหลายและแตกต่างกัน ในหลักพระพุทธศาสนานั้น ถือหลักการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ โดยยึดหลักสามัคคีธรรม อปรีหานิยธรรม และสังคหวัตถุ ทั้งนี้ โดยมีความเมตตากรุณาเป็นหลักธรรมประจำใจชาวพุทธที่แท้ต้องยึดมั่นในโอวาทปาฏิโมกข์ไม่เบียดเบียนไม่ว่าร้าย ไม่ประทุษร้ายผู้อื่น โดยเฉพาะบทบาทของนักบวชหรือนักการศาสนาที่เป็นหัวหน้าของชุมชน สังคมแต่ละหน่วยนั้นย่อมมีความหลากหลายทั้งด้านเชื้อชาติ ศาสนา ภาษาและวัฒนธรรม แต่หากถือว่าทุกคนเกิดมาเป็นมนุษย์เป็นเพื่อนร่วมโลกก็ควรที่จะช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ดังพระพุทธโอวาทว่า มนุสสานาม อุปการกา ขึ้นชื่อวามนุษย์ต้องอุปการะช่วยเหลือซึ่งกันและกันบุคคลอาจมีความเชื่อและความเห็นแตกต่างกันได้ แต่ไม่ควรที่จะใช้ความรุนแรงประทุษร้ายซึ่งกันและกัน ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงประพฤติเป็นแบบอย่างไว้ในการผูกมิตรกับศาสนาและเจ้าลัทธิทั้งหลายในสมัยพุทธกาล

๒) แนวคิดการอยู่ร่วมกันในศาสนาคริสต์

ศาสนาคริสต์สอนว่าพระเจ้าประทานศีลธรรมประจำใจมนุษย์ให้มนุษย์รู้จักดีชั่ว มนุษย์จึง จำเป็นต้องมีศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตเพื่อเลือกกระทำแต่สิ่งที่เป็นคุณงามความดี

หลักการอยู่ร่วมกันในสังคมปัจจุบัน ชุมชนชาวคริสต์ มีหลักการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยเฉพาะในเมืองใหญ่ ย่อมเกิดเป็นสังคมปิด ต่างคนต่างอยู่ เกิดการแก่งแย่งผลประโยชน์กัน ควรจะส่งเสริมสนับสนุนให้หาจุดร่วมทั้งด้านสังคม ด้านพาณิชยกรรม อย่างทัดเทียมกัน คือ สนับสนุนให้ทุกคน

^{๑๔} ที่ .ป.า. ๑๑/๑๔๐/๑๖๗ ; ๒๖๗/๒๔๔ ; ๑๖ .จตุกก. ๒๑/๓๒/๔๒ ; ๒๕๖/๓๓๕ ; ๑๖ .อภุฎก. ๒๓/๑๑๔/๒๒๒ ; ๑๖ .นวก. ๒๓/๒๐๙/๓๗๗.

ทุกศาสนา ได้ปฏิบัติศาสนกิจตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ เรียนรู้จากกันและกัน เมื่อมีโอกาส มีความเสมอภาคที่ได้รับการดูแลจากภาครัฐ คือ ยอมรับให้เกียรติและเคารพซึ่งกันและกัน ทั้งในความเหมือนและความแตกต่าง แต่ละศาสนามีจุดหมายของคำสอนของตน ศาสนิกชนในแต่ละศาสนาจะต้องเข้าใจในคำสอนที่แท้จริง ที่ตนนับถือ การแบ่งปันและเรียนรู้ศาสนาของเพื่อนบ้านช่วยให้เข้าใจชัดเจน

หลักธรรมส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างเหมาะสมชุมชนชาวคริสต์ สอนให้คนในชุมชนของตนเชื่อมั่น และปฏิบัติตามหลักคำสอนศาสนาของตน คือ รักองค์พระผู้เป็นเจ้า รักพระเจ้าของท่าน สุดจิตใจ สุดวิญญาณ สุดสติปัญญาของท่าน รักเพื่อนเหมือนรักตนเอง ความรักไม่ทำความเสียหายแก่ เพื่อนมนุษย์ คือ นับถือความรัก การให้เกียรติและเคารพในความเชื่อ ความคิดเห็นที่แตกต่างกัน เพราะ ความเชื่อของศาสนาที่ต่างออกไป มีความดีและความงดงามของพระเจ้า คือ สร้างความร่วมมือ ทุก ภาคส่วน ส่งเสริมคุณค่าทางวัฒนธรรมของคนในชุมชน ส่งเสริมคุณค่าทางศาสนาในชุมชน เป้าหมายร่วมกันคือสันติสุข บนความเคารพในความเชื่อทางศาสนา

การสังคมสงเคราะห์และการอยู่ร่วมกันในสังคมปัจจุบันชุมชนชาวคริสต์ ส่งเสริมสนับสนุนทั้งส่วนตน ครอบครัว ตลอดจนชุมชน ให้มีความรู้ ความเข้าใจถึงวิถีชีวิตของแต่ละวัฒนธรรม ในทุกภาคส่วน เพื่อให้สามารถร่วมเป็นหนึ่งเดียวในความแตกต่างกันได้ ส่วนการสังคมสงเคราะห์ของชุมชนชาวคริสต์ คือ การให้ความรักแก่คนที่อยู่รอบข้าง คือ สิ่งดีก่อเกิดคุณค่า ศีลธรรมเป็นจุดศูนย์รวมของชุมชน คือ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ศาสนาของกันและกัน เยี่ยมเยียนกันและกันตามโอกาส ให้ความรู้ความเข้าใจกับศาสนิกของตนต่อพี่น้องที่อยู่ร่วมในชุมชนด้วยความเข้าใจอันดี ช่วยเหลือผู้ยากไร้ ผู้สูงอายุ ผู้เจ็บป่วยในชุมชน ร่วมมือในงานจิตอาสา

การปฏิบัติตามหลักการที่เกี่ยวข้องชุมชนชาวคริสต์ ส่งเสริมให้มีการพัฒนา เปิดกว้างของแต่ละชุมชนสู่สังคมอย่างเท่าเทียมกัน ส่งเสริมการเปิดตัวของชุมชน ทั้งด้านวัฒนธรรม ด้านพาณิชยกรรม ด้านสังคมอย่างสม่ำเสมอ และเสมอภาคกัน คือ การจัดกิจกรรมสำคัญในโอกาสสำคัญๆ เพื่อส่งเสริมความช่วยเหลือ กิจกรรมที่ทางโบสถ์จะทำ คือ การให้เด็ก ๆ เยาวชนของโบสถ์ทำกิจกรรมเพื่อหารายได้ เช่น เล่นดนตรี ขายของ และนำเงินไปช่วยเหลือบ้านแก่เด็กกำพร้า หรือผู้พิการเป็นต้น ถ้าได้ทราบว่า มีเหตุทุกข์ภัย หรือวาทภัยจะมีการประกาศเชิญชวนให้ศาสนิกร่วมกันบริจาคเงิน และมีตัวแทนไปมอบเงินช่วยเหลือกลุ่มที่กำลังประสบทุกข์^{๒๐}

^{๒๐} พระมหานภดล ปุณณสุวฑฒโก, “การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม: กรณีศึกษาชุมชนเขตบางรัก กรุงเทพมหานคร”, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐), หน้า ๑๕.

กล่าวโดยสรุปว่า การอยู่ร่วมกันของคนในศาสนาคริสต์ให้ความสำคัญต่อความรัก การให้เกียรติและเคารพในความเชื่อ ความร่วมมือ ทุกภาคส่วน ส่งเสริมคุณค่าทางวัฒนธรรมของคนในชุมชน ส่งเสริมคุณค่าทางศาสนาในชุมชน เป้าหมายร่วมกัน คือ สันติสุขบนความเคารพในความเชื่อทางศาสนา

๓) แนวคิดการอยู่ร่วมกันในศาสนาอิสลาม

แนวคิดการอยู่ร่วมกันในศาสนาอิสลาม มีปรากฏอยู่ในศรัทธา ๖ ประการ (อัครานุลอีมาน)^{๒๑} ซึ่งสะท้อนให้เห็นความเชื่อ ความศรัทธาอย่างมั่นคงของศาสนิกชนในศาสนาอิสลามเหมือนกันทั้งหมด ได้แก่

- ๑) ศรัทธาในอัลลอฮ์ มีความเชื่อมั่นในอัลลอฮ์เพียงองค์เดียว
- ๒) ศรัทธาในเทพบิราร หรือมลาอิกะฮ์
- ๓) ศรัทธาในบรรดารอซูลหรือศาสนทูต
- ๔) ศรัทธาในคัมภีร์ของพระองค์
- ๕) ศรัทธาในวันโลกหน้า
- ๖) ศรัทธาในการกำหนดของอัลลอฮ์

การปฏิบัติตามหลักของอิสลาม คือ หลักปฏิบัติหรือหลักอิสลาม (อัครานุลอิสลาม) ๕ ประการ ประกอบด้วยกันที่มุสลิมทุกคนต้องถือปฏิบัติ ได้แก่^{๒๒}

- ๑) การปฏิญาณตน หมายถึงการปฏิญาณตนด้วยความเลื่อมใสศรัทธาต่ออัลลอฮ์
- ๒) การนมาซ หรือการละหมาด หมายถึง การแสดงความเคารพต่ออัลลอฮ์ทั้งกาย วาจาและใจ
- ๓) การบริจาคซะกาต หมายถึง การจ่ายทานจากผู้มีทรัพย์สิน คนมีสิทธิ์ได้รับซะกาต มี ๘ ทาย คือ คนยากจน คนอนาถา เจ้าหน้าที่จัดการซะกาต ผู้มีแนวโน้มเข้ารับหรือเพิ่งเข้ารับอิสลาม การไถ่ทำส และเชลย การปลดปล่อยหนี้ให้แก่ผู้มีหนี้สินพันตัว และผู้เดินทางที่ประสบปัญหา
- ๔) การถือศีลอด หมายถึง การละเว้นจากบริโภคอาหาร น้ำ และละกิเลสต่าง ๆ ทำให้สงบ
- ๕) การทำพิธีฮัจญ์ หมายถึง การเดินทางไปแสวงบุญที่นครเมกกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ครั้งหนึ่งในชีวิต (ถ้าสามารถทำได้)

^{๒๑} หลักศรัทธา ๖ ประการ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.Religionfacts.com. [๑๐ มีนาคม ๒๕๖๓].

^{๒๒} หลักปฏิบัติตามศรัทธา ๕ ประการ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.Religionfacts.com. [๑๐ มีนาคม ๒๕๖๓].

หลักศรัทธา ๕ อย่าง และหลักปฏิบัติตามศรัทธา ๖ ประการของศาสนาอิสลามเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตประจำวันของชาวมุสลิมทั่วโลก ที่ยึดถือและปฏิบัติร่วมกัน และเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้นับถือศาสนาอิสลาม ที่อยู่ร่วมกันในชุมชน หรือสังคมต่างๆ ในประเทศไทยหรือประเทศอื่นๆ ซึ่งจะใช้เป็นส่วนหนึ่งในการวิเคราะห์ความเป็นพหุวัฒนธรรมของสังคมในประเทศไทยสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งนี้

จะเห็นได้ว่า หลักการอยู่ร่วมกันของทั้งสามศาสนามีลักษณะเฉพาะตนที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญต่อหลักแห่งความเมตตา กรุณา ความรัก การช่วยเหลือเกื้อกูลบุคคลอื่นในฐานะที่เป็นมนุษย์ด้วยกัน ความไม่ละเมิดสิทธิของกันและกัน ความสามัคคี และความอดทนอดกลั้นต่อความแตกต่างระหว่างบุคคลหรือกลุ่ม ศาสนาคริสต์ให้ความสำคัญต่อความรัก การให้เกียรติและเคารพในความเชื่อ ความร่วมมือ ทุกภาคส่วน ส่งเสริมคุณค่าทางวัฒนธรรมของคนในชุมชน ส่งเสริมคุณค่าทางศาสนาในชุมชน เป้าหมายร่วมกัน คือ สันติสุขบนความเคารพในความเชื่อทางศาสนา ในขณะที่หลักการของศาสนาอิสลามจะเน้นความศรัทธา ความจงรักภักดีในพระเจ้า และศาสนทูต คือ พระนบีมุฮัมมัดเป็นอย่างยิ่ง ส่วนหลักการที่เกี่ยวข้องกับคนอื่นโดยตรงนั้น มีปรากฏอยู่ในการบริจาคซะกาตและการถือศีลอด แต่หลักการของการบริจาคซะกาตและการถือศีลอดก็ต้องอธิบายให้เข้าใจด้วยบริบทอื่นๆ ด้วย จึงจะสามารถเข้าใจมิติของการอยู่ร่วมกันกับคนต่างศาสนาของชาวมุสลิมได้ เพราะชาวมุสลิมเน้นความศรัทธาในพระเจ้าคือ พระอัลเลาะห์เป็นหลักสำคัญ แม้ปัจจุบันเราจะเห็นถึงปัญหาความรุนแรงกำลังแพร่กระจายไปทั่วโลก ซึ่งปัญหานี้ก่อให้เกิดความขัดแย้งนำไปสู่การทำลายล้างกันเกิดขึ้น โดยมีความพยายามที่จะนำเอาศาสนาเข้ามาเป็นเครื่องมือเพื่อสร้างความชอบธรรม ในการกระทำของตนอีกด้วย เช่น ความรุนแรงในอินเดียระหว่างศาสนาอิสลามกับฮินดู ความรุนแรงในอิรักระหว่างศาสนาอิสลามนิกายชีอะห์กับนิกายซุนนี หรือความพยายามจะนำศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นต้น การที่จะลดปัญหาความขัดแย้งต่างๆ ได้ ทุกคนในสังคมโลกต้องปฏิบัติตนตามแนวทางคุณธรรมในศาสนาที่ตนนับถือ เพราะทุกศาสนามีหลักคำสอนที่เป็นแนวเดียวกัน คือ ต้องการให้ทุกคนเป็นคนดี ทำแต่สิ่งดีงาม แสวงหาสันติสุข รักความสงบ ดังนั้นไม่ว่าใครจะนับถือศาสนาใดก็ตามสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข^{๒๓}

^{๒๓} ไพศาล อานามวัฒน์, ความจำเป็นเรื่องศาสนสัมพันธ์, [ออนไลน์], แหล่งที่มาของข้อมูล: <http://www.thaicatholicsingles.com> [๑๒ มีนาคม ๒๕๖๓].

๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับสังคมพหุวัฒนธรรม

สังคมพหุวัฒนธรรม คือ การบูรณาการวิธีการครองตน ครองคน และครองงาน ซึ่งประยุกต์ใช้กับการบริหารตน บริหารคน และบริหารงาน เป็นกระบวนการตักเตือนตนเองตามพระพุทธรพจน์ว่า “จงเตือนตนด้วยตนเอง”^{๒๔} สังคมพหุวัฒนธรรม (Multicultural Society) เป็นสังคมที่ประกอบด้วยกลุ่มคนที่มีความแตกต่างด้านศาสนา ภาษา การแต่งกาย การเป็นอยู่ ความเชื่อ ความศรัทธาในศาสนาและวัฒนธรรม การที่จะทำให้แต่ละคนสามารถอยู่ร่วมกันในชุมชน หรือสังคมเดียวกันด้วยการพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือกัน ไม่มีการเบียดเบียนกัน ไม่ทำร้ายกัน หรือไม่ละเมิดสิทธิของกันและกัน สามารถประกอบพิธีกรรมทางศาสนาได้ตามความเชื่อและศรัทธาของตนเองอย่างมีเสรีภาพ ทำให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ^{๒๕}

๒.๒.๑ ที่มาของแนวคิดสังคมพหุวัฒนธรรม

แนวคิดพหุวัฒนธรรมนิยม (Multiculturalism) แนวคิดนี้เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นเพื่อเป็นคู่แข่งกับลัทธิชาตินิยม (Nationalism) ประมาณปี พ.ศ. ๒๕๑๐ หรือทศวรรษที่ ๑๙๖๐ เป็นต้นมา แต่มีการพัฒนาอย่างเป็นระบบจนกลายเป็นทฤษฎี โดยวิล คิมลิกคา (Will Kymlicka,) ในปี พ.ศ. ๒๕๓๒ แนวคิดนี้ให้ความสำคัญกับการขยายสิทธิแก่ชนกลุ่มน้อยแห่งชาติและชนกลุ่มน้อยเชิงชาติพันธุ์ ทั้งสิทธิในการปกครองตนเอง สิทธิในการรักษาความหลากหลาย หรือความแตกต่างทางวัฒนธรรม และสิทธิในการมีผู้แทนในรัฐสภา^{๒๖}

แนวคิดสังคมพหุวัฒนธรรมสร้างความเข้าใจวัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตภายใต้เงื่อนไขทางกฎหมาย และระเบียบปฏิบัติใหม่ แต่ประชากรกลุ่มดังกล่าวก็มิได้ทอดทิ้งภาษา วัฒนธรรม ความเชื่อ ศาสนาเดิม แม้ระยะแรก ๆ ประชากรเจ้าของประเทศจะไม่ยอมรับเชื้อชาติและวัฒนธรรมอื่น ๆ แต่ต่อมาเมื่อมีการให้การศึกษาในเรื่องสิทธิของมนุษยชน (Human Rights) ของแต่

^{๒๔} พ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๕/๖๖.

^{๒๕} สังคมพหุวัฒนธรรม ได้ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ซึ่งตั้งอยู่บนฐานความคิด ๓ ฐาน คือ วัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์ และอัตลักษณ์ของแต่ละกลุ่มชน, ดูเพิ่มเติมในอนันต์ กาญจนพันธ์, “พหุวัฒนธรรมในบริบทของการเปลี่ยนผ่านทางสังคมและวัฒนธรรม”, รายงานการวิจัย, ศูนย์ภูมิภาคทางสังคมศาสตร์และการพัฒนาอย่างยั่งยืน, (คณะสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑), หน้า ๒๖๔ - ๒๖๕.

^{๒๖} พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต, พหุวัฒนธรรมนิยม สิทธิชนกลุ่มน้อยและความสมานฉันท์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา www.Facebook.com [๕ มีนาคม ๒๕๖๓].

ละบุคคลมากขึ้น ประชากรผู้อพยพย้ายถิ่นก็ได้รับการยอมรับ ส่งผลให้เรื่องพหุวัฒนธรรมจึงเป็นเรื่องที่ยอมรับกันโดยทั่วไป ไม่เพียงแต่ในสหรัฐอเมริกาและในทวีปยุโรปเท่านั้น แต่รวมไปถึงประเทศทั่วโลก อาจจะกล่าวได้ว่า แทบทุกประเทศในโลกจะประกอบด้วยชนที่อยู่ดั้งเดิม ชนกลุ่มน้อยและหรือกลุ่มอพยพย้ายถิ่นที่มีภาษา วัฒนธรรม ความเชื่อ ศาสนาและความเป็นอยู่แตกต่างกัน ประกอบอาชีพ อยู่อาศัยและเป็นพลเมืองของอีกประเทศหนึ่งเป็นการถาวร อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข และถึงแม้จะอยู่ห่างไกลกันจากที่อยู่อาศัยเดิม แต่ก็ยังสามารถเดินทางไปเยี่ยมหรือส่งข่าวถึงกันโดยสะดวก^{๒๗} พัฒนาการของแนวคิดสังคมพหุวัฒนธรรมแสดงถึงการยอมรับความแตกต่างของกันและกัน และพร้อมที่จะเข้าใจผู้คนที่อยู่ในสังคมนั้น ๆ เพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้ง

ความแตกต่างในเรื่องของความเป็นชนกลุ่มน้อย ด้านเชื้อชาติ ภาษา ศาสนา ลัทธิ ความเชื่อ ความเป็นอยู่ เพศโดยเฉพาะสตรีในบางประเทศที่อาจจะไม่ได้รับความเท่าเทียมกันในบางเรื่อง ทั้งนี้ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูบาอาจารย์ ผู้ปกครองและชุมชน ต้องหาวิธีการให้เด็ก เยาวชน ประชาชนทั่วไป เข้าใจและค่อยๆ ซึมซับ ยอมรับความแตกต่างดังกล่าว สถานศึกษาส่วนใหญ่จะกำหนดการศึกษาพหุวัฒนธรรม ไว้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร และจัดกิจกรรมต่างๆ เสริมสร้างความเข้าใจดังกล่าวนี้ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้เปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนของชนกลุ่มน้อยได้แสดงออก เพื่อให้เด็กกลุ่มใหญ่ได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ความเชื่อที่มีหลากหลาย ถือเป็นการให้การศึกษามีมุมมองกว้างขวาง แตกต่างไปจากเดิมที่เน้นวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ของกลุ่มประชาชนกลุ่มใหญ่แต่เพียงอย่างเดียว^{๒๘}

วัฒนธรรมเกิดขึ้นได้เมื่อมนุษย์ที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียงกันในสังคมเดียวกันทำความตกลงกันว่าจะยึดระบบใดเป็นพฤติกรรมใดบ้างที่จะถือเป็นพฤติกรรมที่ควรปฏิบัติและมีความหมายอย่างไรแนวความคิดใดจึงเหมาะสมสอดคล้องกับเหล่านี้คือการกำหนดความหมายให้กับสิ่งต่างๆ ในสังคม เพื่อว่าสมาชิกของสังคมจะได้เข้าใจตรงกันและยึดระบบเดียวกันหรืออีกนัยหนึ่งเราอาจเรียกกระบวนการที่สมาชิกในสังคมได้ตกลงในความหมายแล้วนี้ว่าระบบสัญลักษณ์ดังนั้นวัฒนธรรมก็คือระบบสัญลักษณ์ในสังคมมนุษย์ที่มนุษย์สร้างขึ้นเมื่อสร้างขึ้นแล้วจึงสอนให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้หรือนำไปปฏิบัติ

^{๒๗} วารุณี ภูริสินสิทธิ์, **ครอบครัวในความหมายใหม่: การค้นหาชีวิตแบบใหม่**, (กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น, ๒๕๕๓), หน้า ๒๑.

^{๒๘} สุน อมรวิวัฒน์, **องค์สี่ของการศึกษาไทย**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ สกสค. ๒๕๕๐), หน้า ๑๙.

เพราะฉะนั้นวัฒนธรรมจึงต้องมีการเรียนรู้และมีการถ่ายทอดเมื่อมนุษย์เรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม มนุษย์ก็รู้ว่าอะไรคือขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคม^{๒๙}

วัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นและปรับปรุงจากธรรมชาติและมนุษย์จะเรียนรู้วัฒนธรรมจากกันและกันเป็นสิ่งที่มีการสืบทอดเนื่องเป็นมรดกทางสังคมที่มีการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่งมนุษย์ได้เรียนรู้วัฒนธรรมจากทั้งที่ตายไปแล้วและที่ยังมีชีวิตอยู่โดยได้รับความรู้นั้นไว้เป็นมรดกตกทอดกันมาเป็นลำดับ^{๓๐} วัฒนธรรมมีความหมายครอบคลุมถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือสังคมใดสังคมหนึ่งที่ประกอบไปด้วยความรู้ความเชื่อศิลปะศีลธรรมกฎหมาย ประเพณีวิทยาการและทุกสิ่งทุกอย่างที่คิดและทำในฐานะสมาชิกของสังคม^{๓๑}

แนวคิดพหุวัฒนธรรม ได้เข้ามาสู่ประเทศไทยในช่วงระยะเวลา ๕๐ ปีที่ผ่านมา ซึ่งเป็นช่วงที่ต้องการสร้างรัฐชาติ ที่เน้นความเป็นหนึ่งเดียวทางวัฒนธรรมและความเป็นไทย แนวคิดนี้ช่วยลดอคติต่อกัน การดูถูกดูแคลนทางวัฒนธรรมลดลงไปได้ ซึ่งแนวคิดนี้มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจในการติดต่อหรือปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มชนอื่น หรือกับรัฐ ซึ่งมีฐานความคิดอยู่ ๓ แนวคิด คือ ด้านวัฒนธรรม ด้านชาติพันธุ์ และด้านอัตลักษณ์ของชุมชน^{๓๒}

แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน เป็นแนวคิดที่ตั้งอยู่บนฐานของการเคารพในสิทธิเสรีภาพของแต่ละกลุ่มชน ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยปราศจาก การดูถูกดูแคลนหรือเหยียดหยามกัน ในด้านวัฒนธรรม ชาติพันธุ์ และอัตลักษณ์ของแต่ละกลุ่มชนที่มีลักษณะเฉพาะตน นอกจากแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนแล้ว ยังมีแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับประเด็นนี้ที่สำคัญ คือ แนวคิดเสรีนิยม (Concept of Freedom) และแนวคิดหลังสมัยใหม่ (Concept of post-modernization) แนวคิดเสรีนิยมมีหลักการสำคัญ คือ ปังเจกบุคคลมีความเท่าเทียมกันโดยไม่ต้องคำนึงถึงชาติพันธุ์ เพศ และศาสนา ยอมรับในความแตกต่างทางศาสนาและวัฒนธรรมบนพื้นฐานของอิสรภาพ เสรีภาพ ให้

^{๒๙} ประเสริฐ แยมกลิ่นฟุ้ง, สังคมและวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๒๕.

^{๓๐} รัชนิกร เศรษฐ, สังคมและวัฒนธรรมไทย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๕๔), หน้า ๔.

^{๓๑} สุพัตรา สุภาพ, สังคมวิทยา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๕๓), หน้า ๓๕.

^{๓๒} อานันท์ กาญจนพันธ์, “พหุวัฒนธรรมในบริบทของการเปลี่ยนผ่านทางสังคมและวัฒนธรรม”. รายงานการวิจัย, หน้า ๒๖๕.

ความสำคัญต่อความซับซ้อนของสังคมพหุวัฒนธรรม และมองความหลากหลายทางวัฒนธรรมสามารถเลื่อนไหลได้ ส่วนแนวคิดหลังสมัยใหม่ เน้นลักษณะของการผสมผสานทางวัฒนธรรม หมายความว่า อัตลักษณ์ของแต่ละชุมชนสามารถซ้อนทับกันได้ ซึ่งทำให้คนในชุมชนหนึ่งสามารถเป็นสมาชิกหลาย ๆ ชุมชนได้ โดยไม่ต้องผูกติดกับความแตกต่างทางวัฒนธรรมของตนเองที่มีความตายตัว หรือมีข้อจำกัด ในความเป็นอัตลักษณ์ของตนเองมากเกินไป^{๓๓}

ส่วนประกอบสำคัญของวัฒนธรรมของแต่ละสังคม เพราะเป็นตัวกำหนด ขนบธรรมเนียมประเพณีบางอย่างรวมทั้งเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของสมาชิกของศาสนาบางศาสนามี ลักษณะเป็นปรัชญาและให้ข้อคิดในหลักธรรมและความดีความเชื่อมากเช่นพุทธศาสนามุ่งสอนถึง หลักธรรมในลักษณะปรัชญาซึ่งมุ่งสอนให้มนุษย์เป็นคนดีและเน้นในส่วนที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์หรือ หลักปฏิบัติระหว่างบุคคลน้อยจึงทำให้มีผู้กล่าวว่าชาวพุทธนั้นนับถือศาสนาพุทธแต่ในนามเพียงแต่ทุกคนอ้างว่าได้พยายามทำตนของให้เป็นคนดีแล้วก็ถือว่าได้ปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า แต่ศาสนาบางศาสนาให้ข้อคิดเกี่ยวกับการใช้ชีวิตประจำวันและการอยู่ร่วมกันในสังคมมากกว่าเช่น ศาสนาอิสลามหรือศาสนาขงจื้อซึ่งในคำสอนระบุไว้ชัดเจนว่าบุคคลแต่ละคนมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตน อย่างเป็นบางศาสนาอิสลามระบุว่าบุคคลแต่ละคนมีหน้าที่ปฏิบัติต่อพระอัลเลาะห์หรือต้องประกอบ พิธีกรรมทางศาสนาอย่างไรบ้างถ้าปฏิบัติตามนั้นไม่ได้ถือว่าปฏิบัติตามกฎของศาสนาไม่ครบถ้วนหรือ เป็นบาป^{๓๔}

พหุวัฒนธรรม คือ รัฐหรือประเทศที่มีการอพยพเคลื่อนย้ายเข้ามาของกลุ่มชาติพันธุ์ ใหม่จึงมีการยอมรับความแตกต่างของกลุ่มชาติพันธุ์และวัฒนธรรมของกลุ่มเหล่านี้ การยอมรับพหุ วัฒนธรรม คือ การที่กฎหมายและกฎระเบียบที่ใช้ในการบริหาร หรือการจัดการมีลักษณะไม่เคร่งครัด เปิดโอกาสให้มีทางเลือกในการปฏิบัติการโดยไม่มีวัฒนธรรมใดวัฒนธรรมหนึ่งครอบงำ และวัฒนธรรม อื่นถูกครอบงำ (Subordinate culture) ในการพิจารณาเรื่องพหุวัฒนธรรม รายละเอียดเรื่อง ความสัมพันธ์เชิงอำนาจเรื่องสำคัญและข้อแตกต่างระหว่างกฎระเบียบที่กำหนดไว้เป็นลายลักษณ์ อักษรกับการบังคับใช้ในการปฏิบัติจริงเป็นเรื่องที่จะต้องพิจารณาด้วย ตัวอย่าง ของมาเลเซียและ

^{๓๓} อานันท์ กาญจนพันธ์, “พหุวัฒนธรรมในบริบทของการเปลี่ยนผ่านทางสังคมและวัฒนธรรม”, รายงานการวิจัย, หน้า ๒๖๕.

^{๓๔} งามพิศ สัตย์สงวน, สังคมและวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๒๖.

ลิงคโพรเป็นตัวอย่างที่รัฐใช้คำว่า พหุวัฒนธรรม เพื่อเป้าหมายทางการเมือง แต่ในทางปฏิบัติ วัฒนธรรมชุดหนึ่งยังมีบทบาทในสังคมเหนือชุดอื่น^{๓๕}

สังคม (Social) ประกอบด้วยโครงสร้างของสัญชาติ กลุ่มชน ศาสนา ความสามารถ พิเศษ ชนชั้นทางสังคม และเพศ ซึ่งบุคคลสามารถเป็นสมาชิกที่มีลักษณะเฉพาะของกลุ่มหนึ่งและอาจเป็นสมาชิกของหลายกลุ่มที่แตกต่างกันในเวลาเดียวกัน ดังนั้นการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละกลุ่ม

แนวคิดในเรื่องการอยู่ร่วมกันภายใต้ความหลากหลายกลายเป็นประเด็นร่วมทางสังคม ประชาชาติทั่วโลก ด้วยเหตุผลที่ว่าด้วยโลกทัศน์ รัฐชาติ ชาติพันธุ์ กลายเป็นประเด็นของความขัดแย้ง ในเชิงรัฐชาติและความเป็นเอกภาพภายใต้ความแตกต่างหลากหลายและการอยู่ร่วมกันภายใต้วิถีของความแตกต่าง เป็นสังคมพหุวัฒนธรรมเพราะประกอบด้วยคนหลายเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม การเรียนรู้ความแตกต่างเพื่อป้องกันความแตกแยก จึงเป็นสิ่งสำคัญที่คนไทยพึงปฏิบัติเพื่อพัฒนาชาติไทยให้เจริญก้าวหน้าและสงบสุข เมื่อพิกัดไปที่ความเป็นพหุวัฒนธรรมจะพบว่า อัตลักษณ์ของสังคมพหุวัฒนธรรม อัตลักษณ์ คือสิ่งสะท้อนความเป็นตัวตนของบุคคลหรือสังคมนั้น ๆ สังคมพหุวัฒนธรรมมีอัตลักษณ์สำคัญ คือ การอยู่ร่วมกันของผู้คนท่ามกลางความหลากหลายอย่างกลมกลืน ซึ่งความหลากหลายที่ปรากฏในสังคมพหุวัฒนธรรม ได้แก่ เชื้อชาติ ชาติพันธุ์ ศาสนา ความเชื่อ ภาษา วิถีการดำเนินชีวิต ขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณี และวัฒนธรรม ปรากฏในงานของ T.H. Marshall (1950) เรื่อง Citizenship and Social Class ได้พยายามชี้ให้เห็นถึงวิวัฒนาการของความเป็นพลเมือง ตามความสัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางชนชั้น ที่เกิดขึ้นในช่วงประวัติศาสตร์ต่างๆ ของสังคม โดยที่ Marshall ถือว่าส่วนประกอบของการเป็นพลเมืองของรัฐชาติใดรัฐชาติหนึ่ง ก็คือ สิทธิความเป็นพลเมือง สิทธิการเมือง และสิทธิทางสังคม และแต่ละสิทธิต่างก็ครอบคลุมถึงในด้านเฉพาะของสิทธินั้น ๆ กล่าวคือ สิทธิด้านความเป็นพลเมือง ก็คือ การมีเสรีภาพในชีวิต ทรัพย์สิน การพูด การคิด และนับถือศาสนา สิทธิในด้านกระบวนการยุติธรรม การได้สัญชาติ เป็นต้น โดยมีสถาบันสมัยใหม่เป็นผู้ดูแล สิทธิประเภทนี้ก่อเกิดขึ้นในยุโรปและอเมริกามาตั้งแต่ศตวรรษที่ ๑๘ สิทธิทางการเมือง คือ การมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองซึ่งมีมาก่อน (ในบางประเทศได้ขยายสิทธิทางการเมืองนี้สู่กลุ่มผู้บรรลุนิติภาวะทุกคน) สิทธิทางสังคม คือ การได้รับการศึกษาอบรม การมีสุขภาวะ

^{๓๕} อมรา พงศาพิชญ์, วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์ วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๑๗๓ - ๑๗๖.

ที่ดีหรือได้รับสวัสดิการที่ดีและเท่าเทียม สิทธิทั้งสองประการหลังนี้ มีเป็นประเด็นเกี่ยวกับสิทธิที่เกิดขึ้นในช่วงทศวรรษที่ ๒๐ เพราะเป็นไปตามสถานการณ์ นักปราชญ์ชาวแคนาดา Will Kymlicka (1998) ที่ได้มีงานเขียนที่ทั้งสนับสนุนและโต้แย้งเป็นจำนวนมากโดยที่ Kymlicka แบ่งปัญหาคนกลุ่มน้อย หรือพหุวัฒนธรรม(Multiculturalism - อันเป็นแนวคิดที่มองถึงความหลากหลายด้านวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์) ออกเป็น ๒ ลักษณะ ดังนี้^{๓๖}

๑) Multinational คือ ประเทศที่ประกอบด้วยหลายเชื้อชาติมาตั้งแต่ต้น ได้แก่ รัฐชาติสมัยใหม่เป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะที่เรียกว่า new world คือ สหรัฐอเมริกา แคนาดา ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์

๒) Polyethnic คือ รัฐที่มีคนต่างเชื้อชาติอพยพเข้ามาใหม่เป็นจำนวนมากจนมีฐานะเป็นคนกลุ่มน้อยขึ้นมา เช่น จีน อินเดีย ในมาเลเซีย อินโดนีเซีย และสิงคโปร์ เป็นต้น

จากความหลากหลายข้างต้น ทำให้สังคมพหุวัฒนธรรมมีความยืดหยุ่นสูงและเกิดการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมอย่างกลมกลืน แนวทางที่เป็นหลักการสากล คือ การเข้าไปส่งเสริม หรือกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน โดยมีหลักอาทิการเคารพและการยอมรับความหลากหลายในสังคมพหุวัฒนธรรม การอยู่ร่วมกันท่ามกลางความแตกต่าง สมาชิกในสังคมควรเปิดใจให้กว้าง เพื่อยอมรับความแตกต่างที่เกิดขึ้น และพยายามปรับตัวให้เข้ากับคนทุกเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม มีความระมัดระวังในการกระทำและคำพูด ที่อาจนำมาซึ่งความแตกแยกขัดแย้ง ตลอดจนเคารพในหน้าที่ สิทธิเสรีภาพของกันและกัน การอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคม ทั้งควรยึดแนวทางปฏิบัติ ดังนี้

(ก) เรียนรู้ความแตกต่าง เปิดใจให้กว้าง พร้อมรับสิ่งใหม่ ศึกษาวิถีชีวิตวัฒนธรรม ความเชื่อ ศาสนา ภาษา ของชนกลุ่มอื่น ผ่านแหล่งความรู้ที่หลากหลายและควรศึกษา ด้วยใจที่เป็นกลาง ปราศจากอคติ เข้าร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม หรือกิจกรรมที่มีคนจากหลายวัฒนธรรมมาทำกิจกรรมร่วมกัน

(ข) ยึดมั่นในขันติธรรม มีความอดทนอดกลั้นต่อความแตกต่าง ปรับวิธีคิดและท่าทีให้เป็นกลาง สอดคล้องกับสภาพสังคมแห่งความหลากหลาย

^{๓๖} ลำพอง กลมกุล, “พหุวัฒนธรรมทางศาสนากับแนวทางการอยู่ร่วมกันของจีนและมลายู: กรณีศึกษาประเทศบรูไน”, วารสารโพธิวิสัย, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๒ ก.ค. - ธ.ค. ๒๕๖๑: ๘๑.

(ค) เคารพและให้เกียรติต่อความแตกต่างของเพื่อนร่วมสังคม โดยไม่เยาะเย้ยถากถาง หรือลบหลู่ดูหมิ่น ความเป็นอัตลักษณ์ของกันและกัน

(ง) คำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชน มีความยุติธรรม ไม่เลือกปฏิบัติหรือให้สิทธิพิเศษเฉพาะ คนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ไม่กระทำการที่ก่อให้เกิดความเสียหาย หรือความเจ็บปวดทั้งทางร่างกายและทาง จิตใจ แก่เพื่อนร่วมสังคม ปฏิบัติตามหน้าที่ สิทธิเสรีภาพของตน โดยไม่ไปละเมิดหน้าที่ สิทธิ เสรีภาพ ของผู้อื่น

กล่าวโดยสรุปว่า แนวคิดสังคมพหุวัฒนธรรม ได้แก่ เชื้อชาติ ชาติพันธุ์ ศาสนา ความเชื่อ ภาษา วิธีการดำเนินชีวิต ขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณี และวัฒนธรรม เกิดขึ้นในช่วงทศวรรษ ที่ ๒๐ สำคัญของแนวคิด คือ การเข้าไปส่งเสริม หรือกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน โดยมีหลักอาทิจการเคารพและการยอมรับความหลากหลายในสังคมพหุวัฒนธรรม การอยู่ร่วมกัน ท่ามกลางความแตกต่างอย่างสันติสุข

๒.๒.๒ ความหมายของสังคมพหุวัฒนธรรม

สังคมพหุวัฒนธรรม หมายถึง กลุ่มคนที่มีความแตกต่างกันในเรื่องเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ วิถีชีวิต ความเชื่อ ศาสนา และประเพณีปฏิบัติ เนื่องมาจากกระบวนการคิดและสัญลักษณ์ที่เกิดจากการ สร้างของวัฒนธรรม ปัจจัยทางศาสนา เชื้อชาติ อายุ เพศ ชนชั้นทางสังคม และการศึกษา ซึ่งเป็น ตัวกำหนดการกระทำในลักษณะที่แตกต่างกัน สังคมต้องเรียนรู้ถึงระเบียบแบบแผนที่ควรประพฤติ ปฏิบัติ หรือควรละเว้นตามมารยาทของกันและกันในแต่ละสังคม เพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้งที่จะ เกิดขึ้นและนำมาซึ่งความสงบเรียบร้อยของการอยู่ร่วมกัน^{๓๓๗}

เอกรินทร์ สังข์ทอง ได้กล่าวว่า สังคมพหุวัฒนธรรม หมายถึง ประชากร หรือกลุ่มคน ซึ่งมีความแตกต่างทางด้าน ขนบธรรมเนียม ประเพณี ภาษา วัฒนธรรม ศาสนา ความเชื่อ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ วิธีการคิด การมีปฏิสัมพันธ์ การสื่อสาร มาอยู่ร่วมกันในสังคมหนึ่ง^{๓๓๘}

^{๓๓๗} นิติไทย นัมคณิสสรณ์, การดำรงชีวิตในสังคมยุคใหม่และประชาคมอาเซียน, เอกสารประกอบการ สอนวิชา ศท ๑๒๑, มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต, หน้า๑.

^{๓๓๘} เอกรินทร์ สังข์ทอง, ภาวะผู้นำ เชิงพหุวัฒนธรรมของผู้อำนวยการโรงเรียนของรัฐในสาม จังหวัดชายแดนภาคใต้, รายงานการวิจัย, (ปัตตานี: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัต ตาน, ๒๕๕๔), หน้า ๔.

กล่าวโดยสรุปว่า สังคมพหุวัฒนธรรม หมายถึง กลุ่มคนที่มีความแตกต่างด้าน วัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมประเพณี ชาติพันธุ์ ศาสนกิจ พิธีกรรม ภาษา การ แต่งการ วิธีการคิด การมีปฏิสัมพันธ์ และการสื่อสาร มาอยู่ร่วมกันในบริเวณร่วมดินแดนเดียวกัน การ รวมกันของกลุ่มนำไปสู่การมีกฎ กติกา มารยาท การให้เกียรติกัน บนพื้นฐานของความเข้าใจร่วมกัน ทำให้สังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

๒.๒.๓ ความสำคัญของพหุวัฒนธรรม

พหุวัฒนธรรมเกิดขึ้นในทุกสังคม ซึ่งล้วนต่างมีความหลากหลาย มีความเกี่ยวข้อง เชื่อมโยงกับทุกคน ดังนั้น ทุกคนจึงจำเป็นต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจในรายละเอียดทุกแง่มุม เพราะเมื่อความหลากหลายทางวัฒนธรรมเกิดขึ้น รูปแบบหรือวิถีชีวิตของทุกคนจะต้องมีการ เปลี่ยนแปลง การเรียนรู้และทำความเข้าใจจึงเป็นความสำคัญยิ่งในโลกปัจจุบันที่สังคมประกอบด้วย ความหลากหลายทางวัฒนธรรมทั้งที่เป็นวัฒนธรรมทางวัตถุที่มนุษย์ประดิษฐ์คิดค้นสร้างขึ้น และจับ ต้องได้ เช่น เครื่องแต่งกาย อาหาร อาคาร บ้านเรือน ยานพาหนะต่าง ๆ และวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ เป็นนามธรรม จับต้องไม่ได้ เช่น ความคิด ความเชื่อ ภาษา แนวคิดทางการเมือง การกีฬา เป็นต้น ล้วนมีความสำคัญและจำเป็นต้องสมาชิกทุกคนที่อยู่ร่วมกันในสังคมจะต้องเรียนรู้ ทำความเข้าใจ และ ยอมรับซึ่งจะเป็นปัจจัยนำสมาชิกของสังคมไปสู่การอยู่รอดสู่ความเอื้ออาทรต่อกันและมีความสุข ร่วมกันในสังคมแห่งความหลากหลายมีบางคนอาจมองว่า การเกิดขึ้นของสังคมพหุวัฒนธรรมนั้น นำมาซึ่งความขัดแย้งและก่อปัญหา ซึ่งเรื่องนี้เป็นสิ่งที่ต้องปรับจนเข้าหากัน ต้องปรึกษาหารือกันอย่าง ที่สังคมหลังนวยุคต้องการนั่นคือ การหันหน้ามาสู่วงเสวนา (Dialogue) เพื่อรับฟังเหตุผลของกันละ กันอย่างฉันทมิตร ด้วยความเคารพและยอมรับในความหลากหลายต่าง ๆ โดยเฉพาะความหลากหลาย ทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นนี้คือความจำเป็นเร่งด่วนและเป็นปัจจัยอันสำคัญยิ่งที่จะนำพามวลสมาชิกของ สังคมสู่การสร้างสรรค์สังคมใหม่ในอนาคตที่สดใสและสามารถอยู่ร่วมอาศัยกันอย่างมีความสุขแบบ ยั่งยืนโดยสรุป พหุวัฒนธรรม คือการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสังคม การเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา ภาษา วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของกลุ่มชน สังคมพหุวัฒนธรรม คือ สังคมที่บุคคลมีความ หลากหลายในมิติของภาษา เชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรมประเพณีมาอยู่ร่วมกันอย่างสันติโดยไม่มีการ แบ่งแยกชนชั้น ยิ่งไปกว่านั้นการเคารพ การเอื้ออาทร และการยอมรับถึงความหลากหลาย ความเป็น ตัวตน หรืออัตลักษณ์ในวัฒนธรรมอื่นอันมิใช่ของตน แต่จำเป็นต้องอาศัยอยู่ร่วมกันในสังคมใหญ่จน กลายเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมในที่สุด

กล่าวโดยสรุปว่า สังคมพหุวัฒนธรรมมีความสำคัญและจำเป็นต่อสมาชิกทุกคนที่อยู่ร่วมกันในสังคมจะต้องเรียนรู้ ทำความเข้าใจ และยอมรับซึ่งจะเป็นปัจจัยนำสมาชิกของสังคมไปสู่การอยู่รอดสู่ความเอื้ออาทรต่อกันและมีความสุขร่วมกันในสังคมแห่งความหลากหลาย

๒.๒.๔ พหุวัฒนธรรมในสังคมไทยปัจจุบัน

สังคมไทยเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นมิติของชาติพันธุ์ ความเชื่อ ศาสนา ภาษา รูปแบบวิถีชีวิต และวัฒนธรรม เช่น วัฒนธรรมด้านการแต่งกาย ด้านอาหารการกิน ด้านดนตรี ด้านศิลปะ และการปฏิบัติตนในชีวิตประจำวัน เป็นสังคมแห่งความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่มีความสวยงามสังคมหนึ่งของโลก เป็นสังคมเปิดที่พร้อมรับทุกความหลากหลายทางวัฒนธรรมทุกรูปแบบของวัฒนธรรมเข้าสู่สังคมไทยอย่างไร้พรมแดน ได้แก่ วัฒนธรรมทางซีกโลกตะวันตก หรือวัฒนธรรมของซีกโลกตะวันออก เช่น วัฒนธรรมการแต่งตัว อาหารการกิน ดนตรีการกีฬา หรือการดำเนินชีวิตหลักคำสอนทางศาสนา อันเป็นพื้นฐานของความคิดของคนไทยที่มุ่งให้ทุกคน มีใจเปิดกว้าง มีน้ำใจไมตรี อดทน เสียสละ และมีเมตตากรุณาต่อกัน ทำให้มีใจกว้างพร้อมรับ หรือยินดีรับวัฒนธรรมจนบางครั้งรับเข้ามาโดยไม่มีการไตร่ตรองเป็นเหตุนำไปสู่ปัญหามากมายทางสังคม โดยเห็นได้ชัดเจน ดังนี้^{๓๔} คือ

๑) ภาคเหนือ ด้านชาติพันธุ์ของคนไทยในภาคเหนือ ได้แก่ ไทยโยนก ไทยยอง ไทยเขิน ไทยลื้อ ไทยใหญ่ ไทยภูเข่า เผ่าต่าง ๆ เช่น ม้ง เย้า ลีซอ อีเก้อ มูเซอและกะเหรี่ยง เป็นต้น ส่วนสีผิวแตกต่างกันไป ด้านศาสนาและความเชื่อ ได้แก่ ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม ความเชื่อนับถือบรรพบุรุษ นับถือผีบรรพบุรุษ ด้านรูปแบบการดำเนินชีวิต คือ วิถีชีวิตของกลุ่มชนในภาคกลางมีความหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของความคิด ความเชื่อความศรัทธา หรือวิถีปฏิบัติในชีวิตประจำวัน และด้านภาษาและวัฒนธรรม คือ การมีเอกลักษณ์/อัตลักษณ์แต่ละด้านแตกต่างกัน เช่น ภาษา การแต่งกาย อาหารดนตรี ศิลปะ เป็นต้น

๒) ภาคอีสาน ด้านชาติพันธุ์ของคนไทยในภาคอีสาน เป็นคนไทยแท้ แต่มักถูกเรียกว่าลาวเช่น ลาวกาว ลาวพวน ลาวพุงขาว ในสมัยรัชกาลที่ ๒ ให้เรียกว่า ไทยลาว เช่น ไทยดำ ไทยขาว ไทยแดง ไทยส่วนสีผิวมีความแตกต่างกันไป ตามกลุ่มชาติพันธุ์ ด้านศาสนาและความเชื่อ ได้แก่

^{๓๔} สิทธิโชค ปาณะศรี พระปลัดสาคร สาโคโร (นุ่นกลับ) และพระครูอรุณโกศลกิจ, พหุวัฒนธรรมในมุมมองของปรัชญาหลังนวยุค, วารสารเชนต์จอห์น, ๒๕๖๐: ๓๖.

ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม นับถือบรรพบุรุษ นับถือผีบรรพบุรุษ ด้านรูปแบบการดำเนินชีวิต คือ วิถีชีวิตของกลุ่มชนมีความหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของความคิด ความเชื่อความศรัทธา หรือวิถีปฏิบัติในชีวิตประจำวัน และด้านภาษาและวัฒนธรรม คือ การมีเอกลักษณ์/อัตลักษณ์แต่ละด้านแตกต่างกัน เช่น ภาษา การแต่งกาย อาหารดนตรี ศิลปะ เป็นต้น

๓) ภาคกลาง ด้านชาติพันธุ์ของคนไทยในภาคกลางมักถูกเรียกว่า ไทยกลาง ประกอบด้วยเชื้อชาติไทย ที่มีเชื้อสายพม่าแต่ดั้งเดิมผสมกับเชื้อสายของผู้ที่อาศัยอยู่ดั้งเดิมในที่ราบภาคกลาง คือ มอญลาว เขมร สี่เผ่าแตกต่างกันไปตามชาติพันธุ์ ด้านศาสนาและความเชื่อ ได้แก่ ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม นับถือบรรพบุรุษ ด้านรูปแบบการดำเนินชีวิต คือ วิถีชีวิตของกลุ่มชนมีความหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของความคิด ความเชื่อความศรัทธา หรือวิถีปฏิบัติในชีวิตประจำวัน และด้านภาษาและวัฒนธรรม คือ การมีเอกลักษณ์/อัตลักษณ์แต่ละด้านแตกต่างกัน เช่น ภาษา การแต่งกาย อาหารดนตรี ศิลปะ เป็นต้น

๔) ภาคตะวันออก ด้านชาติพันธุ์ของคนไทยในภาคตะวันออก คือ มีกลุ่มชนที่หลากหลาย เช่น กลุ่มชนชาวชอง ชาวญวนและชาวจีน สี่เผ่ามีความแตกต่างกันไปตามชาติพันธุ์ของตนที่สืบทอดกันมา ด้านศาสนาและความเชื่อ ได้แก่ ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม นับถือบรรพบุรุษ นับถือผีบรรพบุรุษ ด้านรูปแบบการดำเนินชีวิต คือ วิถีชีวิตของกลุ่มชนมีความหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของความคิด ความเชื่อความศรัทธา หรือวิถีปฏิบัติในชีวิตประจำวัน และด้านภาษาและวัฒนธรรม คือ การมีเอกลักษณ์/อัตลักษณ์แต่ละด้านแตกต่างกัน เช่น ภาษา การแต่งกาย อาหารดนตรี ศิลปะ เป็นต้น

๕) ภาคตะวันตก ด้านชาติพันธุ์ของคนไทยในภาคตะวันตก คือ มีกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เช่น กะเหรี่ยงมอญ ละว้า พม่า ลาวพวน ลาวโซ่ง ลาวครั่ง ลาวเวียง ลาวยวน เขมรญวน กวย (ส่วย) มุสลิม และ จีน สี่เผ่า มีลักษณะแตกต่างกันไปตามชาติพันธุ์ ด้านศาสนาและความเชื่อ ได้แก่ ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม นับถือบรรพบุรุษ นับถือผีบรรพบุรุษ ด้านรูปแบบการดำเนินชีวิต คือ วิถีชีวิตของกลุ่มชนมีความหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของความคิด ความเชื่อความศรัทธา หรือวิถีปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ด้านภาษาและวัฒนธรรม คือ การมีเอกลักษณ์/อัตลักษณ์แต่ละด้านแตกต่างกัน เช่น ภาษา การแต่งกาย อาหารดนตรี ศิลปะ เป็นต้น

๖) ภาคใต้ ด้านชาติพันธุ์ของคนไทยในภาคใต้ คือ ผู้คนมีความหลากหลาย คือ ไทยพุทธ ไทยอิสลาม ชาวกู และชาวเล มีสี่เผ่าที่แตกต่างกัน ด้านศาสนาและความเชื่อ ได้แก่ ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม นับถือบรรพบุรุษ ด้านรูปแบบการดำเนินชีวิต คือ วิถีชีวิตของกลุ่มชนมี

ความหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของความคิด ความเชื่อความศรัทธา หรือวิถีปฏิบัติในชีวิตประจำวัน และด้านภาษาและวัฒนธรรม คือ การมีเอกลักษณ์/อัตลักษณ์แต่ละด้านแตกต่างกัน เช่น ภาษา การแต่งกาย อาหารดนตรี ศิลปะ เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปว่า สังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีความหลากหลายในทุกมิติ ถือได้ว่าสังคมไทยเป็นสังคมแห่งความหลากหลาย การใช้ชีวิตของคนไทยยังอยู่ภายใต้วัฒนธรรมกระแสหลักทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ พร้อมกันนั้นก็มีการปรับแต่งผสมผสานความหลากหลายต่าง ๆ เข้าด้วยกันอย่างลงตัว ทำให้เกิดความเป็นพหุวัฒนธรรมขึ้น แต่ทุกคนก็สามารถอาศัยอยู่ร่วมกันในสังคมไทยได้อย่างมีความสุข แม้ว่าในบางพื้นที่อาจจะยังมีความขัดแย้งและเกิดความรุนแรงอยู่ ซึ่งยังต้องอาศัยความร่วมมือและแนวทางแก้ไขจากทุกภาคส่วน

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการอยู่ด้วยกันอย่างสันติ

๒.๓.๑ ความหมายของสันติวิธี

นักวิชาการได้ให้ความหมายของสันติวิธีไว้ ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๒^{๔๐} สันติวิธี หมายถึง วิธีที่จะก่อให้เกิดความสงบ เช่น เจริญสงบศึกโดยสันติวิธี ขณะที่ ดร. มาร์ค ตามไท^{๔๑} ได้กล่าวถึงสันติวิธีไว้ว่า สันติวิธีนั้นมีอยู่สองลักษณะคือ สันติวิธีในการต่อสู้เรียกร้องให้ได้มาในสิ่งที่ต้องการและสันติวิธีในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง

คณะอนุกรรมการจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี^{๔๒} ให้ความหมายของสันติวิธีว่า สันติวิธี น่าจะประกอบด้วย ๓ แง่มุม ดังต่อไปนี้

๑. การแก้ปัญหาโดยไม่ใช้วิธีรุนแรง เช่น จัดการกับผู้ชุมนุมโดยไม่ใช้อาวุธ หรือต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมด้วยการชุมนุมอย่างสงบ การดื้อแพ่ง หรือการคว่ำบาตร ทั้งนี้ รวมไปถึงการไม่ตอบโต้ความรุนแรงด้วยความรุนแรง

๒. การขจัดเงื่อนไขแห่งความรุนแรง และสร้างเงื่อนไขแห่งสันติวิธี เช่น การดูแลมิให้มีการละเมิดสิทธิมนุษยชน การขจัดความยุติธรรม การเปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกป้อง

^{๔๐}ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๒, (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๕๖), หน้า ๑๑๖๖.

^{๔๑} วันชัย วัฒนศัพท์, อ้างถึงในหนังสือ ความขัดแย้ง : หลักการและเครื่องมือแก้ปัญหา. พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๗), หน้า ๑๐๑ - ๑๐๓.

^{๔๒}คณะอนุกรรมการจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี, ทำความเข้าใจ สันติวิธี (โครงการประชาสัมพันธ์ในภาวะวิกฤตผ่านสื่อสารสนเทศ) [ออนไลน์] : (แหล่งที่มา) http://thaisnews.com/crisis/crisis_south.htm. (๑๐ พฤษภาคม ๒๕๕๗).

ชุมชน มีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น สามารถเข้าถึงทรัพยากรสาธารณะได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ปลอดภัยจากความยากไร้ ได้รับการปฏิบัติอย่างเสมอภาค และศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ได้รับความเคารพ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การขจัดความรุนแรงเชิงโครงสร้าง

๓. ทศนคติที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เช่น ความเอื้ออาทร ความห่วงใย ความใจกว้าง ยอมรับความหลากหลาย และเคารพความแตกต่าง การรู้จักให้อภัย ไม่แบ่งเขาแบ่งเรา รวมถึงทัศนะที่ว่าความรุนแรงมิใช่ทางออก จะแก้ปัญหาอย่างยั่งยืนและได้ผลต้องใช้สันติวิธี

มูลนิธิส่งเสริมสันติวิธี ^{๔๓}กล่าวถึงความหมายของสันติวิธีว่า วิธีแห่งการดำเนินชีวิต ซึ่งมีรากฐานมาจากการจัดการปัญหาความขัดแย้งในสัมพันธภาพของมนุษย์ ไม่ว่าในระดับปัจเจกหรือกลุ่มบุคคล เป้าหมายของสันติวิธี คือ การใช้ประโยชน์จากขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม และค่านิยมของชุมชน เพื่อเปลี่ยนความขัดแย้งนั้นมาสู่สัมพันธภาพที่เอื้อประโยชน์ต่อมวลมนุษย์ ด้วยเหตุนี้ สันติวิธีจึงมีความสำคัญกับการเคารพในศักดิ์ศรีของเพื่อนมนุษย์โดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ ศาสนา เพศ หรือวัย

รุ่งธรรม ศุจิธรรมรักษ์ ^{๔๔}กล่าวว่า สันติวิธี คือ วิธีการที่ไม่ใช้ความรุนแรงหรือวิธีการปฏิบัติที่ไม่รุนแรงในการแก้ปัญหาหรือการดำเนินชีวิต เช่นเดียวกับ **พระไพศาล วิสาโล** ^{๔๕}ให้ความหมายสันติวิธี คือ วิธีการแก้ไขความขัดแย้งหรือตอบโต้ในสถานการณ์หนึ่งๆโดยไม่ใช้ความรุนแรงต่อคู่กรณี โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เป็นการประทุษร้ายต่อร่างกายและชีวิต หรือทัศนะที่ว่า สันติวิธีคือ มุมมองในการจัดการกับความขัดแย้งที่ยึดมั่นในวิธีแห่งสันติโดยปฏิเสธการใช้ความรุนแรงในทุกรูปแบบซึ่งรวมถึงการไม่ตอบโต้อีกฝ่ายโดยใช้ความรุนแรงแม้ว่าจะถูกกระทำด้วยความรุนแรงก็ตาม

ศ.นพ.ประเวศ วะสี ให้นิยามว่า สันติวิธี คือ การป้องกันการละเมิดสิทธิมนุษยชนของสภาพการใช้ความรุนแรงและสงคราม โดยให้เหตุผลว่า ในการสงคราม ไม่ว่าในครั้งโบราณหรือในปัจจุบัน จะมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างรุนแรงโดยไม่สามารถทำอะไรได้มากนัก สิทธิมนุษยชนเป็นการเคารพในศักดิ์ และคุณค่าความเป็นคนทุกคน ต่อเมื่อมนุษย์มีจิตสำนึกในศีลธรรมพื้นฐานนี้จึงจะสามารถสร้างการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และยั่งยืนได้

^{๔๓}มูลนิธิส่งเสริมสันติวิธี, [ออนไลน์], (แหล่งที่มา) : <http://www.burmaissues.org/Th/AboutUs.php>. (๑๐ พฤษภาคม ๒๕๕๗).

^{๔๔}รุ่งธรรม ศุจิธรรมรักษ์, **สันติศึกษา**, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๓), หน้า ๑๓ - ๑๕.

^{๔๕}พระไพศาล วิสาโล, **สร้างสันติด้วยมือเรา : คู่มือสันติวิธีสำหรับนักปฏิบัติการไร้ความรุนแรง**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (นครปฐม: ศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี (ศพส.) มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๐).

โคทม อารียา^{๔๖} ให้นิยามว่า สันติวิธี หมายถึง วิธีการจัดการกับความขัดแย้งวิธีหนึ่ง โดยให้เหตุผลว่า การใช้สันติวิธีเป็นวิธีการที่น่าจะมีการสูญเสียน้อยที่สุด ทั้งระยะสั้นระยะยาว ทั้งรูปธรรมและนามธรรม ผิดกับการใช้ความรุนแรง

สรุปได้ว่า สันติวิธี คือ การกระทำที่ละเว้นหรือการหลีกเลี่ยงในการใช้ความรุนแรงต่อกัน เมื่อเผชิญหน้ากับความขัดแย้งนั้นๆ โดยไม่ละเมิดสิทธิมนุษยชน มีความเคารพต่อกันทุกมิติ อันเป็นสาเหตุหรือที่มาของความขัดแย้ง ยอมรับความแตกต่างซึ่งกันและกัน พร้อมทั้งจะยอมรับและรู้จักการให้อภัย เพื่อให้สังคมเกิดสันติอย่างมั่นคง และยั่งยืนต่อไป

๒.๓.๒ รูปแบบของสันติวิธี

รูปแบบของสันติวิธี อาจแบ่งได้เป็น ๒ รูปแบบ ดังนี้

๑) สันติวิธีแบบชั้นเดียว คือ การเคลื่อนไหวโดยไม่ใช้ “ความรุนแรง” แต่มุ่งให้ได้ “ชัยชนะ” ของฝ่ายตน แบบนี้อาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “อหิงสา” (Non-violence) ตามความหมายจากวิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี อธิบายความหมายว่า เป็นแนวคิดทางศาสนา คือ การหลีกเลี่ยงความรุนแรง และไม่เบียดเบียนหรือเคารพในชีวิตของผู้อื่น คำว่า “อหิงสา” เป็นภาษาสันสกฤต หมายถึง การหลีกเลี่ยงการบาดเจ็บที่เรียกว่าหิงสา อหิงสาเป็นแก่นในศาสนาพุทธ ศาสนาฮินดู และศาสนาเชน อหิงสามีการกล่าวไว้ในปรัชญาอินเดีย ประมาณ ๘๐๐ ก่อนพุทธศักราช

๒) สันติวิธีแบบสองชั้น ได้แก่ การใช้วิธีการอันเป็นสันติ รวมถึงการพูดจาต่อรอง (Negotiation) เพื่อให้ได้ “ข้อตกลงร่วมกัน” ซึ่งเป็นที่พอใจหรือยอมรับได้ร่วมกันทุกฝ่าย แบบนี้อาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “การสร้างสันติ” (Peace Building)

๒.๓.๓ ประเภทของสันติวิธี

โดยทั่วไปสามารถแบ่งสันติวิธีได้เป็น ๒ ประเภท ดังนี้^{๔๗}

๑) สันติวิธีในฐานะหลักการ (Principled Non-violence) สันติวิธีในลักษณะนี้มีศาสนาและศีลธรรมเป็นรากฐาน เช่น อหิงสาของคานธี เป็นต้น ผู้ใช้สันติวิธีในแนวมักจะใช้แนวทางสันติวิธีในฐานะวิถีชีวิตของตนเอง นั่นคือเป็นความปรารถนาที่จะใช้สันติวิธีโดยมีความประพฤติที่ถูกต้องตามศีลธรรมเป็นหลัก ดังนั้น การใช้สันติวิธีจึงถือเป็นความดีงามแบบหนึ่ง ส่วนประสิทธิภาพของปฏิบัติการเป็นเรื่องรองลงมา

^{๔๖}โคทม อารียา, การส่งเสริมสันติวิธี, เอกสาร ๓๐ ปี ๑๔ ตุลา จดหมายข่าวประชาชน หน้า ๒๓ – ๒๕ ฉบับที่ ๓ วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๔๖ สืบค้นจาก <http://www.santipap.com/kotom.htm>. [๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๓].

^{๔๗}โชคดี, “สันติศึกษา,” [ออนไลน์], (แหล่งที่มา) : <http://www.gotoknow.org/posts/๒๒๕๙๕๑>, [๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๓].

ผู้ใช้สันติวิธีในแง่นี้ มักจะเน้นการพยายามหาข้อตกลงร่วมกันในสถานการณ์ความขัดแย้ง รวมทั้งพยายามเปลี่ยนทัศนคติของฝ่ายตรงข้าม (Conversion) นอกจากนี้ สันติวิธีแนวยังเชื่อมั่นในความเป็นมนุษย์และศีลธรรมของฝ่ายตรงข้าม นอกจากนี้ยังเชื่อมั่นว่า ความไว้วางใจ รวมทั้งการเปิดเผยอย่างจริงใจและความรักเป็นสิ่งที่สำคัญมาก

๒) สันติวิธีในฐานะยุทธศาสตร์หรือการปฏิบัติ (Strategic or Practical or Pragmatic Non-violence) ผู้ใช้สันติวิธีในลักษณะนี้มักจะใช้สันติวิธีในฐานะเป็นวิธีการหนึ่ง เป็นกลยุทธ์หรือยุทธวิธีหรือยุทธศาสตร์ที่มีประสิทธิภาพมากกว่าวิธีการอื่นๆ ในการรับมือกับความขัดแย้ง นั่นคือมีประสิทธิภาพมากกว่าการใช้ความรุนแรง การใช้สันติวิธีแนวนี้นี้ไม่จำเป็นต้องยึดถือการปฏิบัติแนวทางสันติวิธีในฐานะวิถีชีวิตหรือศีลธรรม และจะใช้สันติวิธีด้วยความปรารถนาที่จะเห็นถึงความสำเร็จของมัน เช่น แนวคิดของยีน ชาร์ป ในเรื่องปฏิบัติการไร้ความรุนแรง หรือ แนวคิดของ Peter Ackerman และ Christopher Kruegler ในเรื่อง Strategic nonviolent conflict ซึ่งมองว่า ควรจะมีการศึกษาสันติวิธีในฐานะที่เป็นพฤติกรรมทางยุทธศาสตร์ที่มีจุดมุ่งหมายและมีศักยภาพ แทนที่จะเข้าใจว่าเป็นการแสดงออกของความดีหรืออะไรที่ยากต่อการอธิบาย

๒.๓.๔ สันติวิธีเพื่อขจัดความขัดแย้ง

สันติวิธีเพื่อขจัดความขัดแย้ง^{๔๔} คือ ไม่ใช่วิธีที่เฉื่อยชาหรือยอมจำนน หากเป็นวิธีที่เข้มแข็งและต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์ไม่ใช่ยุทธวิธีที่เลือกใช้ในบางโอกาส หากเป็นยุทธศาสตร์ที่ปฏิบัติได้อย่างสม่ำเสมอเป็นสัจธรรมที่น่าเชื่อถือไม่ใช่วิธีที่ดีในเชิงกระบวนการเท่านั้น หากเป็นวิธีที่หวังผลที่กลมกลืนกับวิธีการด้วย ความขัดแย้ง เราน่าจะใช้สันติวิธีเพื่อจัดการความขัดแย้งใน ๓ วิธี ด้วยกัน คือ

๑. ป้องกันไม่ให้เกิดความขัดแย้ง สร้างสันติในใจของทุกคน ได้แก่ การส่งเสริมสันติวัฒนธรรม ขันติธรรม ความอ่อนปรน การลดอคติ การเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสิทธิมนุษยชน เป็นต้น

๒. แก้ไขความขัดแย้งเมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้น คู่กรณีมักคิดว่าตนถูก และอีกฝ่ายผิด ในกรณีนี้ ความยุติธรรม หมายถึง การพิสูจน์ว่าใครผิดใครถูก โดยฟังศาลยุติธรรม หรือศาลอื่นๆ หรือฟังการไกล่เกลี่ยโดยศาล หรือฟังอนุญาโตตุลาการ หรือฟังการไกล่เกลี่ยโดยผู้มีอำนาจที่คู่กรณียอมรับ อย่างไรก็ตาม บางคู่กรณีอาจยอมรับว่าไม่มีใครผิดถูกโดยสมบูรณ์ กรณีเช่นนี้ สามารถคลี่คลายความขัดแย้งไปสู่การชนะด้วยกันทั้งสองฝ่าย วิธีการคลี่คลายนั้นอาจเป็นการเจรจาโดยตรง หรือฝ่ายที่สามมาช่วยทำให้ คู่กรณีออกจากตำแหน่ง หรือจุดที่ยืนอยู่ ไปสู่พื้นที่การรับรู้ใหม่ที่สามารถเจรจาแบบถ้อยทีถ้อยปฏิบัติต่อกันได้

^{๔๔} พระจักรพันธ์ แซ่เตียว, สันติวิธี, [ออนไลน์], (แหล่งที่มา) : <http://www.lnvr.org/posts/๕๒๕๓๔๔>, [๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๓].

๓. เยียวยาหรือติดตามผลความขัดแย้ง เยียวยาผู้แพ้ด้วยความใจกว้างของผู้ชนะ หรือ การเยียวยาซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดการคืนดี หรือคืนสันติสู่จิตใจ ผลเสียที่เกิดจากความขัดแย้งจะได้หมดไปภายหลังการแก้ไขความขัดแย้งแล้ว ตลอดจนปฏิบัติตามข้อตกลงและขจัดเงื่อนไขความขัดแย้งให้บางเบา หรือหมดไป ระดับความขัดแย้งอาจจำแนกออกเป็น ๓ ระดับ ดังนี้

๓.๑ ระดับบุคคล ความขัดแย้งภายในตัวบุคคล หมายถึงความขัดแย้งกับผู้อื่นใกล้เคียง หรือมีปฏิสัมพันธ์ ย่อมเกิดขึ้นได้เสมอ หากไม่ระวังจะกลายเป็นคนโลเลอารมณ์โกรธง่าย ชอบทำร้ายตนเอง และผู้อื่น จนกลายเป็นอาชญากร หรือผู้มีจิตบกพร่องได้

๓.๒ ระดับองค์กร ความขัดแย้งภายในองค์กรมักทำให้บุคคลในองค์กรขาดความสุข ความขัดแย้งระหว่างเพื่อนร่วมงานทั้งในระดับเดียวกัน หรือต่างระดับ ทำให้การทำงานไม่มีความสุข และย่อมกระทบต่อผลงาน จึงเป็นความจำเป็นสำหรับองค์กรที่จะมีบุคคลผู้เที่ยงธรรม เพื่อทำหน้าที่ รับฟังข้อขัดข้องใจต่างๆ และเสนอแนะทางแก้ไขรวมทั้งระบบการสื่อสารสองทางที่ดี และระบบการ รับเรื่องราวร้องทุกข์ และการไกล่เกลี่ยด้วย อาจทำความเข้าใจในลักษณะของสัญญา หรือบันทึกความ เข้าใจ

๓.๓ ระดับประเทศ ความขัดแย้งระหว่างชนกลุ่มต่าง ๆ ภายในประเทศอาจนำไปสู่ การชุมนุม จลาจล หรือการเปลี่ยนแปลงอำนาจรัฐ หรือความรุนแรงขึ้นสงครามกลางเมืองได้ ใน ปัจจุบันที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ความขัดแย้งภายในประเทศอาจนำไปสู่ความรุนแรง เป็นครั้งคราวแต่ก็มีขอบเขตจำกัด การเปลี่ยนอำนาจรัฐ เป็นไปตามครรลองประชาธิปไตย อีกทั้ง รัฐธรรมนูญ ยังกำหนดให้มีกลไก และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบอำนาจรัฐด้วย ซึ่งนับได้ว่า เป็นมาตรการทางนิตินัย และทางสันติวิธี ในการแก้ไขความขัดแย้ง ส่วนในเรื่องความ ขัดแย้งระหว่างประเทศ ก็ยังเกิดขึ้นตลอดเวลาแม้จะมีองค์กร เช่น องค์การสหประชาชาติ องค์กร การค้าโลก ฯลฯ อยู่ก็ตาม ประเทศที่แข็งแกร่งกว่า ก็ยังมีโอกาสจะใช้อำนาจ และความรุนแรงเข้า ตัดสิน ซึ่งดูเหมือนจะประสบความสำเร็จในระยะสั้น แต่อาจจะหวานเฉพาะช่องแห่งความรุนแรงที่ เกิดขึ้นตามมาในอนาคต

๒.๓.๕ แนวคิดเกี่ยวกับสันติวิธี

สังคมไทยได้พยายามที่จะสร้างวาทกรรมที่ว่าด้วยการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขบนบาท ฐานของ “สังคมแห่งรอยยิ้ม” ที่ได้รับการตั้งชื่อจากทุนทางสังคมดั้งเดิมว่า “สยามเมืองยิ้ม” ซึ่งวาท กรรมที่ได้รับการนำเสนอในเบื้องต้นนั้น ประกอบด้วย

๑) สันติภาพ (Peace) สันติภาพเป็นสังคมแห่งเป้าหมายที่มนุษยชาติมุ่งหวังที่จะอยู่ ร่วมกันอย่างมีความสุข นักสันติภาพบางท่านอาจจะตีความสันติภาพว่าเป็น “เป้าหมาย” ของชีวิต และสังคม แต่เนื่องจากสังคมโลกประกอบด้วยวัฒนธรรม ความเชื่อ และศาสนาจำนวนมาก ฉะนั้น การตีความคำว่า สันติภาพจึงมักจะมี ความแตกต่างกันในเชิงเป้าหมาย เช่น บางท่านจะมองว่า สันติภาพคือภาวะที่ไร้ซึ่งความขัดแย้งและความรุนแรง บางท่านจะตีความว่าสันติภาพนั้น มนุษย์ สามารถขัดแย้งกันได้ แต่ไม่ควรจะใช้ความรุนแรงเข้าเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหา การตีความต่าง ย่อมนำไปสู่การปฏิบัติที่แตกต่างกันเช่นกัน

๒) สันติวิธี (Peaceful Means) สันติวิธีเป็นเครื่องมือที่สำคัญอย่างยิ่งที่จะนำไปสู่ “สันติภาพ” ทั้งมิติต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นมิติภายใน และภายนอก หรือในเชิงปัจเจก และสังคม ถึงกระนั้น ตัวสันติวิธีควรจะเป็นทั้งเครื่องมือ (Means) และ เป้าหมาย (End) ในตัวเดียวกัน เพราะการจะได้มาซึ่งสันติภาพ จำเป็นที่จะต้องใช้เครื่องมือที่เต็มไปด้วยสันติภาพเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม สันติวิธีโดยเนื้อแท้มี ๓ สำนัก ทั้งสำนักจัดการความขัดแย้ง สำนักเรียกร้องความต้องการ และสำนักสันตินิยม จะเห็นว่าในหลายสถานการณ์นั้น บางท่านมิได้สนใจที่ตัววิธีการ หรือตัวสันติวิธีว่าจะทำให้เกิดสันติภาพได้อย่างไร แต่มักจะสนใจที่ตัวเป้าหมายของการอยู่ร่วมกันเป็นจุดหมายหลัก ฉะนั้น การตีความสันติวิธีในฐานะเป็นเครื่องมือในการจัดการกับความขัดแย้งเพื่อก้าวไปสู่สันติภาพมักจะมีข้อปลีกย่อยที่แตกต่างกันในสาระสำคัญ ด้วยเหตุนี้ เมื่อวิธีการเข้าถึงสันติภาพมีความต่างกัน ตัวสันติภาพเองก็ย่อมมีความแตกต่างกันในเป้าหมายเช่นกัน

๓) สมานฉันท์ (Reconciliation) เนื้อแท้ของคำนี้บางท่านตีความว่า “การคืนดี” หรือ “การฟื้นคืนดี” โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การประนีประนอมกลุ่มผลประโยชน์ หรือกลุ่มขัดแย้งให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข แต่ถึงกระนั้น โดยเนื้อหาของภาษาไทยนั้น มีนัยถึง “ความพึงพอใจของกลุ่มผลประโยชน์ หรือกลุ่มขัดแย้งที่ได้รับการแสดงออกในมิติต่างๆ เช่น การแบ่งปันทรัพยากรเท่าเทียมกัน ความยุติธรรม ความเที่ยงตรง และความเสมอภาคของกลุ่มคนต่างๆ ที่อาศัยอยู่ร่วมกันในสังคมระดับต่างๆ ตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน สังคม ประเทศ และโลก จะเห็นว่า ความสมานฉันท์จะเกิดขึ้นได้นั้น มักจะจะต้องเฝ้ากับปัจจัยภายนอกที่กลุ่มผลประโยชน์ต้องการ และเรียกร้อง อย่างไรก็ตาม ประเด็นว่าด้วยความสมานฉันท์ มักจะได้รับการตีความโดยมุ่งเน้นไปที่การสมานเฉพาะในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่สามารถประนีประนอมผลประโยชน์ร่วมกันได้ และพยายามที่จะกันกลุ่มที่เห็นต่างออกไป ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้ง และความรุนแรงตามมา

๔) ความปรองดอง (Harmony) หรืออาจจะตีความหมายของคำนี้ว่า “ประสมกลมเกลียวเป็นหนึ่งเดียวของกลุ่มคนต่างๆ ในสังคม ซึ่งคำนี้มีนัยที่สะท้อนทั้งในมิติภายใน และภายนอก ถึงกระนั้น การที่จะทำให้กลุ่มผลประโยชน์เกิดความรู้สึกที่จะเป็นหนึ่งเดียวกันกลุ่มอื่นๆ ได้นั้น มักจะต้องพึ่งพาตัวแปรภายนอกเช่นเดียวกัน ซึ่งประเด็นนี้ผู้เขียนมองว่า มีความลึกซึ้งมากกว่าคำว่า ความสมานฉันท์ ของกลุ่มคน หรือกลุ่มผลประโยชน์ แต่การจะได้มาซึ่งความปรองดองนั้น ไม่สามารถสร้างด้วยวัตถุ หรือการขยายพื้นที่ของผลประโยชน์และความต้องการให้เพิ่มมากขึ้นเพื่อสนองความอยากของคนในสังคมหรือองค์กรเท่านั้น เพราะในความเป็นจริงแล้ว ทรัพยากรมีจำกัด แต่ความต้องการของมนุษย์มีไม่จำกัด หากสถานการณ์เป็นเช่นนี้ อาจจะมีคำถามที่เรากำลังจะต้องขยายพื้นที่ของความอยากให้เพิ่มมากยิ่งขึ้น ดังนั้น การที่เราจะขยายพื้นที่ความอยากให้แก่กลุ่มคนต่างๆ ในสังคมอย่างไม่มีที่สิ้นสุดนั้น หากจะมองอีกนัยหนึ่ง อาจจะเป็นแรงกระตุ้นความอยากให้เพิ่มสูงขึ้น โดยที่สังคมไม่ได้ใส่ใจต่ออันตรายที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินการในลักษณะ^{๔๔}

^{๔๔}พระมหาพรหมชา นิธิยุณยากร, โลกของความแตกต่างทางศาสนาและวัฒนธรรม : เราจะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขได้อย่างไร, [ออนไลน์], (แหล่งที่มา) : <https://www.gotoknow.org/posts/๔๒๕๐๗๒>

๑. แนวคิดเรื่องการไร้ความรุนแรง (Non-Violence)^{๕๐} การไม่ใช้ความรุนแรงเป็นชุดของความเชื่อพื้นฐานเบื้องต้น (สมมติฐานเบื้องต้น) เกี่ยวกับศีลธรรม อำนาจ และความขัดแย้งที่กลุ่มผู้สนับสนุนได้นำไปปฏิเสธการใช้ความรุนแรง ในความพยายามเพื่อให้ได้มาซึ่งเป้าหมายทางการเมืองและสังคม แนวคิดนี้ได้รับการประยุกต์ใช้เพื่อดำเนินการแก้ไขความขัดแย้งโดยปราศจากการใช้ความรุนแรงในราวยุคกลางของศตวรรษที่ ๒๐ นักคิดปฏิบัติการไร้ความรุนแรงตามแนวนี้นี้ที่มีชื่อเสียงคือ “ยีน ชาร์ป” ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ ได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับแนวคิดนี้ว่า “ปฏิบัติการไร้ความรุนแรงถือกำเนิดภายในกระบวนทัศน์ที่ไม่ยอมรับว่าความรุนแรงเป็นวิถีทางเดียว หรือวิถีทาง “สุดท้าย” ที่จะแก้ปัญหา ข้อขัดแย้งต่างๆ ได้ หากแต่ถือว่าปฏิบัติการไร้ความรุนแรงเป็นการต่อสู้แก้ไขข้อขัดแย้งที่มีประสิทธิภาพวิธีหนึ่งในการเผชิญหน้ากับข้อขัดแย้งทางสังคมการเมืองประเภทต่างๆ ได้ ฉะนั้น จะเห็นว่า การปฏิบัติการไร้ความรุนแรงของเขานั้นแตกต่างจากนักสันตินิยมคนอื่นๆ หรือการไม่ใช้ความรุนแรงของศาสนิกอื่น ๆ บางกลุ่มที่ไม่เพียงแต่จะชักจูงด้วยเหตุผลเท่านั้น หากแต่เป็นการกระทำบางอย่างที่ใช้วิธีการต่างกัน เช่น คนที่เคยเสียภาษีอาจจะไม่ยอมเสีย ด้วยเหตุนี้ เขาจึงเสนอปฏิบัติการไร้ความรุนแรง ๓ วิธี คือ

๑.๑ การประท้วง หรือชักจูงโดยไม่ใช้ความรุนแรง

๑.๒ การไม่ให้ความร่วมมือ (Non-cooperation) ทางสังคม ทางเศรษฐกิจ และทางการเมือง

๑.๓ การแทรกแซงโดยไร้ความรุนแรง

การนำเสนอของ “ยีน ชาร์ป” ดังกล่าวนั้น ประเด็นสำคัญอยู่ที่ “แนวคิดเรื่องอำนาจ” กล่าวคือ แนวคิด และการปฏิบัติการเหล่านั้น จะใช้เป็นเครื่องมือในการต่อสู้กับอำนาจที่ผู้นำได้ใช้ไปในทางที่ไม่ถูกต้อง และไม่เป็นธรรมแก่ประชาชนในสังคม จะเห็นว่า การแสดงออกด้วยลักษณะต่างๆ เช่น การดื้อแพ่ง และการไม่ยอมปฏิบัติตามรัฐในมิติต่างๆ นั้นก็เพราะต้องการที่จะทำลาย หรือลดทอนอำนาจของผู้มีอำนาจ

สรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับสันติวิธีเป็นเครื่องมืออันสำคัญอย่างยิ่งที่สังคมมนุษย์มีเป้าหมายจำเป็นเพื่อนำไปสู่การป้องกันและเผื่อระวังเหตุการณ์ หรือสถานการณ์ที่สังคมไม่พึงประสงค์ และเป็นอุปสรรคต่อการสร้างสันติในการอยู่ร่วมกันของบุคคล กลุ่มคน สถาบัน องค์กร ทั้งระดับประเทศและประชาคมโลก ซึ่งมีวิธีการและรูปแบบที่เหมาะสมตามแนวคิด ทฤษฎีรวมทั้งแนวปฏิบัติที่แตกต่างกันเพื่อบรรลุเป้าหมายสูงสุด นั่นคือสันติภาพนั่นเอง

๒. แนวคิดสันติวิธีของมหาตมะคานธี สันติวิธีตามแนวทางของคานธีนั้น เป็นการมุ่งเน้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อสิ่งที่ไม่เป็นธรรม ด้วยแนวทางที่ไม่ใช้ความรุนแรง บนฐานความคิดที่ว่า การใช้ความรุนแรงเป็นวิธีที่ดีที่สุด และเป็นพลังยิ่งใหญ่ในการเปลี่ยนแปลงสังคม ผู้เลื่อมใสในอหิงสาต้องฝึกตนเองให้มีความเสียสละอย่างสูงสุดเพื่อไม่ให้เกิดความกลัว ไม่กลัวว่าจะต้องสูญเสีย

^{๕๐}ยีน ชาร์ป, อำนาจและยุทธวิธีไร้ความรุนแรง, แปลโดย ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ และคมสันต์ หุตะแพทย์, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกลบอลคอมเมียง, ๒๕๒๙), หน้า ๙.

อวัยวะ ทรัพย์สินสมบัติหรือแม้แต่ชีวิต การรักคนที่เกลียดเรานั้น เป็นเรื่องยากที่สุด แต่ก็ เป็นสิ่งที่กระทำ ได้หากเรามีกำลังใจแน่วแน่ แนวทางการเรียกร้องในสิ่งที่ต้องการแบบคนอื่นนั้น จะเกี่ยวพันกับการ ใช้ความรัก ความเมตตาต่อผู้ที่คัดค้านต่อต้าน และใช้ความเอื้ออารีที่สูงสุด ต้องสามารถรักและ เมตตาศัตรูได้ อานิสงส์ที่ดีที่สุดของอหิงสาคือ อหิงสาไม่ทิ้งร่องรอยแห่งความเคียดแค้นไว้เบื้องหลัง อหิงสาจะทำให้ศัตรูกลายเป็นมิตรได้ในที่สุด ผู้ที่ยอมร้ออหิงสานั้นจะยึดถือในความรักต่อเพื่อนมนุษย์ ทุกคน

“อริสโตเติล” นักปราชญ์ชาวกรีก ผู้โด่งดังได้กล่าวไว้ว่า “มนุษย์เป็นสัตว์สังคม” เช่นเดียวกับฝูงสัตว์ชนิดอื่น มีผู้นำ มีผู้ตาม หรือแตกต่างกันตรงที่การพึ่งพาอาศัยระหว่างคนในสังคม การช่วยเหลือการเกื้อกูล มีความสัมพันธ์โต้ตอบกันไม่ว่าจะเป็นทางตรง หรือทางอ้อม เช่นการยิ้ม ทักทาย การพูดคุยพบปะ การซื้อของ ขายของ หรือแม้แต่การทะเลาะเบาะแว้งกัน

ทำไมต้องอยู่ร่วมกันในสังคม คำถามง่ายๆเช่นนี้แต่นับว่าหาคำตอบที่จะอธิบายได้ยาก นัก แต่นั่นก็เพราะมนุษย์ไม่สามารถที่จะดำเนินชีวิตอยู่ได้เพียงลำพังตั้งแต่ตอนเกิดมา จึงจำเป็นต้องมี สังคมครอบครัวเข้ามารองรับดูแล มนุษย์ไม่สามารถพัฒนาสมองได้ด้วยตนเองจึงจำเป็นต้องมีสังคม การศึกษาเข้ามาดูแล นี่เป็นเพียงตัวอย่างเล็กๆ น้อยๆ สำหรับเหตุผลที่มนุษย์จะต้องมีสังคม แต่ทั้งนี้ สังคมจะดี หรือไม่ดีนั้นก็ขึ้นมาจาก “ผู้คนในสังคม” ว่าจะอยู่ร่วมกันในสังคมได้เช่นไร

สังคมหนึ่งสังคมจะเกิดขึ้นได้นั้นจะต้องมีองค์ประกอบไม่ว่าจะเป็น ผู้คนใน ความสัมพันธ์ และวัฒนธรรมของตนเองที่มาจะมากำหนดว่าสังคมนี้จะเช่นไร เมื่อองค์ประกอบ เหล่านี้รวมตัวกันก็จะเกิดเป็น ”สังคม” ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว เมือง ศาสนา ประเทศ หรือแม้กระทั่ง วิถีชีวิต แต่ละสังคมก็จะมีรูปแบบที่แตกต่างกันไป ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากความสัมพันธ์และรูปแบบของแต่ละสังคมนั่นเอง

“การอยู่ร่วมกันภายในชุมชน” นั้นถือเป็นคำที่จะมาอธิบายว่าสังคมนั้นเป็นเช่นไรได้ดี เลยทีเดียว หากมีความสัมพันธ์ที่ดีของคนภายในชุมชนนั้นก็นับว่าเป็นสังคม ชุมชนที่ดี แต่หากไม่แล้ว นั้นก็จะเกิดปัญหามากมายตามมาแน่นอน และความสัมพันธ์ที่ดีภายในสังคมนั้นมาจากอะไรบ้าง ขอ สรุปหลักการอยู่ร่วมกันภายในสังคมทุกสังคมน่าๆ ไว้สามประการ

ประการแรกนั้นคือ “การรู้จักวางตนในสังคม” ไม่ว่าจะเป็นการพูดจาไม่ว่าร้าย ไม่ เสียดสี หรือป้ายสีใส่คนอื่นจนเกิดความเสียหาย หรือจะเป็นการควบคุมอารมณ์ และการแสดงออกต่อ สังคมหรือการลดอัตตาของตนเองรู้จักวางตน รู้จักกาลเทศะ เคารพให้เกียรติผู้ใหญ่ และโอบอ้อมอารี แก่เด็ก

ประการที่สองคือ “รู้จักหน้าที่ของตนเอง ทุกคน” ทุกคนภายในสังคมล้วนมีบทบาท หน้าที่เป็นของตนเอง ไม่ว่าบทบาทพ่อแม่ ในสังคมครอบครัว บทบาทครูบาอาจารย์ในสังคมการศึกษา หรือบทบาทประชากรจ่ายภาษีของสังคมประเทศ ไม่ว่าจะเป็นบทบาทไหน สังคมไหน หากผู้คนใน สังคมทำหน้าที่ของตนเองตามบทบาทของตน ไม่ละเมิดบทบาท หน้าที่ผู้อื่น เหมือนดังคำที่ว่า “ทำหน้าที่ ของตนเองให้ดีที่สุด” เพียงเท่านั้นก็เพียงพอที่จะให้สังคมนั้นสงบสุข

ประการที่สาม คือ “การเอื้อเพื่อ เสียสละ” ประการนี้นับว่าสำคัญมากภายในสังคม สำหรับการที่ผู้คนในสังคมจะเห็นอกเห็นใจกัน ด้วยหลักการง่ายๆ “คนมีมาก แบ่งให้คนมีน้อย” ไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลือทรัพย์สิน หรือจะเป็นการแบ่งปันกำลังร่างกายให้กัน เพียงเท่านี้ทุกคนก็จะมี ความเท่ากันความสุข ความสงบภายในสังคมก็จะเกิดขึ้นแน่นอน

๒.๓.๖ แนวคิดการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

พุทธทาสภิกขุ ได้เสนอแนวคิด “สันติวิธี” อันเป็นแนวทาง หรือมรรควิธีที่ทำให้เกิดขึ้น สันติภาพในยุคปัจจุบัน ท่านพุทธทาสได้ตั้งคำถาม “ทำไมจึงปรารถนาเรื่องสันติภาพ” เหตุผลก็คือ สันติภาพนั้น มันสำคัญอยู่ในตัวมันเอง คือ จำเป็นสำหรับชีวิตทุกชีวิตไม่ว่าจะอยู่ในระดับส่วนบุคคล หรือทั้งหมดในโลกล้วนต้องการสันติภาพ ท่านพุทธทาสภิกขุมองว่า การที่สันติภาพจะเกิดขึ้น และ สำเร็จผลตามที่ต้องการนั้น ปัจเจกบุคคล และสังคมโดยรวมต้องมี “ตรีปนิธาน” กล่าวคือ

๑. การทำให้ทุกคนเข้าถึงหัวใจแห่งศาสนาของตนๆ ซึ่งข้อนี้จะสามารถทำลาย ความเห็นแก่ตัวอันเป็นศัตรูของสันติ

๒. ทำความเข้าใจระหว่างศาสนา เพราะการที่ชาวโลกที่นับถือศาสนาที่แตกต่างกันพากันทำความเข้าใจศาสนาต่างๆ แล้วจะทำให้เกิดความเข้าใจ ยอมรับในความแตกต่างและร่วมมือกัน ในที่สุด

๓. ออกมาเสียจากอำนาจวัตถุนิยม เพราะว่าการที่คนไม่เข้าถึงหัวใจของศาสนาของตน ก็เพราะมัวลุ่มหลงมัวเมาในวัตถุนิยม ซึ่งการลุ่มหลงมัวเมาทำให้ขาดความร่วมมือของบุคคลในระหว่าง ศาสนา^{๕๑}

แนวคิดเกี่ยวกับสันติภาพในทัศนะของอิสลาม

อิสลามคือคำสอนสำหรับมวลมนุษยชาติทั้งมวล วัตถุประสงค์หลักของอิสลาม คือการ ยืนหยัดในหลักสันติภาพสากล ดังนั้นการสถาปนาสันติภาพจะไม่มีวันเกิดขึ้นในโลกแห่งความเป็นจริง ตราบใดที่มุสลิมไม่พยายามสร้างสัมพันธภาพอันดีงามกับเพื่อนร่วมโลกให้ความร่วมมือและช่วยเหลือ ซึ่งกันและกัน

สันติบาตมุสลิมโลก (Muslim World League) เป็นองค์กรเอกชนนานาชาติที่มี ภารกิจหลักในการสานสัมพันธ์ระหว่างชาวมุสลิมด้วยกันและชนต่างศาสนา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ สร้างความเข้าใจอันดีงาม ระหว่างผู้คนอันหลากหลายทางความเชื่อและศาสนา ในขณะที่อิสลามเป็น ศาสนาที่ยืนหยัดเผยแพร่สันติภาพแก่มวลมนุษยชาติ ดังโองการอัลกุรอานที่กล่าวไว้ว่า “และเราได้ ส่งศาสนทูตมาฮัมมดมายังโลกนี้ เว้นแต่เพื่อสร้างสันติภาพแก่สากลจักรวาล”

ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่สำหรับมุสลิมทุกคนที่จะต้องศึกษาและทำความเข้าใจคำสอน ศาสนาอิสลามให้ถึงแก่น การปฏิบัติศาสนกิจของมุสลิม จำเป็นต้องเชื่อมโยงกับหลักการอิสลามที่ ถูกต้อง มีความบริสุทธิ์ใจเพื่ออัลลอฮ์ ในบรรยาการที่เต็มไปด้วยความเอื้ออาทร มีความยุติธรรม

^{๕๑}พุทธทาสภิกขุ, สันติภาพของโลก, (สุราษฎร์ธานี: ธรรมทานมูลนิธิ, ๒๕๓๑), หน้า ๑-๒.

เผยแพร่ ความดีงามไฝ่สันติการรักษาสัญญา เคารพในข้อบังคับและกฎหมายของบ้านเมือง มีความจริงใจกับผู้อื่นและมีหัวใจที่เปิดกว้าง ความจริงแล้วอิสลามเป็นศาสนาที่เปิดกว้าง และส่งเสริมการใช้สติปัญญาสอดคล้องกับสัญชาตญาณอันดั้งเดิมของมนุษย์ ดังนั้นการดำเนินชีวิตของมุสลิมจึงไม่เป็นการสร้างปัญหาและกระทบกระทั่งกับความเป็นอยู่ของผู้คนในสังคมโลก

นอกจากนั้น อิสลามยังกำชับให้มุสลิมทุกคนเปิดประตูสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นด้วยสัมพันธภาพที่ดีงาม ไม่ว่ามุสลิมด้วยกัน หรือชนต่างศาสนา หากเกิดความขัดแย้ง หรือข้อบาดหมางระหว่างกัน อิสลามได้เสนอทางออกอันมากมายเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาและเยียวยา โดยเฉพาะการเปิดเวทีเจรจา สานเสวนา ปรับความเข้าใจ อิสลามไม่อนุญาตแก้ไขปัญหาด้วยวิธีการที่รุนแรงและการใช้กองกำลัง ยกเว้นในสถานการณ์ที่บีบบังคับจริงๆ ซึ่งจำเป็นต้องผ่านการพิจารณาไตร่ตรองจากผู้นำและนักวิชาการมุสลิมที่มีความรอบรู้และได้รับความเชื่อถือ เพราะอิสลามคือศาสนาที่เชิดชวนผู้คนสู่การกระทำความดี วัตถุประสงค์หลักของอิสลามคือการเผยแพร่ความดีงามและจรรยามารยาทอันประเสริฐสุดแก่มนุษยชาติ อิสลามจึงมิได้มีเป้าหมายเป็นเครื่องมือสำหรับการแย่งชิงผลประโยชน์ใดๆ ต่อทรัพยากรทั้งหลายของมวลมนุษยโลก

ศ.ดร.อับดุลลอฮ์ บิน อับดุลมูหซิน อัตตุรกี เลขาธิการสันติบาตมุสลิมโลก กล่าวว่า อิสลามเป็นศาสนาที่ยืนหยัดและเชิดชวนมวลมนุษยชาติให้ดำรงตนในสันติภาพ เพราะการเสริมสร้างสันติสุขและความมั่นคงถือเป็นปัจจัยพื้นฐานสำหรับการดำรงชีวิตของมนุษย์ เช่นเดียวกับทุกศาสนาทุกความเชื่อและทุกบทบัญญัติที่กำหนดโดยมนุษย์ แม้แต่สัญชาตญาณดั้งเดิมของมนุษย์ก็ถวิลหาความสงบและสันติภาพ

ทั้งนี้เนื่องจากมนุษย์ไม่สามารถเคารพภักดีต่อพระเจ้าได้อย่างสมบูรณ์ และไม่สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตในด้านต่างๆ อย่างเต็มศักยภาพไม่ว่าด้านเศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา จนกว่าสังคมจะอยู่ในบรรยากาศที่ร่มเย็นเป็นสุข และเกิดสันติภาพขึ้นได้อย่างแท้จริง

อีกประการหนึ่ง กับการสร้างสันติภาพ คือทุกคนต้องทุ่มเทกำลังความสามารถในการศึกษาแนวทางที่ดีที่สุดเพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์ในสังคมพหุวัฒนธรรม การใช้ชีวิตร่วมกันต้องเคารพกฎหมายและข้อบังคับ การไกล่เกลี่ยประเด็นข้อขัดแย้งโดยคำนึงถึงการแก้ไขปัญหาอย่างละมุนละม่อม อ่อนโยน และเต็มไปด้วยสัมมาทักวีสและสติปัญญา การประเมิณสถานการณ์อันแม่นยำ และการมองการณ์ไกลถึงเป้าหมายสุดท้าย นักวิชาการการมุสลิมได้ตั้งกฎกติกาไว้ว่า “การพินิจพิจารณาต่อเป้าหมายสุดท้ายเป็นสิ่งที่ควรคำนึงและมีผลบังคับใช้ตามหลักศาสนบัญญัติ”

๒.๓.๗ ปัจจัยส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติวิธีของไทยพุทธ – มุสลิม

ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติวิธีของไทยพุทธ – มุสลิม ซึ่งเป็นสองกลุ่มชนสองกลุ่มวัฒนธรรมนั้น จะต้องไม่มีความขัดแย้งต่อกัน และความขัดแย้งที่เกิดขึ้นไม่ใช่เป็นความขัดแย้งที่จำ

นำไปสู่การทำลาย ทำร้าย หรือสร้างความรุนแรง^{๕๒} แต่ต้องเป็นความขัดแย้งที่สร้างสรรค์ หรือเป็นความขัดแย้งที่สามารถสร้างความเจริญให้กับชุมชนหรือสังคม จากการแปรเปลี่ยนความสัมพันธ์ทางสังคมที่อยู่ดีธรรมและไม่สันติ ให้เป็นความสัมพันธ์ที่มีความยุติธรรม และเป็นไปในทางสันติมากขึ้น เนื่องจากสังคมที่ปราศจากความขัดแย้ง จะไม่มีพัฒนาการต่างๆ ที่สภาวะการณ์ทั้งปวง ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขปัจจัยต่างๆ อย่างต่อเนื่องตลอดเวลา เพราะฉะนั้น มนุษย์ทุกคนต้องเรียนรู้ลักษณะธรรมชาติของชีวิตและสังคม เข้าใจกฎเกณฑ์ของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่อบุคคล และต่อชุมชน กระทั่งถึงสังคมใหญ่ เพื่อเรียนรู้วิธีแก้ปัญหาความขัดแย้งในระดับต่างๆ รู้เท่าทันธรรมชาติภายในจิตของตนเอง ที่อาจเป็นสาเหตุของความขัดแย้งและความรุนแรง ซึ่งอาจทำลายวิถีชีวิตที่สงบสุขหรืออยู่ร่วมกันอย่างสันติวิธีของชุมชนและสังคมได้ เพราะอาศัยปัจจัยที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

ปัจจัยจากภายในชุมชน

ปัจจัยที่มาจากภายในชุมชนนั้น หมายถึง เงื่อนไขต่างๆ ที่เกิดจากประชาชนในแต่ละพื้นที่ หรือแต่ละหมู่บ้าน ที่สองกลุ่มชนสองกลุ่มวัฒนธรรมได้อาศัยอยู่ร่วมกัน ดังนี้

๑. ผู้นำชุมชน หมายถึง ผู้นำในระดับเมือง ระดับตำบล และหมู่บ้าน ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ว่าจะเป็นไทยพุทธ หรือไทยมุสลิม ที่ผลัดเปลี่ยนกันขึ้นมาเป็นผู้นำชุมชน และหากเกิดปัญหาความขัดแย้งหรือไม่เข้าใจซึ่งกันและกัน ผู้นำชุมชนก็สามารถเข้ามาเจรจาไกล่เกลี่ยปัญหาเหล่านั้นมิให้ลุกลามกลายเป็นปัญหาใหญ่ หรือปัญหาของความแตกต่างที่เป็นลักษณะสำคัญของสองกลุ่มชนสองกลุ่มวัฒนธรรม ตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน แนวการปฏิบัติดังกล่าวก็ยังมีได้มีการเปลี่ยนแปลงจึงไม่ทำให้เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงในหมู่บ้าน หรือชุมชนขึ้นเลย

๒. การดำรงชีวิตประจำวัน หมายถึง การประกอบอาชีพ เพื่อการดำรงชีวิตในแต่ละวันของประชาชน ตั้งแต่อดีตไม่ว่าจะเป็นไทยพุทธหรือมุสลิม ล้วนแต่ดำรงอยู่ตามระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง ปฏิบัติตามบทบาทและหน้าที่ของตนอย่างถูกต้องและเคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน

๓. วัฒนธรรมชุมชน หมายถึง ระบบความคิด ความเชื่อ ศาสนา ภาษา ค่านิยม ประเพณี ธรรมเนียมปฏิบัติ และชาติพันธุ์ของมนุษย์ที่แตกต่างกัน ลักษณะที่แสดงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบ ความกลมเกลียว ความก้าวหน้าของชาติ และศีลธรรมอันดีงามของประชาชนแต่ละชุมชนหรือสังคมนั้น ๆ และมีความหมายครอบคลุมถึงทุกสิ่งทุกอย่างอันเป็นแบบแผนในความคิด และการกระทำที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือสังคมใดสังคมหนึ่ง โดยมีการสร้างระเบียบกฎเกณฑ์วิธีการในการปฏิบัติ ระบบความเชื่อ ค่านิยม ความรู้ และเทคโนโลยีต่างๆ ในการควบคุมและใช้ประโยชน์จากธรรมชาติอย่างสมดุลและยั่งยืน

กล่าวได้ว่า ปัจจัยจากภายในชุมชน ล้วนแต่เป็นปัจจัยที่จะเสริมสร้างการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของชุมชนชาวพุทธ – มุสลิม

^{๕๒}ศรีเพ็ญ ศุภพิทยากุล, **มนุษย์กับสันติภาพ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

นอกจากนั้น การอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม ปัจจุบันสังคมไทยก้าวสู่ความเป็นพหุวัฒนธรรมมากขึ้นการอยู่ร่วมกันของบุคคลที่มีความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติศาสนา ภาษาวัฒนธรรมประเพณีรวมทั้งทัศนคติความเชื่ออาจนำมาซึ่งความไม่เข้าใจกันได้ ดังนั้นการเรียนรู้เพื่อยอมรับในความแตกต่างและความหลากหลายของสังคมพหุวัฒนธรรมจำเป็นอย่างยิ่งที่คนไทยควรเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

การอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม หมายถึงการที่มนุษย์มาอยู่ร่วมกันเป็นสังคมสามารถปฏิบัติตามกฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกันในรูปของกฎระเบียบหรือกฎหมายและมีคุณธรรมจริยธรรมในการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคมเช่นการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมืองการปกครองของรัฐซึ่งกันและกันไม่แสดงกิริยาและวาจาดูหมิ่นผู้อื่นและการปฏิบัติตามคุณธรรมของการอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาที่ตนเองนับถือจะทำให้ประชาชนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

การเคารพกฎเกณฑ์ในหลักการพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันของผู้คนในสังคมโดยปกติสุขไม่ว่าจะเป็นสังคมใดหรือประเทศใดการอยู่ร่วมกันของผู้คนเป็นจำนวนมากในสังคมต้องอาศัยกฎระเบียบกติกาของสังคมซึ่งคนในสังคมนั้นๆ จำเป็นต้องเรียนรู้กฎกติกาของสังคม ต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนร่วมนั้นคือต้องยอมรับและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์กติกาทางสังคมการอบรมสมาชิกในสังคมให้เกิดการเรียนรู้กฎเกณฑ์และกติกาของสังคมคือการถ่ายทอดวิถีชีวิตวัฒนธรรมและการทำให้สมาชิกในสังคมนั้นสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมถูกต้อง

การเคารพกฎเกณฑ์ซึ่งในสังคมที่ได้มีการจัดระเบียบอย่างดีแล้วนั้นการอบรมให้การเรียนรู้กฎเกณฑ์สังคมเป็นกระบวนการที่จะต้องกระทำเริ่มตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยผู้ใหญ่การเข้าไปมีส่วนร่วมในรูปของสังคมใหม่และสถาบันใหม่ สมาชิกในสังคมก็ต้องเรียนรู้กฎเกณฑ์ใหม่และยอมรับค่านิยมใหม่และในขณะเดียวกันที่พ่อแม่ครอบครัวเพราะต้องทำหน้าที่เป็นตัวหลักที่สำคัญในการเลี้ยงดูเด็กเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในการเคารพกฎเกณฑ์ของสังคมเพื่อให้การดำรงชีวิตอยู่ของ สมาชิกในสังคมได้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

การเคารพซึ่งกันและกัน การปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่มีรัฐธรรมนูญเป็นแม่บทกำหนดกรอบให้ทุกภาคส่วนของสังคมยึดถือและปฏิบัติร่วมกันโดยกรอบที่สำคัญในการดำรงตนอย่างเหมาะสมของประชาชนคือการยึดมั่นในสิทธิเสรีภาพและหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญกำหนดให้ประชาชนทุกคนรู้ถึงสิทธิเสรีภาพและหน้าที่ที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้และตามกฎหมายบัตรได้อย่างถูกต้องครบถ้วนประชาชนในชาติ จึงอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและบ้านเมืองก็จะพัฒนาและเจริญก้าวหน้าได้อย่างรวดเร็ว

การเคารพซึ่งกันและกัน การปฏิบัติตามสิทธิของตนเองและผู้อื่นในสังคมเป็นสิ่งที่ช่วยจัดระเบียบให้กับสังคมสงบสุขโดยมีแนวทางปฏิบัติดังนี้

๑. เคารพสิทธิของกันและกันโดยไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นสามารถแสดงออกได้หลายประการเช่นการแสดงความคิดเห็นการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เป็นต้น

๒. รู้จักใช้สิทธิของตนเองและแนะนำให้ผู้อื่นรู้จักใช้สิทธิของตนเองการเคารพซึ่งกันและกัน

๓. เรียนรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสิทธิเสรีภาพตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ เช่นสิทธิเสรีภาพของความเป็นมนุษย์สิทธิเสรีภาพในเคสหากเป็นต้น

๔. ปฏิบัติหน้าที่ของชาวไทยตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญเช่นการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งการเสียภาษีให้รัฐเพื่อนำเงินมาพัฒนาประเทศเป็นต้น

สรุปได้ว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของไทยพุทธ-มุสลิม นั้น ศาสนิกของแต่ละศาสนาต้องทำการศึกษาให้เข้าใจหลักคำสอนของตนให้ถูกต้องชัดเจน พร้อมยอมรับ เคารพให้เกียรติในความเชื่อ หลักปฏิบัติตามคำสอนของศาสนาที่แตกต่าง รวมทั้งทัศนคติความเชื่อบางอย่างอาจนำมาซึ่งความไม่เข้าใจกันได้ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่มนุษย์มาอยู่ร่วมกันต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ระเบียบวินัย กฎหมาย กฎศีลธรรมทางศาสนาที่ตนนับถือ เพื่อให้สังคมเกิดสันติในการอยู่ร่วมกันอย่างมีสุข

๒.๔ แนวคิดทางศาสนากับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

๒.๔.๑ หลักการของพระพุทธศาสนาว่าด้วยการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

สันติสุขหรือความสงบสุขเป็นหลักคำสอนสำคัญของพระพุทธศาสนา หลักการปกครองของพระพุทธศาสนา มีประเด็นสำคัญที่นำศึกษาและควรนำมาประพจน์ปฏิบัติเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือพระพุทธศาสนาได้อุบัติขึ้นมาในช่วงที่มนุษย์ถูกกดขี่อธรรม มีการถือชั้นวรรณะ เป็นการจำกัดสิทธิและหน้าที่ของมนุษย์ ยังผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำต่ำสูง ไม่เท่าเทียมกันในสังคม โดยเฉพาะสังคมชนชั้นของอินเดียในสมัยนั้น ได้ตกอยู่ภายใต้การปกครองของชนชาติอริยกะ ซึ่งเป็นผู้ผูกขาดอำนาจแต่เพียงฝ่ายเดียว จนกระทั่งพระพุทธองค์ได้อุบัติขึ้นในโลก ทรงปฏิเสธการถือชั้นวรรณะทั้ง ๔ คือพราหมณ์ กษัตริย์ แพศย์ ศูทร ด้วยการยึดถือหลัก “อาวุโส” เป็นประการสำคัญ

ประเด็นที่ยกมาจะเห็นได้ว่า การเมืองและสันติภาพเป็นสิ่งที่พระพุทธองค์ให้ความสำคัญที่จะปลดปล่อยมนุษย์ให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ทรงต่อสู้กับแนวทางการปกครองที่ถือชั้นวรรณะ การเอาเปรียบซึ่งกันและกัน มาสู่ความเสมอภาคกันและมีเสรีภาพในการดำรงชีวิตพระพุทธศาสนาจึงมีแนวทางและหลักการที่จะนำพาชาติบ้านเมืองให้บรรลุเป้าหมายที่สงบสุขมีสันติอย่างแท้จริง โดยให้ฝ่ายปกครองและสมาชิกของสังคมนั้นๆ หรือประเทศชาตินั้นๆ ได้ประพจน์ปฏิบัติธรรมตามแนวทางที่จะช่วยพยุหความอยู่รอดปลอดภัยให้เกิดแก่ชาติบ้านเมืองเป็นอันดับแรก จะเป็นสภาพเอื้อให้สมาชิกทุกคนในประเทศนั้นมีวิถีชีวิตที่ดีขึ้น และมีจิตใจมุ่งไปสู่ความบริสุทธิ์หลุดพ้นได้ด้วย

การเมืองในโลกเป็นเรื่องของการแบ่งสรรผลประโยชน์และอำนาจ จึงจำเป็นต้องสะสมผู้คน พวกพ้อง เงินทอง ข้าวของ แม้กระทั่งอาวุธยุทธโธปกรณ์ต่างๆ เพราะหากตกลงกันด้วยดีไม่ได้ ก็ต้องข่มขู่ด้วยวิธีการที่รุนแรงไปตามลำดับ จนกระทั่งการสู้รบขนาดเล็กไปจนถึงสงครามขนาดใหญ่ลามไปทั่วโลก การเมืองทางโลกจึงเป็นการแสดงพลังอำนาจทุกๆ วิถีทางเพื่อจะได้เหนือคู่ต่อสู้อันจะทำให้

สามารถแย้งซึ่งผลประโยชน์ในสัดส่วนที่มากกว่าคนอื่นเพราะเหตุแห่งการมีกำลังอำนาจมากกว่าคนอื่น

พระพุทธศาสนากลับมีแนวคิดตรงข้ามกับการแสวงหาอำนาจที่มากกว่าผู้อื่น แต่มุ่งเน้นในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ดังท่านองค์ดาไล ลามะ ผู้นำพุทธศาสนาของทิเบต ได้กล่าวว่า มวลมนุษยชาติที่ถือกำเนิดเกิดมาบนโลกใบนี้ย่อมถือว่าเป็นสมาชิกของครอบครัวเดียวกัน คือ ครอบครัวโลกมนุษย์ และเช่นเดียวกับสมาชิกทั้งหลายของครอบครัวทั่วไปครอบครัวหนึ่ง เราจึงมีบุคลิกภาพที่ไม่เหมือนกัน พร้อมกับความแตกต่างทางด้านบุคลิกภาพนั้น เราจึงมีความแตกต่างกันทางด้านสติปัญญา ความสนใจ และวัฒนธรรมประเพณีตามมา แต่ถึงเราจะมี ความแตกต่างกันอย่างไร เราก็ยังเป็นมนุษย์ผู้หนึ่งเช่นเดียวกับเพื่อนมนุษย์คนอื่น ๆ กล่าวคือ เราต้องการความสุขและเกลียดความทุกข์ความเจ็บปวด และที่สำคัญคือเราต่างมีสิทธิเสรีภาพในการที่จะแสวงหาความสุขและหลีกเลี่ยงความทุกข์เท่ากัน

วัตถุประสงค์ของพระพุทธศาสนาก็เพื่อรับใช้และเอื้อประโยชน์แก่มนุษยชาติ ตามทัศนะของชาวพุทธ การพยายามทำให้คนอื่นกลับใจหันมานับถือศาสนาพุทธไม่ใช่เป็นการกิจอันสำคัญอะไร และไม่สามารถเทียบเท่าได้กับการบำเพ็ญประโยชน์ให้กับมนุษยชาติ พระพุทธองค์ทรงอุทิศพระองค์เป็นแบบอย่างให้พุทธศาสนิกชนได้เห็นถึงความเป็นผู้มี ความพอพระทัย และความอดทน ในการบำเพ็ญประโยชน์ให้กับชาวโลกอย่างเสียสละ พระพุทธองค์ให้ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์เป็นสำคัญ ถ้าเรามีความสามารถช่วยเหลือได้ แต่ถ้าไม่สามารถช่วยได้ เราก็อย่าเบียดเบียนเขา

หัวใจของพระพุทธศาสนา คือ สันติภาพภายในตัวของมนุษย์ ถ้าเรามีสันติหรือความสงบในหัวใจ เราก็สามารถต่อสู้กับปัญหาภายนอกได้ ด้วยความสุจริตรอบคอบและด้วยปัญญา เราจะเป็นคนที่ยั้งสู้ปัญหา พระพุทธศาสนาสอนให้เรารักกัน มีความเมตตากรุณาต่อกัน มีความอดทน ไม่เบียดเบียนกัน และคำสอนที่สำคัญที่ทำให้เรามีสันติภาพภายใน คือ หลักของอิทัปปจยตาที่สอนว่า “สรรพสิ่งอิงอาศัยกันและกันตามเหตุปัจจัยปรุงแต่ง”

จะเห็นได้ว่าพระพุทธศาสนา มุ่งเน้นสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขแต่การจะอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขนั้นสมาชิกของสังคมจะต้องร่วมกันให้เกิดการปกครองที่ดี ดังจะเห็นได้ว่าในพระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกายธรรมบทพระพุทธเจ้าตรัสไว้หลายแห่งเป็นต้นว่าในเรื่อง “อัญญาตรกุล ทาริกาวัตถุ” ตรัสว่า “สุข (ขึ้น) ยิ่งกว่าความสงบไม่มี” ในเรื่องติสสะเถระวัตถุ ตรัสว่า “บุคคลที่มิบริเวกรส ลิ้มรสแห่งความสงบและได้ลิ้มรสแห่งปิติในธรรมแล้วเป็นผู้ไม่มีความกระวนกระวายไม่มีบาป” ซึ่งนับได้ว่าผู้มีความสุขย่อมไม่มีเวรภัยมีใบหน้าอิ่มเอิบลองใช้ไม่เดือดร้อนกระวนกระวายใจ อนึ่งผู้รักความสงบเป็นผู้ไฝหาความสุข ย่อมไม่สร้างความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นดังพุทธพจน์ในเรื่อง “สัมพหุลกุमारวัตถุ” ว่า

ผู้ใดไฝหาความสุขเพื่อตน

แต่กลับใช้ท่อนไม้ทำร้ายสัตว์ทั้งหลายผู้รักสุข

ผู้นั้นตายไปแล้วย่อมไม่ได้รับความสุขเลย

ส่วนผู้ใดไปหาความสุขเพื่อตน

ไม่ใช่ต้นไม้มักร้ายสัตว์ทั้งหลายผู้รับสุข

ผู้นั้นตายไปแล้วย่อมได้รับสุข^{๕๓}

การที่ว่าจะอยู่อย่างสงบสุขนั้นจะต้องสำรวจมาจาไม่ระรานใครด้วยวาจาดังที่
พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในเรื่องโกณฑารณเถระว่า

เธออย่าได้กล่าวคำหยาบต่อใครๆ

คนที่ถูกเธอล่าจะกล่าวโต้ตอบเธอ

เพราะว่าคำที่ได้เถียงกันก่อให้เกิดทุกข์

รายการทำร้ายโต้ตอบกันจะมาถึงเธอ

ถ้าเธอทำตนให้นิ่งเสียได้

เหมือนกังสดาล ที่ตัดขอบปากออกแล้ว

เธอก็จะบรรลุนิพพานได้

การโต้เถียงกันว่ากันจะไม่มีแต่เธอ^{๕๔}

การโต้แย้งหรือโต้เถียง ก่อให้เกิดปัญหะคือการกระทบกระทั่งกันและกัน ก่อให้เกิดการ
วิวาทบาดหมางขยายไปเป็นการผูกโกรธเกิดพยาบาทปองร้ายถึงขั้นอาฆาตมาดร้ายกาจประหารกันใน
ที่สุดแม้จะมีผู้มากล่าวร้ายหรือพูดกระทบกระทั่งเพื่อหลีกเลี่ยงการวิวาทกันก็ไม่ควรใส่ใจถึงคำกล่าว
ร้ายของผู้อื่นดังพระพุทธพจน์ตรัสสอนไว้ในเรื่อง “ปาฎิกาสีวกัตถุ” ว่า

บุคคลไม่พึงใส่ใจถ้อยคำแสดงหุของผู้อื่น

ไม่พึงเล็งกิจที่คนอื่นทำแล้วและยังไม่ได้ทำ

แต่พึงตรวจดูกิจที่ตนทำแล้วและยังไม่ได้ทำเท่านั้น

แท้จริงแล้ว หลักการประพฤติปฏิบัติสำหรับชาวพุทธซึ่งครอบคลุมถึงหลักการอยู่
ร่วมกันอย่างสงบพระพุทธเจ้าตรัสไว้ดีแล้วในโอวาท ดังนี้

การไม่ทำบาปทั้งปวง

การทำกุศลให้ถึงพร้อม

ความอดทนคือความอดกลั้นเป็นตบะอย่างยิ่ง

พระพุทธเจ้าทั้งหลายตรัสว่านิพพานเป็นบรมธรรม

^{๕๓} พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๒๐๒-๒๐๕/๙๖

^{๕๔} พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๓๓-๑๓๔/๗๓

ผู้ทำร้ายผู้อื่นไม่ถือว่าเป็นบรรพชิต
 ผู้เบียดเบียนผู้อื่นไม่ถือว่าเป็นสมณะ
 การไม่กล่าวร้ายผู้อื่นการไม่เบียดเบียนผู้อื่น
 ความสำรวมในปาติโมกข์
 ความเป็นผู้ รู้จักประมาณในอาหาร
 การอยู่ในเสนาสนะที่สงัด
 การประกอบความเพียรในอธิจิต^{๕๕}

จะเห็นได้ว่าการไม่ทำร้ายผู้อื่นการไม่กล่าวร้ายการไม่เบียดเบียนผู้อื่นซึ่งนักบวชในศาสนาควรปฏิบัติและถ้าคุณทำสิ่งเลวร้ายถือว่าไม่ใช่วิสัยสมณะแม้แต่นักบวชที่เป็นนักการศึกษาเช่นเดียวกัน

นอกจากนี้ หลักการอยู่ร่วมกัน หลักการยึดเหนี่ยวน้ำใจให้รักผูกพันช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันพระพุทธเจ้าตรัสไว้ในที่หลายแห่ง ได้แก่ เรื่องสังคหวัตถุ^{๕๖} คือ ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวเหนียวใจบุคคล และประสานมวลชนไว้ในสามัคคี โดยสรุปคือหลักการสังเคราะห์ประกอบด้วย

๑. ทานการให้ เกื้อกูลเผื่อแผ่เสียสละแบ่งปันช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน

๒. ปิยวาจาหรือเพียรวิหะ คือวาจาเป็นที่รัก วาจาพูดต็มน้ำใจ หรือว่าจะชอบซาบซึ้งใจ คือกล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวานสมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือ ตลอดถึงการแสดงประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐาน จูงใจให้นิยมยอมตาม

๓. อัตถจริยา การประพฤติประโยชน์ คือ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์แก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม

๔. สมานัตตตา คือความมีตนเสมอ คือทำตนเสมอดันเสมอปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอทั้งในชนทั้งหลาย แม้เสมอในทุกๆ โดยร่วมรับรู้ร่วมแก้ไข ตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะบุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อมถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี

นอกเหนือจากสังคหวัตถุแล้ว หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาอย่าง คำกล่าวของพระธรรมปิฎก ที่ว่า สมาชิกของรัฐผู้มีส่วนร่วมให้เกิดการปกครองที่ดี โดยเฉพาะคนในสังคมประชาธิปไตย พึงรู้หลักปฏิบัติดังนี้

ก. **รู้หลักอธิปไตย** คือ รู้หลักความเป็นใหญ่ที่เรียกว่า อธิปไตย ๓ ประการ ดังนี้

^{๕๕} พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๘๓-๑๘๕/๙๐-๙๑

^{๕๖} ที. ปา. ๑๑/๑๔๐/๑๖๗

๑. อัตตาริปไตย ถือตนเป็นใหญ่ คือ ถือเอาตนเอง ฐานะ ศักดิ์ศรี เกียรติภูมิ ของตน เป็นใหญ่ ฝ่ายที่เป็นกุศลในด้านนี้คือ การเว้นจากการทำความชั่ว มุ่งทำความดีด้วยการเคารพตนเอง

๒. โลกาธิปไตย ถือโลกเป็นใหญ่ คือ ถือความนิยมของชาวโลกเป็นใหญ่ หวั่นไหวไปตามเสียงนินทา สรรเสริญ เป็นต้น ฝ่ายที่เป็นกุศลได้แก่ เว้นจากการทำชั่ว มุ่งทำความดีด้วยการเคารพเสียงของชนหมู่มาก

๓. ธรรมาธิปไตย ถือธรรมเป็นใหญ่ คือ ถือหลักการ ความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม เหตุผลเป็นใหญ่ กระทำด้วยการคำนึงถึงสิ่งที่ได้ศึกษา ได้ตรวจสอบข้อเท็จจริง และยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การรู้จักพิจารณาอย่างถ่องแท้ ตามกำลังสติปัญญา และมุ่งคิดพิจารณาด้วยความบริสุทธิ์ใจ เป็นไปโดยชอบธรรม และเพื่อความดีงาม ตามหลักโดยทั่วไปได้แก่ การรู้จักเคารพหลักการ กฎ ระเบียบ กติกา และข้อบังคับทางสังคมหรือองค์กรนั้น ๆ ดังนั้นหากเราต้องการถือเอาความถูกต้องเป็นใหญ่ จะต้องยึดหลักของธรรมาธิปไตย โดยมีได้ถือตนหรือถือโลกเป็นใหญ่

ข. มีส่วนในการปกครอง โดยปฏิบัติตามหลักการร่วมรับผิดชอบที่จะช่วยป้องกันความเสื่อม นำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองโดยส่วนเดียว ที่เรียกว่า อปปรหานิยธรรม ๗ (condition of welfare) อปปรหานิยธรรมนี้เป็นหลักธรรมสำหรับใช้ในการปกครอง เพื่อป้องกันมิให้การบริหารหมู่คณะเสื่อมถอย แต่กลับเสริมให้เจริญเพียงส่วนเดียว สามารถนำไปใช้ได้ทั้งหมู่ชนและผู้บริหารบ้านเมือง ดังนี้คือ

๑. หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ เป็นการประชุมพบปะปรึกษาหารือกิจการงาน ต่างๆ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และหาแนวทางแก้ไขปัญหาดังๆ ร่วมกันโดยสม่ำเสมอ

๒. พร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจกรรมร่วมกันเป็นการประชุมและการทำกิจกรรมทั้งหลายที่พึงกระทำร่วมกัน หรือพร้อมเพรียงกันลุกขึ้นป้องกันบ้านเมือง

๓. ไม่บัญญัติ หรือลบล้างข้อบัญญัติต่างๆ เป็นการไม่เพิกถอน ไม่เพิ่มเติม ไม่ละเมิด หรือวางข้อกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆ อันมิได้ตกลงบัญญัติไว้ และไม่เหยียบย่ำลบล้างสิ่งที่ตกลงวางบัญญัติไว้แล้ว ถือปฏิบัติมั่นอยู่ในบทบัญญัติใหญ่ที่วางไว้เป็นธรรมนูญ

๔. ให้ความเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่เป็นผู้มีประสบการณ์ยาวนาน ดังนั้นเราต้องให้เกียรติ ให้ความเคารพนับถือ และรับฟังความคิดเห็นของท่านในฐานะที่เป็นผู้รู้และมีประสบการณ์มามาก

๕. ไม่ข่มเหงสตรี เป็นการให้เกียรติและคุ้มครองสตรี มิให้มีการกดขี่ข่มเหงรังแก

๖. เคารพบูชาสักการะเจดีย์ คือการให้ความเคารพศาสนสถาน ปุชนียสถาน อนุสาวรีย์ ประจำชาติ อันเป็นเครื่องเตือนความจำ ปลุกเร้าให้เราทำความดี และเป็นที่ยึดเหนี่ยวของ หมู่ชน ไม่ละเลยพิธีเคารพบูชาอันพึงทำต่ออนุสรณ์สถานที่สำคัญเหล่านั้นตามประเพณีที่ดีงาม

๗. ให้การอารักขาพระภิกษุสงฆ์หรือผู้ทรงศีล เป็นการจัดการให้ความอารักขา บำรุงคุ้มครอง อันชอบธรรม แก่บรรพชิต ผู้ทรงศีลทรงธรรมบริสุทธิ์ ซึ่งเป็นหลักใจและเป็นตัวอย่างทางศีลธรรมของประชาชน เต็มใจต้อนรับและหวังให้ท่านอยู่โดยผาสุก

ค. หลักสารานียธรรม

สารานียธรรม หมายถึง ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึกถึง หมายถึง มีความปรารถนาดีต่อกัน เอื้อเพื่อเกื้อกูลกัน ดังนี้

๑. เมตตาการุณยธรรม ได้แก่ การเข้าไปตั้งกายกรรมประกอบด้วย เมตตา นั่นคือ การอยู่ด้วยกันด้วยการกระทำดีต่อกัน ไม่เบียดเบียนทำร้ายกัน ไม่ก่อสงคราม แต่มุ่งเน้นการสร้างความร่วมมือกัน เพื่อความผาสุกของมวลมนุษย์ เป็นต้น

๒. เมตตาวิจิตรธรรม ได้แก่ การเข้าไปตั้งวิจิตรกรรมประกอบด้วยเมตตา คือใช้หลักการพูดโดยการเจรจาให้เข้าใจกัน ไม่กล่าวร้ายเสียดสีกัน เป็นต้น

๓. เมตตาเมตตาธรรม ได้แก่ การเข้าไปตั้งมโนกรรมประกอบด้วยเมตตา คือการไม่คิดทำร้ายซึ่งกันและกัน มีความซื่อสัตย์เคารพในความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีจิตเมตตาต่อกัน เป็นต้น

๔. แบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้มาด้วยความชอบธรรมแก่เพื่อนมนุษย์ ได้แก่ การแบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทั้งในด้านอาหาร เครื่องอุปโภคบริโภคเครื่องมือการเกษตร ตลอดจนวิทยาการความรู้ต่างๆ ให้แก่เพื่อนมนุษย์รวมตลอดถึงการรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน ไม่ทำลายระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมที่ก่อให้เกิดผลกระทบมวลมนุษย์ เป็นต้น

๕. รักษาความประพฤติ (ศีล) เสมอกัน ได้แก่ การดำเนินนโยบายต่างๆ ต้องเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับมติสากลหรือหลักการขององค์การสหประชาชาติหรือองค์การระหว่างประเทศ ไม่ฝ่าฝืนมติหรือหลักการนั้นอันจะก่อให้เกิดความหวาดระแวง ไม่ไว้นื้อเนื้อเชื่อใจกัน

๖. มีความเห็นร่วมกัน ไม่วิวาทเพราะมีความเห็นผิดกัน ได้แก่ การอยู่ร่วมกันจะต้องยอมรับในกฎกติกาทางสังคมที่กำหนดไว้ ไม่กระทำความเหมือนว่าเป็นการฝ่าฝืนมติของสังคมโลก ไม่เอา رأิตัวเองเปรียบกันหรือข่มเหงกีดกันผู้อื่น มิแต่จะสร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนเองและสังคมที่ตนอาศัยอยู่ด้วย

ง. หลักสังคหัตถ์ ๔

สังคหัตถ์ ๔ แปลว่า เครื่องยึดเหนี่ยว มีความหมายว่า คุณธรรมเหล่านี้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของผู้คนไว้ได้ คือ เป็นเครื่องก่อให้เกิดความสามัคคีกลมเกลียวสนิทสนมยิ่งๆ ขึ้นและผูกพันให้มั่นคงตลอดไป ซึ่งมีดังต่อไปนี้

๑. ทาน แปลว่า การให้ หมายถึง การแบ่งให้ เกลี้ยให้ ปันให้ เพื่อแสดงอัธยาศัยไมตรีผูกสามัคคีกันไว้ เช่น เมื่อเพื่อนมนุษย์ถูกภัยพิบัติ เราก็ควรส่งอาหาร สิ่งของ ยารักษาโรคไปให้ตามกำลังความสามารถของเราหรือเพื่อนมนุษย์เป็นปกติสุขเราก็แบ่งปันให้ความรู้วิทยาการ เงินทุนเครื่องมือทำการเกษตร เป็นต้น

๒. ปิยวาจา แปลว่า เจรจาอ่อนหวาน หมายถึง พูดคำที่สุภาพ อ่อนโยนและเป็นคำที่มีประโยชน์ที่ผู้ฟังได้ฟังแล้วชื่นใจ สบายใจเห็นประโยชน์ในคำพูดนั้น

๓. อตถจริยา แปลว่า ประพฤติประโยชน์ หมายถึง ความว่า การบำเพ็ญตนให้เป็นคนมีประโยชน์ต่อผู้อื่น ได้แก่ การไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่เพื่อนมนุษย์ และไม่นิ่งดูดายเมื่อผู้อื่นขอความช่วยเหลือ การสนับสนุนในสิ่งที่เห็นว่าถูกต้องดีงาม เป็นประโยชน์ต่อประชาคมโลกโดยรวมและ

การชักนำให้นำนำประเทศที่มีนโยบายที่ผิดพลาดที่มุ่งแสวงหาอำนาจผลประโยชน์หรือเป็นภัยต่อความสงบสุขของโลก ให้หันมามีนโยบายหรือทิศทางที่ถูกต้องชอบธรรม เพื่อความสงบสุขของมนุษยชาติได้

๔. สมานัตตา แปลว่า ความเป็นคนมีตนสม่ำเสมอ หมายความว่า ไม่ถือตัว คือไม่หยิ่งจองหองในเมื่อได้ดีมีฐานะ ซึ่งได้แก่ การให้ความนับถือเพื่อนมนุษย์ ผู้มีฐานะศักดิ์ศรีเท่าเทียมกับตน ไม่ดูหมิ่นเหยียดหยามบุคคลที่ด้อยกว่าตน เป็นต้น

จ. หลักพรหมวิหาร ๔

พรหมวิหาร ๔ หมายถึง หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ หรือธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักในใจและควบคุมความประพฤติ จึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจด และปฏิบัติตนต่อมวลมนุษยชาติ และสรรพสัตว์ทั้งหลายโดยชอบธรรม มี ๔ ประการคือ

๑. เมตตา คือ ความรักใคร่ปรารถนาดีอย่างให้เพื่อนมนุษย์มีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษยชาติและสรรพสัตว์ทั้งหลายโดยทั่วหน้า

๒. กรุณา คือ ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันที่จะปลดปล่อยบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของเพื่อนมนุษย์และสรรพสัตว์ทั้งหลาย

๓. มุทิตา คือ ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตใจผ่องใสบันเทิง ประกอบด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอ ต่อมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงอยู่ปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป

๔. อุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลาง มีจิตใจเที่ยงตรง ไม่เอนเอียง ไม่เกิดอคติต่อเพื่อนมนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย

ในขณะเดียวกันพระมหากษัตริย์ ผู้ปกครองบ้านเมือง จะต้องมีความสมบูรณ์ และข้อปฏิบัติ เพื่อให้บุคคลในรัฐอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขได้ ผู้ปกครองรัฐจะต้องมีหลักปฏิบัติ โดยประกอบด้วยธรรมต่อไปนี้

ฉ. หลักทศพิธราชธรรม

ทศพิธราชธรรม คือ มีคุณธรรมของผู้ปกครอง หรือ ราชธรรม (ธรรมของพระราชา ๑๐ ประการ ดังนี้

๑. ทาน หมายถึง การให้ และแบ่งปันให้มวลประชา คือ บำเพ็ญตนเป็นผู้ให้ โดยมุ่งปกครองหรือทำงานเพื่อให้กับมวลประชา เอาใจใส่ จัดสรรสวัสดิการ การให้การสงเคราะห์อนุเคราะห์ ให้ประชากรราษฎรได้รับประโยชน์สุข ความสะดวกปลอดภัย ตลอดจนให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เดือดร้อนประสบทุกข์ และให้ความสนับสนุนแก่คนทำความดี

๒. ศีล หมายถึง รักษาความสุจริต คือ ประพฤติดีงาม สำนวนกายและวจี ประกอบการอย่างสุจริต ประพฤติตนให้เป็นแบบอย่าง และเป็นที่เคารพนับถือของประชากรราษฎร

๓. ปริจจาคะ หมายถึง บำเพ็ญกิจด้วยเสียสละ คือ สามารถเสียสละความสุขสำราญ เป็นต้น ตลอดจนเสียสละชีวิตของตนได้ เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนและความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง

๔. อาชวะ หมายถึง ปฏิบัติการโดยซื่อตรง คือ ซื่อตรง ไร้มารยา ปฏิบัติภารกิจโดยสุจริต มีความจริงใจ ไม่หลอกลวงประชาชน

๕. มัทวะ หมายถึง ทรงความอ่อนโยนเข้าถึงคน คือ มีอัธยาศัย ไม่เย่อหยิ่งหยาบคาย กระด้างถือองศ์ มีความงามสง่าเกิดแต่ท่วงทีกริยาสุภาพนุ่มนวล ละมุนละไม ควรได้รับความรักภักดี

๖. ตปะ หมายถึง พ้นจากการมัวเมาโดยเผากิเลส คือ ตัดกิเลสตัณหา มิให้เข้ามาครอบงำจิตใจ ระวังยับยั้งข่มใจได้ ไม่หลงไหล หมกมุ่น ในความสุขสำราญและมันแต่จะบำเพ็ญเพียรทำกิจในหน้าที่ให้บริบูรณ์

๗. อักโกธะ หมายถึง ไม่โกรธ คือ ไม่เกรี้ยวกราด ไม่วินิจฉัยความ และกระทำการด้วยอำนาจความโกรธ มีเมตตาประจำใจไว้ระงับความเคืองชุน วินิจฉัยความและกระทำการด้วยจิตอันสุขุมราบเรียบตามธรรม

๘. อวิหิงสา หมายถึง ไม่เบียดเบียน คือ ไม่หลงอำนาจ ไม่บีบคั้นกดขี่ มีความกรุณา ไม่หาเหตุเบียดเบียนลงโทษอาชญาแก่ประชากรราษฎร์ผู้ได้ด้วยอาศัยความอาฆาตเกลียดชัง

๙. ขันติ หมายถึง ความอดทน คือ อดทนต่องานที่ตรากตรำ อดทนต่อความเหนื่อยยาก อดทนต่อการบำเพ็ญกรณียกิจโดยชอบธรรม

๑๐. อวิโรธนะ หมายถึง ความไม่คลาดธรรมดา คือ การประพฤติอยู่ในธรรมอันถือประโยชน์สุขความดีงามของรัฐและราษฎร์เป็นที่ตั้ง สิ่งใดที่ประชากรราษฎร์ปรารถนาโดยชอบธรรมก็ไม่ขัดขืน การใดที่จะเป็นไปโดยชอบธรรม เพื่อประโยชน์สุขของประชากรราษฎร์ ก็ไม่ขัดขวาง วางองค์เป็นหลักหนักแน่นในธรรม คงที่ ไม่มีความเอนเอียงหันไหว เพราะถ้อยคำดีร้าย ลากสัการะหรืออารมณ์ที่ปรารถนาและไม่ปรารถนาใด ๆ มีความเที่ยงธรรม และมีนิติธรรม คือ มีระเบียบแบบแผน มีหลักในการปกครอง ตลอดจนประพฤติตนอยู่ในขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม

ทศพิธราชธรรม หรือราชธรรม ๑๐ ประการนี้ ทางพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นหัวใจในการปกครอง องค์พระมหากษัตริย์ หรือผู้ปกครองบ้านเมือง ได้ทรงเคารพและยึดเป็นแนวทางในการบริหารประเทศตลอดมา บุคคลใดก็ตาม หากประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรม ๑๐ ประการนี้ ย่อมได้รับการยกย่องเทิดทูนว่าเป็นผู้ปกครองโดยธรรม และจะเป็นที่เคารพสักการะของประชาชนและประชาชนจะถวายความจงรักภักดีเป็นอย่างยิ่งและส่งผลให้สังคมนั้นสงบสุขในที่สุด

นอกจากนั้น ยังมีชาวพุทธตัวอย่างที่เป็นนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาที่มีผลงานเกี่ยวกับการเมืองและสันติภาพ ตลอดจนด้านอื่นๆ ได้แก่ พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ และพระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) ในส่วนที่เป็นฆราวาส ได้แก่ สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ทรงใช้ธรรมะนำการเมืองไทยสมัยนั้นให้พ้นจากการล่าอาณานิคมของประเทศในแถบตะวันตกได้อย่างสง่างามจึงทรงรักษาไว้ทั้งชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ส่วน ดร.เอ็มเบคการ์ ก็ใช้ธรรมะนำการเมืองของอินเดียสมัยต่อสู้เอกราชจากอังกฤษ เป็นผู้นำของรัฐสภาผู้ร่างรัฐธรรมนูญของอินเดียเป็นที่ศรัทธาของชาวอินเดียทั่วไปจนกลับใจหันมานับถือพระพุทธศาสนาตามอย่างท่านรวมเป็นจำนวนหลายล้านคน

ส่วนอีกท่านหนึ่ง ที่แสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพของคำสอนของพระพุทธเจ้าในการต่อสู้ทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนา คือ มหาตมะ คานธี ท่านได้นำเอาหลักธรรมของ

พระพุทธเจ้ามาประยุตต์เป็นอหิงสาธรรม ในฐานะที่เป็นอาวุธที่มีประสิทธิภาพ ในความพยายามต่อสู้ทางการเมือง ท่านได้แสดงแก่ชาวโลกถึงอหิงสา (ความไม่เบียดเบียน) และความอดทนสามารถใช้ต่อสู้กับความไม่ยุติธรรม และการยึดครองทุกชนิดในโลกที่แวดล้อมไว้ด้วยแนวคิดที่หลากหลายและความเป็นอย่างที่แตกต่างกันทั้งทางภาษาและศาสนา

พระเทพโสภณ ได้บรรยายถึงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อสันติภาพของโลก ความตอนหนึ่งว่า “หากชาวพุทธทั้งปวงปฏิบัติตามคำสอนที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้แล้ว ก็จะมีการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ มิใช่เฉพาะต่อมวลมนุษยชนเท่านั้น แต่จะคลุมไปถึงสรรพสัตว์อื่น ๆ ตลอดจนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วย”

พระมหาหรรษา นิธิบุญยากร ได้กล่าวไว้ว่า จะเห็นว่า ไม่ว่าศาสนาสำคัญๆ ในโลกนี้ ล้วนมีจุดเน้นอยู่ที่การสอนให้ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างสันติ กล่าวคือ อิสลามเน้นคุณค่าและให้ความสำคัญแก่สันติ ศาสนาคริสต์ ให้ความสำคัญกับความรัก โดยเฉพาะประโยชนที่ว่า “จงรักเพื่อนบ้านเหมือนรักตัวเอง” ด้วยเหตุนี้ ไม่ว่าเราจะมองในมิติคำสอนของศาสนาใด เราจะพบประโยชนที่เป็นหัวใจสำคัญที่ว่า “โลกทั้งผองล้วนเป็นประดุจพี่น้องกัน” โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในหลักการของพระพุทธศาสนาเราจะเห็นว่า “ในสังสารวัฏนี้ ไม่เคยมีใครที่ไม่เคยเกิดเป็นพี่น้องหรือญาติกัน” และหากมองในมิติของศาสนาอิสลาม หรือคริสต์แล้ว มนุษย์ทุกคนล้วนเกิดมาจากพระเจ้า ซึ่งเป็นพระผู้สร้างมนุษย์ทุกคน ดังนั้น หากมองในมิติของศาสนาคริสต์ หรืออิสลาม จากความจริงดังกล่าว มนุษย์จึงไม่ควรที่จะทำลาย หรือเบียดญาติของเร ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของพระพุทธศาสนาที่ชี้ให้เห็นว่า “มนุษย์ทุกคนล้วนเป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย” ในขณะเดียวกัน มนุษย์ทุกคนล้วนรักความสุข และเกลียดกลัวความทุกข์ ฉะนั้น การเข้าใจสัจธรรมในประเด็นนี้จะทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกัน และมีท่าทีต่อกันในเชิงบวกมากยิ่งขึ้น

ท่านพุทธทาสภิกขุ จึงพยายามที่จะนำเสนอหลักการที่ว่าด้วย “ตรีปิฎกาน” เพื่อเป็น “กาวใจ” และสร้างหลักการในการอยู่ร่วมกันกับศาสนิกอื่นๆ ได้อย่างมีความสุข ซึ่งหลักการดังกล่าวประกอบไปด้วย

๑. การศึกษา และเข้าใจศาสนาของตนเองให้ลึกซึ้ง ทำอย่างไรจะทำให้ตนเข้าถึงหัวใจของศาสนาของตนได้ ถ้าทุกคนกลับไปหา กลับไปอ่าน กลับไปศึกษา กลับไปเรียนรู้ เราจะพบความจริงว่าศาสนาของเราทุกศาสนานั้น พรารถนาจะให้เราทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างรุ่งโรจน์มีความสุข เหมือนกับที่ท่านจุฬาราชมนตรีฟุตยงไยงนั้นเลย นั่นคือหัวใจของศาสนาที่แท้แน่นอน

๒. ศาสนิกของทุกศาสนาต้องพยายามทำความเข้าใจแนวคิดและแนวปฏิบัติของศาสนาอื่นๆ สำหรับท่านพุทธทาสเองนั้น นับว่าโชคดีที่ได้มีโอกาสพบเพื่อนต่างศาสนิกอยู่เนืองๆ และได้ร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทางศาสนาทั้งในประเทศและต่างประเทศ (Interface Dialogue) การได้เรียน ได้สนทนารวมโต๊ะอหิมา และบาทหลวง ที่เคยสอนปริญญาตรีเมื่อสิบห้าปีที่แล้ว อาตมาก็ได้มีโอกาสคุยกันเรื่องศาสนาเปรียบเทียบ (Comparative Religion) ซึ่งการเปรียบเทียบดังกล่าวมิได้หมายถึงการเปรียบเทียบให้เห็นว่า ทำไมเราจึงต่างกัน แต่ประเด็นคือ มีประเด็นใดที่สอดคล้องกัน และเราจะนำหลักการที่สอดคล้องกับมาแลกเปลี่ยนกัน และนำเสนอเพื่อเป็นเครื่องมือในการจัดการความขัดแย้งและอยู่ร่วมกันของคนในสังคมได้อย่างไร

เราจะกลับไปหารากเหง้าของสันติภาพในแต่ละศาสนาได้อย่างไร

อย่างไรก็ดี ในขณะที่ศาสนากับเผชิญหน้ากับ “กระแสของวัตถุนิยมและบริโภคนิยม” ที่กำลังแพร่หลายอยู่ในสังคมโลกและสังคมไทยในขณะนี้ ได้ทำให้สังคมภาคส่วนต่างๆ ได้ตั้งคำถามที่แหลมคมต่อศาสนาเช่นเดียวกันว่า

๑. ศาสนาจะเป็นส่วนหนึ่งของการร่วมนำเสนอทางรอด และร่วมแก้ปัญหาให้มวลมนุษยชาติได้อย่างไร? จึงจะทำให้มนุษยชาติไม่ตกอยู่ในห้วงเหว และหลุมพรางของวัตถุนิยมและบริโภคนิยม จนนำไปสู่ความสามารถที่จะรู้เท่าทันโดยไม่ตกเป็นทาสของสิ่งเหล่านี้ และแสวงหาสิ่งเหล่านี้ในฐานะเป็น “สิ่งจำเป็นต่อการดำรงเผ่าพันธุ์” และ “สร้างสรรค์คุณประโยชน์ให้แก่ตัวเองและสังคมโลก”

๒. ศาสนาอาจจะกลายเป็นส่วนของปัญหาหรือไม่? อันเนื่องจากการที่ศาสนาในแง่ศาสนาบุคคลในรูปขององค์กรศาสนาเองไม่ได้ ตระหนักรู้ หรือรู้เท่าทันต่อกระแสของโลกาภิวัตน์ จึงไม่สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับกระแสของการเปลี่ยนของสังคม และทำอย่างไร ศาสนาจึงจะไม่กลายเป็นภาระ หรือส่วนเกินของสังคมในโอกาสต่อไป

๓. ศาสนาพ่ายแพ้ต่อลัทธิบริโภคนิยม หรือวัตถุนิยมจริงหรือไม่? ตัวแปรสำคัญที่ทำให้ “ร่องรอยของความพ่ายแพ้” คือ การร่วมสนับสนุนแนวคิดและส่งเสริมอุดมการณ์ดังกล่าวทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งอาจจะเป็นไปได้ในรูปของการนำเสนอหลักการและแนวทางผ่านกิจกรรมต่างๆ ที่จับต้องได้และไม่ได้ โดยมุ่งเน้น “ปริมาณ” มากกว่า “คุณค่าแท้” ที่จะเกิดขึ้นแก่ปัจเจกชน และสังคมโดยรวม^{๕๗}

พระพุทธศาสนานับว่าเป็นรากฐานสำคัญต่อการสร้างสันติภาพที่จะให้มวลมนุษยอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขได้ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักการ ความคิด และเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติทั้งผู้ปกครองรัฐและประชาชนในรัฐ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์สันติภาพให้เกิดขึ้นแก่โลกได้อย่างแท้จริง

สรุปได้ว่า หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาในการอยู่ร่วมกันอย่างสันตินั้น มุ่งเน้นให้มนุษย์พัฒนากาย วาจา จิตและปัญญาของบุคคล เมื่อศาสนิกได้เรียนรู้เข้าใจ และนำมาปฏิบัติก็จะเป็นประโยชน์ต่อสังคมที่นับถือศาสนานั้นว่าเหตุใด พฤติกรรมปฏิริยาการแสดงออกต่อสถานการณ์ต่างๆ การดำเนินชีวิตของคนในสังคมจึงเป็นเช่นนั้น ทำให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกันความขัดแย้งก็หมดไป ส่งผลดีต่อการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมใหญ่ ซึ่งก่อให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทำให้ลดช่องว่างระหว่างกันทางสังคม ศาสนาและวัฒนธรรมในการอยู่ร่วมกันโดยใช้คำสอนทางศาสนาและวัฒนธรรมในการควบคุมสังคมให้เกิดสันติสุขอย่างแท้จริงของมวลมนุษยชาติอย่างแท้จริง

^{๕๗}Sasivimon Saiyaphut, พ ร ะ พุ ท ธ ศ า ส น า ก บั ก การ เ מ ือ ง แ ล ะ ส นั ตติ ภาพ , “<http://buddhismbyning.blogspot.com/๒๐๑๕/>”, ๒๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๘.

๒.๔.๒ หลักคำสอนของศาสนาอิสลามเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาสำคัญของโลกที่ศาสดามุฮัมมัดเป็นผู้ประกาศ ณ คาบสมุทรอาหรับเมื่อต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๗ อิสลามเป็นคำในภาษาอาหรับหมายถึง “การยอมจำนน” โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อเจตจำนงของพระเป็นเจ้า องค์เดียวหรือที่เรียกในภาษาอาหรับว่าอัลเลาะห์ ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาเอกเทวนิยมที่เข้มงวด ผู้นับถือศาสนานี้เรียกว่า “มุสลิม” ถือว่า นบีมุฮัมมัด เป็นนบีผู้รับคำสอนจากพระเป็นเจ้า มุฮัมมัดเป็นนบีนุสสุดท้าย ที่สมบูรณ์แบบที่สุดในบรรดานบีทั้งหลาย เช่นอาดัม อับราฮัม โมเสส เยชู และคนอื่นๆ คัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ของศาสนาอิสลามชื่ออัลกุรอาน ซึ่งบันทึกวิวรณ์ของพระเป็นเจ้าที่เผยแพร่นบีมุฮัมมัด คำสอนและจริยวัตรของท่านนบี ซึ่งรวบรวมไว้ในซุนนะ เป็นแหล่งศรัทธาและแนวปฏิบัติสำคัญในศาสนาอิสลามด้วยเช่นกัน พระมหาคัมภีร์อัลกุรอาน จัดสารบัญรายชื่อและประเภทของซูเราะฮ มีทั้งหมด ๑๑๔ ซูเราะห์ มีอัลฟาตีหะเป็นต้น มีอันนาสเป็นที่สุด^{๕๘}

ศาสนาอิสลาม (Islam) เป็นศาสนาเอกเทวนิยมและศาสนาอับราฮัม บัญญัติไว้ในคัมภีร์อัลกุรอาน คัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ของอิสลามซึ่งสาวกถือว่าเป็นพระวจนะคำต่อคำของพระเป็นเจ้า (อัลลอฮ์) และสำหรับสาวกส่วนใหญ่ เป็นคำสอนและตัวอย่างเชิงบรรทัดฐาน (เรียกว่า สุนัต และประกอบด้วยหะดีษ) ของมุฮัมมัด เป็นศาสดา (นบี) องค์สุดท้ายของพระเป็นเจ้า ศาสนาอิสลามกำเนิดที่นครมักกะห์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย นับถือพระเจ้าองค์เดียว คือ พระอัลเลาะห์ ศาสดาของศาสนา คือ พระนบีมุฮัมมัด ผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามเรียกตนเองว่า มุสลิม คัมภีร์ของศาสนาอิสลาม : ศาสนาอิสลามมีคัมภีร์อัลกุรอานเป็นคัมภีร์ที่พระเจ้าผู้เป็นเจ้าประทานให้แก่มนุษย์

มุสลิมเชื่อว่า พระเจ้าเป็นหนึ่งและหาที่เปรียบไม่ได้ และจุดประสงค์ของการดำรงอยู่ คือ เพื่อรักและรับใช้พระเป็นเจ้ามุสลิมยังเชื่อว่า ศาสนาอิสลามเป็นบรรพศรัทธาฉบับสมบูรณ์และเป็นสากลที่สุดซึ่งได้ประจักษ์มาหลายครั้งก่อนหน้านั้น ผ่านศาสดาซึ่งรวม อาดัม โนอาห์ อับราฮัม โมเสส และพระเยซูพวกเขายึดมั่นว่า สารและวิวรณ์ถูกแปลผิดหรือเปลี่ยนแปลงบางส่วนตามกาล แต่มองว่าอัลกุรอานภาษาอาหรับเป็นทั้งวิวรณ์สุดท้ายและไม่เปลี่ยนแปลงของพระเป็นเจ้ามนโนทัศน์และหลักศาสนามีเสาหลักทั้งห้าของอิสลาม ซึ่งเป็นมนโนทัศน์พื้นฐานและการปฏิบัติตนนัสมการสิ่งที่ต้องปฏิบัติตาม และกฎหมายอิสลามที่ตามมา ซึ่งครอบคลุมแทบทุกมุมของชีวิตและสังคม โดยกำหนดแนวทางในหัวเรื่องหลายหลาก ตั้งแต่การธนาคารไปจนถึงสวัสดิการ ชีวิตครอบครัวและสิ่งแวดล้อม

มุสลิมส่วนใหญ่เป็นนิกายซุนนีย์ คิดเป็น ๗๕-๙๐% ของมุสลิมทั้งหมด นิกายใหญ่ที่สุดอันดับสอง คือ ชีอะฮ์ คิดเป็น ๑๐-๒๐% ประเทศมุสลิมใหญ่ที่สุด คือ ประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งมีชาวมุสลิม ๑๒.๗% ของโลก ตามมาด้วยปากีสถาน (๑๑.๐%) อินเดีย (๑๐.๙%) และบังกลาเทศ (๙.๒%) นอกจากนี้ ยังพบชุมชนขนาดใหญ่ในจีน รัสเซียและยุโรปบางส่วน ด้วยสาวกกว่า ๑,๕๐๐ ล้านคน

^{๕๘}ศูนย์กษัตริย์ฟายัดเพื่อการพิมพ์อัลกุรอาน, พระมหาคัมภีร์อัลกุรอาน พร้อมความหมายภาษาไทย, (กรุงเทพมหานคร: สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับประเทศไทย, พ.ศ. ๒๕๕๓), หน้า ๑๑๗๓.

หรือ ๒๒% ของประชากรโลกอิสลามจึงเป็นศาสนาใหญ่ที่สุดอันดับสองและศาสนาหลักที่เติบโตเร็วที่สุดในโลกศาสนาหนึ่ง

หน้าที่ทางศาสนาของมุสลิมทุกคน สรุปรวมอยู่ในหลักปฏิบัติ ๕ ข้อของอิสลาม ซึ่งประกอบด้วยศรัทธาในพระเป็นเจ้ากับนบีของพระองค์ กับหน้าที่อื่นๆ ได้แก่ การละหมาด การจ่ายซะกาต การแสวงบุญ และการถือศีลอด แง่คิดพื้นฐานศาสนาอิสลามก็คือซารียะห์ เริ่มบทบัญญัติแห่งกฎหมายซึ่งรวมถึงแนวทางแห่งการดำเนินชีวิตที่มาจากคำบัญญัติของพระเป็นเจ้ามุสลิมผู้เคร่งครัดละหมาดวันละ ๕ ครั้ง อีกทั้งต้องเข้าร่วมละหมาดชุมชนทุกวันศุกร์ที่มีสยิด โดยมีอิมาม เป็นผู้นำละหมาดผู้มีจิตศรัทธาทุกคนจะต้องไปแสวงบุญที่ เมกกะ เมืองที่ศักดิ์สิทธิ์ที่สุดอย่างน้อยสักครั้งหนึ่งในชีวิต ยกเว้นว่าฐานะและสุขภาพไม่อำนวยเดือนรอมฎอนคือเดือนแห่งการถือศีลอด สุรากับเนื้อหมูเป็นสิ่งต้องห้าม เช่นเดียวกับการพนัน การเก็บดอกเบี้ย การหลอกลวง การใส่ร้ายป้ายสีและการสร้างรูปเคารพต่างๆ นอกจากจะมีงานเลี้ยงฉลองการสิ้นสุดการถือศีลอดรอมฎอนแล้ว ชาวมุสลิมยังฉลองวันเกิดของนบีมุฮัมมัดหรือเมาลิด รวมทั้งการขึ้นสู่สวรรค์ของท่านอีกด้วย ส่วนงาน อิดอัลลัตฮา เป็นงานฉลองการสิ้นสุดฤดูการ แสวงบุญสู่เมกกะอย่างเป็นทางการ ชาวมุสลิมพร้อมที่จะต่อสู้ปกป้องศาสนาอิสลามจากผู้ไร้ศรัทธาโดยการทำจีฮาด การแบ่งแยกเป็นนิกายต่างๆมีมาตั้งแต่อิสลามยุคต้นจากความขัดแย้งกันในเรื่องการสืบทอดอำนาจรัฐของคอลีฟะห์ ร้อยละ ๘๐ ของชาวมุสลิม อยู่ในนิกายซุนนี ส่วนนิกายชีอะห์ ที่แยกตัวออกไปในคริสต์ศตวรรษที่ ๗ ต่อมาได้แตกแยกออกเป็นนิกายอื่นๆอีก เช่นพวกอิสมาอีลีย์ ศาสนาอิสลามที่โดดเด่นอีกนิกายหนึ่งคือฝ่ายรหัสลัทธิ ที่รู้จักกันในชื่อลัทธิซูฟี นับตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ เป็นต้นมา แง่คิดเกี่ยวกับเรื่องชุมชนอิสลาม บันดาลใจให้มุสลิมปฏิเสธกฎหมายนิคมตะวันตก ในปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ กระบวนการศาสนานิยมต่างๆ ได้คุกคามหรือโค่นล้มรัฐบาลตะวันออกกลางที่ปกครอง ส่วนต่างๆ ของโลกลงเป็นจำนวนมาก ต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๒๑ มีชาวมุสลิมในโลกมากกว่า ๑.๒ พันล้านคน^{๕๙}

คำว่า อิสลาม หมายถึงการยินยอมมอบกายและหัวใจต่อพระผู้เป็นเจ้า คำว่าอิสลามยังหมายถึงศาสนาแห่งสันติและสงบสุข และคำว่าอิสลามยังหมายถึงศาสนาที่ทำให้ผู้ปฏิบัติตามบทบัญญัติและคำสอนอย่างเป็นขั้นตอน มีคำสอนที่ครอบคลุมองค์ความรู้และการดำเนินชีวิตในทุกๆด้านอย่างเป็นระบบระเบียบหากเราได้พิจารณาคำสอนต่างๆของอิสลามย่อมประจักษ์ว่าพื้นฐานแห่งคำสอนอิสลาม คือการเชิญชวนให้มวลมนุษย์ทั้งหมดสู่การสร้างความสุขและสันติอันเที่ยงแท้และครอบคลุมทุกสิ่งในโลกนี้และในโลกหน้า อัลเลาะห์ได้ตรัสว่า “และจงให้มีขึ้นจากพวกเจ้า ซึ่งคนหนึ่งที่จะเชิญชวนไปสู่ความดีและใช้ให้กระทำการสิ่งที่ชอบและห้ามมิให้กระทำการสิ่งที่ไม่ชอบและชนเหล่านั้นแหละพวกเขาคือผู้ได้รับความสำเร็จ”

“ผู้ศรัทธาทั้งหลายจงเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยดีเพื่ออัลเลาะห์ เป็นพยานด้วยความเที่ยงธรรมและจงอย่าให้การเกลียดชังพวกหนึ่งพวกใดทำให้พวกเจ้าไม่ยุติธรรม จงยุติธรรมเถิด มันเป็นเรื่องที่

^{๕๙} สารานุกรม Britannica Concise Encyclopedia ภาคภาษาไทยเล่ม ๒, (กรุงเทพมหานคร: มีเดีย แม็กเน็ต เอกซ์เพอร์ฟิส อินเทอร์เน็ตเซ็นแนล (ประเทศไทย), ๒๕๕๑, หน้า ๑๒๖๙-๑๒๗๐.

ใกล้กับความยำเกรงยิ่งกว่า และพึงยำเกรงอัลเลาะห์เถิด แท้ อัลเลาะห์จริงนั้น เป็นผู้ทรงรอบรู้อย่างละเอียดในสิ่งที่พวกเจ้ากระทำกัน”

“บรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลาย จงเข้าอยู่ในความสันติ เข้าอยู่ในบัญญัติแห่งอิสลาม โดยทั่วทั้งหมดและจงอย่าตามบรรดาก้าวเดินของชัยฏอน (อย่าปฏิบัติตามคำชักจูง) คำยั่วยุและแบบอันเลวของชัยฏอน แต่จริงมันคือศัตรูที่ชัดเจนของพวกเจ้า”

อนึ่ง มีปรากฏในอัลกุรอาน “และหากมีสองฝ่ายจากบรรดาผู้ศรัทธาทะเลาะวิวาทกัน พวกเจ้าจงไกล่เกลี่ยระหว่างทั้งสองฝ่าย (คือหาทางให้ทั้งสองฝ่ายยุติข้อขัดแย้งกันและให้ประนีประนอมกันด้วยความยุติธรรม) หากฝ่ายหนึ่ง ใน ๒ ฝ่ายนั้นละเมิดอีกฝ่ายหนึ่งฝ่ายหนึ่งไม่ยอมรับการไกล่เกลี่ยและยังดื้อรั้นที่ปฏิบัติตามอารมณ์ของตนแล้วพวกเจ้าก็จงปรามฝ่ายที่ละเมิดจนกว่าฝ่ายนั้นจะกลับสู่พระบัญญัติของอัลเลาะห์ คือปรามฝ่ายที่ไม่ยอมรับการประนีประนอม จนกว่าจะยอมรับกัตัดสินของอัลเลาะห์และเลิกทำการกระทำที่เป็นศัตรูกับอีกฝ่ายหนึ่ง ฉะนั้น หากฝ่ายนั้นกลับสู่พระบัญญัติของอัลเลาะห์แล้ว (คือยุติการทะเลาะวิวาทหรือการสู้รบกันแล้ว) พวกเจ้าก็จงประนีประนอมระหว่างทั้งสองฝ่ายด้วยความยุติธรรมและพวกเจ้าจงใจความเที่ยงธรรมแก่ทั้งสองฝ่ายเกิด (คือให้มีการไกล่เกลี่ยด้วยความยุติธรรม ไม่เอนเอียง ไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และให้ความเป็นธรรมแก่ทั้งสองฝ่าย) แท้จริง อัลเลาะห์ทรงรักใคร่บรรดาผู้ที่ให้ความเที่ยงธรรม

อิสลามเป็นศาสนาแห่งธรรมชาติ กล่าวคือ ศาสนาที่ไม่ฝืนต่อสภาพความเป็นจริงตามธรรมชาติของมนุษย์ พระผู้เป็นเจ้าได้ทรงประทานให้มนุษย์ชาติโดยผ่านศาสดาตามยุคตามสมัย ยิ่งถือว่าทุก ๆ ประชาชาตินั้นมีศาสดาผู้เทศนาสั่งสอน ฉะนั้นการมีหลักคำสอนว่ามุสลิมต้องศรัทธาในบรรดาศาสดาทั้งหลาย จึงเป็นหลักที่อิสลามได้ให้ไว้อย่างกว้างขวางที่สุด อิสลามจึงเป็นศาสนาแห่งสันติภาพและไฝหาความสงบสุข เพราะตามหลักการนี้เท่าที่สอนให้ดำรงไว้ซึ่งสันติภาพกับทุกศาสนาในโลก

ดังปรากฏในอัลกุรอาน “และจงฟังอัลเลาะห์ และรอซูลของพระองค์เถิด และจงอย่าขัดแย้งกันจะทำให้พวกเจ้าย่อท้อ และทำให้ความเข้มแข็งของพวกเจ้าหมดไป และจงอดทนเถิด แท้จริงอัลลอฮ์นั้นจะอยู่กับผู้ที่อดทนทั้งหลาย”

“พวกเจ้าจงเข้าไปในนั้นด้วยความสันติปลอดภัย และเราได้ขจัดความขุ่นแค้นที่มีอยู่ในหัวใจของพวกเขา (ความขุ่นแค้นความโกรธความเกลียดชังที่มีอยู่ในโลกดุนยา) ให้กลายเป็นพี่น้องกัน โดยตั้งอยู่บนเตียงหันหน้าเข้าหากัน”

“ในสวรรค์นั้นพวกเขาจะไม่ได้ยินคำพูดไร้สาระ และเป็นบาป เว้นแต่คำกล่าวที่ว่า ศานติศานติ (ในสวรรค์นั้นจะไม่ได้ยินคำพูดที่ระคายหู หรือคำพูดที่เป็นบาป เวรแต่คำกล่าวซึ่งกันและกันเป็นศิริมงคลอยู่ตลอดเวลา”

“เขา (อิบรอฮีม) กล่าวว่า ขอความศานติจงมีแด่ท่าน ฉันจะขอภัยโทษจากพระเจ้าของฉันให้แก่ท่าน แท้จริงพระองค์เป็นผู้เมตตากรุณาแก่ฉันมาก (อิบรอฮีม) ได้กล่าวตอบว่า สำหรับฉันการทำร้ายหรือการกระทำที่น่าเกลียดจากฉันจะไม่ประสบแก่ท่านฉันจะไม่พูดในสิ่งที่ทำให้

ท่านไม่พอใจอีกต่อไป แลฉันจะวิงวอนขอต่ออัลเลาะห์ ให้ทรงชี้แนะทางที่ถูกต้องแก่ท่านและทรงอภัยโทษแก่ท่าน”

อิสลามยอมรับในความแตกต่างของมนุษย์ชาติ แต่มีหลักเบื้องต้นว่ามนุษย์ชาติมาจากรบรพบุรุษเดียวกัน การแบ่งเป็นก๊กเป็นเหล่าโดยพื้นฐานของสีผิว ภาษาความเชื่อไม่ใช่อุปสรรคที่จะให้มนุษย์อยู่ร่วมกัน ดังที่อัลเลาะห์ได้กำหนดขอบเขตของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ เพื่งปรากฏในอัลกุรอานว่า “โอ้มนุษย์ชาติทั้งหลาย แต่จริงเราได้สร้างพวกเจ้าจากเพศชายและเพศหญิง (คือได้สร้างมาจากต้นกำเนิดเดียวกัน อัดัมและเอวา) และเราให้พวกเจ้าแยกเป็นเผ่า และตระกูลเพื่อจะได้รู้จักกัน (ความแตกต่างระหว่างเผ่า ตระกูลและประชาชาติ หรือความแตกต่างทางภาษาคำพูด ผิวพรรณ ขนบธรรมเนียมประเพณีมิได้เป็นสาเหตุให้มีความแตกแยกเป็นศัตรูกันแต่เพื่อให้มีการรู้จักกัน ปรีกษาหารือกัน และร่วมมือการทำงานประโยชน์เพื่อส่วนรวม) แท้จริงผู้ที่มีเกียรติยิ่งในหมู่พวกเจ้า ณ ที่อัลเลาะห์นั่นคือ ผู้ที่มีความยำเกรงยิ่งในหมู่พวกเจ้า (คุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์นั้น อัลเลาะห์เป็นผู้ทรงกำหนดนั้น ก็คือผู้ที่มีเกียรติที่สุด ณ อัลเลาะห์คือผู้ที่มีความยำเกรงพระองค์มากที่สุดผู้ที่รักษาขอบเขตและสำนึกในพระมหากาธิคุณของพระองค์ แท้จริงอัลเลาะห์นั้นเป็นผู้ทรงรอบรู้อย่างละเอียดถี่ถ้วน)

นิกายที่สำคัญของศาสนาอิสลาม

๑. นิกายซุนนี จะปฏิบัติเคร่งครัดในคัมภีร์อัลกุรอานและคำสอนของศาสดามากที่สุด ใช้หมวกสีขาวเป็นเครื่องหมาย

๒. นิกายชีอะห์ ยกย่องอาลี ใช้หมวกสีแดงเป็นเครื่องหมาย

๓. นิกายวาฮาบีห์ นับถือพระอัลเลาะห์เพียงองค์เดียว ไม่มีพิธีกรรมใดๆ นอกเหนือจากพระคัมภีร์

หลักคำสอน ของศาสนาอิสลามแบ่งไว้ ๓ หมวดดังนี้

๑. หลักการศรัทธา สติปัญญาและสามัญสำนึกจะพบว่า จักรวาลและมวลสรรพสิ่งทั้งหลายที่มีอยู่ มิได้อุบัติขึ้นมาด้วยตัวเอง เป็นที่แน่ชัดว่า สิ่งเหล่านี้ได้ถูกอุบัติขึ้นมาโดยพระผู้สร้าง ผู้ทรงสูงสุดเพียงพระองค์เดียว ที่ไม่แบ่งภาค หรือแบ่งแยกเป็นสิ่งที่ใด ไม่ถูกบังเกิด ไม่ถูกกำเนิด และไม่ให้กำเนิดบุตร ธิดาใดๆ ผู้ทรงสร้าง และบริหารสรรพสิ่งด้วยอำนาจและความรอบรู้ที่ไร้ขอบเขต ทรงกำหนดกฎเกณฑ์ที่โดยทั่วไปไม่มีการเปลี่ยนแปลงหรือไว้ทั่วทั้งจักรวาลหรือที่เข้าใจว่าเป็น"กฎธรรมชาติ" ทรงขับเคลื่อนจักรวาลด้วยระบบที่ละเอียดอ่อน มีเป้าหมาย ซึ่งไม่มีสรรพสิ่งใดถูกสร้างขึ้นมาอย่างไร้สาระ

พระผู้เป็นเจ้าของผู้ทรงเมตตา ทรงสร้างมนุษย์ขึ้นมาอย่างประเสริฐจะเป็นไปได้อย่างไร ที่พระองค์จะปล่อยให้มนุษย์ดำเนินชีวิตอยู่ไปตามลำพัง โดยไม่ทรงเหลียวแล หรือปล่อยให้สังคมมนุษย์และสิ่งมีชีวิต กำเนิดขึ้น แล้วดำเนินไปตามยถากรรมของตัวเอง สภาวะแวดล้อมที่สิ่งมีชีวิตดำรงอยู่จึงเป็นความพอดีอย่างที่สุดที่ผู้ใช้ปัญญา ไม่สามารถอธิบายได้ด้วย"ความบังเอิญ" สอดคล้องตามทฤษฎีความน่าจะเป็นทางคณิตศาสตร์

พระองค์ทรงจัดความสงสัยเหล่านี้ ด้วยการประทานกฎการปฏิบัติต่างๆ ผ่านบรรดาศาสดา ให้มาสั่งสอนและแนะนำมนุษย์ไปสู่การปฏิบัติ สำหรับการดำเนินชีวิต แนนอนมนุษย์อาจมองไม่เห็นผล หรือได้รับประโยชน์จากการทำความดี หรือได้รับโทษจากการทำชั่ว ของตนในชีวิตบนโลกนี้ที่เป็นเพียงโลกแห่งการทดสอบ โลกแห่งการตอบแทนที่แท้จริงยังมาไม่ถึง

จากจุดนี้ทำให้เข้าใจได้ทันทีว่า ต้องมีสถานที่อื่นอีก อันเป็นสถานที่ตรวจสอบการกระทำของมนุษย์ อย่างละเอียดถี่ถ้วน ถ้าเป็นความดีพวกเขาจะได้รับรางวัลเป็นผลตอบแทน แต่ถ้าเป็นความชั่วก็จะถูกลงโทษไปตามผลกรรมนั้น ศาสนาได้เชิญชวนมนุษย์ไปสู่หลักการศรัทธา และความเชื่อมั่นที่สัตย์จริง พร้อมพยายามผลักดันมนุษย์ ให้หลุดพ้นจากความโง่เขลาเบาปัญญา ระบอบการกดขี่ การแบ่งชั้นวรรณะ และบังเกิดสันติสุขของมนุษยชาติโดยรวมในที่สุด

หลักศรัทธาอิสลามแนวท่านศาสดาที่เชื่อถือได้ (ซุนนีย์)

๑. ศรัทธาว่าอัลลอฮ์เป็นพระเจ้า

๒. ศรัทธาในบรรดาคัมภีร์ต่างๆ ที่อัลลอฮ์ประทานลงมาในอดีต เช่น เถารอต อินญีล ซะบูร์ และอัลกุรอาน

๓. ศรัทธาในบรรดาศาสนาพุทธต่างๆ ที่อัลลอฮ์ได้ทรงส่งมายังหมู่มนุษย์ และนบีมุฮัมมัด คือลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม เป็นศาสนทูตคนสุดท้าย

๔. ศรัทธาในบรรดามะลาอิกะฮ์ บ่าวผู้รับใช้อัลลอฮ์

๕. ศรัทธาในวันสิ้นสุดท้าย คือหลังจากสิ้นโลกแล้ว มนุษย์จะฟื้นขึ้น เพื่อรับการตอบสนอง ความดีความชั่วที่ได้ทำไปบนโลกนี้

๖. ศรัทธาในกฎสภาวะ หรือ สิ่งที่เป็นกำหนัด และเงื่อนไขการกำหนดจากพระผู้เป็นเจ้า

๒. หลักจริยธรรม ศาสนาสอนว่า ในการดำเนินชีวิตจงเลือกสรรเฉพาะสิ่งที่ดี อันเป็นที่ยอมรับของสังคม จงทำตนให้เป็นผู้ดำรงอยู่ในศีลธรรม พัฒนาตนเองไปสู่การมีบุคลิกภาพที่ดี เป็นคนที่รู้จักหน้าที่ ห่วงใย มีเมตตา มีความรัก ซื่อสัตย์ต่อผู้อื่น รู้จักปกป้องสิทธิของตน ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น เป็นผู้มีความเสียสละไม่เห็นแก่ตัว และหมั่นใฝ่หาความรู้ ทั้งหมดที่กล่าวมานี้เป็นคุณสมบัติของผู้มีจริยธรรม ซึ่งความสมบูรณ์ทั้งหมดอยู่ที่ความยุติธรรม

๓. หลักการปฏิบัติ การปฏิบัติพิธีกรรมทางศาสนาของ ศาสนาอิสลาม จะปฏิบัติในสถานที่ที่เรียกว่า “มัสยิด” หรือ “สุเหร่า” ชาวมุสลิมจะต้องปฏิบัติศาสนกิจให้พร้อมทั้ง ๓ ทาง คือ กาย วาจา และใจ หลักปฏิบัติสำคัญในศาสนาอิสลาม ๕ ประการ ได้แก่

๓.๑ การปฏิญาณตน มุสลิม ต้องกล่าวปฏิญาณว่า “ข้าพเจ้า ขอปฏิญาณว่า ไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮ์ และแท้จริงมุฮัมมัดเป็นศาสนทูต (รอซูล) ของอัลลอฮ์” การปฏิญาณนี้เปรียบเสมือนหัวใจของศาสนาอิสลาม ต้องทำด้วยความบริสุทธิ์ใจ และมีใช้ทำครั้งเดียว แต่ต้องทำเสมอเหมือนมัสการพระเจ้า (ละหมาด)

๓.๒ การละหมาด คือ การนมัสการ หรือ การแสดงความเคารพต่อพระเจ้า ทั้งทางร่างกาย และจิตใจ ชาว มุสลิม ทุกคนจะต้องปฏิบัติละหมาดวันละ ๕ เวลา คือ ย่ำรุ่ง กลางวัน เย็น พลบค่ำ และกลางคืน ซึ่งก่อนทำละหมาดจะต้องชำระร่างกายให้สะอาด และสำรวมจิตใจให้สงบ

๓.๓ การถือศีลอด หมายถึง การละเว้นจากการบริโภคอาหาร เครื่องดื่ม การร่วมสังวาส ตั้งแต่พระอาทิตย์ขึ้น จนกระทั่งพระอาทิตย์ตกดิน มุสลิม จะต้องถือศีลอดปีละ ๑ เดือน คือ ในเดือนรอมฎอนตามปฏิทินของอิสลาม ผู้ที่ได้รับการผ่อนผันไม่ต้องถือศีลอด ได้แก่ คนชรา หญิงมีครรภ์ แม่ลูกอ่อน คนที่ต้องทำงานหนัก คนเดินทางไกล หญิงขณะมีรอบเดือนหรือหลังคลอด คนป่วย การถือศีลอดเป็นการแสดงถึงความศรัทธาในพระเจ้า ฝึกความอดทน และความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

๓.๔ การบริจาคซะกาต หมายถึง การบริจาคทานให้แก่คนที่เหมาะสม ตามที่ศาสนา กำหนด เช่น คนอนาถา เด็กกำพร้า คนขัดสน ผู้เผยแพร่ศาสนา การบริจาคซะกาต เป็นข้อบังคับที่ต้องปฏิบัติ ชาว มุสลิม หรือว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องสละทรัพย์สินของตนในอัตราร้อยละ ๒.๕ เพื่อแบ่งปันให้แก่ผู้อื่น เป็นการกล่อมเกลাজิตใจให้เป็นคนเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

๓.๕ การประกอบพิธีฮัจญ์ หมายถึง การไปประกอบศาสนกิจ ณ ศาสนสถานบัยตุลลอฮ์ เมืองมักกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย การประกอบพิธีฮัจญ์ไม่ได้บังคับให้ชาว มุสลิม ต้องกระทำ แต่ให้ถือเป็นหลักปฏิบัติสำหรับผู้พร้อม และมีความสามารถ คือ บรรลุนิติภาวะ มีสุขภาพดี มีทุนทรัพย์เพียงพอ และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประกอบพิธีฮัจญ์เป็นอย่างดี

การอยู่ร่วมกับศาสนิกอื่นของศาสนิกอิสลาม

คนส่วนหนึ่งถูกสอนให้เชื่อว่าการคบค้าสมาคมกับคนต่างศาสนาเป็นบาป ไม่สามารถอยู่ร่วมกับกาฟิร คำว่า กาฟิร ความหมายโดยระดับทางภาษาแปลว่าผู้ปฏิเสธผู้ซึ่งผู้ฝ่าฝืนความหมายทางศาสนา หมายถึงผู้ปฏิเสธศรัทธาต่อศาสนาอิสลาม และผู้ที่ไม่เป็นมุสลิมบางส่วนก็มีแนวคิดนี้เช่นกัน ศาสนาอิสลามเรียกร้องสันติภาพและยึดมั่นในหลักการแห่งความเข้าใจความรักและอาหารระหว่างมนุษย์ด้วยกัน

อิสลามปฏิเสธความคิดพฤติกรรมสุดโต่งและความรุนแรงโดยสิ้นเชิง

“ความหลากหลายทางศาสนาภาษาและเผ่าพันธุ์หรือเป็นพื้นฐานตามธรรมชาติและข้อเท็จจริงของสังคมมนุษย์โดยที่ความหลากหลายในเรื่องดังกล่าวไม่อาจนำมาเป็นข้ออ้างที่จะสร้างความบาดหมางและเป็นศัตรูระหว่างกันและข้อประกาศเจตนารมณ์แห่งการยึดมั่นหลักสายกลางและต่อต้านพฤติกรรมอันนำไปสู่ความรุนแรงและความบาดหมางระหว่างผู้คนในสังคม”

ในการประชุมใหญ่ระดับโลกเรื่องมุสลิมกับเพื่อนต่างศาสนิก ซึ่งจัดโดยกระทรวงศาสนสมบัติและกิจการ อิสลามร่วมกับสภาสูงสุดเพื่อการดำรงสายกลาง ณ โรงแรมเชอราตัน ประเทศคูเวตเมื่อ ๖ - ๘ มีนาคม ๒๕๔๙ ที่ประชุมมีมติร่วมกันพอสรุปได้ดังนี้

๑. อิสลามเป็นศาสนาที่เรียกร้องสู่การสร้างบรรยากาศแห่งความร่วมมือระหว่างคนต่าง ศาสนิก ภายใต้หลักการของความเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์และยึดมั่นในหลักการอยู่ร่วมกันในสังคมสันติและมีความยืดหยุ่นสามารถนำไปปฏิบัติในโลกแห่งความเป็นจริงเพื่อสร้างสันติภาพอันดีกับเพื่อนต่างศาสนิก ได้อย่างเป็นรูปธรรมที่สุด

๒. การศึกษาอิสลามที่มีนัยแอบแฝง และมีวัตถุประสงค์ที่อยู่บนพื้นฐานแห่งความมีอคติการใส่ร้ายและบิดเบือน เป็นสิ่งที่ต้องประณาม การเสวนากับเพื่อนพี่น้องต่างศาสนิก มิได้หมายถึง ความพยายามที่จะเข้าไปยุ่งเกี่ยวในสาระสำคัญของศาสนา หากแต่มีเป้าหมายเพื่อการยกกระชับ ความสัมพันธ์อันดีที่พี่น้องระหว่างเพื่อนร่วมโลกตลอดจนแลกเปลี่ยนเรียนรู้และความเข้าใจซึ่งกันและกันเพื่อนำไปสู่การจรรโลงสังคมใฝ่สันติ

๓. ที่ประชุมชนตระหนักในความสำคัญและบทบาทของการช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างเพื่อนต่างศาสนิก และยืนยันว่าทุกประชาชาติมีสิทธิเสรีภาพในการยึดมั่นศาสนาตามความเชื่อแห่งตนการใช้ชีวิตร่วมกันกับพี่น้องต่างศาสนิก ถือเป็นข้อเท็จจริงตามประวัติศาสตร์และความจำเป็นของสังคมมนุษย์ภายใต้บริบทของสังคมพหุวัฒนธรรม สิทธิเสรีภาพ ควรตั้งมั่นบนพื้นฐานของการให้เกียรติซึ่งกันและกันไม่ใช่เป็นเครื่องมือในการแสดงออกซึ่งสิทธิเสรีภาพจนเกินขอบเขตหรือล้ำเส้นกรอบวิถีการดำเนินชีวิตตามปกติสุขของสังคมอื่น

อนึ่งในประวัติศาสตร์อิสลามเองก็ปรากฏความสัมพันธ์ระหว่างมุสลิมทั้งผู้ที่ไม่ใช่มุสลิมด้วยกันเช่นพบว่าการใช้บ่อน้ำร่วมกันระหว่างศาสนาดและขอฮาบะห์กับยะฮูดีย์ ขณะอยู่ที่มาดีนะฮ์เมื่อท่านศาสดาวาฟัต พบว่าอุปกรณ์การทำสงครามของท่านศาสดาได้ถูกจำนองไว้กับยะฮูดีย์ นี่ก็เป็นสิ่งยืนยันได้อย่างชัดเจนถึงแบบอย่างความสัมพันธ์ระหว่างมุสลิมกับผู้ที่ไม่ใช่มุสลิมที่ให้ไว้โดยท่านรอซูล

สรุปได้ว่า หลักคำสอนของศาสนาอิสลามเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันตินั้นแท้จริงแล้วอิสลามโดยความหมายนั้นคือ สันติ คำสอนของศาสนาอิสลาม ยอมรับความแตกต่างและความหลากหลายทางศาสนาและวัฒนธรรม ตลอดจนความหลากหลายทางชาติพันธุ์ การกระทำใด ๆ หรือคำกล่าวใด ๆ ที่แสดงให้เห็นว่าศาสนาอิสลามมีความเกลียดชังรังเกียจศาสนิกในศาสนาและชาติพันธุ์อื่น ๆ นั้นไม่ใช่หลักคำสอนของอิสลาม ในยามที่สังคมวิกฤติ ผู้รู้และผู้นำศาสนาอิสลามต้องมีความกล้าหาญในทางจริยธรรมในการชี้นำสังคมไปในทางที่ถูกต้อง เพื่อแก้ไขปัญหาของสังคมมุสลิมและประเทศชาติโดยรวม

อนึ่ง อิสลามมีหลักคำสอนเรื่องญิฮาดชัดเจนและญิฮาดมิได้หมายถึงการทำลายชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนผู้บริสุทธิ์ ไม่ว่าบุคคลนั้นจะนับถือศาสนาใด การอ้างคำสอนเรื่องญิฮาดเพื่อทำลายชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนผู้บริสุทธิ์ เป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้องตามหลักศาสนาอิสลาม จากที่กล่าวมาข้างต้นนั้นเป็นการสร้างความรักความสามัคคีและสันติสุขตามแนวทางอิสลามเพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและเกิดสันติอย่างแท้จริงในสังคมโดยรวมนั่นเอง

๒.๕ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างความปรองดองสมานฉันท์

๒.๕.๑ ความหมายของการสร้างความปรองดอง

การสร้างความปรองดอง (Reconciliation) เป็นกระบวนการจัดการความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่างๆ ในสังคมที่เคยแตกแยก ต่อสู้ และปะทะกัน ทั้งในระดับความคิดและระดับการใช้ความรุนแรงทางกายภาพ ในการตกลงเพื่อเข้าสู่การเจรจาอย่างสันติภาพ (peace talk) ระหว่างกลุ่มต่างๆ โดยไม่ใช้ความรุนแรง การสร้างองค์กรหรือสถาบันที่เป็นประชาธิปไตยในการเข้ามาช่วยสร้างความปรองดอง และต่อรองระหว่างกลุ่มต่างๆ ซึ่งอาจจะรวมถึงการใช้มาตรการออกกฎหมายนิรโทษกรรม เพื่อเป็นเครื่องมือเยียวยาความเสียหายโดยเริ่มจากการแสวงหาความจริงในอดีต สาเหตุความไม่เป็นธรรมในสังคม การช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับความเดือดร้อนจากความขัดแย้ง การแสวงหาข้อเท็จจริงของความคิด แต่ไม่หาคนผิด และจัดสรรอำนาจใหม่ระหว่างกลุ่มต่างๆ ในสังคมให้สามารถอยู่ร่วมกันได้แต่ควรระลึกด้วยว่า การใช้กฎหมายนิรโทษกรรมแต่เพียงอย่างเดียวไม่สามารถนำไปสู่การปรองดองอย่างแท้จริงได้^{๖๐}

^{๖๐} Murphy, A Moral Theory of Political Reconciliation, (Cambridge: Cambridge University Press, ๒๐๑๐): ๑-๓๗

๒.๕.๒ กระบวนการสร้างความปรองดองและลดความขัดแย้ง

ความขัดแย้งและการแก้ไขความขัดแย้ง (Conflict and Conflict Resolution) ความขัดแย้งเป็นสิ่งปกติธรรมดาในสังคมซึ่งจะก่อให้เกิดความสูญเสีย หรือการพัฒนาที่ขึ้นอยู่กับกระบวนการจัดการของคนในสังคม^{๖๑}

มอริส ได้กล่าวไว้ว่า ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเสมอและไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ เมื่อมนุษย์มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ความขัดแย้งบางครั้งก่อให้เกิดประโยชน์ในการได้แนวคิดใหม่ๆ และการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น หรือในบางครั้งอาจจะก่อให้เกิดความเสียหายอย่างรุนแรงก็ได้เช่นกัน ขึ้นอยู่กับกระบวนการในการจัดการกับความขัดแย้งนั้น^{๖๒}

คริสโตเฟอร์ มัวร์ ความขัดแย้งแบ่งออกเป็น ๕ ประเภท คือ^{๖๓}

๑) ความขัดแย้งด้านข้อมูล (Data Conflict) เป็นปัญหาพื้นฐานของความขัดแย้งอาจจะเกิดจากข้อมูลน้อยไป การแปลผลผิดพลาด การวิเคราะห์ออกมาด้วยความเห็นต่างกัน หรือแม้แต่ข้อเป็นปัญหาความแตกต่างในการรับรู้ข้อมูล (Perception) บางครั้งก็เป็นปัญหาขัดแย้งกันได้ การแบ่งประเภทความขัดแย้งโดยทั่วไปแล้ว ยังสามารถแบ่งประเภทความขัดแย้งได้เป็นความขัดแย้งภายในรัฐ (Intrastate Conflict) ที่ยืดเยื้อและรุนแรงถึงขั้นมีการสูญเสียชีวิตโดยหลักแบ่งออกได้เป็น ๓ ประเภท คือ

(๑) ความขัดแย้งที่มุ่งเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองหรือโครงสร้างอำนาจรัฐ (อุดมการณ์ทางการเมือง)

(๒) ความขัดแย้งที่มุ่งเปลี่ยนแปลงรัฐบาลหรือได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองหรือจัดสรรผลประโยชน์ (กลุ่มอำนาจ/ผลประโยชน์)

(๓) ความขัดแย้งที่มุ่งแยกตัวเป็นรัฐอิสระ (อัตลักษณ์/ชาติพันธุ์) ซึ่งเหล่านี้จะเป็นการต่อสู้กันระหว่างกลุ่มคนที่มีความแตกต่างกันทางความเชื่อ ชาติพันธุ์ หรือสถานะทางสังคมเศรษฐกิจ ความขัดแย้งเหล่านี้มักจะเป็นการต่อสู้กันระหว่างกลุ่มคนที่มีความแตกต่างกันทางความเชื่อ ชาติพันธุ์ หรือสถานะทางสังคมเศรษฐกิจ และอาจทำให้เกิดความแตกแยกในสังคม ก่อให้เกิดความสูญเสียทางชีวิตและจิตใจระหว่างผู้คนในสังคม เกิดการแบ่งฝ่ายอย่างชัดเจน มีทัศนคติที่เป็นศัตรูต่อกันโดยมุ่ง

^{๖๑} ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, ๒๕๔๖

^{๖๒} มอริส, แครธเธอริน, การจัดการความขัดแย้งและการขอโทษ, แปลโดย วันชัย วัฒนศัพท์. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, สถาบันสันติศึกษา, ๒๕๔๗, หน้า ๙.

^{๖๓} คริสโตเฟอร์ มัวร์ อ้างใน ก้องพิทักษ์ วงศ์ดิสนธิรักษ์, “การศึกษากระบวนการสร้างความปรองดองและเครื่องมือในการจัดการความขัดแย้ง”, วารสารรังสิตบัณฑิตศึกษาในกลุ่มธุรกิจและสังคมศาสตร์ ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ เดือนกรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๘: ๒๕๕๘

ตอบโต้ทำร้ายกันถึงในระดับที่การดำรงอยู่ของอีกฝ่ายเป็นอุปสรรคต่อการบรรลุเป้าหมายตน รวมถึงเกิดแรงต้านต่อความพยายามใดๆ ที่จะประนีประนอม ซึ่งการแก้ไขความขัดแย้งที่กลายเป็นความยืดเยื้อและรุนแรงจำเป็นต้องมีการจัดการอย่างเป็นระบบและแก้ไขที่รากเหง้าของปัญหาอย่างแท้จริง การแก้ไขความขัดแย้งที่ก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจ ตลอดจนทัศนคติและความสัมพันธ์ระหว่างคู่ขัดแย้ง หรือกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียในสังคม ซึ่งมุ่งเน้นในการขจัดเงื่อนไขของความขัดแย้งและสร้างสภาวะแวดล้อมที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงพัฒนาเพื่อนำไปสู่การเกิดสันติสุขที่ยั่งยืนในสังคม การแก้ไขความขัดแย้งนั้น สามารถเลือกใช้เครื่องมือและวิธีการในการยุติความรุนแรงได้หลากหลายวิธี ประกอบไปด้วย การเจรจา (Negotiation) การไกล่เกลี่ย (Mediation) การสานเสวนา (Dialogue) และการประชาเสวนาหาทางออก (Deliberation)

แนวคิดและกระบวนการสร้างความปรองดอง (Reconciliation) ความหมายของการปรองดอง อาจมองได้ในแง่มุมเชิงทฤษฎีและแนวทางการปฏิบัติ โดยในแง่มุมเชิงทฤษฎีนั้น การปรองดอง ได้แก่กระบวนการต่างๆ ที่ป้องกันแก้ไขไม่ให้ความขัดแย้งเกิดขึ้นมาใหม่อีกครั้งโดยการสร้างสันติภาพ หยุดยั้งวงจรความรุนแรง และสร้างสถาบันที่เป็นประชาธิปไตยให้กลับคืนมาอีกครั้งหนึ่ง แต่ในส่วนของแนวทางการปฏิบัตินั้นเป็นที่ยอมรับว่าอาจไม่ใช่นักที่จะสามารถทำตามแนวคิดเชิงทฤษฎีของการปรองดอง เนื่องจากการปรองดองไม่ใช่การกระทำที่จะสามารถแยกออกจากสังคมที่มีปัญหาความขัดแย้งและความหวาดกลัวอย่างรุนแรงออกไปได้ การปรองดองไม่ใช่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแต่เป็นกระบวนการที่ยากลำบาก ยาวนาน คัดเคาไม่ได้ และเกี่ยวข้องกับการวางแผน ขั้นตอนและวิธีการต่างๆ ที่หลากหลาย และต้องมีการกระทำอย่างต่อเนื่อง เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ เช่น การมีสันติธรรมแทนที่จะแก้แค้น การจัดการความทรงจำร่วมกัน และสร้างการอธิบายจากมุมมองต่างๆ ของคู่ขัดแย้งอย่างเท่าเทียมกัน การสร้างความปรองดอง เป็นกระบวนการที่นำไปสู่การลดความเกลียดชังแตกแยกและสร้างความไว้วางใจเพื่อฟื้นคืนความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนที่เคยขัดแย้งรุนแรง โดยผ่านการแสดงความรับผิดชอบต่อการกระทำในอดีต การยอมรับความจริงที่เกิดขึ้น การเมตตาให้อภัย ตลอดจนการมองภาพอนาคตของสังคมร่วมกัน ทั้งนี้

หลักการสร้างความปรองดองประกอบด้วยหลักการดังนี้ คือ^{๖๔}

๑) การสานเสวนาเป็นเงื่อนไขสำคัญสำหรับการนำไปสู่การสร้างความปรองดอง การสานเสวนาที่แท้จริงเกิดขึ้นได้เมื่อคู่กรณีมาร่วมกันสนทนาเพื่อนำไปสู่ข้อตกลงโดยต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงมุมมอง ความรู้สึกโกรธ เกลียดที่มีต่อกัน การสานเสวนาที่แท้จริงถึงจะนำไปสู่การสร้างความ

^{๖๔} Abu-Nimer, Mohammed (ed.), *Reconciliation, Justice, and Coexistence: Theory and Practice*, (Lanham MD: Lexington Books, ๒๐๐๑), p.๑๑๒.

ปรองดองได้ โดยจะต้องมีการวิเคราะห์ความขัดแย้งและปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันเพื่อความเข้าใจที่ชัดเจน

๒) เน้น หรือจัดการกับอารมณ์และความรู้สึกของคน การเปิดเผยอารมณ์ความรู้สึกของตนเองสามารถที่จะเยียวยาอดีตและความเจ็บปวดในปัจจุบันได้ และแง่มุมของความยุติธรรมที่สำคัญมาก

๓) ความปรองดองเกิดขึ้นได้เมื่อความต้องการของมนุษย์ได้รับการตอบสนอง เช่น การอพยพผู้ลี้ภัยกลับประเทศบอสเนียจะเกิดขึ้นไม่ได้เลย ถ้าพวกเขาไม่รู้สึกลดภัยและมั่นคงในการไปอยู่ร่วมกับศัตรู การให้อภัยเป็นสิ่งจำเป็นแต่จะเกิดขึ้นไม่ได้เลย ถ้าความต้องการของมนุษย์ถูกละเลย หรือในกรณีอิสราเอลกับปาเลสไตน์ที่จะไม่เกิดความปรองดอง ถ้าไม่เกิดการยอมรับในการดำรงอยู่ในอัตลักษณ์ของชนกลุ่มน้อยชาวอาหรับ

๔) ศาสนาเป็นเครื่องมือที่สำคัญมากในการแก้ไขความขัดแย้ง ในการเยียวยาความรู้สึกของผู้คน การสร้างความสัมพันธ์ที่แตกร้างขึ้นมาใหม่ต้องการมากกว่าเครื่องมือในการเจรจา ไกล่เกลี่ยที่เพียงแต่ค้นหาความต้องการและความต้องการที่แท้จริงเท่านั้น แต่ต้องใช้สัญลักษณ์และพิธีกรรม กล่าวคือใช้ทั้งความเชื่อทางศาสนา และพิธีกรรมในการสร้างความปรองดอง

๕) การสร้างความปรองดองจำเป็นมากที่จะต้องใช้นโยบายที่หลากหลาย ทั้งด้านจิตใจ กฎหมาย สังคม วัฒนธรรม จิตวิทยาและการเมือง การเจรจาเพียงอย่างเดียวไม่สามารถนำไปสู่การสร้างสันติภาพได้ แต่ต้องสร้างกิจกรรมร่วมกันในภาคประชาสังคมด้วย การสร้างความปรองดองจะประสบความสำเร็จถ้าได้รับความร่วมมือจากทั้งภาครัฐและภาคประชาชน ที่สำคัญมากคือผู้นำที่ได้รับการยอมรับจากคู่กรณี เช่น เนลสัน แมนเดลา ที่เปลี่ยนความคิดของคนผิวดำในแอฟริกาใต้ ให้หันมาสนับสนุนการสร้างความปลอดภัย

๖) การสร้างความปรองดองเน้นที่หัวใจ (Heart) และความคิด (Head) การเน้นที่ความคิดคือการกำหนดเป้าหมายของการพูดคุย และทำให้การพูดคุยดำเนินต่อไปในทิศทางที่ควรจะเป็นส่วน การเน้นที่หัวใจคือเป็นการพูดคุยกันถึงอารมณ์ ความรู้สึกที่อยู่ลึกในจิตใจ

๗) คำนี้ถึงวัฒนธรรมที่หลากหลายในกระบวนการสร้างความปรองดอง โดยไม่เน้นที่การรับหรือนำเข้าวิธีการและกฎหมายแต่ของประเทศตะวันตกแต่ต้องปรับใช้ให้เหมาะกับสภาพสังคม

๘) การให้อภัยมีความแตกต่างกันออกไปในแต่ละสังคม วัฒนธรรมของแต่ละสังคมมีความแตกต่างกันออกไป ไม่ควรยึดติดแต่เพียงรูปแบบเดียว แต่ละวัฒนธรรมก็มีมุมมองต่อการให้อภัยและการสร้างความปรองดองที่แตกต่างกันออกไป

๙) ความยุติธรรมแบบใดที่เหมาะสมสำหรับการสร้างความปรองดอง ที่เน้นการสร้างความสัมพันธ์กลับคืนมาระหว่างคู่กรณี หรือความยุติธรรมแบบมุ่งแก้แค้น ที่เน้นลงโทษผู้กระทำผิด เนื่องจากเหยื่อมีความต้องการให้ลงโทษผู้กระทำผิด จึงเป็นสิ่งที่ท้าทายทั้งนักปฏิบัติและนักวิชาการใน

การจะเลือกใช้ความยุติธรรมแบบไหนภายหลังจากเกิดเหตุการณ์ความรุนแรง แม้คำตอบของความยุติธรรมไม่ได้อยู่ที่การยอมคืนดีเสมอไป แต่อย่างไรนั้น แนวทางหนึ่งที่นักสันติวิธีมักใช้อย่างกว้างขวางเพื่อจัดการกับปัญหาความขัดแย้งที่รุนแรงในสังคมได้อีกหนึ่งรูปแบบคือ ความยุติธรรมระยะเปลี่ยนผ่าน

กระบวนการและเครื่องมือในการสร้างความปรองดองในชาติและสังคม อาจจะอาศัยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือผสมผสานกันหลายวิธีการก็ได้ขึ้นอยู่กับสภาพปัญหาและบริบททางวัฒนธรรมของแต่ละสังคม โดยมีเป้าหมายที่สำคัญก็คือการสร้างสังคมที่คนเห็นต่างแต่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ (Peaceful Coexistence) กระบวนยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เป็นกระบวนการยุติธรรมที่ไม่ได้มุ่งเน้นเพียงการเยียวยาผู้เสียหายและการลงโทษผู้กระทำความผิดแต่เพียงอย่างเดียว หากแต่เป็นกระบวนการยุติธรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เสียหาย และผู้กระทำความผิดได้เข้ามามีส่วนร่วมโดยการพูดคุยกันเพื่อวิเคราะห์ว่าอะไรคือข้อเท็จจริง อะไรคือสาเหตุแห่งการกระทำความผิด และเป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้กระทำความผิดกับผู้เสียหายมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน ให้ผู้กระทำผิดเกิดความรู้สึก “รับผิดชอบ” กับสิ่งที่ตนเองทำ และตกลงกันว่าจะเยียวยาผู้เสียหายอย่างไร ตลอดจนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดแล้วทำให้ผู้กระทำความผิดกลับคืนสู่สังคมได้

กระบวนการสร้างความปรองดองที่พบได้มากในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมาคือ การจัดตั้งคณะกรรมการค้นหาความจริงเพื่อทำหน้าที่ค้นหาความจริง ข้อดีของการตั้งคณะกรรมการค้นหาความจริง ได้แก่ คณะกรรมการค้นหาความจริงสามารถเปิดเผยข้อมูลอย่างเป็นทางการของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีต ซึ่งก่อนมีคณะกรรมการดังกล่าว อาจมีการให้ข้อมูลที่กล่าวถึงความเสียหายที่มากเกินไปจนเกินความเป็นจริง หรือน้อยเกินความเป็นจริงก็ได้ และการเปิดเผยความจริงจะทำให้สังคมหันมาสนใจผู้เสียหายซึ่งถูกสังคมเพิกเฉยมาเป็นเวลานาน อันนำไปสู่การสร้างมาตรการเยียวยาผู้เสียหายได้ ที่สำคัญ คณะกรรมการค้นหาความจริงสามารถนำเสนอมาตรการในการเยียวยาผู้เสียหาย ตลอดจนการปฏิรูปกฎหมายและสถาบันได้อีกด้วย

การชดเชยเป็นสิ่งที่สำคัญในกระบวนการสร้างความปรองดองอย่างแท้จริง โดยถือหลักว่า รัฐมีหน้าที่รับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ดังนั้น ถ้าหากรัฐ (หรือเจ้าหน้าที่รัฐ) ทาการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน รัฐก็ต้องชดเชยให้ผู้เสียหาย อาจเป็นได้ทั้งการทำให้กลับคืนสู่สภาพเดิม (Restoration) ได้แก่ การคืนทรัพย์สิน การคืนสิทธิตามกฎหมายแพ่งของบุคคล และการใช้ค่าสินไหมทดแทน (Compensation) ซึ่งหมายถึง การจ่ายเงินให้แก่ผู้เสียหาย เพื่อทดแทนสิ่งที่ผู้เสียหายสูญเสียไป นอกจากนี้การเยียวยาอาจได้แก่ การฟื้นฟู (Rehabilitation) ซึ่งหมายถึงการทำให้สุขภาพร่างกายและสุขภาพจิตกลับคืนสู่สภาพใกล้เคียงกับสภาพเดิมมากที่สุด ซึ่งอาจทำได้โดยให้การรักษาทางการแพทย์ และการชดเชย

นอกจากกระบวนการสร้างความปรองดองที่ได้กล่าวมาในข้างต้น เมื่อสังคมเกิดการใช้ความรุนแรงและนำมาสู่ความสูญเสีย มีการจัดการกับความรุนแรงที่เกิดขึ้นนั้นอย่างไร จะใช้วิธีการใดบ้างในการก้าวข้ามพ้นความรุนแรงที่เกิดขึ้น ดังนั้น การนำกระบวนการยุติธรรมในระยะเปลี่ยนผ่านจึงถูกนำมาใช้ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ความยุติธรรมในระยะเปลี่ยนผ่าน เป็นแนวทางหนึ่งที่ถูกนำมาใช้เพื่อเปลี่ยนผ่านไปสู่สังคมที่พึงปรารถนาสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ บนพื้นฐานว่าจะจดจำหรือลืมเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และมาตรการในการลงโทษผู้กระทำผิด หรือเน้นการเยียวยาผู้เสียหาย โดยมีวิธีการสรุปได้ดังนี้^{๖๕}

๑) การฟ้องร้องดำเนินคดีกับผู้กระทำผิด (Criminal Prosecutions) ซึ่งมีส่วนต้องรับผิดชอบต่อเหตุการณ์เลวร้ายที่เกิดขึ้น

๒) การนิรโทษกรรม (Amnesty) คือ การได้รับยกเว้นการลงโทษ ซึ่งอาจจะเป็นผลมาจากการต่อรองกันระหว่างอำนาจเก่ากับอำนาจใหม่ หรือบางกรณีได้รับการยกเว้นการลงโทษด้วยการยอมรับว่าได้กระทำความผิดลงไป

๓) คณะกรรมการค้นหาความจริง (Truth Commissions) เป็นคณะกรรมการที่ทำหน้าที่หาความจริงให้ปรากฏ (Establish the Truth) ที่ได้จากการไต่สวน (Inquiry) ค้นหาความจริง (Truth Seeking) ในช่วงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น (Focus on the Past) เพื่อเปิดเผยความจริง ให้ผู้ได้รับผลกระทบหรือครอบครัวของผู้ที่ได้รับผลกระทบ ตลอดจนสังคมโดยรวมได้ทราบในรายละเอียด เหตุการณ์อย่างถูกต้องแท้จริง อีกทั้งยังเป็นการเปิดพื้นที่ให้ผู้ได้รับผลกระทบได้แสดงออก

๔) โครงการช่วยเหลือเยียวยา (Restoration Programs) เป็นการให้ความช่วยเหลือชดเชย เยียวยาแก่ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความรุนแรง ทั้งด้านจิตใจ ร่างกาย ทรัพย์สิน ผ่านโครงการหรือการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรม และรวมไปถึงการกล่าวคำขอโทษจากคู่ปักษ์อย่างเป็นทางการ (Official/ State Apologies)

๕) การระลึกถึงผู้ได้รับผลกระทบ (Memorialisation of Victims) เป็นกระบวนการที่ทำให้สังคมยอมรับและตระหนักรู้ (Recognition) และกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกในทางศีลธรรม (Raise Moral Consciousness) ถึงเหตุการณ์ความรุนแรงที่ผ่านมา เพื่อจะไม่ทำให้เกิดเหตุการณ์ซ้ำรอยขึ้นอีก ซึ่งอาจอยู่ในรูปพิพิธภัณฑ์ หรืออนุสรณ์แห่งความทรงจำ (Memorial)

๖) การปฏิรูปสถาบัน (Institution Reform) เป็นกระบวนการปฏิรูปสถาบัน หน่วยงานที่มีส่วนรับผิดชอบต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชน อาทิ กองทัพบก ทหาร ตำรวจ สื่อสารมวลชน กระบวนการ

^{๖๕} คณะกรรมการอิสระตรวจสอบและค้นหาความจริงเพื่อการปรองดองแห่งชาติ, ๒๕๕๔ และ Huyse, ๑๙๙๘ อ้างใน รายงานวิจัย, การสร้างความปรองดองแห่งชาติ, ๒๕๕๖

ยุติธรรม ฯลฯ เพื่อที่จะป้องกันไม่ให้หน่วยงาน หรือองค์กรดังกล่าวใช้รูปแบบเดิมในการปฏิบัติที่อาจนำความรุนแรงกลับมาอีกครั้ง

เครื่องมือทางกฎหมายในการจัดการความขัดแย้งทางการเมืองของไทยในอดีต การนิรโทษกรรม (Amnesty) มาจากภาษากรีกว่า Amnestia หมายถึง การลืมนั่นเมื่อเป็นกระบวนการทางกฎหมายก็หมายถึงการที่กฎหมายไม่ถือว่าการกระทำความผิดเป็นความผิด และโทษซึ่งเป็นผลสำหรับการนั้นไม่ต้องถูกนำมาบังคับใช้ หรือเป็นการยกโทษให้ทั้งหมด ถือเสมือนหนึ่งว่ามีได้เคยต้องโทษนั้นมาเลย คือ ให้ลืมนั้นเสีย ผลของการนิรโทษกรรมนั้นมุ่งโดยตรงไปที่การกระทำผิดนั้นเอง ซึ่งถือว่าไม่เป็นการผิดกฎหมาย เมื่อเป็นเช่นนี้ความผิดซึ่งจะตกไปยังตัวบุคคลผู้กระทำความผิดนั้นย่อมต้องถูกลบล้างตามไปด้วย^{๖๖} การประชาเสวนาหาทางออก (Deliberation) เป็นกระบวนการพูดคุยและรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกันโดยอาจมีฉากทัศน์ (Scenario) เพื่อประกอบการตัดสินใจ และผลการตัดสินใจดังกล่าวเป็นฉันทามติหรือความเห็นพ้องต้องกันจากผู้เข้าร่วม ยกตัวอย่างการวิจัยปฏิบัติการเรื่องการประชาเสวนาหาทางออกสู่ประชาธิปไตยและสังคมไทยที่พึงปรารถนา ที่ดำเนินการโดยสถาบันพระปกเกล้า^{๖๗}

๒.๖ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับศาสนสัมพันธ์

๒.๖.๑ ความสำคัญของศาสนสัมพันธ์

มนุษย์คือสิ่งมีชีวิตประเภทหนึ่งที่ประกอบด้วยร่างกายและวิญญาณ มีสติปัญญา และมีอารมณ์ และมนุษย์ยังมีสัญชาตญาณบริสุทธิ์ที่เรียกร้องและพยายามแสวงหาคำตอบให้กับชีวิตทั้งส่วนที่เป็นความสุขทางกายภาพและทางจิตและวิญญาณ และยังได้แสวงหาสัจธรรมบางอย่างให้เจอเพื่อไปสู่ความสมบูรณ์สูงสุดของตน

การดำเนินชีวิตของมนุษย์มีสองด้าน คือด้านปัจเจกบุคคลบุคคลและด้านสังคม เหมือนกับทุกๆวัยของร่างกายมีผลต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ต่ออวัยวะส่วนอื่นๆ ด้วยเช่นกัน ดังนั้นมนุษย์ จึงมีความจำเป็นต่อแบบแผนการดำเนินชีวิตหนึ่ง ที่จะเป็นหลักประกันความสุขทั้งทางกายภาพและทางจิตวิญญาณ ทั้งทางการดำเนินชีวิตที่เป็นปัจเจกบุคคลและทางสังคม กระบวนแบบแผนนี้ เรียกว่า “ศาสนา” ซึ่งเป็นความจำเป็นที่สัญชาตญาณของมนุษย์เรียกหา ดังที่องค์อัลลอฮทรงตรัสว่า...

^{๖๖} สราวุธ เบญจกุล, หลักกฎหมายและแนวปฏิบัติการส่งผู้ร้ายข้ามแดน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา <http://www.manager.co.th> [๑๒ มีนาคม ๒๕๖๓].

^{๖๗} ศุภณัฐ เพิ่มพูนวิวัฒน์ และคณะ, ๒๕๕๔.

“จงผินหน้าของเจ้าสู่ศาสนาอันเที่ยงแท้เถิด ซึ่งพระองค์ทรงสร้างให้มนุษย์มีมันอยู่คู่กับมนุษย์”(บทอาร์ธรัม โองการที่ ๓๐)

สิ่งมีชีวิตทุกอย่างมีสถานะของความสมบูรณ์อยู่ ซึ่งจะต้องพัฒนาไปสู่จุดสูงสุดของความสมบูรณ์นั้น และไม่มีหนทางใดที่จะไปสู่ความสมบูรณ์สูงสุดนั้นได้ นอกจากจะต้องยึดปฏิบัติตามที่ได้ถูกกำหนดด้วยพระผู้เป็นเจ้า ซึ่งเป็นระเบียบแบบแผนที่ชัดเจน และเป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ทั้งหมด มิได้เฉพาะกลุ่มหนึ่งกลุ่มใด ดังที่อัลกุรอานได้กล่าวยืนยันไว้ว่า..

“มุซา กล่าวว่า พระผู้อภิบาลของเรา คือผู้ที่ทุกสิ่งอุบัติขึ้นมา และพระองค์ทรงชี้นำทางมัน”(บทฏอฮา โองการที่ ๕๐)

ศาสนาหมายถึงพันธะสัญญาต่างๆที่มีต่อพระเจ้า ซึ่งจะขับเคลื่อนมนุษย์ให้ประกอบตนสอดคล้องกับบทบัญญัติที่ประทานแก่ท่านศาสดาเพื่อเป็นวิถีชีวิต ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นความหมายเชิงกว้างของคำว่า ศาสนา ที่สามารถปรับประยุกต์และนำมานิยามบทบัญญัติจากพระเจ้าที่ได้ประทานแก่เหล่าศาสดาทุกท่าน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ศาสนาอุดมไปด้วยแนวความเชื่อ ศีลธรรมจรรยา และประมวลบทบัญญัติจากพระเจ้านั่นเอง

กระแสเหตุการณ์ของโลกปัจจุบันและประชาคมโลกต่างเรียกร้องและต้องการความสันติภาพ ต้องการความยุติธรรม และเสรีภาพ และปรารถนาความสัมพันธ์ไมตรีและอยู่อย่างมิตรภาพ มีความสมานฉันท์ อุดมการณ์ทางการเมืองหรือทางลัทธิความเชื่อได้ถูกทำให้ผู้คนสับสนจนก่อให้เกิดความบาดหมางและมีทัศนคติที่เป็นลบต่อกันต่างๆ ที่คำสอนของทุกศาสนาต่างเรียกร้องให้ผู้ปฏิบัติตามศาสนานั้นๆหรือให้ศาสนิกของตนอยู่ร่วมกับเพื่อนมนุษย์อย่างฉันท์พี่น้อง อีกทั้งให้รู้จักเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์เคารพบูชาของแต่ละศาสนา

ศาสนสัมพันธ์และนิยายสัมพันธ์ถือว่าเป็นกระบวนการทางปัญญาและยังถือว่าเป็นหลักสันติวิธีโดยยึดความเมตตาธรรมและความรักเป็นที่ตั้ง และพร้อมที่จะปฏิบัติและพยายามนำหลักการทางศาสนาของศาสนาและนิกายของตนมาบูรณาการปฏิบัติในด้านความสัมพันธ์และด้านสังคม กอปรกับแสดงออกด้วยการปฏิบัติอย่างเอาจริงเอาจังของแต่ละศาสนาและแต่ละนิกาย โดยยึดปฏิบัติตามคำสั่งสอนและสิ่งที่ถูกสอนไว้ในนิกายนั้นๆ เพื่อสำแดงให้เห็นว่าทุกศาสนาและทุกนิกายได้เคารพหลักความเชื่อ ความศรัทธาต่อกันและกัน ไม่ดูถูกหรือดูหมิ่นดูแคลนคำสอนของความเชื่อหรือความศรัทธาในศาสนาของกันและกัน และพร้อมที่จะเป็นเพื่อนร่วมโลกต่อกันและกัน

ศาสนสัมพันธ์ คือ บทบาทหนึ่งที่จะนำแนวทางการสานเสวนาทางศาสนา โดยยึดหลักปรัชญาว่าด้วยทฤษฎี”ความเป็นเอกภาพในพหุภาพ และความเป็นพหุภาพในเอกภาพ”นั่นคือ การปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์การยึดมั่นถือมั่น นั่นก็คือที่เคยแสดงความชิงชังต่อกัน หรือเคยทำสงคราม

กัน แต่ทว่ากระบวนทัศน์ของศาสนสัมพันธ์ในยุคโลกาภิวัตน์นั้น คือการไม่เหยียดหยามและดูถูกดูหมิ่นความเชื่อของกันและกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระศาสนา ถึงเป็นที่เคารพของทุกศาสนา ไม่ว่าจะเป็นพระศาสนาฮัมมัต(ศ) ของอิสลาม พระสัมมาสัมพุทธเจ้าของพุทธศาสนา พระเยซูคริสต์ และอื่นๆ ต่างเป็นที่ยอมรับต่อกันและกัน

อิสลามถือว่าเป็นศาสนาหนึ่งที่ทรงอิทธิพลต่อชาวโลกจำนวนมาก และมีการวิพากษ์วิจารณ์ในเรื่องความเชื่อและการอุดมการณ์ของศาสนาไปในทางลบ โดยกล่าวว่าเป็นศาสนาที่นิยมในความรุนแรง มองคนต่างศาสนิกอื่นเป็นศัตรู เป็นพวกชาตินิยมอะไรทำนองนี้ ซึ่งเราจะพบเห็นตามสื่อต่างๆ ที่ได้เสนออิสลามในเชิงลบ ทั้งๆ ที่ศาสนาอิสลามจากสมัยของพระศาสดามุฮัมมัด(ศ) ท่านศาสดา(ศ)เป็นบุคคลแรกที่ได้มีแบบฉบับในการอยู่กับคนต่างศาสนิกอย่างสันติและเรียกร้องการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ให้เกียรติต่อกันและท่านศาสดามุฮัมมัดเป็นบุคคลแรกที่ได้นำเสนอหลักการสานเสวนาทางศาสนาขึ้นในนครมะดีนะฮ์

ตลอดเวลาของประวัติศาสตร์อิสลามที่ผู้ดำเนินรอยตามแบบฉบับของศาสดามุฮัมมัด(ศ) และปฏิบัติวงศาวนลูกหลานของศาสดา ชี้ให้เห็นว่าอิสลามในคำสอนอันพิสุทธิ์นั้นผ่านการชี้นำโดยอิมามผู้นำภายหลังจากศาสดามุฮัมมัดเรียกร้องให้ทุกศาสนานั่งสานเสวนาและพูดคุยในด้านศาสนาอย่างเป็นมิตรและไม่ตรีจิต

ศาสนาทั้งหลายในอดีตได้แสดงบทบาทที่สำคัญและเห็นด้วยกับหลักการนั้นโดยการให้ความร่วมมือจึงเป็นที่คาดหวังว่าในยุคหนึ่งนั้นบรรดาศาสนาทั้งหลายจะอยู่กันอย่างสันติเคารพในศาสนากันและกันและสร้างความพึงพอใจและความต้องการด้านต่างๆของมนุษย์อย่างไม่มีที่สิ้นสุด ดังนั้นทุกศาสนาได้เชื่อและมีความศรัทธาว่า โลกแห่งสันติภาพยังมีอาจบรรลุถึงได้ นอกเสียจากบรรดาศาสนาและผู้นำของศาสนาต่างๆ ซึ่งมีพื้นฐานทางด้านวัฒนธรรมอันดีงามและมีอารยธรรมอันน่ายกย่องนั้น มาร่วมสานเสวนาและพูดคุยสนทนาทางด้านศาสนากัน เพราะว่าในความเป็นจริงแล้วไม่มีศาสนาใดในโลกใบนี้ที่มีความเชื่อหรือมีหลักคิดที่เป็นลบต่อกันหรือส่งเสริมมั่งร้ายและแข่งขันในทางที่มีขอบ แต่ตรงกันข้ามศาสนาทั้งหลายต่างชื่นชมและยินดีในความเป็นมิตรและมีจิตเอื้ออาทรต่อกัน กล่าวอีกนัยหนึ่งคือว่าศาสนาไม่ใช่ภัยคุกคามต่อกัน

เป็นที่รู้จักกันดีว่า พุทธศาสนานั้นเป็นศาสนาแห่งความสงบและเป็นศาสนาแห่งสันติเป็นศาสนาที่สอนให้มนุษย์รู้จักตัวตนและการทำลายทุกข์ทั้งปวง และพุทธศาสนาเป็นศาสนแห่งความรัก และสอนให้เอ็นดูรู้สึกสงสาร ไม่เบียดเบียนพร้อมกับสอนให้อุดมกัลณ์ และสันติภาพและความรักถือว่าเป็นหัวใจของพุทธศาสนานั้นหมายความว่าวัตถุประสงค์ของชีวิตแห่งศีลธรรมทั้งมวลของการฝึกฝนอบรมและปฏิบัติในทางศาสนาทั้งหมด จุดมุ่งหมายที่สุดของพุทธศาสนา คือ นิพพาน ดังนั้นสิ่งใดที่ไม่นำไปสู่สันติภาพ สิ่งนั้นถือว่าเป็นอุปสรรคและเป็นการรวบรวมสันติภาพ

ศาสนาอิสลามโดยการเป็นประจักษ์พยานตามบริบทของของยุคสมัยจากสมัยเริ่มแรก จนถึงปัจจุบัน ซึ่งยืนยันโดยประวัติศาสตร์ของอิสลามว่า ศาสดามุฮัมมัด(ศ)ได้กำชับและบอกแก่สาวกของท่านให้อยู่ร่วมกับบรรดาศาสนิกอื่นๆ ในนครมะดีนะฮ์อย่างสันติ และประวัติศาสตร์ได้บันทึกไว้ว่า หลังจากที่ศาสดามุฮัมมัดได้อพยพสู่นครมะดีนะฮ์ และได้จัดตั้งรัฐอิสลามขึ้น บรรดามุสลิมในสมัยนั้น ได้เริ่มรู้จักบรรดาศาสนิกของศาสนาอื่นๆ โดยใช้ชีวิตตั้งถิ่นฐานทำมาหากินอยู่ร่วมกัน และมีความสัมพันธ์ต่อกันทางด้านวัฒนธรรม มีการแปลตำราทางด้านศาสนาจากภาษาอื่นๆ และมีการปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมตลอดทั้งทางด้านวิชาการด้านอื่นๆ

คัมภีร์อัลกุรอานได้อ้างไว้อย่างชัดเจนในความสัมพันธ์ที่ทำให้นึกถึงบรรดาผู้ศรัทธาในศาสนา ก่อนศาสดามุฮัมมัด อย่างเช่นชาวยิวที่มีศรัทธาต่อศาสดาอิบรอฮีม และศาสดามูซา ชาวคริสต์ที่ได้ศรัทธาต่อพระเยซู ศาสดาอีซา ชาวโซโรอัสเตอร์ เรื่องราวทางประวัติศาสตร์อันทรงคุณค่าที่สุดที่หน้าประวัติศาสตร์ทั้งหลายได้บันทึกการดำเนินชีวิตของเหล่าวีรบุรุษผู้ยิ่งใหญ่การดำเนินชีวิตของพวกเขาได้สร้างคลื่นชีวิตแบบพิเศษมหัศจรรย์และถูกจารึกเป็นเรื่องราวในรูปแบบต่างๆ

การมีเสรีภาพทางความเชื่อ เป็นไปได้ที่ความเชื่ออาจจะเกิดจากความคิดและเป็นไปได้ที่จะเกิดจากการลอกเลียนแบบ ปฏิบัติตามผู้อื่น หรือเกิดจากจินตนาการไปเองหรือสร้างให้เกิดความเชื่อมั่นเองหรือหลายร้อยพันอย่าง ความเชื่อที่มีได้เกิดจากปัญญาและความคิด , เป็นแค่ปฏิกิริยาทางจิตวิทยาเท่านั้น กล่าวคือ เป็นสถานการณ์ต่อเนื่องที่เกี่ยวข้องกับเรื่องทางจิตวิญญาณ ในมุมมองของอิสลามไม่อนุญาตให้ใครถูกพันธนาการไว้ด้วยสถานการณ์ต่อเนื่องเหล่านี้ แม้ว่าจะเป็นในลักษณะที่บุคคลคนนั้นคล้อยใจแห่งพันธนาการนี้ไว้ด้วยกับมือของตนเองก็ตาม

ดังนั้นเรื่องเสรีภาพทางความเชื่อมีความหมายที่กว้าง เรื่องเสรีภาพทางความคิดและเสรีภาพของการศรัทธา หมายถึงว่า ทุกคนต้องทำการค้นคว้าและคิดเกี่ยวกับการศรัทธาในการได้สิ่งนั้นมา แนวทางของท่านศาสดา(ศ็อลฯ) และอัลกุรอานคือการต่อสู้สำหรับการที่จะขจัดอุปสรรคที่ขัดขวางเสรีภาพทางสังคมและความคิด ท่านศาสดามีได้กล่าวว่า “พวกท่านทั้งหลายต้องยอมรับอิสลาม” ดังนั้น หลักพื้นฐานมนุษยธรรม , ความเป็นมิตรไมตรี ความนุ่มนวล ความรักและหลีกเลี่ยงจากความหยาบกระด้างรุนแรงและการบีบบังคับและการหยัดเหยียดในเรื่องการศรัทธาอย่างไม่เป็นธรรม (ไม่เกี่ยวกับอุปสรรคทั้งหลายทางสังคมและทางความคิดของการศรัทธาซึ่งถือว่าเป็นประเด็นอื่น) เป็นหลักของการเชิญชวนสู่อิสลาม หากแต่ว่า อัลกุรอานได้ระบุเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้อย่างชัดเจนว่า

“ไม่มีการบังคับกันในเรื่องเกี่ยวกับศาสนา สิ่งที่ถูกต้องได้ถูกจำแนกแยกแยะออกจากสิ่งที่ไม่เป็นที่ยึดมั่นที่ชัดเจนแล้ว ดังนั้น ผู้ใดที่ปฏิเสธออกสู่อิสลาม และศรัทธาในอัลลอฮ์ เขาก็ได้รับการสนับสนุนอันมั่นคงไม่มีวันขาด และอัลลอฮ์เป็นผู้ทรงไถ่พ้น ผู้ทรงรอบรู้”

เพราะว่าธรรมชาติของการศรัทธาไม่ยอมรับการบีบบังคับและการหยัดเหยียดความเชื่ออย่างไม่เป็นธรรมและไม่สอดคล้องกับความหยาบกระด้าง ยังมีอีกโองการหนึ่งระบุว่า

“ดังนั้นจงตกเตือนเถิด เพราะแท้จริงเจ้าเป็นเพียงผู้ตกเตือนเท่านั้น เจ้ามิใช่ผู้มีอำนาจเหนือพวกเขา

นอกจากผู้ที่ผินหลังให้และปฏิเสธศรัทธาเท่านั้น อัลลอฮ์จะทรงลงโทษเขาซึ่งการลงโทษอันมหันต์”

“โอ้ท่านศาสนทูตแห่งพระเจ้า ! จงตกเตือนเถิดแก่ประชาชาติเถิด จงปลุกประชาชาติให้ตื่นขึ้นจากการหลับใหลเถิด จงเรียกให้พวกเขาตื่นเถิด จงประกาศให้ประชาชาติได้รู้เถิด จงทำให้ประชาชาติเกิดความตระหนักรู้เถิด จงเชิญชวนพวกเขาสู่ศาสนาเถิด “**انما انت مذكر**” เจ้าไม่มีฐานะภาพอื่นนอกจากเป็นเพียงผู้ตกเตือนเท่านั้น เจ้าไม่ได้เป็นผู้ที่มีอำนาจ คือพระเจ้าไม่ได้แต่งตั้งท่านมาเพื่อที่จะใช้อำนาจบังคับขู่เข็ญให้พวกเขาเกิดศรัทธา”

ในนิยามของคำว่า “ผู้นำที่ดี” คือนิยามที่ให้โดยเดมมิง (Deming) ซึ่งเขากล่าวว่า “ผู้นำที่ดี คือผู้ที่สามารถสร้างภาวะผู้นำให้เกิดแก่ผู้อื่นรับฟังประชาชนและอภัยต่อความผิดของพวกเขานี้ ” ...ซึ่งมีสาระใกล้เคียงกับคำสอนอิสลาม ที่พบเจอในตัวของศาสดามุฮัมมัด ที่อัลกุรอานได้ ว่า

“และเราไม่ได้ส่งเจ้ามาเพื่ออื่นได้เว้นแต่เพื่อเป็นความเมตตาแก่สากลโลก”

“ เนื่องด้วยความเมตตาจากอัลลอฮ์นั่นเอง เจ้า(มุฮัมมัด) จึงได้สุภาพอ่อนโยนแก่พวกเขา และถ้าหากเจ้าเป็นผู้ประพฤติหยาบช้าและมีใจแข็งกระด้างแล้วไซ้ร้ แน่แน่นอนพวกเขาก็ย่อมแยกตัวออกไปจากรอบๆ เจ้ากันแล้ว ดังนั้นจงอภัยให้แก่พวกเขาเถิด และจงขออภัยให้แก่พวกเขาด้วย”

ดังนั้นสรุปได้ว่าแท้จริงศาสนาเป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์และเป็นที่เคารพบูชาของแต่ละศาสนิกและเป็นสิ่งสากลสูงสุดมีจุดร่วมและจุดต่าง มีคำสอนที่เป็นหลักศรัทธาและความเชื่อ และแท้จริงแล้วอุดมการณ์อันสูงสุดของศาสนาทั้งหลายที่ยิ่งใหญ่ของโลกคือนำพามนุษย์ไปสู่ความรอดพ้น จากความชั่วร้ายทั้งด้านปัจเจกบุคคลและด้านสังคม โดยการเข้าสู่วิถีชีวิตแห่งธรรมะและเป็น วิถีธรรมชาติ วิถีแห่งความประพฤติปฏิบัติธรรมตามแนวทางศาสนาตนอย่างบริสุทธิ์ใจ ปัจเจกบุคคลเหล่านั้นก็จะไม่เบียดเบียน ไม่นิยมความรุนแรง ไม่กดขี่ข่มเหงรังแกและจะเข้าสู่หน้าที่อันเป็นภารกิจสูงสุดแห่งชีวิตมนุษย์ สังคมทั้งหลายก็จะเปลี่ยนสภาพโดยอัตโนมัติเข้าสู่ธรรมสถานสูงสุดซึ่งเรียกในภาษาบาลีว่าสภาพ “อสังขตธรรม” แล้วมนุษย์ก็จะอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข^{๖๘}

^{๖๘} ประเสริฐ สุขศาสนิกวิน, ศาสนสัมพันธ์: วิถีธรรม วิถีแห่งศานติ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.inewhorizon.net>. [๑๒ มีนาคม ๒๕๖๓].

ความแตกต่างระหว่างชาติ ภาษา เผ่าพันธุ์ ศาสนา ลัทธิ นิกายต่างๆ บางยุคบางสมัยแม้ในปัจจุบัน ในบางแห่งก็ทำการสู้รบ เบียดเบียน ทำร้าย ทำลาย ประหัตประหารซึ่งกันและกัน ต้องถือว่าขัดกับหลักธรรมคำสอนของพระศาสดาและศาสนา ซึ่งมุ่งสั่งสอนแต่ความดี ความรัก ความเมตตา กรุณา ความสามัคคี การให้อภัย และสันติสุข ศาสนายิวในสมัยพระเยซูคริสต์เจ้า พยายามกำจัด ทำลาย ประหาร พระเยซูเจ้า องค์ศาสดาที่ประกาศตนเป็นพระเมสสิยาห์และบรรดาสาวก ชาวยิวทำการเบียดเบียนศาสนาคริสต์ เช่นกรณี เขาโลผู้ผู้นำถือศาสนายิวแบบคลั่งศาสนา ขณะที่กำลังขี่ม้าไปจับพวกคริสต์เข้าคุกได้พบพระเยซู พระองค์ไม่ทรงเห็นด้วยกับการเบียดเบียนศาสนา ที่สุดเขาโลได้กลับใจมาถือศาสนาคริสต์ แล้วก็ถูกเบียดเบียนจากศาสนายิว และศาสนาโรมัน ถูกฆ่าตายที่กรุงโรม ศาสนาคริสต์ยุคแรกการเบียดเบียนศาสนาที่กรุงโรม ในระยะเริ่มแรก ๓๐๐ ปี ของคริสต์ศาสนา ก็มี การเบียดเบียนศาสนาคริสต์จากจักรพรรดิโรมัน จนที่สุดจักรพรรดิคอนสแตนตินกลับใจเป็นคริสต์ การเบียดเบียนจึงยุติ และศาสนาคริสต์ได้แพร่หลายในยุโรป ศาสนาคริสต์กับมุสลิม เกิดสงครามครูเสดครั้งใหญ่ๆ ถึง ๗ ครั้ง (ค.ศ. ๑๐๙๕-๑๒๙๑) ระหว่างศาสนาคริสต์และศาสนา อิสลามในสมัยกลาง เพื่อแย่งชิงแผ่นดินศักดิ์สิทธิ์ (นครเยรูซาเลม) ความแตกแยกภายในศาสนาคริสต์ นิกายออร์ทอดอกซ์ (ค.ศ. ๑๐๕๔) นิกายลูเธอรัน นิกายแองกลิกัน (กลางศตวรรษที่ ๑๖) และกลุ่มโปรเตสแตนต์ต่างๆ การเบียดเบียนศาสนาคริสต์ในทวีปเอเชีย ๓๐๐ ปีในประเทศญี่ปุ่น และ ๗๐ ปี ภายใต้การปกครองระบอบคอมมิวนิสต์ การล่าอาณานิคมของชาติตะวันตก ทำให้เกิดการรบกวนและการตกเป็นเมืองขึ้น การประกาศศาสนาของมิสชันนารีในช่วงแรก โปรตุเกส สเปน ฝรั่งเศส ที่ส่งผลมาสู่พระศาสนจักรในปัจจุบัน

๒.๖.๒ ศาสนาพุทธกับศาสนสัมพันธ์

คริสตชนแต่งงานกับคนต่างศาสนา ยิ่งวันยิ่งมากขึ้น อย่างน้อย ๗ ใน ๑๐ คู่แต่งงานกับผู้นับถือศาสนาพุทธ

คริสตชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมศาสนาพุทธ การจัดผ้าป่าสามัคคี การร่วมทำบุญศาสนาอื่น (แต่ก่อนห้ามทำบุญห้ามร่วมพิธีศาสนาอื่น) การร่วมพิธีศพของศาสนาอื่น

การอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ประเพณีวันสงกรานต์ คริสตชนไทยจัดพิธีรดน้ำดำหัว คารวะผู้สูงอายุทั้งคริสต์และพุทธ, ประเพณีวันลอยกระทง, ประเพณีแห่เทียนพรรษา

๒.๖.๓ ศาสนาคริสต์กับศาสนสัมพันธ์

คริสตชนทั้งคาทอลิกและโปรเตสแตนต์อธิษฐานภาวนาร่วมกันโครงการภาวนาเพื่อเอกภาพของคริสตชน โครงการศึกษาข้อเชื่อ โครงการเกี่ยวกับพระคัมภีร์และโครงการนักขับร้องประสานเสียงคริสตชน กิจกรรมเทเซ่ ที่วัด TAIZE “วัดแห่งการคืนดี” ใกล้เมืองลียงในประเทศ

ฝรั่งเศส พี่น้อง คริสตชน (คาทอลิก ออร์ทอดอกซ์ และโปรเตสแตนต์) เจริญชีวิต ภาวนาและทำงานด้วยกัน เป็นสักขีพยานแห่งความเป็นหนึ่งเดียว (ริเริ่มโดยพี่น้องโปรเตสแตนต์)

คำสอนของพระศาสนจักร พระศาสนจักรได้ตอบสนองต่อสภาพความเป็นจริงที่ผ่านมาว่า มีอุปสรรคหลายประการที่เป็นแนวคิดที่ต้องปรับปรุง เช่น แนวคิดที่ว่า “นอกพระศาสนจักรไม่มีความรอด” (โอรีเยน ค.ศ. ๒๕๔) ว่าเป็นความคิดที่ไม่สอดคล้องกับสมัยปัจจุบัน จึงขอเสนอท่าทีใหม่ของพระศาสนจักรยุคปัจจุบันคือ

สภาสังคายนาวาติกันที่ ๒ (ค.ศ. ๑๙๖๒-๑๙๖๕) เชิญชวนสนับสนุนส่งเสริม คริสตศาสนิกชนทุกนิกายต่างๆ ให้กลับมารวมกันใหม่ ให้พระศาสนจักรทำศาสนสัมพันธ์กับทุกนิกาย ทุกศาสนา โดยออกเอกสารต่างๆ ดังนี้ :

๑) กฎปฏิภาณว่าด้วย “คริสตศาสนสัมพันธ์” (Unitatis Redintegratio) (๒๑ พ.ย ๑๙๖๔) ให้คริสตศาสนิกชนทุกนิกายกลับมาสร้างเอกภาพกันใหม่ “ให้เราก้าวไปหาเขาก่อน” (ข้อ ๔)

๒) คำแถลงว่าด้วย “ความสัมพันธ์กับศาสนาที่มีใช้คริสตศาสนา” (Nostra Aetate) (๒๘ ต.ค ๑๙๖๕) “มนุษย์ทุกชาติเป็นประชาคมเดียวกัน มีต้นกำเนิดเดียวกัน มีจุดหมายปลายทางเดียวกัน” “พระ ศาสนจักรประณามการแบ่งแยก การเบียดเบียนรังแกใดๆ เพราะเรื่องชาติ ศิพศาสนา เพราะผิดต่อจิตตารมณ์ของพระเยซูคริสต์เจ้า”

การอธิษฐานร่วมกันเพื่อสันติภาพของโลก พระองค์ตรัสว่า “ผู้นับถือศาสนาต่างๆ ยังสามารถอุทิศตนในการอธิษฐานภาวนาและร่วมกันทำงานเพื่อสันติภาพและความดีงามของมนุษยชาติได้โดยไม่ต้องละทิ้งศาสนาของตน”

“พระศาสนจักรคาทอลิกไม่ปฏิเสธสิ่งใดที่จริง ที่ศักดิ์สิทธิ์ในศาสนาต่างๆ ซึ่งนำแสงสว่างแห่งองค์ความจริงมาให้” พระศาสนจักรมีทัศนะที่ดีต่อศาสนาอื่นมากขึ้น ไม่เรียกศาสนาเท็จเทียม

๓) คำแถลงว่าด้วย “เสรีภาพในการถือศาสนา” (Dignitatis Humanae) (๗ ธ.ค ๑๙๖๕) “บุคคลมนุษย์ทรงไว้ซึ่งสิทธิที่จะมีเสรีภาพในการถือศาสนาต้องไม่ถูกขัดขวางหรือถูกบังคับ” ให้ความเคารพสิทธิและเสรีภาพของกันและกัน

สมณสาสน์ “พระศาสนจักรในเอเชีย” (Ecclesia in Asia) (๙ พ.ย ๑๙๙๙)

ข้อ ๒๙ “พระศาสนจักรต้องเสวนากับชนทุกชาติ ทุกกาลเวลาและสถานที่...ต้องออกไปพบกับประชาชนโลก ขยายจากโลกคริสตชนไปยังผู้นับถือศาสนาอื่น...”“การเสวนากับคริสตชน และกับศาสนาอื่นนับเป็นส่วนหนึ่งแห่งกระแสเรียกของพระศาสนจักร”

ข้อ ๓๐ “การเสวนากับคริสตจักรต่างๆ และกับศาสนาอื่นนับเป็นการท้าทายมาก โดยเฉพาะพระ ศาสนจักรในเอเชีย คริสตศาสนาที่แบ่งแยกกันนับเป็นที่สะดุดและเป็นอุปสรรคต่อการแพร่ธรรมในเอเชีย” “ทุกคนต้องมีความรัก ความตั้งใจดีเพื่อจะได้มองเห็นและยอมรับสิ่งที่ดีและน่าสรรเสริญ...ต้องมีความปรารถนาแท้จริงที่จะปรับปรุงและฟื้นฟูตนเอง”

ข้อ ๓๑ “การเสวนากับศาสนาอื่นมิใช่เป็นเพียงการส่งเสริมความเข้าใจและเพิ่มพูนความรู้ให้แก่กันและกัน หากแต่เป็นส่วนหนึ่งแห่งพันธกิจการแพร่ธรรมของพระศาสนจักร” (ข้อ ๓๑)

๔) สมณสาสน์ “เริ่มต้นสหัสวรรษใหม่” (Novo Millennio Ineunte) (๖ ม.ค ๒๐๐๑) “การเสวนากับศาสนาอื่นเป็นสิ่งท้าทายอันยิ่งใหญ่ในสหัสวรรษใหม่นี้ ในบรรยากาศของความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรมและศาสนา...เป็นการวางรากฐานที่มั่นคงแห่งสันติภาพ” (ข้อ ๕๔)

๒.๖.๔ ศาสนาอิสลามกับศาสนสัมพันธ์

ความสัมพันธ์กับพี่น้องมุสลิม ฝ่ายคริสต์ ฝ่ายพุทธ และฝ่ายมุสลิมได้ร่วมมืออภิปรายและทำกิจกรรมร่วมกันมากขึ้น

คริสตชนอธิษฐานภาวนาร่วมกับพี่น้องอิสลามเพื่อสันติภาพ

๒.๖.๕ ผลดีของศาสนสัมพันธ์

หากคริสตชนดำเนินตนเรื่อง “ศาสนสัมพันธ์” อย่างถูกต้องและรอบคอบ จะทำให้เกิดผลดีต่อ คริสตชนอย่างมากมาย เกิดความเข้าใจต่อกันระหว่างศาสนิก เกิดการรับรู้คุณค่าอันดีงามของแต่ละศาสนา

๑) เกิดความเคารพต่อกศักดิ์ศรีและสิทธิของกัน

๒) เกิดความรู้จักกันและเรียนรู้ข้อคำสอน ประสบการณ์ทางศาสนาของกันและกัน เกิดการยอมรับว่า ศาสนาไหนก็มีความดี มีทั้งที่เหมือนกันและแตกต่างกัน ไม่มีศาสนาไหนไม่ดี UNITY IN DIVERSITY (เป็นหนึ่งเดียวกันในความหลากหลาย) ความแตกต่างต้องไม่ทำให้เราแตกแยกไม่ถือว่าศาสนาของตนดีกว่าของคนอื่น (มีปมเชื่อง) ไม่มีอคติ ไม่ดูถูกดูแคลน ไม่รังเกียจระแวงสงสัย อันนำไปสู่การทะเลาะวิวาท ดีกว่าต่างคนต่างอยู่ ต่างคนต่างทำ อยู่ในโลกแคบของตัวเอง (แต่มิใช่การเอาศาสนามารวมๆ กันแบบ Syncretism)

๓) เกิดภราดรภาพ ความจริงใจ ความเป็นมิตร สันติภาพและความร่วมมือร่วมพลัง สร้างสรรค์สังคมสมเด็จพระสันตะปาปา ยอห์น ปอลที่ ๒ ทรงเตือนคริสตชนในการประกาศศาสนาว่า “เราประกาศศาสนามิใช่เพราะเราถือว่าศาสนาของเราดีกว่าของคนอื่น แต่เราประกาศเพราะความรัก นั่นคือเราแบ่งปันสิ่งดีๆ ของเราให้แก่ผู้อื่น เพราะคนอื่นก็มีสิทธิ์ที่จะได้รับ ที่จะได้ยินข่าวดี”

๒.๗ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน

ประเด็นเรื่องความยั่งยืนเป็นประเด็นที่ถูกหยิบยกมาเป็นระยะเวลานานในเวทีระดับโลกรวมถึงในเวทีประเทศไทยด้วย อย่างไรก็ตามในการศึกษาครั้งนี้เลือกกรอบแนวคิดเรื่องความยั่งยืนสองชั้นเพื่อพัฒนาไปสู่การสร้างความเข้มแข็งและการผลักดันให้เกษตรกรไทยสามารถสร้างความยั่งยืนได้ คือกรอบของ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนหรือ (SDGs) และกรอบ SAFA (Sustainability Assessment of Food and Agriculture systems)

๒.๗.๑ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)

เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๓ ประเทศไทยและประเทศต่างๆ ทั่วโลก รวม ๑๘๙ ประเทศได้รวมการประชุมองค์การสหประชาชาติที่มหานครนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา และเห็นพ้องต้องกันในการตั้งเป้าหมายการพัฒนาทั้งในระดับชาติและระดับสากลที่ทุกประเทศจะดำเนินการร่วมกันให้ภายใน พ.ศ. ๒๕๕๘ โดยเป้าหมายดังกล่าวเรียกว่า เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ หรือ Millennium Development Goals (MDGs) อันประกอบด้วย ๘ เป้าหมายหลักซึ่งจะใช้เป็นทิศทางการพัฒนา และได้สิ้นสุดลงไปแล้ว ต่อมาจึงมีการกำหนดเป้าหมายของการพัฒนาขึ้นใหม่โดยอาศัยกรอบความคิดที่มองการพัฒนาเป็นมิติ (Dimensions) ของเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ให้ความสำคัญเชื่อมโยงกัน ซึ่งได้กำหนดกรอบระยะเวลาตั้งแต่เดือนกันยายน ปี ๒๕๕๘ ถึงเดือนสิงหาคม ๒๕๗๓ ครอบคลุมระยะเวลา ๑๕ ปี เรียกว่า "เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน" (Sustainable Development Goals - SDGs) โดยเป้าหมายทั้ง ๑๗ ข้อ คือ^{๖๙}

- ๑) ขจัดความยากจน
- ๒) ขจัดความหิวโหย
- ๓) มีสุขภาพและความเปื่อยอยู่ที่ดี
- ๔) การศึกษาที่เท่าเทียม
- ๕) ความเท่าเทียมทางเพศ
- ๖) การจัดการน้ำและสุขาภิบาล
- ๗) พลังงานสะอาดที่ทุกคนเข้าถึงได้

^{๖๙} ศยามล เจริญรัตน์, “โครงการระบอบอาหารกับการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตผู้ผลิตสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในวิถีชีวิตแบบไทย”, รายงานวิจัย, (สถาบันวิจัยสังคม: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๑), หน้า๑๖.

- ๘) การจ้างงานที่มีคุณค่าและการเติบโตทางเศรษฐกิจ
- ๙) อุตสาหกรรม นวัตกรรม โครงสร้างพื้นฐาน
- ๑๐) ลดความเหลื่อมล้ำ
- ๑๑) เมืองและถิ่นฐานมนุษย์อย่างยั่งยืน
- ๑๒) แผนการบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน
- ๑๓) การรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
- ๑๔) การใช้อยู่อาศัยจากมหาสมุทรและทรัพยากรทางทะเล
- ๑๕) การใช้อยู่อาศัยจากระบบนิเวศทางบก
- ๑๖) สังคมสงบสุข ยุติธรรม ไม่แบ่งแยก
- ๑๗) ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

เป้าหมาย ๑๗ ขอนี้สามารถแบ่งกลุ่มออกได้เป็น ๕ กลุ่ม (แบ่งตามองค์การสหประชาชาติ) ประกอบด้วย

กลุ่ม People หรือกลุ่มด้านสังคม/ความเป็นอยู่ของผู้คน: ประกอบด้วยเป้าหมาย (๑) การลดความยากจน (๒) การขจัดความหิวโหย (๓) สุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี (๔) การศึกษาที่มีคุณภาพ และ (๕) ความเท่าเทียมกันทางเพศ

กลุ่ม Prosperity หรือกลุ่มด้านเศรษฐกิจและความมั่งคั่ง: ประกอบด้วยเป้าหมาย (๗) พลังงานที่สะอาดและจ่ายซื้อได้ (๘) งานที่มีคุณค่าและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (๙) อุตสาหกรรม นวัตกรรมและโครงสร้างพื้นฐาน (๑๐) ลดความเหลื่อมล้ำ และ (๑๑) เมืองและชุมชนที่ยั่งยืน

กลุ่ม Planet หรือกลุ่มด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม: ประกอบด้วย เป้าหมาย (๖) น้ำและสุขาภิบาล (๑๒) การผลิตและบริโภคที่รับผิดชอบและยั่งยืน (๑๓) การรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (๑๔) ระบบนิเวศทางทะเลและมหาสมุทร และ (๑๕) ระบบนิเวศบนบก

กลุ่ม Peace หรือกลุ่มด้านสันติภาพ: ประกอบด้วยเป้าหมาย (๑๖) สันติภาพและสถาบันที่เข้มแข็ง

กลุ่ม Partnership หรือกลุ่มหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา: ประกอบด้วยเป้าหมาย (๑๗) หุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา

๒.๗.๒ ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ.๒๕๖๐ – ๒๕๗๙

ในด้านเศรษฐกิจ เมื่อพิจารณาอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจตั้งแต่แผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ ๑ เป็นต้นมา พบว่าเศรษฐกิจไทยขยายตัวในอัตราสูงในช่วงแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ ๑ ถึงแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ ๖ (พ.ศ. ๒๕๐๔ พ.ศ. ๒๕๓๔) ก่อนที่จะเริ่มชะลอตัวในช่วงแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ ๗ เมื่อการส่งออกและการลงทุน เริ่มชะลอตัว ก่อนที่จะเกิดวิกฤตเศรษฐกิจและการเงินครั้งเลวร้ายที่สุดในประวัติศาสตร์การพัฒนาประเทศไทย ในปี ๒๕๔๐ และการวางแผนเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศหลังจากที่ประเทศเผชิญกับภาวะ วิกฤตทางการเงินอย่างรุนแรงในปี ๒๕๔๐ ต่อเนื่องถึงปี ๒๕๔๑ ได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นแนวทางปฏิบัติตั้งแต่แผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ ๙ ต่อเนื่องมาจนถึงแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ ๑๑ เพื่อให้ทุกภาค ส่วนสร้างภูมิคุ้มกันและมีการบริหารจัดการความเสี่ยงที่เหมาะสม ประสบการณ์ในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจและการเงินในปี ๒๕๔๐ – ๒๕๔๑ ได้ส่งผลให้ภาครัฐและภาคเอกชนปรับตัวในการบริหารความเสี่ยงและสร้างภูมิคุ้มกันให้ดีขึ้นตามแนวคิดการบริหารจัดการที่ดี ได้แก่ การดำเนินการที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส รับผิดชอบ และตรวจสอบได้อย่างเป็นระบบดีขึ้น มีการกำกับดูแลวินัยทางการเงินการคลังที่กำหนดกรอบของ ความยั่งยืนทางการคลังเป็นแนวปฏิบัติที่ดีขึ้นและฐานะการคลังมีความมั่นคงมากขึ้นและฐานะเงินสำรองระหว่างประเทศอยู่ในระดับสูงมีการปรับปรุงในเรื่องกฎหมาย กฎระเบียบต่างๆ ให้มีการดำเนินการอย่างเป็น ระบบและสอดคล้องกับโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมมากขึ้น มีการสร้างความเป็นธรรมให้กับกลุ่มต่างๆ โดยสามารถคุ้มครองผู้บริโภคและประชาชนจากการถูกเอารัดเอาเปรียบได้ดีขึ้นและสร้างบรรยากาศของ การแข่งขันในตลาดและดำเนินมาตรการสนับสนุนให้การดำเนินธุรกิจในประเทศไทยมีความสะดวกคล่องตัวมากขึ้น รวมทั้งการบริหารจัดการเศรษฐกิจมหภาคมีประสิทธิภาพมากขึ้นและตั้งแต่แผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ ๙ เป็นต้นมาประเทศไทยก็ให้ความสำคัญในการขยายการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานที่เป็นระบบโครงข่ายในเชิงยุทธศาสตร์การพัฒนามากขึ้น มีการตั้งเป้าหมายในการเพิ่มการลงทุนเพื่อการวิจัยและพัฒนาและจัดสรร งบประมาณเพื่อการพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมมากขึ้นตามลำดับรวมทั้งการที่ทุกภาคส่วนได้นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักในการพัฒนาในทุกระดับเป็นวงกว้างมากขึ้นก็ได้ส่งผลให้ประเทศสามารถผ่านพ้นวิกฤตต่างๆ หลังจากนั้นได้ดีขึ้น

อย่างไรก็ดี เมื่อเปรียบเทียบกับหลายประเทศนับว่าอันดับขีดความสามารถในการแข่งขันของไทยปรับตัวดีขึ้นช้าและลดลงในบางช่วงเวลาเศรษฐกิจผันผวน ทั้งนี้ อันดับความสามารถในการแข่งขันซึ่งจัด โดย International Institute for Management Development (IMD) ของประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ ๓๐ จากจำนวนประเทศทั้งหมด ๕๙ ประเทศ ตั้งแต่ปี ๒๕๕๕ เป็นต้นมา และล่าสุดในปี ๒๕๕๙ อันดับได้ปรับตัวดีขึ้น เล็กน้อยเป็นอันดับที่ ๒๘ จากจำนวนประเทศทั้งหมด ๖๑ ประเทศ ซึ่งชี้ว่าความสามารถในการแข่งขันโดยรวม ของไทยในช่วง ๕ ปีของแผนพัฒนา ฯ เมื่อเทียบ

กับต่างประเทศยังปรับตัวดีขึ้นได้น้อยมาก สำหรับความยากง่ายในการดำเนินธุรกิจ (Ease of Doing Business: EODB) ล่าสุดในปี ๒๕๕๙ ไทยอยู่ในอันดับที่ ๔๙ จากจำนวนประเทศทั้งหมด ๑๘๙ ประเทศ จวบจนถึงปัจจุบันกล่าวได้ว่าข้อจำกัดต่อการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของไทย ในช่วงที่ผ่านมานั้นเกิดจากปัจจัยหลักทั้งในเรื่องปัญหาคุณภาพคนต่ำ การลงทุนในการวิจัยและพัฒนา เพื่อพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมยังมีน้อยคุณภาพของโครงสร้างพื้นฐานยังไม่ดี และระบบโลจิสติกส์ขาดความเป็นระบบที่สมบูรณ์จึงมีต้นทุนสูงและปัญหาในด้านบริหารจัดการของ ภาครัฐและกฎระเบียบต่างๆ ที่ล้าสมัยและขาดประสิทธิภาพในการบังคับใช้รวมทั้งปัญหาคอร์รัปชัน และเมื่อเผชิญกับปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจโลกเป็นครั้งคราวและภัยพิบัติทางธรรมชาติ เช่น การเกิด อุทกภัยครั้งใหญ่ในปี ๒๕๕๔ เศรษฐกิจไทยก็มีความผันผวนได้ง่ายและโดยรวมเศรษฐกิจขยายตัวใน อัตราที่ต่ำกว่าศักยภาพมาต่อเนื่องหลายปี โดยในช่วงแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ ๙, ๑๐ และ ๑๑ เศรษฐกิจไทยขยายตัวในอัตราร้อยละ ๕.๘ ๓.๐ และ ๓.๔ ตามลำดับและรวมช่วงแผนพัฒนา ฯ ฉบับ ที่ ๘--๑๑ เศรษฐกิจขยายตัวเพียงเฉลี่ย ร้อยละ ๓.๑ ๒ และมีความชัดเจนว่าในช่วงแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ ๑๑ ประเทศไทยอยู่ในสถานการณ์ที่กำลังสูญเสียความได้เปรียบอย่างชัดเจนมากขึ้นทั้งในด้าน ต้นทุนแรงงานและยังไม่สามารถแข่งขันกับประเทศที่มีความก้าวหน้าและความสามารถในการแข่งขัน ทางนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ได้ ซึ่งจะเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาประเทศเป็นประเทศ ที่พัฒนาแล้วได้ ในขณะที่โครงสร้างการผลิตได้เปลี่ยนผ่านจากภาคเกษตรไปสู่ภาคอุตสาหกรรมและ บริการอย่างต่อเนื่อง ภาคอุตสาหกรรมมีการสั่งสมองค์ความรู้และเทคโนโลยีการผลิตเพิ่มขึ้นอย่าง ต่อเนื่อง มีการเปลี่ยนผ่านจากการผลิตอุตสาหกรรมขั้นปฐมโดยการลงทุนต่างชาติในระยะแรกมาเป็น โครงสร้างที่มีการใช้เทคโนโลยีที่ซับซ้อนมากขึ้นโดยการร่วมลงทุนของนักลงทุนไทยมีสัดส่วนสูงขึ้น ประเทศไทยกลายเป็นฐานการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงที่สำคัญมากขึ้น เช่นเดียวกับการผลิตสาขาบริการขยายฐานกว้างขึ้นจากบริการดั้งเดิมในกลุ่มท่องเที่ยวโดยมีความ เชี่ยวชาญหลากหลายมากขึ้นตามลำดับทั้งในด้านการเงิน บริการสุขภาพและอื่นๆ

อย่างไรก็ดี การพัฒนาในภาคเกษตรมีความล่าช้ากว่าในสาขาเศรษฐกิจอื่นๆ ผลผลิตทางการ ผลิตต่ำเนื่องจากการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้สนับสนุนมีน้อย ในขณะที่คุณภาพดินแย่งลงมีการใช้ที่ดินไม่ เหมาะสมและการบริหารจัดการน้ำยังไม่เป็นระบบ สาขาเกษตรต้องเผชิญกับความผันผวนของสภาพ ภูมิอากาศและราคาสินค้าโดยไม่มีระบบประกันความเสี่ยงที่เหมาะสม การให้ความช่วยเหลือโดยรัฐใน ลักษณะของการอุดหนุนโดยไม่ได้ยึดโยงเข้ากับการเพิ่มประสิทธิภาพจึงเป็นภาระงบประมาณใน ระดับสูงอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนา แล้วด้วยการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” นำไปสู่การพัฒนาให้คนไทยมีความสุขและ ตอบสนองต่อการบรรลุ ซึ่งผลประโยชน์แห่งชาติในการที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตสร้างรายได้

ระดับสูงเป็นประเทศพัฒนาแล้วและสร้างความสุขของคนไทย สังคมมีความมั่นคง เสมอภาคและเป็นธรรม ประเทศสามารถแข่งขันได้ในระบบเศรษฐกิจ

ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน เพื่อให้ประเทศไทยสามารถพัฒนานำไปสู่การเป็นประเทศพัฒนาแล้ว ซึ่งจำเป็นต้องยกระดับผลิตภาพการผลิตและการใช้นวัตกรรมในการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันและการพัฒนาอย่างยั่งยืนทั้งในสาขาอุตสาหกรรม เกษตรและบริการ การสร้างความมั่นคงและปลอดภัยด้านอาหาร การเพิ่มขีดความสามารถทางการค้า และการเป็น ผู้ประกอบการ รวมทั้งการพัฒนาฐานเศรษฐกิจแห่งอนาคต ทั้งนี้ภายใต้ กรอบการปฏิรูป และพัฒนาปัจจัยเชิงยุทธศาสตร์ทุกด้าน อันได้แก่ โครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและ นวัตกรรม การพัฒนาทุนมนุษย์ และการบริหารจัดการทั้งในภาครัฐและภาคธุรกิจ เอกชน กรอบแนวทางที่ต้องให้ความสำคัญ อาทิ

๑) การพัฒนาสมรรถนะทางเศรษฐกิจ ได้แก่ การรักษาเสถียรภาพเศรษฐกิจและสร้างความเชื่อมั่น การส่งเสริม การค้าและการลงทุนที่อยู่บนการแข่งขันที่เป็นธรรมและรับผิดชอบต่อสังคม ตลอดจนการพัฒนาประเทศสู่ความเป็นชาติการค้าเพื่อให้ได้ ประโยชน์จากห่วงโซ่มูลค่าในภูมิภาค และเป็นการยกระดับไปสู่ส่วนบน ของห่วงโซ่มูลค่ามากขึ้น

๒) การพัฒนาภาคการผลิตและบริการบนฐานของการพัฒนานวัตกรรมและมีความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยมีการใช้ดิจิทัลและการค้าที่เข้มข้นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและขยายกิจกรรม การผลิตและบริการ โดยมุ่งสู่ความเป็นเลิศในระดับโลกและในระดับ ภูมิภาคในอุตสาหกรรมหลายสาขา และในภาคบริการที่หลากหลายตาม รูปแบบการดำเนินชีวิตและการดำเนินธุรกิจที่เปลี่ยนไป รวมทั้ง เป็นแหล่งอาหารคุณภาพ สะอาดและปลอดภัยของโลก - ภาคเกษตร โดยเสริมสร้างฐานการผลิตให้ เข้มแข็งและยั่งยืน เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคเกษตร ส่งเสริมเกษตรกรรายย่อยให้ ปรับไปสู่การทำเกษตรยั่งยืนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและรวมกลุ่มเกษตรกรในการพัฒนาอาชีพที่ เข้มแข็ง และการพัฒนาสินค้าเกษตรที่มีศักยภาพและอาหารคุณภาพ สะอาดและปลอดภัย - ภาคอุตสาหกรรม โดยพัฒนาอุตสาหกรรม ศักยภาพ ยกกระดานพัฒนาอุตสาหกรรมปัจจุบันที่มี ศักยภาพสูง และพัฒนาอุตสาหกรรมอนาคตที่มีศักยภาพ โดยการใช้ดิจิทัลและการค้ามาเพิ่มมูลค่า และยกระดับห่วงโซ่มูลค่าในระดับสูงขึ้น - ภาคบริการ โดยขยายฐานการบริการให้มีความหลากหลาย ความเป็นเลิศและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยการยกระดับบริการที่เป็นฐานรายได้เดิม เช่น การ ท่องเที่ยวและพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการให้บริการสุขภาพ ธุรกิจบริการด้านการเงิน และธุรกิจบริการที่มีศักยภาพอื่นๆ เป็นต้น

๓) การพัฒนาผู้ประกอบการและเศรษฐกิจ ชุมชน พัฒนาทักษะผู้ประกอบการ ยกระดับผลิตภาพแรงงานและ พัฒนาวិสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) สู่สากล และพัฒนาวិสาหกิจชุมชนและสถาบันเกษตรกร

๔) การพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษและเมือง พัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน และพัฒนาระบบเมืองศูนย์กลางความเจริญ จัดระบบผังเมืองที่มีประสิทธิภาพและมีส่วนร่วม มีการจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองและโครงสร้างพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจที่สอดคล้องกับศักยภาพ

๕) การลงทุนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในด้านการขนส่ง ด้านพลังงาน ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารและการวิจัยและพัฒนา

๖) การเชื่อมโยงกับภูมิภาคและเศรษฐกิจโลก สร้างความเป็นหุ้นส่วนการพัฒนากับนานาประเทศ ส่งเสริมความร่วมมือกับนานาชาติในการสร้างความมั่นคงด้านต่างๆ เพิ่มบทบาทของไทยในองค์กรระหว่างประเทศ รวมถึงสร้างองค์ความรู้ด้านการต่างประเทศ

๒.๗.๓ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ.๒๕๖๐ – ๒๕๖๔)

การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ ๑๒ จึงเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญในการเชื่อมต่อกับยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ในลักษณะการแปลงยุทธศาสตร์ระยะยาวสู่การปฏิบัติโดยในแต่ละยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ ๑๒ ได้กำหนดประเด็นการพัฒนา พร้อมทั้งแผนงาน/โครงการสำคัญที่ต้องดำเนินการให้เห็นผลเป็นรูปธรรมในช่วง ๕ ปีแรกของการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ เพื่อเตรียมความพร้อมคน สังคม และระบบเศรษฐกิจของประเทศให้สามารถปรับตัวรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม ขณะเดียวกันยังได้กำหนดแนวคิดและกลไกการขับเคลื่อนและติดตามประเมินผลที่ชัดเจน เพื่อกำกับให้การพัฒนาเป็นไปอย่างมีทิศทางและเกิดประสิทธิภาพนำไปสู่การพัฒนาเพื่อประโยชน์สุขที่ยั่งยืนของสังคมไทย

การพัฒนาประเทศตามแนวทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ผ่านมา ส่งผลให้ประเทศไทยมีระดับการพัฒนาที่สูงขึ้นตามลำดับได้แก่ เศรษฐกิจไทยมีขนาดใหญ่ขึ้น มีฐานการผลิตและบริการที่มีความเข้มแข็งและโดดเด่นในหลายสาขา และความร่วมมือกับมิตรประเทศทั้งในรูปทวิภาคีและพหุภาคี รวมถึงความร่วมมือกับประเทศในอนุภูมิภาคและอาเซียนมีความเข้มข้นและชัดเจนขึ้น ขยายโอกาสด้านการค้าและการลงทุนของไทยเพิ่มขึ้น ในขณะที่โครงสร้างพื้นฐานมีการพัฒนาครอบคลุมมากขึ้น และการบริการทางสังคมทุกด้านที่มีความครอบคลุมทั่วถึง ทำให้รายได้ประชาชนสูงขึ้นปัญหาความยากจนลดลง และคุณภาพชีวิตประชาชนดีขึ้น

ดังนั้น การพัฒนาประเทศในช่วงแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ ๑๒ จำเป็นต้องมีการเตรียมความพร้อมเพื่อวางรากฐานของประเทศในระยะยาวให้มุ่งต่อยอดผลสัมฤทธิ์ของแผนที่สุดอดคล้องเชื่อมโยง

และรองรับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องกันไปตลอด ๒๐ ปี ตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๐ -- ๒๕๗๙) โดยมียุทธศาสตร์ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ มีทั้งหมด ๑๐ ยุทธศาสตร์ โดยมี ๖ ยุทธศาสตร์ ตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี และอีก ๔ ยุทธศาสตร์ ที่เป็นปัจจัยสนับสนุน ดังนี้

๑) การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์

ทุนมนุษย์ของประเทศไทยยังมีปัญหาในด้านคุณภาพคนในแต่ละช่วงวัย โดยผลลัพธ์ทางการศึกษาของเด็กวัยเรียนค่อนข้างต่ำ การพัฒนาความรู้และทักษะของแรงงานไม่ตรงกับตลาดงาน ในขณะที่คนไทยจำนวนไม่น้อยยังไม่สามารถคัดกรองและเลือกรับวัฒนธรรมได้อย่างเหมาะสม ซึ่งส่งผลต่อวิกฤตค่านิยม ทักษะคน และพฤติกรรมในการดำเนินชีวิต การพัฒนาในระยะต่อไปจึงต้องให้ความสำคัญกับการวางรากฐานการพัฒนาคนให้มีความสมบูรณ์ เพื่อให้คนไทยมีทัศนคติและพฤติกรรมตามบรรทัดฐานที่ดีของสังคม ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพสูงตามมาตรฐานสากลและสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง มีสุขภาวะที่ดีขึ้น คนทุกช่วงวัยมีทักษะ ความรู้ และความสามารถเพิ่มขึ้น รวมทั้งสถาบันทางสังคมมีความเข้มแข็งและมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศเพิ่มขึ้น ซึ่งมีแนวทางการพัฒนาที่สำคัญ ประกอบด้วย

(๑) ปรับเปลี่ยนค่านิยมคนไทยให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย จิตสาธารณะ และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ อาทิ ส่งเสริมให้มีกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งในและนอกห้องเรียนที่สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ความมีระเบียบวินัยและจิตสาธารณะ

(๒) พัฒนาศักยภาพคนให้มีทักษะ ความรู้ และความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า อาทิ ส่งเสริมเด็กปฐมวัยให้มีการพัฒนาทักษะทางสมองและทางสังคมที่เหมาะสม เด็กวัยเรียนและวัยรุ่นมีทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ

(๓) ยกระดับคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต อาทิ ปรับระบบบริหารจัดการสถานศึกษาขนาดเล็ก ให้มีการจัดทรัพยากรร่วมกันให้มีขนาดและจำนวนที่เหมาะสม ปรับปรุงแหล่งเรียนรู้ในชุมชนให้เป็นแหล่ง เรียนรู้เชิงสร้างสรรค์และมีชีวิต

(๔) ลดปัจจัยเสี่ยงด้านสุขภาพและให้ทุกภาคส่วนคำนึงถึงผลกระทบต่อสุขภาพ อาทิ ส่งเสริมให้มีกิจกรรมทางสุขภาพและโภชนาการที่เหมาะสมกับวัย ปรับปรุงมาตรการทางกฎหมายและภาษีในการควบคุมผลิตภัณฑ์ที่ส่งผลเสียต่อสุขภาพ

(๕) เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการระบบสุขภาพ ภาครัฐและปรับระบบการเงินการคลังด้านสุขภาพ อาทิ ปรับระบบบริหารจัดการทรัพยากรร่วมกันระหว่างสถานพยาบาลทุกสังกัดในเขตพื้นที่สุขภาพ

(๖) พัฒนาระบบการดูแลและสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับ สังคมสูงวัย อาทิ ผลักดันให้มีกฎหมายการดูแลผู้สูงอายุระยะยาว

(๗) ผลักดันให้สถาบันทางสังคมมีส่วนร่วม ร่วมพัฒนาประเทศอย่างเข้มแข็ง อาทิ กำหนดมาตรการดูแลครอบครัวที่เปราะบางและส่งเสริม สถาบันการศึกษาให้เป็นแหล่งบริการความรู้ทางวิชาการที่ทุกคนเข้าถึงได้

๒) ยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม

การพัฒนาในช่วงที่ผ่านมาทำให้สังคมไทยก้าวหน้าไปหลายด้าน แต่การแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมในสังคมไทยมีความคืบหน้าช้า ทั้งเรื่องความแตกต่างของรายได้ระหว่างกลุ่มประชากร ความแตกต่างของคุณภาพการบริการภาครัฐ รวมทั้งข้อจำกัดในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและเทคโนโลยีของกลุ่มผู้ด้อยโอกาสและกลุ่มที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล ดังนั้น การพัฒนาในระยะต่อไปจึงจำเป็นต้องมุ่งลดปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ของกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมที่ต่างกัน แก้ไขปัญหาความยากจน เพิ่มโอกาสการเข้าถึงบริการพื้นฐานทางสังคมของภาครัฐ รวมทั้งเพิ่มศักยภาพชุมชนและเศรษฐกิจฐานรากให้มีความเข้มแข็ง เพื่อให้ชุมชนพึ่งพาตนเองและได้รับส่วนแบ่งผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจมากขึ้น ซึ่งมีแนวทางการพัฒนาสำคัญประกอบด้วย

(๑) การเพิ่มโอกาสให้กับกลุ่มเปราะบาง ประชากรร้อยละ ๔๐ ที่มีรายได้ต่ำสุดสามารถเข้าถึงบริการที่มีคุณภาพของรัฐและมีอาชีพ อาทิ ขยายโอกาส การเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพให้แก่เด็กและเยาวชนที่ด้อยโอกาสทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยให้การดูแล นักเรียนที่ครอบครัুদ্ধตั้งแต่การสร้างรายได้ของครัวเรือน สนับสนุนค่าเดินทางไปยังสถานศึกษา ให้ทุนการศึกษาต่อระดับสูง

(๒) การกระจายการให้บริการภาครัฐทั้งด้านการศึกษา สาธารณสุข และสวัสดิการที่มีคุณภาพให้ครอบคลุมและทั่วถึง อาทิ บริหารจัดการการให้บริการสาธารณสุขที่มีคุณภาพให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ผ่านการพัฒนาระบบส่งต่อผู้ป่วยทั้งในระดับจังหวัด ภาค และระดับประเทศให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

(๓) เสริมสร้างศักยภาพชุมชน การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและการสร้างความเข้มแข็งการเงินฐานรากตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ มีสิทธิในการจัดการทุนที่ดินและทรัพยากรภายในชุมชน อาทิ สนับสนุนการให้ความรู้ในการบริหารจัดการทางการเงินแก่ชุมชนและครัวเรือน การปรับองค์กรการเงินของชุมชนให้ทำหน้าที่เป็นสถาบันการเงินในระดับหมู่บ้าน/ตำบลที่ทำหน้าที่ทั้งการให้กู้ยืมและการออม และจัดตั้งโครงข่ายการเงินฐานรากโดยมีธนาคารออมสินและธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์เป็นแม่ข่าย

๒.๘ แนวคิดการกระบวนกรมีส่วนร่วม

๒.๘.๑ ความหมายการมีส่วนร่วม

Vroom and Deci^{๗๐} ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมว่าเป็นปริมาณของอิทธิพลที่ปัจเจกบุคคลรู้สึกว่าได้เข้าไปร่วมในการตัดสินใจและบุคคลจะได้รับความพึงพอใจจากการทำงานที่มีประสิทธิภาพ โดยตัวบุคคลจะพัฒนาความผูกพันที่มีต่องาน และจะสามารถทำงานได้ดีตลอดจนสามารถขยายเป้าหมายขององค์การได้อย่างมีประสิทธิภาพ นั่นคือปรัชญาของแนวความคิดในการควบคุมตนเอง มิใช่ควบคุมองค์การ ส่วน Keith^{๗๑} ได้ให้ความหมายว่า การเกี่ยวข้องทางจิตใจและอารมณ์ (Mental and emotional involvement) ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม (Groupsituation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุผลเร้าใจให้กระทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้นโดยให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย ในขณะที่ Reeder^{๗๒} ได้ให้ความหมายเจาะจงถึงการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วมเป็นการปะทะสังสรรค์ทางสังคม ทั้งในลักษณะการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคล และการมีส่วนร่วมของกลุ่ม

สุธี วรประดิษฐ์^{๗๓} กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนเกิดจากจิตใจที่ต้องการเข้าร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง เพื่อให้เกิดผลต่อความต้องการของกลุ่มคนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตทางสังคม ทั้งนี้ ในการที่จะให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงนั้น การจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมต้องคำนึงถึงวิถีการดำเนินชีวิต ค่านิยม ประเพณี ทัศนคติของบุคคล เพื่อให้เกิดความสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม เพราะกลุ่มคนในชุมชนมีความแตกต่างกันในลักษณะส่วนบุคคล ลักษณะทางเศรษฐกิจและการได้รับข้อมูลข่าวสาร ทั้งนี้การเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนโดยสรุปมีขั้นตอนทั้งหมด ๕ ขั้นตอน คือ

๑. การวิเคราะห์ สังเคราะห์ปัญหาของชุมชน
๒. การวางแผนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับวิถีชีวิต
๓. การกำหนดกิจกรรม

^{๗๐} Vroom, V. H., & Deci, E. L., **Management and motivation**. (New York: Penguin Book, ๑๙๗๐).

^{๗๑} Keith, D. D., **Human behavior at work human relations and organization behavior**, New Planner Vol.๓๕, (๑๙๗๒):๒๑๖-๒๒๔.

^{๗๒} Reeder, W., **Some aspect of the informal social participation of families**, (New York: Methuen, ๑๙๗๔).

^{๗๓} สุธี วรประดิษฐ์, **การมีส่วนร่วมของชุมชนงานสารสนเทศสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดตราด**, (ตราด: สำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดตราด, ๒๕๕๓).

๔. การดำเนินกิจกรรม

๕. การประเมินผลกิจกรรม

ซึ่งเป็นขั้นตอนของการเข้ามามีส่วนร่วมที่ให้ความสำคัญโดยใช้ชุมชนเป็นศูนย์กลาง โดยมีหน่วยงานภาครัฐคอยช่วยเหลือ ให้คำแนะนำหรืออำนวยความสะดวกเท่านั้น

จากความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง ความร่วมมือร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบด้วยกันไม่ว่าจะเป็นของบุคคลหรือของกลุ่ม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการดำเนินงาน เกิดการพัฒนา และเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการ ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญของการพัฒนาชุมชน ส่งผลให้การดำเนินงาน หรือการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ตามแผนงานหรือโครงการเกิดประสิทธิผล

๒.๘.๒ องค์ประกอบของการมีส่วนร่วม

หลักการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนหมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐ ซึ่งสามารถจะแบ่งระดับของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น ๕ ระดับ ดังนี้^{๗๔}

๑. การให้ข้อมูลข่าวสาร (Inform) ถือเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำที่สุด แต่เป็นระดับที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นก้าวแรกของการที่ภาครัฐจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าสู่กระบวนการ มีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ วิธีการให้ข้อมูลสามารถใช้ช่องทางต่าง ๆ เช่น เอกสาร สิ่งพิมพ์ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อต่าง ๆ การจัดนิทรรศการ จัดหมายข่าว การจัดงาน แลกเปลี่ยน การติดประกาศ และการให้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์

๒. การรับฟังความคิดเห็น (Consult) เป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล ข้อเท็จจริง และความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น การรับฟังความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะ การแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์

๓. การเกี่ยวข้อง (Involve) เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานหรือร่วมเสนอแนะทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ เพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าข้อมูลความคิดเห็น

^{๗๔} การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม, การดำเนินงานการมีส่วนร่วมของสำนักงานปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www๒.diw.go.th/ppp/PDF/people.PDF> [๑๔ มีนาคม ๒๕๖๓].

และความต้องการของประชาชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการบริหารงานของภาครัฐ เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณาประเด็นนโยบายสาธารณะ ประชาพิจารณ์

๔. ความร่วมมือ (Collaboration) เป็นการให้กลุ่มประชาชน ผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วม โดยเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น คณะกรรมการที่มีฝ่ายประชาชนร่วมเป็นกรรมการ

๕. การเสริมอำนาจแก่ประชาชน (Empower) เป็นขั้นที่ให้บทบาทประชาชนในระดับสูงที่สุด โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ เช่น การลงประชามติในประเด็นสาธารณะต่างๆ โครงการกองทุนหมู่บ้านที่มอบอำนาจให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจทั้งหมด

สรุปได้ว่า การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน อาจทำได้หลายระดับ และหลายวิธีซึ่งบางวิธีสามารถทำได้ง่าย ๆ แต่บางวิธีก็ต้องใช้เวลา ขึ้นอยู่กับความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ค่าใช้จ่ายและความจำเป็นในการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องละเอียดอ่อนจึงต้องมีการพัฒนาความรู้ความเข้าใจในการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแก่ประชาชน การรับฟังความคิดเห็น การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมรวม ทั้งพัฒนาทักษะและศักยภาพของทุกระดับควบคู่กันไปด้วย

๒.๘.๓ ความสำคัญของการมีส่วนร่วม

ความสำคัญของการมีส่วนร่วมมีนักวิชาการได้กล่าวถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

อดิศร วงศ์คงเดช^{๗๕} กล่าวว่า ประโยชน์ของการมีส่วนร่วม ชุมชนได้ประโยชน์ในการมีส่วนร่วมกิจกรรมการพัฒนาสุขภาพ คือชุมชนตระหนักในปัญหาของตนเอง และตระหนักที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาหรือแก้ปัญหาของตนเอง ชุมชนมีโอกาสใช้ความสามารถของตนเองที่มีอยู่ในรูปของความคิด การตัดสินใจและการกระทำได้อย่างเต็มที่ เป็นการระดมทรัพยากรมนุษย์มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดชุมชน ชุมชนจะมีความรู้สึกในความเป็นเจ้าของ ทำให้การพัฒนามีความมั่นคงถาวรและประหยัด เป็นกระบวนการพัฒนาความสามารถ และพลังชุมชนในการพึ่งตนเอง เป็นการส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย ชุมชนรับผิดชอบและมีอำนาจสูงสุดในการพัฒนาชุมชนตนเอง และเป็นการแสดงออกถึงความเคารพ นับถือ เชื่อใจไว้วางใจ รักและศรัทธาในชุมชนว่ามีความรู้ความสามารถ

^{๗๕} อดิศร วงศ์คงเดช, การพัฒนาสาธารณสุขชุมชน: การมีส่วนร่วมและการเตรียมชุมชน, (ขอนแก่น: ศูนย์ฝึกอบรมและพัฒนาการสาธารณสุขมูลฐาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือจังหวัดขอนแก่น), ๒๕๓๙.

ส่วนปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ^{๗๖} กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญ คือการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสิทธิพื้นฐานอันชอบธรรมของคนทุกคนที่ต้องเคารพให้การยอมรับ และยกย่อง โดยการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงออกเกี่ยวกับการปรับปรุงวิถีชีวิตของเขา งานพัฒนาเป็นงานที่ต้องเกี่ยวข้องกับประชาชนเป็นจำนวนมาก จำเป็นต้องให้คนหมู่มากเหล่านี้มีสิทธิมีเสียงในการแสดงออก กลยุทธ์ทั้งหลายในการพัฒนาที่ผ่านมา ยังไม่สามารถส่งผลถึงกลุ่มประชาชนผู้ด้อยโอกาสและยากจน และในทางตรงกันข้ามกลับส่งผลให้กลุ่มคนผู้ได้เปรียบมีโอกาสมากขึ้น จึงจำเป็นต้องปรับกลยุทธ์ในการพัฒนาใหม่ โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนมากขึ้น ประสบการณ์ที่ผ่านมาพบว่า มีโครงการจำนวนไม่น้อยที่ประสบความล้มเหลว โดยอาศัยวิธีให้ประชาชนมีส่วนร่วมในรูปของการรวมกลุ่ม และจัดตั้งองค์กรประชาชน ในขณะเดียวกัน มีตัวอย่างของโครงการที่ล้มเหลวจำนวนมาก อันเนื่องจากไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นเรื่องของการปฏิบัติการเป็นกลุ่ม หรือของกลุ่ม (Group action) อันเป็นผลมาจากความรู้สึกผูกพันของสมาชิกแต่ละคนที่เข้ามามีส่วนร่วม เพื่อพิทักษ์ประโยชน์ของเขา และในขณะเดียวกันก็ได้ประโยชน์แก่ส่วนรวมด้วยการมีส่วนร่วมจึงเป็นสิ่งจำเป็น การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นตัวชี้วัดของการพัฒนาชุมชน ยิ่งประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากเท่าไร ยิ่งแสดงว่าประชาชนจะได้รับประโยชน์จากการพัฒนามากยิ่งขึ้น ประชาชนย่อมรู้ดีว่าตนเองนั้นต้องการอะไร มีปัญหาอะไร และอยากจะทำอย่างไร ถ้าให้โอกาสแก่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนา ย่อมช่วยให้โครงการต่างๆ สอดคล้องความต้องการที่แท้จริงของประชาชนได้ดีกว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน ช่วยให้การปฏิบัติการทางสังคม (Social action) เป็นไปอย่างสงบสันติ ก่อให้เกิดรูปแบบการเปลี่ยนแปลงที่มีระเบียบ เป็นระบบ และเป็นที่ยอมรับทุกฝ่าย และเป็นนโยบายของรัฐในปัจจุบัน ที่ให้ทุกโครงการที่ลงสู่ชนบท ต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมเพิ่มขึ้นตามปรัชญาของการพัฒนา

ขณะที่ ณรงค์ ณ เชียงใหม่^{๗๗} กล่าวว่า การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานมีความสำคัญคือ ประชาชนยอมรับในโครงการนั้น และเป็นโครงการที่ตรงกับปัญหาและความต้องการของประชาชน ประชาชนมีความรู้สึกผูกพัน รู้สึกเป็นเจ้าของมากขึ้น ลดความขัดแย้ง การดำเนินการโครงการจะราบรื่น ได้รับความร่วมมือจากประชาชนมากขึ้น โครงการจะให้ประโยชน์ต่อชุมชนมากขึ้น และระดมทรัพยากรในการพัฒนา และช่วยพัฒนาขีดความสามารถของประชาชน

^{๗๖} ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ, *กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย), ๒๕๔๓.

^{๗๗} ณรงค์ ณ เชียงใหม่, “การมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน”, *วารสารรัฐสมิแล*, ฉบับที่ ๒๓ ปีที่ ๒-๓, ๒๕๔๕): ๑-๗.

ความสำคัญของการมีส่วนร่วมตามแนวคิดของสนธยา พลศรี^{๗๘} สรุปได้ว่า เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ เป็นสิทธิมนุษยชนที่ประชาชนมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาทุกระดับ สอดคล้องกับปรัชญา แนวความคิด และหลักการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน เป็นเครื่องชี้วัดความสำเร็จนโยบายของรัฐบาลในเรื่องการกระจายอำนาจไปสู่ประชาชน และท้องถิ่น นำไปสู่การพึ่งตนเองของชุมชน ทำให้ดำเนินการพัฒนาชุมชนได้ตรงกับความต้องการที่แท้จริงของประชาชนและชุมชน เป็นการพัฒนาศักยภาพบุคคล กลุ่มและองค์กรในชุมชนให้มีประสิทธิภาพ เป็นการสร้างความพึงพอใจร่วมกัน มีความชอบธรรม เป็นที่ยอมรับร่วมกันภายในกลุ่ม ไม่สร้างความขัดแย้งให้เกิดขึ้นในชุมชน ทำให้เกิดความรัก ห่วงเห่น รับผิดชอบ และเป็นเจ้าของชุมชน เป็นกระบวนการสำคัญในการสนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนให้ประสบความสำเร็จ และช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐบาล เพราะเป็นการพัฒนาคนในชุมชน โดยคนในชุมชนและเพื่อคนในชุมชนอย่างแท้จริง รัฐบาลเป็นเพียงผู้สนับสนุนในบางส่วนนั้น

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาคุณภาพองค์กร การมีส่วนร่วมต้องเกิดจากความเต็มใจ ความสมัครใจ สามารถตัดสินใจได้เอง การมีส่วนร่วมจะช่วยลดความขัดแย้ง เกิดความรู้สึกร่วมกัน รู้สึกเป็นเจ้าของมากขึ้น จึงจะทำให้การพัฒนาเกิดความยั่งยืน

๒.๘.๔ ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมมีนักวิชาการได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้ พรทิพย์ คำพอ^{๗๙} ได้สรุปสาระสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น อยู่ที่ว่าเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เช่น การริเริ่ม การวางแผน การตัดสินใจ การร่วมรับผิดชอบ ตลอดจนการร่วมประเมินผล มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับเรื่องของปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมดังนี้

ความสำเร็จของการพัฒนาแบบระดมความร่วมมือ ขึ้นอยู่กับปัจจัย ๓ ประการคือ

๑) การเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจของประชาชนตั้งแต่เริ่มต้นว่า มีปัญหา สาเหตุการแก้ไขปัญหา ด้านการคิดว่าจะทำโครงการอะไรที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชน โดยใช้ประโยชน์จากแรงงาน ทรัพยากรท้องถิ่นอย่างเต็มที่

^{๗๘} สนธยา พลศรี, เครือข่ายของการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๐).

^{๗๙} พรทิพย์ คำพอ และคณะ, บทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์การบริหารส่วนตำบลในการใช้การแพทย์แผนไทยเพื่อการดูแลสุขภาพของตนเองในชุมชน, (ขอนแก่น: ภาควิชาการบริหารสาธารณสุข คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๔).

๒) การผสมผสานแผนงานและโครงการของส่วนราชการ ด้วยการพัฒนาความรู้ทักษะความสามารถด้านประชาชนและคุณภาพของเจ้าหน้าที่ เพื่อแก้ไขปัญหาเดือดร้อน สนองผลประโยชน์ได้ถูกต้องตามเวลาและสถานที่

๓) การสร้างองค์กรท้องถิ่น กลไกการประสานงาน งบประมาณ ปัจจัยดำเนินงานทั้งภาครัฐและเอกชน ตามความต้องการอันจำเป็นของประชาชน

สำหรับปัจจัยที่ผลักดันการมีส่วนร่วมของประชาชนมี ๔ ปัจจัยคือ

๑) ปัจจัยภายในตัวบุคคล เป็นแรงผลักดันหรือจุดใจที่เกิดขึ้นในตัวบุคคล
๒) ปัจจัยสภาพแวดล้อม ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

๓) ปัจจัยผลักดันจากบุคคลอื่น

๔) รางวัลตอบแทน คือ ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนา โดยหวังประโยชน์ตอบแทน

Cohen Uphoff, and Goldsmith^{๘๐} กล่าวถึงสิ่งที่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมว่า คุณสมบัติหรือภูมิหลังของแต่ละบุคคลอาจจะเป็นตัวแปรสำคัญต่อการให้ความร่วมมือร่วมใจ หรือการเข้ามามีส่วนร่วมในงานพัฒนา ได้แก่

๑) อายุและเพศ

๒) สถานภาพของครอบครัว

๓) ระดับการศึกษา

๔) ชั้นทางสังคม

๕) อาชีพ

๖) ระดับของรายได้ และที่มาของรายได้

๗) ระยะเวลาของการอยู่อาศัยในชุมชนนั้น

๘) ชนิดของโครงการและกิจกรรม

๙) การเป็นผู้เช่าที่ดินหรือมีสถานภาพเป็นลูกจ้าง

William W. Reeder^{๘๑} ได้สรุปปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของบุคคลไว้ ๑๑ ประการ ดังนี้

^{๘๐} Cohen Uphoff, and Goldsmith, (๑๙๗๙) อ้างใน ประภัสสร เตชะประเสริฐวิทยา, ยุทธศาสตร์การพัฒนาและการวางแผนชุมชนเกษตรกรรม, (ขอนแก่น: ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๙).

๑) การปฏิบัติตนให้สอดคล้องตามความเชื่อพื้นฐาน กล่าวคือ บุคคลและกลุ่มบุคคลดูเหมือนจะเลือกวิธีปฏิบัติซึ่งสอดคล้องและคล้ายคลึงกับความเชื่อพื้นฐานของตัวเอง

๒) มาตรฐานคุณค่าบุคคล และกลุ่มบุคคลดูเหมือนจะปฏิบัติในลักษณะที่สอดคล้องกับมาตรฐานคุณค่าของตัวเอง

๓) เป้าหมายบุคคล และกลุ่มบุคคล ดูเหมือนจะส่งเสริม ป้องกันและรักษาเป้าหมายของตัวเอง

๔) ประสบการณ์ที่ผิดปกติธรรมดา พฤติกรรมของบุคคลบางครั้งมาจากประสบการณ์ที่ผิดปกติธรรมดา

๕) บุคคลและกลุ่มบุคคลจะประพฤติดังแบบที่ตนคาดหวังว่าจะต้องประพฤติในสถานการณ์เช่นนั้น ทั้งยังชอบปฏิบัติต่อผู้อื่นในลักษณะที่ตนคาดหวังจากผู้อื่นด้วย

๖) การบีบบังคับ บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะทำในสิ่งต่างๆ ด้วยความรู้สึกว่าตนเองต้องกระทำเช่นนั้น

๗) การมองแต่ตัวเอง บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะทำในสิ่งต่างๆ ซึ่งคิดว่าตนเองต้องกระทำเช่นนั้น

๘) นิสัยและประเพณี บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะทำในสิ่งต่างๆ ซึ่งมีนิสัยชอบกระทำ เมื่ออยู่ในสถานการณ์นั้นๆ

๙) โอกาส บุคคลและกลุ่มบุคคลจะมีส่วนร่วมในรูปแบบการปฏิบัติงานของสังคม โดยเฉพาะในทางที่เกี่ยวข้องกับจำนวนและชนิดของโอกาส ซึ่งโครงสร้างของสังคมเอื้ออำนวยให้เข้ามามีส่วนร่วมในการกระทำเช่นนั้น

๑๐) ความสามารถ บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะเข้าร่วมในกิจกรรมบางอย่าง ที่คนเห็นว่าสามารถทำในสิ่งที่ต้องการให้เขาทำสถานการณ์เช่นนั้น

๑๑) การสนับสนุน บุคคลและกลุ่มบุคคล มักจะเริ่มปฏิบัติเมื่อเขาารู้สึกว่าได้รับการสนับสนุนที่ดี

๒.๘.๕ กระบวนการหรือขั้นตอนการมีส่วนร่วม

กระบวนการหรือขั้นตอนการมีส่วนร่วมมีนักวิชาการได้กล่าวถึงกระบวนการหรือขั้นตอนการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

^{๘๑} William W. Reeder. ๑๙๙๘ อ้างใน สิริวรรณ เดชวิถิ, การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของประชาชนในชุมชนเมืองเขตเทศบาลขอนแก่น, วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๔)

ประภัศร เตชะประเสริฐวิทยา^{๘๒} ได้นำแนวคิดของไพรัตน์ เตชะรินทร์ มาสรุปถึงการมีส่วนร่วมว่า บุคคล กลุ่มคน ชุมชน สมาคม มูลนิธิ และองค์กรอาสาสมัครต่างๆ ควรมีส่วนร่วมเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาในเรื่องต่อไปนี้ คือร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหา และสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ตลอดจนความต้องการของชุมชน ร่วมคิด และสร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนา เพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชนหรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน ร่วมวางแผนนโยบาย หรือแผนงาน หรือโครงการ หรือกิจกรรม เพื่อขจัดปัญหาและแก้ไขปัญหาและสนองความต้องการของชุมชน ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ร่วมจัด หรือปรับปรุงระบบบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและของหน่วยงาน ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ และร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้ทั้งเอกชน และรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

อคิน รพีพัฒน์^{๘๓} ได้เสนอขั้นตอนการมีส่วนร่วมออกเป็น ๔ ขั้นตอน คือ

- ขั้นที่ ๑ การมีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางแก้ไข
- ขั้นที่ ๒ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกแนวทาง และวางแผนพัฒนา
- ขั้นที่ ๓ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผน
- ขั้นที่ ๔ การมีส่วนร่วมในการประเมินผลงานกิจกรรมพัฒนา

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์^{๘๔} กล่าวว่าการมีส่วนร่วมประมวลได้เป็น ๓ ส่วนคือ

๑) ส่วนของการวางแผนพัฒนา จะเริ่มต้นตั้งแต่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหา การกำหนดนโยบาย และวัตถุประสงค์ในการแก้ปัญหา และพัฒนาการศึกษา ชุมชน มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ กำหนดความต้องการของชุมชน จัดลำดับความสำคัญของความต้องการนั้นๆ ตลอดจนการกำหนดพิธีการ และแนวทางการดำเนินงาน และกำหนดทรัพยากร และแหล่งทรัพยากรที่จะนำไปสนับสนุนการจัดและพัฒนากิจกรรมต่างๆ

^{๘๒} ประภัศร เตชะประเสริฐวิทยา, ยุทธศาสตร์การพัฒนาและการวางแผนชุมชนเกษตรกรรม, (ขอนแก่น: ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๙).

^{๘๓} อคิน รพีพัฒน์, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข, ๒๕๔๗).

^{๘๔} นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, แนวคิดแนวทางการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, ๒๕๕๐).

๒) ส่วนของการจัดและดำเนินการตามแผนงานโครงการ เป็นส่วนที่ประชาชนเข้าทำประโยชน์ในโครงการ โดยการร่วมมือช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน หรือโดยการบริหาร และประสานงาน ตลอดจนการดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก เป็นต้น

๓) ส่วนของการประเมินผลโครงการ เป็นส่วนที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินว่าโครงการพัฒนาที่ดำเนินการนั้น บรรลุตามวัตถุประสงค์หรือไม่ การติดตามประเมินผลนี้อาจเป็นการประเมินความก้าวหน้าหรือผลสรุปรวมทั้งโครงการ

Cohen, J.M. & Uphoff, N.T.^{๘๕} ได้จำแนกชนิดของการมีส่วนร่วมเอาไว้ ๔ ประเภท ได้แก่

๑) การมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการตัดสินใจ (Decision making) ในกระบวนการตัดสินใจนั้น ประการแรกที่สุดที่จะต้องกระทำคือ การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญ ต่อจากนั้นเลือกนโยบายและประชากรที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจนี้เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่องที่ต้องดำเนินไปเรื่อยๆ ตั้งแต่การตัดสินใจช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

๒) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินโครงการ (Implementation) ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินโครงการนั้น จะได้มาจากคำถามที่ว่า ใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้าง และจำทำประโยชน์ด้วยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากรการบริหารงานและงบประมาณ และการขอความช่วยเหลือ

๓) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการรับผลประโยชน์ อันเกิดจากโครงการนั้นๆ (Benefits) ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์นั้น นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ยังต้องพิจารณาการกระจายผลประโยชน์ทางบวก และผลที่เกิดขึ้นทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลในสังคมด้วย

๔) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการประเมินผลโครงการ (Evaluation) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนั้น สิ่งที่สำคัญที่ต้องสังเกต คือ ความคิดเห็น (Views) ความชอบ (Preferences) และความคาดหวัง (Expectations) ซึ่งมีอิทธิพลสามารถเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่างๆ ได้

^{๘๕} Cohen, J.M. , & Uphooff, N.T., Rural development participation: Concept and measures for project design implementation and evolution rural development committee center for international studies, (New York: Longman, ๑๙๗๗).

๒.๙ ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่และข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

๒.๙.๑ ภาคเหนือ

๑) จังหวัดเชียงราย ได้แก่ ชุมชนบ้านเหล่าพัฒนา ตำบลป่าแดด อำเภอแม่สรวย

๑.๑) สภาพทั่วไป

ตำบลป่าแดด ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของอำเภอแม่สรวย และอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของจังหวัดเชียงราย มีพื้นที่ ๒๒๘ ตารางกิโลเมตร หรือ ๑๔๒,๕๐๐ ไร่ มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขา และบางส่วนเป็นที่ราบมีป่าไม้ค่อนข้างสมบูรณ์เป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำแม่ตาช้าง ซึ่งเป็นแม่น้ำสำคัญของตำบล แบ่งการปกครองเป็น ๒๒ หมู่บ้าน ได้แก่

หมู่ที่ ๑ บ้านห้วยอ้อ	หมู่ที่ ๑๒ บ้านสันโค้ง
หมู่ที่ ๒ บ้านไร่	หมู่ที่ ๑๓ บ้านสันกลาง
หมู่ที่ ๓ บ้านป่าแดด	หมู่ที่ ๑๔ บ้านใหม่เจริญ
หมู่ที่ ๔ บ้านปากว้า	หมู่ที่ ๑๕ บ้านทุ่งรวงทอง
หมู่ที่ ๕ บ้านท่าแถมจันทน์	หมู่ที่ ๑๖ บ้านหนองบัว
หมู่ที่ ๖ บ้านสันขี้เหล็ก	หมู่ที่ ๑๗ บ้านสันโค้งใต้
หมู่ที่ ๗ บ้านดอนสลี	หมู่ที่ ๑๘ บ้านแม่ตาช้าง
หมู่ที่ ๘ บ้านห้วยฝาย	หมู่ที่ ๑๙ บ้านศรีดอนมูล
หมู่ที่ ๙ บ้านห้วยหญ้าไซ	หมู่ที่ ๒๐ บ้านห้วยมะแกง
หมู่ที่ ๑๐ บ้านโป่ง	หมู่ที่ ๒๑ บ้านห้วยสลัก
หมู่ที่ ๑๑ บ้านจะหา	หมู่ที่ ๒๒ บ้านเหล่าพัฒนา

มีจำนวนประชาชนทั้งหมด ๑๑,๑๑๕ คน แยกเป็นชาย ๕,๕๑๒ คน หญิง ๕,๖๐๓ คน จำนวนครัวเรือน ๒,๘๘๑ หลังคาเรือน ตำบลป่าแดดมีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ข้างเคียง ดังนี้

ทิศเหนือ จรดเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหลวง อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงใหม่ และองค์การบริหารส่วนตำบลลาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย

ทิศตะวันออก จรดเขตเทศบาลตำบลเวียงสรวย และองค์การบริหารส่วนตำบลแม่พริก อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย

ทิศใต้ จรดเขตองค์การบริหารส่วนตำบลแม่พริก และองค์การบริหารส่วนตำบลศรีถ้อย อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย

ทิศตะวันตก จรดเขตองค์การบริหารส่วนตำบลศรีถ้อย อำเภอแม่สรวย จังหวัด เชียงราย และ องค์การบริหารส่วนตำบลแม่คะ อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

๑.๒) สภาพสังคมและเศรษฐกิจ

การประกอบอาชีพของประชาชนในตำบลป่าแดด ได้แก่ อาชีพเกษตรกรรม เช่น ทำนา ทำสวน ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ ฯลฯ หัตถกรรม เช่น ทอผ้า จักสาน ฯลฯ อุตสาหกรรมในครัวเรือน ค้าขาย รับราชการ รับจ้าง มีโรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 8 แห่ง ได้แก่

๑) โรงเรียนบ้านป่าแดด(เวทยาสมิทธิ)

๒) โรงเรียนชุมชนบ้านโป่ง

๓) โรงเรียนบ้านดอนสลี

๔) โรงเรียนบ้านหัวฝาย

๕) โรงเรียนบ้านห้วยหญ้าไซ

๖) โรงเรียนบ้านแม่ตาช้าง

๗) โรงเรียนบ้านห้วยมะแกง

๘) โรงเรียนบ้านห้วยสลักวิทยา มีศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน จำนวน ๔ ศูนย์ ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนได้ทำการเปิดสอนให้กับประชาชนในตำบลป่าแดด ให้แก่ผู้ที่ขาดโอกาสทางการศึกษาในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย และยังมีศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนในตำบล ดังนี้

ศูนย์การศึกษาชุมชนชาวไทยภูเขาแม่ฟ้าหลวง บ้านเล็กในป่าใหญ่ หมู่ที่ ๙

ศูนย์การศึกษาชุมชนชาวไทยภูเขาแม่ฟ้าหลวง บ้านอาข่าแม่ตาช้าง หมู่ที่ ๑๑

ศูนย์การศึกษาชุมชนชาวไทยภูเขาแม่ฟ้าหลวง บ้านปางไม้ หมู่ที่ ๒๑

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ตำบลป่าแดด หมู่ที่ ๑๐ บ้านโป่ง

๑.๓) ด้านศาสนา

ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ แต่มีประชากรบางส่วนในพื้นที่หมู่ที่ ๙, ๑๑, ๑๘, ๒๑ ส่วนใหญ่เป็นอาข่า และลาหู่ถือศาสนาคริสต์ ศาสนสถานทางพุทธศาสนา จำนวน ๕ แห่ง ได้แก่ วัดบ้านโป่ง หมู่ที่ ๑๐, วัดศรีดอนมูล หมู่ที่ ๑๙, วัดท้าวแก่นจันทน์ หมู่ที่ ๕, วัดบ้านหัวฝาย หมู่ที่ ๑๓, วัดป่าแดด หมู่ที่ ๓ และมีโบสถ์คริสต์จักร จำนวน ๔ แห่ง

๒) จังหวัดลำพูน ได้แก่ บ้านป่าบุก ตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง^{๘๖}

หมู่บ้านป่าบุก ตั้งอยู่ใน ตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน มีประชากรอาศัยอยู่ ๓๘๕ คน ๙๐ หลังคาเรือน อาณาเขต ทิศเหนือจดถนนสาธารณะและที่ดินเอกชน ทิศใต้จดถนนสาธารณะและหมู่บ้าน ทิศตะวันออกจดลำเหมืองสาธารณะ ทิศตะวันตกจดที่ดินสาธารณะ การประกอบอาชีพของชาวบ้านที่นี้คือการเกษตรและเย็บผ้าพื้นเมืองส่งขายตามร้านค้าและตลาดในลำพูน มีโรงเรียนระดับประถมศึกษา คือ โรงเรียนบ้านป่าบุก ใกล้เคียงกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านดอนหลวง

เมื่อ ๑๐ กว่าปีก่อน เคยเป็นพื้นที่การระบาดของโรคไข้เลือดออกกระบาดและโรคเกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจในหมู่บ้าน มีชาวบ้านล้มป่วยจำนวนมาก ผู้นำชุมชนคือพ่อหลวงสนั่น สมจันทร์ มองว่าส่วนหนึ่งเกิดจากการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดีในหมู่บ้าน ทำให้เกิดการเพาะพันธุ์ของยุงลาย ขณะที่การกำจัดขยะครัวเรือนและใบไม้ใบหญ้าด้วยการเผาทำให้เกิดปัญหาหมอกควันทางอากาศ พ่อหลวงจึงเริ่มรณรงค์ให้ชาวบ้านเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

มาตรการรักษาความสะอาดและลดขยะของพ่อหลวงสนั่นนั้นมีต้นแบบมาจากวัดป่าบุกที่เป็นศูนย์กลางของชุมชน หลังจากทำได้ ๒ ปี จำนวนของผู้ติดเชื้อไข้เลือดออกก็ลดลงมาเหลือแค่ ๐.๐๑% ของประชากรในหมู่บ้าน

ชาวบ้านยังคงช่วยกันลดขยะและรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่องและยังเข้มข้นขึ้นเรื่อย ๆ จนบ้านป่าบุกได้รับการขนานนามว่าเป็น "หมู่บ้านปลอดขยะ" ที่ไม่มีการใช้พลาสติก หรือโฟม และได้รับหลายรางวัล ทั้งหมู่บ้านตัวอย่างในระดับประเทศ รางวัลนวัตกรรมจัดการขยะชุมชน และหมู่บ้านตัวอย่างประจำจังหวัด แต่ละปีมีกลุ่มบุคคลต่าง ๆ มาศึกษาดูงานที่บ้านป่าบุกมากถึง ๒๕๐ - ๓๐๐ คนต่อปี

๒.๙.๒ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๑) จังหวัดบุรีรัมย์ ได้แก่ ชุมชนบ้านยายอ่อน ตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง

๑.๑) สภาพทั่วไป

พื้นที่ส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์ทางด้านเกษตรกรรมตั้งอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอเมืองบุรีรัมย์ ไปทางทิศเหนือประมาณ ๓ กิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ ๔๖ ตารางกิโลเมตร หรือ ๒๘,๗๕๐ ไร่ โดยมีที่ทำการตั้งอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอรยะทางประมาณ ๙ กิโลเมตร ตำบลชุมเห็ดไม่มีแหล่งน้ำตามธรรมชาติขนาดใหญ่ ต้องอาศัยแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น แหล่งน้ำใต้ดิน และน้ำจากลำห้วย ทั้ง ๔ สาย

^{๘๖} บ้านป่าบุก หมู่บ้านปลอดขยะ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.bbc.com> [๑๖ มีนาคม ๒๕๖๓].

ได้แก่

- ๑) ลำห้วยโกรกขี้หนู ไหลผ่าน หมู่ที่ ๓,๘,๑๐,๑๔,๒๐,๒๑
- ๒) ลำห้วยชุมเห็ด ไหลผ่าน หมู่ที่ ๒,๔,๗,๙,๑๐,๑๑,๑๖,๑๗,๑๙
- ๓) ลำห้วยชุมแสง ไหลผ่าน หมู่ที่ ๕,๙,๑๕
- ๔) ลำห้วยลุง ไหลผ่าน หมู่ที่ ๓,๔,๕,๑๑,๑๕,๑๗ สภาพแวดล้อมพื้นที่เทศบาลเมือง

ชุมเห็ด มีลักษณะผสมผสานระหว่างสภาพสังคมเมืองและชนบทประกอบกับมีพื้นที่ติดกับเขตเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ จึงมีความเจริญเติบโตและการขยายตัวทางเศรษฐกิจในอัตราสูง ซึ่งความเจริญเติบโตดังกล่าวหากไม่มีมาตรการควบคุมที่ถูกต้องย่อมจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนได้

๑.๒) สภาพเศรษฐกิจและสังคม

ราษฎรส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ ๗๐ ประกอบอาชีพเกษตรกรรมทำนาข้าว แต่โดยศักยภาพด้านพื้นที่ที่อยู่ชนเมืองติดต่อกับเขตเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ ซึ่งเป็นศูนย์กลางความเจริญของจังหวัดทำให้การขยายตัวด้านอุตสาหกรรม พาณิชยกรรมและการบริการเป็นไปอย่างรวดเร็ว

ด้านการอุตสาหกรรม มีโรงงานอุตสาหกรรมที่สำคัญหลายแห่ง อาทิเช่น โรงงานตัดเย็บเสื้อผ้า, โรงงานยาสูบ, โรงงานทำคอนกรีต, โรงงานผลิตน้ำดื่ม และโรงงานผลิตไอศกรีม เป็นต้น

ด้านพาณิชยกรรม มีการประกอบกิจการด้านการพาณิชยกรรมและการบริการจำนวนมาก อาทิเช่น โรงพยาบาลเอกชนบุรีรัมย์ ธุรกิจบ้านจัดสรร ธุรกิจโรงแรมที่พัก ภัตตาคาร ร้านอาหาร และสถานบริการน้ำมัน เป็นต้น

ด้านเกษตร ปัจจุบันราษฎรส่วนใหญ่ยังคงประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ การทำนาข้าว แต่พื้นที่บางส่วนได้ทดแทนโดยภาคอุตสาหกรรม และธุรกิจที่พักอาศัย เช่น โรงงานผลิตน้ำดื่ม และบ้านจัดสรร เป็นต้น

๑.๓) ด้านการศาสนาและวัฒนธรรม

ราษฎรส่วนใหญ่ร้อยละ ๙๕ นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ ๔ นับถือศาสนาคริสต์ และศาสนาอื่นร้อยละ ๑ มีศาสนสถานที่สำคัญ ดังนี้ วัด จำนวน ๔ แห่ง ได้แก่ วัดไตรภูมิวนาราม วัดโกรกขี้หนู วัดหนองไผ่น้อย และวัดหนองตราดน้อย

สำนักสงฆ์ จำนวน ๓ แห่ง ได้แก่ สำนักสงฆ์รุ่งอรุณ, สำนักสงฆ์หนองไผ่ใหญ่ และสำนักสงฆ์หนองม่วง โบสถ์คริสต์จักร ตั้งอยู่หมู่ที่ ๑๘ บ้านหมื่นพิทักษ์

๒) จังหวัดนครราชสีมา ได้แก่ มิสซังคาทอลิกสังฆมณฑลนครราชสีมา^{๘๗} จัดเข้าใน
องค์กรทางศาสนาร่วมดำเนินกิจกรรม

เขตมิสซังนครราชสีมา หรือสังฆมณฑลนครราชสีมา เป็นมุขมณฑลโรมันคาทอลิกในประเทศไทย มีอาณาเขตครอบคลุมพื้นที่ ๓ จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดชัยภูมิ และจังหวัดบุรีรัมย์ สำนักมิสซังคาทอลิกนครราชสีมา ตั้งอยู่ที่ ๓๘๗ ถนนสุรนาริ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา มุขนายกมิสซังองค์ปัจจุบันคือ พระคุณเจ้ายอแซฟ ชูศักดิ์ สิริสุทธิ์ มีโบสถ์ในเขตจังหวัดนครราชสีมา จำนวน ๑๗ แห่ง ในเขตจังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน ๕ แห่ง และในเขตจังหวัดชัยภูมิ จำนวน ๑๓ แห่ง มีโรงเรียนคาทอลิกในสังกัดมิสซังนครราชสีมา จำนวน ๑๐ แห่ง ในพื้นที่ ๓ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดชัยภูมิ และจังหวัดบุรีรัมย์

๒.๙.๓ ภาคใต้

จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้แก่ ชุมชนบ้านตลาดแขก และชุมชนบ้านโพธิ์เสด็จ
อำเภอเมือง

๒.๙.๔ ภาคกลาง

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ ตำบลสำเภาล่ม อำเภอพระนครศรีอยุธยา

ประวัติความเป็นมา^{๘๘}

จากคำบอกเล่าในอดีต กรุงศรีอยุธยามีความสัมพันธ์กับประเทศจีน และได้เกิดความผูกพันที่กลายเป็นตำนานแห่งความรัก ซึ่งสร้างเหตุการณ์อันสำคัญเป็นจุดกำเนิดของตำบลสำเภาล่ม

เจ้าชายสายน้ำผึ้งได้มีความรักกับลูกสาวเจ้าเมืองจีน ชื่อ เจ้าแม่สร้อยดอกหมาก ซึ่งเจ้าชายพามากรุงศรีอยุธยาตายทางเรือ เมื่อมาถึงบริเวณวัดพนัญเชิงเจ้าแม่สร้อยดอกหมากได้ทดลองใจโดยให้เจ้าชายเอาจานมารับเพื่อให้สมเกียรติและเป็นการยกย่อง แต่เจ้าชายตอบไปทำนองว่าไม่จำเป็นเพราะเดินทางมาด้วยกันก็ควรเดินทางเข้าวังพร้อมกัน และเจ้าชายเข้าวังไปพระองค์เดียว (แต่คาดว่าถึงอย่างไรด้วยความรักเจ้าชายก็คงไปเตรียมวอมา) เมื่อได้รับคำตอบเชิงปฏิเสธ พระนางจึง

^{๘๗} มิสซังโรมันคาทอลิกนครราชสีมา, Catholic Calendar ๒๐๑๙/๒๕๖๒, (กรุงเทพมหานคร: สื่อมวลชนคาทอลิกประเทศไทย, ข้อมูล ณ วันที่ ๑๖ มีนาคม ๒๕๖๓)

^{๘๘} ส่วนหนึ่งในงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในตำบลสำเภาล่ม จ.พระนครศรีอยุธยา โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน

เสียใจและกลั่นใจตายด้วยท่าทางที่ไว้งเชิง จึงได้มีการสร้างวัดเป็นอนุสรณ์ ชื่อ “วัดพระนางเชิง” ปัจจุบันคือวัดพญางิ้วเชิง ส่วนทหารในเรือพร้อมใจกันเจาะเรือสำเภาเพื่อทำลายชีวิตตนเองตามเจ้านายไป และกระแสน้ำได้พัดเอาเรือสำเภาไปล่มอีกฝั่งแม่น้ำ ซึ่งเรียกขานกันต่อมาว่า “ตำบลสำเภาล่ม”

ตำบลสำเภาล่มได้รับการยกฐานะจากสภาตำบลมาเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล ตามพระราชบัญญัติ สภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗ และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๐ เป็นต้นไป

ข้อมูลสภาพทั่วไป

๑. ที่ตั้ง

องค์การบริหารส่วนตำบลสำเภาล่มตั้งอยู่ริมถนนทางหลวงหมายเลข ๓๔๖๙ หมู่ที่ ๕ ตำบลสำเภาล่ม อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอมะนังประมาณ ๑๐ กิโลเมตร มีเนื้อที่โดยประมาณ ๖.๑๘ ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ ๓,๘๖๖ ไร่ มีอาณาเขตดังนี้

- ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลประตูลี้ อำเภอมะนัง
- ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลคลองตะเคียน อำเภอมะนัง
- ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลเกาะเรียน อำเภอมะนัง
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลปากกราน อำเภอมะนัง

๒. สภาพภูมิประเทศ

มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่าน

๓. การคมนาคม

สภาพการสัญจรระหว่างตำบลสำเภาล่มกับอำเภอมะนัง ระยะทางประมาณ ๑๐ กิโลเมตร โดยมีรถประจำทาง (รถสองแถว) และรถตุ๊ก ๆ รับจ้างผ่านพื้นที่ตำบลสำเภาล่มใช้เวลาเดินทางประมาณ ๒๕ นาที หรือโดยสารเรือข้ามฟาก ซึ่งจะใช้เวลาเพียง ๕ นาที

๔. จำนวนหมู่บ้าน/ครัวเรือน

ตำบลสำเภาล่ม ประกอบด้วยจำนวนหมู่บ้าน ๑๑ หมู่บ้าน ๑,๕๗๘ ครัวเรือน ดังนี้

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ชื่อนามสกุล	ตำแหน่ง
หมู่ที่ ๑	บ้านโปรตุเกส	นายอิทธิพงษ์ ปุเต๊ะ	ผู้ใหญ่บ้าน
หมู่ที่ ๒	บ้านดิน	นายสมบุญ บัณฑะ	ผู้ใหญ่บ้าน

หมู่ที่ ๓	บ้านคานเรือ	นายชัยรัตน์ พัฒนาอุตสาหกรรมกิจ	ผู้ใหญ่บ้าน
หมู่ที่ ๔	บ้านบางกะจะ	น.ส.ธนาพร สุรพงษ์พิทักษ์	ผู้ใหญ่บ้าน
หมู่ที่ ๕	บ้านสำเภาล่ม	นายศราวุธ อินทโร	กำนัน
หมู่ที่ ๖	บ้านคลองคูจาม	นายชูชาติ ชันธพัฒน์	ผู้ใหญ่บ้าน
หมู่ที่ ๗	บ้านคลองคูจาม	นายหวัง จันทะนิตย์	ผู้ใหญ่บ้าน
หมู่ที่ ๘	บ้านพุทไธสวรรย์	นายวิศณุ จันทอ	ผู้ใหญ่บ้าน
หมู่ที่ ๙	บ้านดงตาล	นายสมลักษณ์ ชันธศักดิ์	ผู้ใหญ่บ้าน
หมู่ที่ ๑๐	บ้านญวน	นางวันทนา ห่อทอง	ผู้ใหญ่บ้าน
หมู่ที่ ๑๑	บ้านญวน	นายสนทยา หอมประทุม	ผู้ใหญ่บ้าน

๕. ข้อมูลประชากร

ข้อมูลจากสำนักงานทะเบียนอำเภอพระนครศรีอยุธยา ณ เดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๖๒
จำนวนประชากรรวมทั้งสิ้น ๖,๘๑๘ คน แยกเป็นชาย ๓,๒๗๘ คน หญิง ๓,๕๔๐ คน ความ
หนาแน่นของประชากรโดยเฉลี่ย ๙๕๓ คน / ตารางกิโลเมตร

หมู่ที่	จำนวนประชากร (คน)			จำนวนครัวเรือน (หลังคาเรือน)
	ชาย	หญิง	รวม	
๑	๔๗๕	๕๒๒	๙๙๗	๒๕๒
๒	๘๙	๑๐๐	๑๘๙	๖๑
๓	๖๕	๘๒	๑๔๗	๖๑
๔	๓๐๕	๓๓๐	๖๓๕	๑๕๕
๕	๔๙๐	๕๐๘	๙๙๘	๒๔๐
๖	๔๘๓	๕๖๔	๑,๐๔๗	๒๓๖
๗	๕๑๔	๕๑๕	๑,๐๒๙	๒๔๗
๘	๑๕๘	๑๙๕	๓๕๓	๑๓๓
๙	๔๐๓	๔๔๒	๘๔๕	๑๗๒
๑๐	๑๑๗	๑๐๘	๒๒๕	๖๗
๑๑	๑๗๙	๑๗๔	๓๕๓	๘๗
รวม	๓,๒๗๘	๓,๕๔๐	๖,๘๑๘	๑,๗๑๑

๖. อาชีพและรายได้

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป รองลงมาทำงานโรงงานอุตสาหกรรม ค้าขาย รับราชการ เกษตรกรรม อุตสาหกรรมในครัวเรือน ครัวเรือนมีรายได้เฉลี่ยไม่น้อยกว่าคนละ ๓๐,๐๐๐ บาทต่อปี (จปฐ. ปี ๒๕๖๑)

๗. ศาสนา

ประชากรในตำบล นับถือศาสนาพุทธ อิสลาม และคริสต์ โดยแยกเป็น

- ราษฎรหมู่ที่ ๒, ๓, ๔, ๕, ๘ นับถือศาสนาพุทธ
- ราษฎรหมู่ที่ ๑, ๖, ๗, ๙ นับถือศาสนาอิสลาม
- ราษฎรหมู่ที่ ๑๐, ๑๑ นับถือศาสนาคริสต์

๘. สภาพทางเศรษฐกิจ

หน่วยธุรกิจในเขตตำบล

- โรงสี	จำนวน	-	แห่ง
- ปั่นน้ำมันหลอด	จำนวน	๖	แห่ง
- คานเรือ	จำนวน	๑	แห่ง
- ร้านขายของ , อาหาร	จำนวน	๖๔	แห่ง
- โรงค้าสัตว์	จำนวน	๑	แห่ง
- หอพัก	จำนวน	๙	แห่ง
- บ้านเช่า	จำนวน	๕	แห่ง
- อู่ซ่อมรถ	จำนวน	๘	แห่ง
- โรงงานอุตสาหกรรม	จำนวน	๑	แห่ง

๙. สภาพทางสังคม

สถาบันการศึกษา

- โรงเรียนชั้นประถมศึกษา จำนวน ๒ แห่ง ได้แก่
 ๑. โรงเรียนพรพินิตพิทยาคาร
 ๒. โรงเรียนวัดพุทไธสวรรย์
- โรงเรียนประถมศึกษา - มัธยมศึกษา จำนวน ๒ แห่ง ได้แก่
 ๑. โรงเรียนยอแซฟอยุธยา
 ๒. โรงเรียนวัดพุทไธสวรรย์
- ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน ๒ แห่ง ได้แก่

๑. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กโรงเรียนพรพินิตพิทยาคาร หมู่ที่ ๔
 ๒. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กโรงเรียนวัดพุทไธศวรรย์ หมู่ที่ ๘

สถาบันทางศาสนา/สถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ

- วัด มีจำนวน ๔ แห่ง ได้แก่
 - ๑. วัดบางกะจะ หมู่ที่ ๔
 - ๒. วัดขุนพรหม หมู่ที่ ๕
 - ๓. วัดนางกุย หมู่ที่ ๕
 - ๔. วัดพุทไธศวรรย์ หมู่ที่ ๘
- มัสยิด มีจำนวน ๕ แห่ง ได้แก่
 - ๑. มัสยิดกลาง เขต ๒ หมู่ที่ ๑
 - ๒. มัสยิดอิสลามวัฒนา หมู่ที่ ๖
 - ๓. มัสยิดอาลีอินนุรอย์ หมู่ที่ ๗
 - ๔. มัสยิดอะห์มาดียะห์ ตูลขอลีฮา หมู่ที่ ๗
 - ๕. มัสยิดนุรอนอบาตะฮ์ หมู่ที่ ๙
- โบสถ์ มีจำนวน ๑ แห่ง ได้แก่
 - ๑. โบสถ์ยอแซฟ
- หมู่บ้านโปรตุเกส

สาธารณสุข

- สถานีอนามัยประจำตำบล ๑ แห่ง
- อัตราการมีและใช้ส้วมราดน้ำ ๑๐๐%

ศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน

จำนวน ๑๑ แห่ง

การไฟฟ้า ทุกหมู่บ้านในเขตตำบลมีไฟฟ้าเข้าถึง

แหล่งน้ำธรรมชาติ ลำน้ำ , ลำห้วย จำนวน ๑ สาย

แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น

ถังประปาหมู่บ้าน จำนวน ๑ แห่ง ๑๓ ถัง

๑๐. ข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพในตำบล

๑. ข้อมูลสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

เพศ	จำนวนสมาชิก (คน)	ระดับการศึกษา					
		ประถมศึกษา	มัธยมศึกษาตอนต้น	มัธยมศึกษาตอนปลาย	ปวช.	ปวส.	ปริญญาตรี
ชาย	๑๙	๙	๓	๔	๒	๑	๑
หญิง	๓	๑	-	-	-	-	๒
รวม	๒๒	๑๐	๓	๔	๒	๑	๓

๒. คณะผู้บริหาร

เพศ	จำนวนสมาชิก (คน)	ระดับการศึกษา					
		ประถมศึกษา	มัธยมศึกษาตอนต้น	มัธยมศึกษาตอนปลาย	ปวช.	ปวส.	ปริญญาตรี
ชาย	๔	-	-	๒	-	-	๒
หญิง	-	-	-	-	-	-	-
รวม	๔	-	-	๒	-	-	๒

๑๑. โครงสร้างการบริหารงาน

- คณะผู้บริหาร

๑. นายชาญชัย ถาริพันธ์	นายกองค์การบริหารส่วนตำบล
๒. ร.ต.อ.ประสพศักดิ์ จันทาวุฒิ	รองนายก อบต.
๓. นายเจนโชค สุวนิธิ	รองนายก อบต.
๔. นางธนากร เหลืองประพฤทธิ	เลขานุการนายก อบต.

- สภาองค์การบริหารส่วนตำบล

๑. นายสมเกียรติ พิทักษ์	ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล
๒. นายวิจิต เหลืองประพฤทธิ	รองประธานสภา อบต.
๓. นางซาร่าห์ วิเศษศักดิ์	เลขานุการสภา อบต.
๔. นายอดุลย์ ดีเจริญ	สมาชิกสภา อบต. หมู่ที่ ๑

๕. นายณรงค์ ชันธสร	สมาชิกสภา อบต. หมู่ที่ ๑
๖. นายสมยศ แก้วมนตรี	สมาชิกสภา อบต. หมู่ที่ ๒
๗. นายภิรมย์พร เฉลิมขวลิต	สมาชิกสภา อบต. หมู่ที่ ๒
๘. นายสำอาน เดชเกษรินทร์	สมาชิกสภา อบต. หมู่ที่ ๓
๙. นายยุทธสินธุ์ มานะวานิช	สมาชิกสภา อบต. หมู่ที่ ๓
๑๐. นางธนิษฐา เดชเกษรินทร์	สมาชิกสภา อบต. หมู่ที่ ๔
๑๑. นายสมพร ษ์อวงค์	สมาชิกสภา อบต. หมู่ที่ ๖
๑๒. นายประเสริฐ ชันธสนธิ์	สมาชิกสภา อบต. หมู่ที่ ๖
๑๓. นายวิสันต์ บุญรักษ์	สมาชิกสภา อบต. หมู่ที่ ๗
๑๔. นายเดชา ธารีพันธ์	สมาชิกสภา อบต. หมู่ที่ ๘
๑๕. นายสมพงศ์ บุญศรี	สมาชิกสภา อบต. หมู่ที่ ๙
๑๖. นายมายิต ชันธมะ	สมาชิกสภา อบต. หมู่ที่ ๙
๑๗. นายพะยอม แสงทอง	สมาชิกสภา อบต. หมู่ที่ ๑๐
๑๘. นายวิทยา ห่อทอง	สมาชิกสภา อบต. หมู่ที่ ๑๐
๑๙. นายอนันต์ วังน้อย	สมาชิกสภา อบต. หมู่ที่ ๑๑
๒๐. นายอุดมศักดิ์ เสถียรโชค	สมาชิกสภา อบต. หมู่ที่ ๑๑

๒.๑๐ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พรอุษา ประสงค์วรรณ ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ชุมชนต้นแบบต่างศาสนาที่อยู่ร่วมกันอย่างสันติในแขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร” ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนแห่งนี้ประกอบด้วยประชาชนที่นับถือศาสนาต่างกัน ๓ กลุ่ม คือ ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม แม้จะมีความแตกต่างกันทางศาสนาและวัฒนธรรม แต่มีความสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือกัน มีการทำกิจกรรมร่วมกัน เพราะทุกคนมีความสำนึกในความเป็นชาติไทย ถือว่าตนเองเป็นคนไทย มีความรักในผืนแผ่นดินไทย และมีความจงรักภักดีในพระมหากษัตริย์พระองค์เดียวกัน^{๘๙}

เวลา กัลโสภา ได้ทำการศึกษาเรื่อง “เมตตาในศาสนาพุทธและอิสลาม” ผลการศึกษาพบว่า เมตตาในสองศาสนานี้มีความแตกต่างกัน เพราะในศาสนาพุทธอธิบายเรื่องเมตตาโดยยกเอา

^{๘๙} พรอุษา ประสงค์วรรณ, “การศึกษาชุมชนต้นแบบต่างศาสนาที่อยู่ร่วมกันอย่างสันติในแขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

คุณลักษณะเฉพาะในตัวมันเองมาอธิบาย ทำให้เข้าใจได้ง่าย ส่วนเมตตาหรืออรรหะหะฮ์ในศาสนาอิสลามต้องยก ค อื่นมาอธิบายประกอบด้วย จึงจะเข้าใจได้ เพราะเมตตาในศาสนาอิสลามไม่สามารถตั้งอยู่เดี่ยวๆ ได้ ต้องมีบริบทประกอบเสมอ จึงจะสามารถเข้าใจความหมายที่ถูกต้องอย่างแท้จริงได้^{๙๐}

เรณูมาศ รอดเนียม ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ความกลมกลืนทางวัฒนธรรมในชุมชนสองศาสนา: กรณีศึกษาชุมชนตะโหนด อำเภอดงหลวง จังหวัดพัทลุง” ผลการศึกษาพบว่า^{๙๑} ลักษณะความกลมกลืนทางวัฒนธรรมในชุมชนสองศาสนา คือ การอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุขในสังคม การช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างสองศาสนา การทำบุญร่วมกัน การไปมาหาสู่กัน ความเข้าใจและการศึกษาเรียนรู้วัฒนธรรมซึ่งกันและกัน การทำกิจกรรมร่วมกันได้โดยไม่ขัดกับหลักปฏิบัติทางศาสนา และการรับเอาวัฒนธรรมของอีกฝ่ายมา ประยุกต์ใช้โดยไม่ขัดกับหลักปฏิบัติทางศาสนา ประเพณีวัฒนธรรมร่วมสองศาสนาที่สำคัญและโดดเด่นของชุมชนตะโหนด คือ ประเพณีงานบุญสองศาสนา การนับถือบรรพบุรุษเดียวกัน การให้เกียรติซึ่งกันและกัน การทำบุญร่วมกัน การช่วยงานกัน (เช่น งานแต่งงาน งานศพ) การดำเนินชีวิตประจำวันร่วมกัน การช่วยเหลือ/ไปมาหาสู่กัน การประกอบอาชีพที่เหมือนกัน และการพักอาศัยในชุมชนเดียวกัน คนในชุมชนส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่าสังคมไทยควรปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและความคิดของบุคคล โดยควรสร้างความเข้าใจและแยกแยะประเด็นระหว่างสังคมกับศาสนาควรให้เกียรติซึ่งกันและกัน สร้างจิตสำนึกให้คนในชาติอยู่ร่วมกันแบบญาติพี่น้อง ควรลดอัตตา หรือความเป็นตัวตนในบุคคลลง และควรยึดถือในเรื่องความรัก ความสามัคคี รวมถึงความมีคุณธรรม ทั้งนี้ ทุกคน หน่วยงาน องค์กร ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ หรือเอกชน ต้องให้การยอมรับซึ่งกันและกัน โดยเห็นควรดำเนินกิจกรรมในเชิงสร้างสรรค์เพื่อกระตุ้นและสร้างความเข้าใจระหว่างบุคคลในสังคม ได้แก่ การจัดเวทีพูดคุยสร้างความเข้าใจระหว่างกัน

วาสนา พิทักษ์ธรรม และคณะ ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขที่ยั่งยืนในสังคมพหุวัฒนธรรมกรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลกระโด อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี” ผลการศึกษาพบว่า ศาสนาทั้ง ๒ ศาสนาสอนให้มีความยุติธรรมไม่รุกรานเบียดเบียนผู้อื่น

^{๙๐} เวลา กัลหฺโสภา, “การศึกษาแนวคิดเรื่องเมตตาในศาสนาพุทธกับอรรหะหะฮ์ในศาสนาอิสลาม”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาศาสนาและปรัชญา, (คณะมนุษยศาสตร์: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๖).

^{๙๑} เรณูมาศ รอดเนียม, “ความกลมกลืนทางวัฒนธรรมในชุมชนสองศาสนา: กรณีศึกษาชุมชนตะโหนด อำเภอดงหลวง จังหวัดพัทลุง”, การค้นคว้าอิสระ, ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการพัฒนาสังคม) คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อมสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๖), บทคัดย่อ.

รวมทั้งการยอมรับศาสนาอื่น ถ้าบุคคลมีความรู้ในเรื่องศาสนาที่ถูกต้อง มีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง มีการปกครองที่ยุติธรรม มีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ ถึงจะมีความแตกต่างทางภาษาและวัฒนธรรม ก็สามารถอยู่ร่วมกันได้ ความร่วมมือของบุคคลระหว่างศาสนาเป็นสิ่งสำคัญในการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างไทยพุทธและไทยมุสลิมนำมาซึ่งสันติสุขที่ยั่งยืน^{๙๒}

พระครูปลัดไพรัช จนทสโร ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การอยู่ร่วมกันของชุมชนชาวพุทธและมุสลิม ในเขตพื้นที่อำเภอเทพา อำเภอสะบ้าย้อย อำเภอนาทวี และอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา” ผลการศึกษาพบว่า^{๙๓} ภูมิหลัง วิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของชุมชนชาวไทยพุทธและมุสลิมในเขตอำเภอเทพา อำเภอสะบ้าย้อย อำเภอนาทวี และอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา แม้มีวิถีชีวิต อัตลักษณ์และด้านความเชื่อแตกต่างกัน แต่ไม่นำไปสู่ความแตกแยก ครั้งอดีตการดำเนินชีวิต อัตลักษณ์บนความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรม ล้วนมีความราบรื่นฉันพี่น้องมีการไปมาหาสู่กัน แต่ปัจจุบันหลังจากที่ฝ่ายบ้านเมืองได้ร่วมแสดงเจตนารมณ์ ต้องการให้ทุกฝ่ายมีการปรองดอง สมานฉันท์ ทั้งสองชุมชนชาวพุทธและมุสลิม เริ่มเปลี่ยนแปลงสร้างความเข้าใจร่วมกัน และการปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนบนความแตกต่างทางศาสนาในชุมชนชาวพุทธและมุสลิม พบว่า กลุ่มตัวแปรในด้านความสัมพันธ์ระหว่างชาวพุทธและมุสลิม มีความเห็นในการอยู่ร่วมกันทั้งกลุ่มที่มีจุดยืนที่แตกต่างทางประเพณีและวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังมีหลักความเชื่อที่แตกต่าง แต่ไม่แตกแยกสามารถอยู่ร่วมกันได้ โดยอาศัยพบปะพูดคุย อาศัยความเป็นมิตรความเป็นเพื่อนและไม่นำหลักความเชื่อมาเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวัน

พระมหาอุทตนา นรเชฏฐ์ และคณะ ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์หลักการอยู่ร่วมกันของสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย: กรณีศึกษาชุมชนชาวพุทธและมุสลิมในชุมชนวัดท่าการ้อง ตำบลบ้านป้อม อำเภอ พระนครศรีอยุธยา” ผลการศึกษาพบว่า^{๙๔} ประการแรก แนวทางการอยู่ร่วมกันของชาวพุทธและมุสลิม คือ ๑) เน้นความรัก ความเมตตาต่อกันความปรารถนาดีต่อกัน ๒) การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ด้วยการให้ ๓) การเคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน ๔) การมีกิจกรรมร่วมกัน

^{๙๒} วาสนา พิทักษ์ธรรม และคณะ, การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขที่ยั่งยืนในสังคมพหุวัฒนธรรม กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลกระโด อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต **ความขัดแย้งและสันติศึกษา**, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๕๗), บทคัดย่อ

^{๙๓} พระครูปลัดไพรัช จนทสโร, “การอยู่ร่วมกันของชุมชนชาวพุทธและมุสลิม ในเขตพื้นที่อำเภอเทพา อำเภอสะบ้าย้อย อำเภอนาทวี และอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา” **วารสาร มหาลุณนาครทรรค์** ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๖๑): ๒๘๔-๒๘๕.

^{๙๔} พระมหาอุทตนา นรเชฏฐ์ และคณะ, “ศึกษาวิเคราะห์หลักการอยู่ร่วมกันของสังคมพหุวัฒนธรรม ในประเทศไทย: กรณีศึกษาชุมชนชาวพุทธและมุสลิมในชุมชนวัดท่าการ้อง ตำบลบ้านป้อม อำเภอ พระนครศรีอยุธยา”, **รายงานการวิจัย**, (ศูนย์อาเซียนศึกษา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙), บทคัดย่อ.

๕) การเจรจาพูดคุยกัน ประการที่สอง แนวทางการอยู่ร่วมกัน สามารถบูรณาการระหว่างหลักการของศาสนาพุทธและอิสลาม ตามหลักการของศาสนาพุทธ เน้นความเมตตากรุณาต่อกัน (เมตตาธรรม) การเคารพในสิทธิของกันและกัน (คารวธรรม) การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน (สังคหธรรม) ความสามัคคี (สามัคคีธรรม) ความอดทนอดกลั้นต่อความแตกต่างระหว่างกัน (ขันติธรรม) ส่วนหลักการของศาสนาอิสลาม ศรัทธา และการปฏิบัติตามศรัทธา ๕ ประการ ประการที่สาม แนวทางที่เหมาะสมต่อการอยู่ร่วมกันในปัจจุบันและอนาคต สามารถดำเนินการใน ๒ ระดับ คือ ระดับปัจเจกบุคคล และระดับชุมชนหรือสังคม ในระดับปัจเจกบุคคลแต่ละคนต้องดำเนินการตามหลักคำสอนในศาสนาของตนเองอย่างสมบูรณ์ ด้วยการประยุกต์เอาหลักการในศาสนาของตนเองมาปฏิบัติในชีวิตประจำวันของแต่ละคน ให้ถูกต้องเหมาะสมตามสถานภาพของตนเอง ส่วนในระดับชุมชนหรือสังคม จะต้องมีการประชุมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ ด้วยความบริสุทธิ์ใจจริงใจต่อกัน ปราศจากวาระซ่อนเร้น เพื่อจะได้มีโอกาสพบปะสนทนากัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นร่วมกัน ด้วยความปรารถนาดีต่อกัน ด้วยจิตสำนึกรับผิดชอบต่อประเทศชาติ และประชาชนร่วมกัน

พระมหามงคลกานต์ วิจิตรมโน คงสฤษฏ์ แพงทรัพย์ และพูนศักดิ์ กมล ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทยกรณีศึกษาสังคมพหุวัฒนธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่า^{๔๕} ๑) หลักการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในชุมชนประตูท่าแพอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ด้วยการสร้างให้ประชาชนในชุมชนประตูท่าแพเข้าใจ และยอมรับซึ่งความแตกต่างในเรื่องของแนวคิดวัฒนธรรมประเพณี และความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติ ภาษา ศาสนา ลัทธิความเชื่อ ๒) ความสอดคล้องของหลักการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม ตามหลักการของแต่ละศาสนา คือ การอยู่ร่วมกันของชุมชนชาวพุทธ คือ การรักษาศีล ๕ พุดจาที่ไฟเราะไม่สร้างความแตกแยกให้เกิดในชุมชน ทำตนให้เป็นประโยชน์ ชุมชนชาวคริสต์ ส่งเสริมให้มีการพัฒนาเปิดกว้างแต่ละชุมชนสู่สังคมอย่างเท่าเทียมกัน ให้ทุกคนในสังคมหันมาเข้าใจความแตกต่าง และสนใจเรียนรู้ความแตกต่างกับความรู้ที่มีอยู่ ๓) การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย: กรณีศึกษาสังคมพหุวัฒนธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อนำเสนอรูปแบบและวิธีการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมที่เหมาะสมสำหรับสังคมไทยอย่างเป็นรูปธรรม คือ ในชุมชนชาวพุทธ ส่งเสริมเยาวชนและประชาชนที่อยู่รอบวัด

^{๔๕} พระมหามงคลกานต์ วิจิตรมโน คงสฤษฏ์ แพงทรัพย์ และพูนศักดิ์ กมล, “การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทยกรณีศึกษาสังคมพหุวัฒนธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่”, รายงานวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐), บทคัดย่อ.

ชุมชนชาวคริสต์ คือ ส่งเสริมการยอมรับในเรื่องความแตกต่างในเรื่องความคิดตลอดจนมีทัศนคติที่ดีในการอยู่ร่วมกัน อันจะเป็นผลให้การอยู่ร่วมกันในชุมชนที่มีความหลากหลายอย่างมีประสิทธิภาพ

บรรเจิด สอพิมาย ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นกรณีกีฬาองค์การบริหารส่วนตำบลในเมือง อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา”^{๙๖} การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นและเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ ประชากรที่ใช้ศึกษาจำนวน ๑๐,๗๐๔ คน กลุ่มตัวอย่างของประชากรจำนวน ๓๙๒ คน ได้จากการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย ผลการศึกษาพบว่าระดับการมีส่วนร่วมในด้านการค้นหาสาเหตุของปัญหาการมีส่วนร่วมโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางด้านวางแผนดำเนินงานการมีส่วนร่วมโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการลงทุนและปฏิบัติงานการมีส่วนร่วมโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และสุดท้ายด้านการติดตามและประเมินผลการมีส่วนร่วมโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมจำแนกตาม อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และเมื่อจำแนกตามเพศความคิดเห็นการมีส่วนร่วมเพศหญิงและเพศชายไม่แตกต่าง

จารุณี พันธุ์เสียม ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของสมาชิกชุมชนร่วมจิตร่วมใจในจังหวัดกระบี่”^{๙๗} การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของสมาชิกชุมชนร่วมจิตร่วมใจ จังหวัดกระบี่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนร่วมจิตร่วมใจ ในการพัฒนาชุมชน เพื่อศึกษาปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคมและการเมืองที่มีผลต่อการเข้าร่วมในการพัฒนาชุมชนของสมาชิกชุมชนร่วมจิตร่วมใจผลการวิจัยสรุปได้ดังต่อไปนี้ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของกลุ่มตัวอย่าง โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = ๒.๖๖) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ากลุ่มตัวอย่าง มีระดับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการอยู่ในระดับสูง และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการประเมินผลมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่า เนื่องจากการทำงานพัฒนาชุมชนผู้ที่ทำงานด้านนี้ต้องเป็นผู้ที่มีความเสียสละและอดทนอย่างสูง เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นการทำงานโดยไม่

^{๙๖} บรรเจิด สอพิมาย, การศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นกรณีกีฬาองค์การบริหารส่วนตำบลในเมือง อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น, (วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๐) หน้า ๕๐-๕๒.

^{๙๗} จารุณี พันธุ์เสียม, การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของสมาชิกชุมชนร่วมจิตร่วมใจในจังหวัดกระบี่. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาประยุกต์, (คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๐) หน้า ๗๘-๗๙.

มีคำตอบแทน แต่ในสภาพความเป็นจริงของสังคมทุกวันนี้ การด ารงชีพต้องใช้เงินเป็นสื่อในการแลกเปลี่ยนเพื่อให้ได้มาซึ่งอาหาร ของใช้จำเป็นต่างๆ ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างในชุมชน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย รับจ้าง และสมรสแล้วนั้นก็เป็นผู้ที่มีเวลาค่อนข้างจำกัดทำให้การสละเวลาทำงานเพื่อชุมชนกลายเป็นปัญหาที่สำคัญเพิ่มขึ้นรวมทั้งการขาดงบประมาณสนับสนุน การดำเนินงานพัฒนาชุมชน การไม่มีกฎหมายรองรับอ านาจหน้าที่ของประชาชนที่เข้าร่วมพัฒนาชุมชน ขาดความสนใจจากเจ้าหน้าที่ของรัฐในการสนับสนุนแผนการกระจายอ านาจอย่างจริงจังจึงทำให้การพัฒนาชุมชนไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ดังนั้นหากต้องการให้มีการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนเพิ่มสูงขึ้น จำเป็นต้องช่วยกันเร่งรัดแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างจริงจังและเร่งด่วนเพื่อจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น

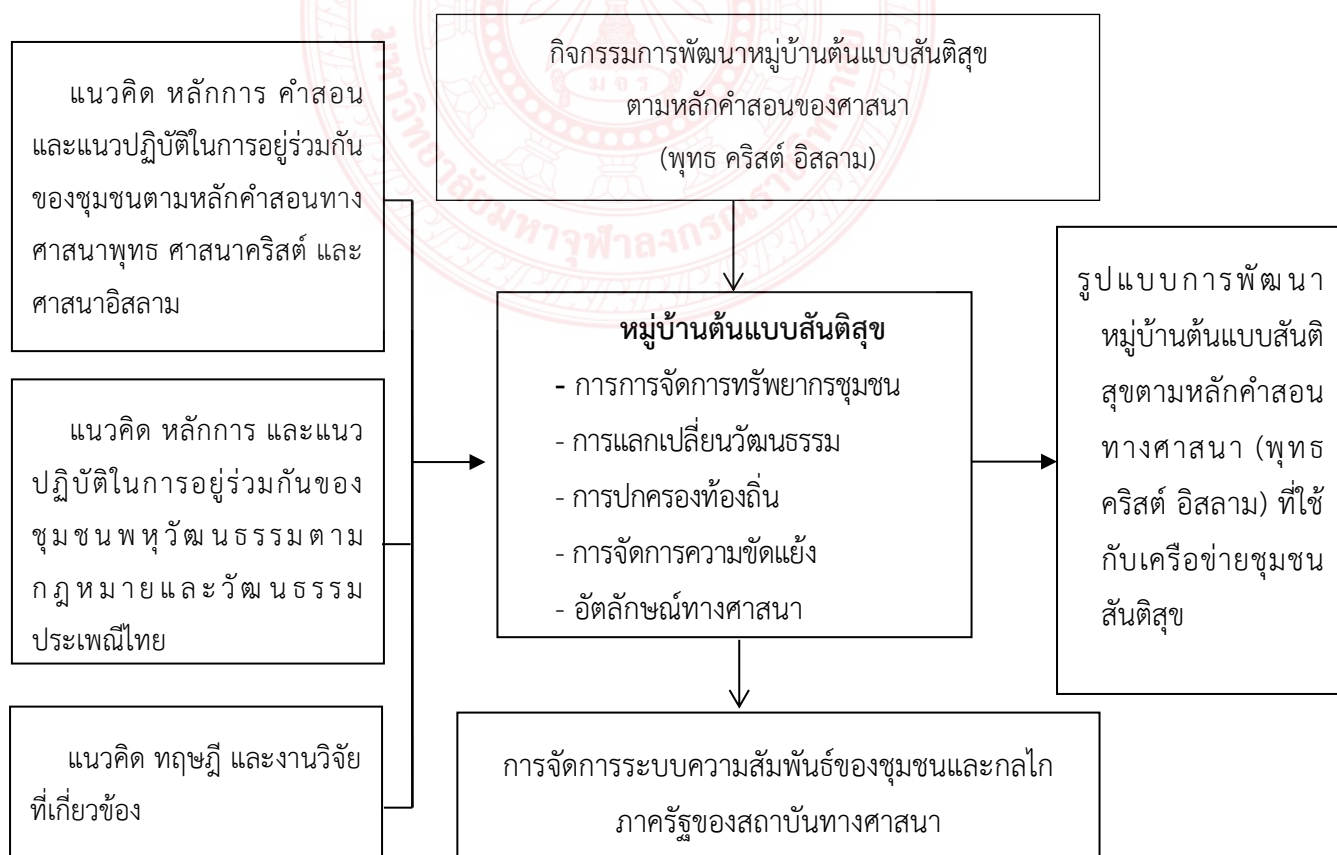
จากที่ยกตัวอย่างงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาข้างต้นนี้ สรุปได้ว่า การทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อจะได้มีโอกาสพบปะสนทนากัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และแก้ปัญหาล่าง ๆ ที่เกิดขึ้นร่วมกัน ด้วยความปรารถนาดีต่อกัน ด้วยจิตสำนึกรับผิดชอบต่อประเทศชาติ และประชาชนร่วมกัน เพราะทุกคนมีความสำนึกในความเป็นชาติไทย ถือว่าตนเองเป็นคนไทย มีความรักในผืนแผ่นดินไทย และมีความจงรักภักดีในพระมหากษัตริย์พระองค์เดียวกัน

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในเรื่อง “การพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนทางศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม)” สรุปได้ว่าชุมชนแห่งนี้ประกอบด้วยประชาชนที่นับถือศาสนาต่างกัน ๓ กลุ่ม คือ ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม แม้จะมีความแตกต่างกันทางศาสนาและวัฒนธรรม แต่มี ๑) ความรัก และความผูกพันที่มีต่อกัน ๒) การเคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน ๓) ความเมตตา ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ๔) ความสามัคคีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือกัน มีการทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อจะได้มีโอกาสพบปะสนทนากัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และแก้ปัญหาล่าง ๆ ที่เกิดขึ้นร่วมกัน ด้วยความปรารถนาดีต่อกัน ด้วยจิตสำนึกรับผิดชอบต่อประเทศชาติ และประชาชนร่วมกัน เพราะทุกคนมีความสำนึกในความเป็นชาติไทย ถือว่าตนเองเป็นคนไทย มีความรักในผืนแผ่นดินไทย และมีความจงรักภักดีในพระมหากษัตริย์พระองค์เดียวกัน ประชาชนทั้ง ๓ ศาสนา คือ ชาวมุสลิม ชาวพุทธ ชาวคริสต์ ได้อาศัยอยู่ร่วมกันมายาวนาน มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน และ มีการแบ่งปันกันในชุมชน อยู่ร่วมกันไม่มีความขัดแย้งกันในชุมชน มีการหล่อหลอมความรัก ความผูกพัน ความเอื้ออาทรกันมาตลอด มีการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยที่งานวิจัยชุดนี้จะได้นำเสนอรูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านที่มีลักษณะการอยู่ร่วมกันที่ไม่มีความขัดแย้งของคนในชุมชนที่อยู่ร่วมกันอย่างไรให้มีความสุข มีกิจกรรมอะไรที่เป็นพหุวัฒนธรรมสามารถทำร่วมกันได้ มีความเชื่อทางวัฒนธรรมที่แตกต่าง แต่เรามีจุดร่วมกันที่จะส่งเสริมให้คนในชุมชน หรือคนในหมู่บ้านอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ซึ่งคนรุ่นที่ผ่านมามีความสุขอยู่เป็นปกติสุขอยู่แล้ว ที่อยู่ร่วมกันโดยหลักความเชื่อบนพื้นฐานความเชื่อตามหลักทางศาสนา แต่เราก็มีคำถามที่ว่า เราจะส่งผ่านเยาวชนอย่างไรเมื่อโลกเปลี่ยนไปในศตวรรษที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านเทคโนโลยีต่างๆ นั้นการ

พัฒนาบุคคลหรือศักยภาพของคน หรือการพัฒนาทุนมนุษย์ อาจจะเปลี่ยนไปได้ หรือวัฒนธรรมต่างๆ อาจจะถูกลืมในเทคโนโลยีก็ได้ ฉะนั้นคณะผู้วิจัยจึงมีความเป็นห่วงว่าเยาวชนรุ่นหลังจะมีการสืบทอดวัฒนธรรม การอยู่ร่วมกันได้อย่างไร อาจจะมองผ่านถ่ายทอดวิถีการปลูกจิตสำนึกก็ได้ในการอยู่ร่วมกันผ่านกลุ่มเยาวชน โดยใช้การส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม)

๒.๑๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม)” ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของศาสนาพุทธ คริสต์ อิสลาม แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับสังคมพหุวัฒนธรรม แนวคิดเกี่ยวกับการอยู่ด้วยกันอย่างสันติ แนวคิดทางศาสนากับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับศาสนสัมพันธ์ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน แนวคิดการกระบวนกรมีส่วนร่วม ตลอดจนข้อมูลทั่วไปของพื้นที่และข้อมูลที่เกี่ยวข้องของ จึงได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework) ตามลำดับขั้นตอน ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ภาพที่ ๒.๑ แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง“การพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนทางศาสนา (พุทธ อิสลาม คริสต์)” มีวิธีการดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ พื้นที่และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การจัดการและการวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๖ การนำเสนอผลการวิจัย

๓.๑ รูปแบบการศึกษาวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method) โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ลักษณะการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) และวิธีวิจัยเชิงปริมาณ ใช้วิธีในการศึกษาโดยการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Research) ที่เชื่อมโยงความรู้เกี่ยวกับแนวคิดและหลักการทางศาสนาในการอยู่ร่วมกันของชุมชนสันติสุขต้นแบบ วิถีปฏิบัติและกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เสริมสร้างเครือข่ายชุมชนสันติสุขในสังคมไทย ศึกษากระบวนการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนทางศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม) รวมทั้งการวิเคราะห์กระบวนการทัศน์และความเข้าใจทางพหุวัฒนธรรมกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมหลักการ แนวคิด ทฤษฎี จากเอกสาร วารสาร สื่อสิ่งพิมพ์ ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งศาสนาพุทธ คริสต์ และอิสลาม และนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาประมวลเพื่อกำหนดนิยามเป็นขอบเขตเนื้อหา การสนับสนุนการกำหนดสมมติฐาน การสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยและเป็นโครงสร้างของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ให้สอดคล้องกับประเด็นปัญหา วัตถุประสงค์ ตามรูปแบบดังนี้

๑) วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการรวบรวมจากการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) จากในคัมภีร์ชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎก อรรถกถาต่าง ๆ จากการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกต และจากการศึกษาข้อมูลชั้นทุติยภูมิ จากตำรา หนังสือ บทความ วารสาร เอกสาร งานวิทยานิพนธ์ งานวิจัย รวมทั้งสื่ออินเทอร์เน็ต ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนสันติสุข การอยู่ร่วมกัน

แบบพหุวัฒนธรรม ๓ ศาสนา โดยผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ด้วยการใช้หลักวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

๒) วิธีวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ การเก็บข้อมูลวิเคราะห์แบบสำรวจการรับรู้ชุมชนสันติสุข ด้วยเครื่องมือวิจัยที่ได้สร้างขึ้นมา ได้แก่ แบบสำรวจการรับรู้ชุมชนสันติสุข และแบบประเมินความพึงพอใจการเข้าร่วมโครงการ เก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ผลทางสถิติ นำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางร้อยละ ความถี่ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เป็นต้น

ผู้วิจัยได้แบ่งการวิจัยเป็น ๓ ระยะ ได้แก่

ระยะที่ ๑ การศึกษาในเชิงเอกสาร ศึกษาพื้นที่/การสัมภาษณ์ ถอดบทเรียน

การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary study) เพื่อค้นหาข้อมูลความรู้เกี่ยวกับหลักคำสอนทางศาสนาของทุกศาสนา ที่นำมาใช้ส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นคุณลักษณะหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขที่พึงประสงค์ กิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา ในพื้นที่ภาคใต้ และภาคกลาง ศึกษากระบวนการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนทางศาสนา และองค์กรที่มีหน้าที่ในการส่งเสริมความสัมพันธ์ของศาสนาต่าง ๆ รวมทั้งการวิเคราะห์กระบวนการทัศน์และความเข้าใจทางพหุวัฒนธรรมกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และการศึกษาภาคสนามจากการสัมภาษณ์ ผู้นำชุมชน ผู้นำทางศาสนา นักวิชาการ ครู และประชาชนในชุมชนหรือหมู่บ้านสันติสุขตามหลักทางศาสนา สถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐ หรือองค์กรที่มีหน้าที่ในการส่งเสริมความสัมพันธ์ของศาสนาต่าง ๆ

ระยะที่ ๒ การออกแบบเครื่องมือ และวิธีการดำเนินการวิจัย

การประชุมสัมมนาในเชิงวิชาการ เพื่อเป็นการสนับสนุนให้ผู้บริหาร ผู้นำศาสนาตัวแทน นักสันติภาพ นักศึกษา และตัวแทนองค์กร/หน่วยงานที่เป็นกรณีศึกษาในพื้นที่ตำบลลำเภาล้อม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เช่น วัฒนธรรมจังหวัด ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา ครูอาจารย์ นักเรียน นักศึกษา และประชาชนในพื้นที่ ได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมความสัมพันธ์ของศาสนาต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการสร้างความเข้าใจทางพหุวัฒนธรรมกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และการจัดกิจกรรมสื่อสารสร้างสรรค์ ผ่านกลุ่มเยาวชน เป็นการถ่ายทอดจริยธรรมคุณธรรมที่ดีงามและปลูกจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกันเพื่อสร้างสันติสุขอย่างยั่งยืนตามหลักคำสอนของศาสนาสืบต่อไป

ระยะที่ ๓ การประเมินผล โดยประเมินผลการรับรู้ชุมชนสันติสุข ประเมินผลความพึงพอใจ การสัมภาษณ์เชิงลึก/การประชุมกลุ่มย่อย การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การเข้าร่วมเสวนา และการเข้าร่วมกิจกรรมของเยาวชน

๓.๒. พื้นที่และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

ในการศึกษารั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากตัวแทนจากกลุ่มผู้นำศาสนา นักวิชาการ องค์กรศาสนา องค์กรภาครัฐ องค์กรการพัฒนาที่มีหน้าที่ในการส่งเสริมความสัมพันธ์ของศาสนาต่าง ๆ และเครือข่ายชุมชนสันติสุข จำนวน ๔ ภาค ในพื้นที่ภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดเชียงราย และจังหวัดลำพูน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา ภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดนครศรีธรรมราช และภาคกลาง ได้แก่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา รวมจำนวนทั้งสิ้น ๗๕ รูป/คน

โดยแบ่งพื้นที่การศึกษาออกเป็น ๓ ระดับ คือ ๑) พื้นที่ระดับนโยบาย มุ่งเน้นศึกษาเนื้อหาของนโยบายภาครัฐที่เชื่อมโยงความรู้เกี่ยวกับแนวคิดและหลักการทางศาสนาในการอยู่ร่วมกันของชุมชนสันติสุขต้นแบบ ๒) พื้นที่ชุมชนต้นแบบ ศึกษาครอบคลุมวิถีปฏิบัติและกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เสริมสร้างเครือข่ายชุมชนสันติสุขในสังคมไทย ศึกษากระบวนการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนทางศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม) รวมทั้งการวิเคราะห์กระบวนการทัศน์และความเข้าใจทางพหุวัฒนธรรมกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และ ๓) พื้นที่เครือข่าย ความร่วมมือภาครัฐ เอกชน ท้องถิ่น และคนในชุมชน ที่จะนำตัวแบบกระบวนการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนทางศาสนาไปดำเนินการพัฒนาในพื้นที่ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

๓.๒.๑ รายชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ/กลุ่มตัวอย่าง พื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช

๑) ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ผู้นำชุมชน ๓ ศาสนา และตัวแทนสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดฯ จำนวน ๑๑ คน

ลำดับ	รายชื่อ	ตำแหน่ง
๑	พระครูโฆสิตพัฒนานุกุล ปานประดิษฐ์	ผู้อำนวยการมหาวิทยาลัยสงฆ์ นครศรีธรรมราช
๒	รศ.ดร.ดิเรก นุ่นกล้า	อาจารย์ประจำ มจร.นครศรีธรรมราช
๓	ดร.นายพีระศิลป์ บุญทอง	อาจารย์ประจำ มจร.นครศรีธรรมราช
๔	นายศิริพัฒน์ พัฒกุล	ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช
๕	นางกฤตยา ตรีบันพฤกษ์	วัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช
๖	นายมนัส พงศ์ยี่หล้า	ผู้นำชุมชน
๗	คุณวณิ พงศ์ยี่หล้า	นักการเมืองท้องถิ่น
๘	นางจิตติมา เจริญจิตต์	ประธานชุมชนตลาดแขก
๙	นางจิรหงส์ สถิตคุณากร	ผู้นำชุมชนตลาดแขก
๑๐	นายสุรศักดิ์ ราชรักษ์	ศาสนาจารย์คริสตจักรเบเลเฮ็ม
๑๑	นายจตุรงค์ กุลพร้อม	หัวหน้าฝ่ายประชาสัมพันธ์ องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราช

๒) ตัวแทนประชาชน ๑๘ ครอบครัว จำนวน ๑๘ คน

๓) ผู้นำชุมชน ประชาชนเข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อย ๑๒ คน

๔) นักศึกษาและนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรม “นครบันทึก มรดกวัฒนธรรม ชุมชนบ้านตลาดแขกสันติสุข” จำนวน ๒๕ คน

๓.๒.๒ รายชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ/กลุ่มตัวอย่างพื้นที่จังหวัดอยุธยา

๑) ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ผู้นำชุมชน ๓ ศาสนา
ตัวแทนสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดฯ สถาบันการศึกษาในพื้นที่ ๑๕ คน

	รายชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	ตำแหน่ง
๑	พระครูวัชรารามณ์ธรรมคุณ	เจ้าอาวาสวัดบางกะจะ
๒	อิหม่ามจักรกฤษ เส้นขาว	ผู้นำศาสนาอิสลาม
๓	คุณ พ่อ ยอแซฟ ทวีศักดิ์ กิจเจริญ	ผู้นำศาสนาคริสต์
๔	นายชาญชัย ถาริพันธ์	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลสำเภาล่ม
๕	นายเจนโชค สุวนิธิ	รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลสำเภาล่ม
๖	นายพนิต พงษ์แสนสุข	ที่ปรึกษานายกองค์การบริหารส่วนตำบลสำเภาล่ม
๗	ผศ.ดร.วิชชุกร นาคธน	ที่ปรึกษานายกองค์การบริหารส่วนตำบลสำเภาล่ม
๘	ดร.เฟื่องวิทย์ ชูตินันท์	ที่ปรึกษานายกองค์การบริหารส่วนตำบลสำเภาล่ม
๙	ผศ.ดร.อภิชาติ พานสุวรรณ	ที่ปรึกษานายกองค์การบริหารส่วนตำบลสำเภาล่ม
๑๐	นางมาลัย เลิศฤทธิ	รองปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลสำเภาล่ม
๑๑	นางวรุณี ทรัพย์เย็น	นักวิชาการศึกษา
๑๒	นางซาร่าห์ วิเศษศักดิ์	ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลสำเภาล่ม
๑๓	ดร.ไตรรัตน์ เอี่ยมพันธ์	ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดพุทไธศวรรย์
๑๔	นางซาร่าห์ วิเศษศักดิ์	ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลสำเภาล่ม
๑๕	นางจรีพร ชันดี	วัฒนธรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๒) เยวชนเข้าร่วมโครงการ ได้แก่ นักเรียนโรงเรียนวัดพุทไธศวรรย์ จำนวน ๓๐ คน

๓.๒.๓ รายชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ/กลุ่มตัวอย่างพื้นที่ภาคเหนือ

ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ผู้นำชุมชน ๓ ศาสนา จังหวัด
ลำพูนและจังหวัดเชียงราย จำนวน ๑๘ รูป/คน

	รายชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	ตำแหน่ง
๑	พระเทพรัตนนายก	เจ้าคณะจังหวัดลำพูน
๒	พระรัตนมุนี	เจ้าคณะจังหวัดเชียงราย
๓	พระพุทธิญาณมุนี	เจ้าอาวาสวัดพระธาตุผาเงา อำเภอเชียงแสน เชียงราย
๔	พระครูสิริสุตานุยุต, ผศ.ดร.	ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน
๕	นางสายสุภาพ มณีกรรณ	ผู้แทนชนเผ่าไทยยอง บ้านป่าบุก จ.ลำพูน

๖	นายนิวัฒน์ พรหมมาแผน	ผู้แทนกลุ่มชาติพันธุ์มอญ จ.ลำพูน
๗	นางผ่องจิต ปัญญาใหญ่	ตัวแทนชาติพันธุ์ไทลื้อ
๘	นายธีระชัย ดอกข้าว	ตัวแทนชนเผ่าปากกะญอ
๙	นายสมชาย อินตะไชยวงศ์	สารวัตรกำนันบ้านเหล่าพัฒนา ต.ป่าแดด
๑๐	นายสนั่น อินตะไชยวงศ์	กำนันบ้านเหล่าพัฒนา ต.ป่าแดด
๑๑	นายชฤทธิ์ บุตรศรี	แพทย์ประจำตำบล ต.ป่าแดด
๑๒	นายผาแดง จะอู่	ผู้นำชุมชน ต.ป่าแดด
๑๓	นายนิธิต์ จะอู่	ผู้ใหญ่บ้าน ม.๒๑ ต.ป่าแดด
๑๔	นายเอกชัย เยเปีย	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ต.ป่าแดด
๑๕	นายสำราญ แสนหลวง	ผู้ใหญ่บ้าน ม.๒๒ ต.ป่าแดด
๑๖	นายทวีชัย ขวัญเมือง	กรรมการหมู่บ้าน ต.ป่าแดด
๑๗	ร.ต.อ.วีรยุทธ ไผ่เครือ	ตำรวจตู่ยามป่าแดด ต.ป่าแดด
๑๘	นายศรีณัฐ มหาวุฒิ	สารวัตรกำนัน ต.ป่าแดด

๓.๒.๔ รายชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ/กลุ่มตัวอย่างพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ผู้นำชุมชน ๓ ศาสนา จังหวัดนครราชสีมา จำนวน ๒ คน

	รายชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	ตำแหน่ง
๑	นายพิชิต สุชีวัฒน์	เจ้าหน้าที่แผนกครอบครัวและศาสนสัมพันธ์เขตศาสนปกครองนครราชสีมา
๒	คุณอัจฉรา สุชีวัฒน์	ผู้ประสานงานศูนย์มัสยิดซังคาทอลิกสังฆมณฑลนครราชสีมา

สรุปเป็นตารางจังหวัดและพื้นที่ ดังนี้

จังหวัด	พื้นที่หลัก
เชียงราย	๑) ชุมชนบ้านเหล่าพัฒนา ตำบลป่าแดด อำเภอแม่สรวย ๒) วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย ตำบลเวียง อำเภอเมือง
ลำพูน	๑) บ้านป่าบุก ตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง ๒) วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ตำบลต้นธง อำเภอเมือง ๓) วัดป่าเหว ตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
นครราชสีมา	๑) ศูนย์มัสยิดซังคาทอลิกสังฆมณฑลนครราชสีมา
พระนครศรีอยุธยา	๑) ตำบลสำเภาล่ม อำเภอพระนครศรีอยุธยา

จังหวัด	พื้นที่หลัก
นครศรีธรรมราช	๑) ชุมชนบ้านตลาดแขก และชุมชนบ้านโพธิ์เสด็จ อำเภอเมือง

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

สำหรับพื้นที่ภาคกลางและภาคใต้ คณะผู้วิจัยได้ออกแบบเครื่องมือวิจัย ประกอบด้วย

๓.๓.๑ เครื่องมือเชิงปริมาณ ประกอบด้วย

๑) แบบสำรวจการรับรู้ชุมชนสันติสุข สร้างมาจากหลักธรรมสังคัตถ์ ๔ โดยมีนิยามเชิงปฏิบัติการ หมายถึง การแสดงออกของเยาวชนต่อความรู้ ความเข้าใจ วิธีคิด และวิธีปฏิบัติที่มีต่อตนเอง และชุมชน โดยมีลักษณะการแสดงออกทางกาย วาจา ใจ ได้แก่ ประกอบข้อคำถาม ๑๖ ข้อ มี ๒ ตอน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และ ระดับความคิดเห็นต่อการรับรู้ชุมชนสันติสุข ดังนี้

คำชี้แจง ให้นักเรียน ตอบแบบสอบถามนี้ตามความคิดเห็นที่มีต่อชุมชนตามความเป็นจริง จากประสบการณ์การไปลงพื้นที่ การสำรวจ การสนทนา การสัมภาษณ์ชาวบ้าน สมาชิกชุมชน และ ผู้นำชุมชน แบ่งเป็น ๕ ระดับ ได้แก่ เห็นด้วยมากที่สุด เห็นด้วยมาก เฉยๆ ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยมากที่สุด ให้นักเรียนกากบาทตรงช่องที่ตรงกับความรู้สึก ความคิดเห็นของนักเรียนมากที่สุด ตัวอย่างข้อคำถาม เช่น

ข้อคำถาม	ระดับความคิดเห็นที่มีต่อชุมชนตามความเป็นจริง				
	เห็นด้วย มากที่สุด	เห็น ด้วย มาก	เฉยๆ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วย มากที่สุด ๑
๑. การแบ่งปันสิ่งของหรือเงินช่วยเหลือกันผู้เดือดร้อน					
๒. สมาชิกในชุมชนมีการเอื้อเฟื้อ เกื้อกูลกันในชุมชน					
๓. ให้คำชี้แนะ ให้ความรู้ และสั่งสอนคนในชุมชน					

๒) แบบสอบถามความพึงพอใจในงานสัมมนา เพื่อประเมินพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมสัมมนา โดยมีประเด็นคำถาม ได้แก่

ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือเชิงปริมาณไปหาคุณภาพเครื่องมือโดยหาค่าความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) จากผู้ทรงคุณวุฒิ ๕ คน ค่า IOC อยู่ในระหว่าง (๐.๕-๑.๐) ถือว่าผ่านเกณฑ์ และนำไปทดลองใช้ (try out) กับเยาวชนกลุ่มตัวอย่างที่ใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง ได้ค่าความเที่ยง ระดับความเชื่อมั่น. (Cronbach's alpha) เท่ากับ .๘๗ ถือว่าเป็นเกณฑ์มาตรฐาน ผู้วิจัยได้นำไปเก็บรวบรวมกับกลุ่มตัวอย่างจริง

๓.๓.๒ เครื่องมือเชิงคุณภาพ ได้แก่

๑. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth interviews form) เป็นเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยร่างเป็นประเด็นที่สำคัญทั้งสิ้น ๔ ประเด็น จากการบูรณาการ แนวคิดทฤษฎี เพื่อนำมาสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth interview form) ใช้เป็นเครื่องมือในงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เพื่อนำไปวิเคราะห์การส่งเสริมความสัมพันธ์ของศาสนาต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการสร้างความเข้าใจทางพหุวัฒนธรรมกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา ในพื้นที่ภาคใต้ และภาคกลาง โดยมีแนวคำถาม ดังนี้

๑) ปัญหา สาเหตุ และผลกระทบของความขัดแย้งทางศาสนาในพื้นที่ภาคใต้ และภาคกลาง

๒) องค์ความรู้ด้านการเสริมสร้างรูปแบบสังคมพหุวัฒนธรรมหมู่บ้านสันติสุขทางศาสนาในพื้นที่ภาคใต้ และภาคกลาง

๓) แนวทางการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา ในพื้นที่ภาคใต้ และภาคกลาง

๔) การสร้างเครือข่ายสังคมพหุวัฒนธรรมทางศาสนาและความเข้าใจทางพหุวัฒนธรรมกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เพื่อพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบของการอยู่ร่วมกันผ่านมิติความหลากหลายทางวัฒนธรรม

๒. แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง

แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ประกอบไปด้วย ๓ ตอน คือ ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ถูกสัมภาษณ์ ตอนที่ ๒ ข้อคำถามเกี่ยวกับการส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา ในพื้นที่ภาคกลางและภาคใต้ และตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพื่อการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา เพื่อเป็นการวิเคราะห์ แนวคิด หลักการ กระบวนการ และความสัมพันธ์ ที่จะทำให้ทราบถึงการส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา ในพื้นที่ภาคกลางและภาคใต้

๓. แบบสำรวจข้อมูลครอบครัว

๑) กิจกรรมทางศาสนาที่ทำร่วมกันในครอบครัวเป็นประจำ เช่น ทำบุญใส่บาตร สวดมนต์ ไหว้พระ

๒) การมีส่วนร่วมกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ในชุมชน

๓) การมีส่วนร่วมกิจกรรมทางศาสนาในชุมชน

๔. การประชุมกลุ่มย่อย (focus Group)

การใช้กระบวนการสนทนา (Dialogue) ร่วมกันพัฒนากลุ่มบ้าน กำหนดผู้นำบ้าน ผู้นำทางศาสนา นักวิชาการ และประชาชนในชุมชนหรือหมู่บ้านสันติสุขตามหลักทางศาสนา สถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐ หรือองค์กรที่มีหน้าที่ในการส่งเสริมความสัมพันธ์ของ

ศาสนาต่าง ๆ กลุ่มสื่อสร้างสรรค์รวมทั้งการใช้เทคนิค Time Line เอกสารสำคัญ อุปกรณ์เทคโนโลยีในการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูล เช่น การวิเคราะห์ทางปรากฏการณ์วิทยา การวิเคราะห์จากปัญหาชุมชน องค์กรที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อทราบถึงแนวการพัฒนารูปแบบและกระบวนการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนทางศาสนา

๓.๓.๓ กิจกรรมเสวนา

เพื่อเป็นการแนวระดมแนวคิดจากทุกภาคส่วน ทั้งหน่วยงานจากส่วนกลาง วัฒนธรรมจังหวัด ผู้นำชุมชน ผู้นำทางศาสนา ครูอาจารย์ ประชาชน และนักเรียน ได้มีโอกาสร่วมแสดงความคิดเห็น “แนวทางการส่งเสริมกิจกรรมชุมชนพหุวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม)” โดยมีแนวทางการเสวนาดังนี้

- แลกเปลี่ยนความคิดเห็นถึงจุดเด่นของชุมชน
- อยากเห็นชุมชนเป็นอย่างไรในอนาคต และเป็นสิ่งดีกับทุกคนอย่างไร
- สิ่งที่ดีแล้ว และที่ยังต้องพัฒนาในชุมชน
- อุปสรรคที่จะทำให้ชุมชนไม่เป็นอย่างที่คาดหวังคืออะไร เพราะเหตุใด
- มีโครงการอะไรที่ได้ทำอยู่บ้างแล้วในชุมชน เห็นควรนำมาต่อยอดอย่างไรได้บ้างหรือไม่

ต้องการให้ทีมงานช่วยประสานงานหรือสนับสนุนอย่างไรบ้าง

๓.๓.๔ กิจกรรมสื่อสร้างสรรค์

เป็นการทำงานส่งเสริมกิจกรรมของชุมชนระหว่างต่างศาสนาเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยสร้างสรรค์ให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาชุมชนยั่งยืน ต้องเผยแพร่จุดดีของชุมชน ผ่านกลุ่มเยาวชน เป็นการถ่ายทอดจริยธรรมคุณธรรมที่ดีงามและปลูกจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกันเพื่อสร้างสันติสุขอย่างยั่งยืนตามหลักคำสอนของศาสนาสืบต่อไปได้ เพื่อปลูกจิตสำนึกคุณธรรมในการอยู่ร่วมกันในชุมชน และส่งเสริมกิจกรรมให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการเผยแพร่จุดดีของชุมชนผ่านสื่อสร้างสรรค์

สำหรับพื้นที่ภาคเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือ คณะผู้วิจัยได้ออกแบบเครื่องมือวิจัยประกอบด้วย

๓.๓.๕ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth interviews form) เป็นเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยร่างเป็นประเด็นที่สำคัญ ทั้งสิ้น ๔ ประเด็น จากการบูรณาการ แนวคิด ทฤษฎี เพื่อนำมาสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth interview form) ใช้เป็นเครื่องมือในงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เพื่อนำไปวิเคราะห์การส่งเสริมความสัมพันธ์ของศาสนาต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการสร้างความเข้าใจทางพหุวัฒนธรรมกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ อิสลาม คริสต์) โดยมีแนวคำถาม ดังนี้

- ๑) ปัญหา สาเหตุ และผลกระทบของความขัดแย้งทางศาสนา (พุทธ อิสลาม คริสต์)
- ๒) องค์ความรู้ด้านการเสริมสร้างรูปแบบสังคมพหุวัฒนธรรมหมู่บ้านสันติสุขทางศาสนา (พุทธ อิสลาม คริสต์)
- ๓) แนวทางการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ อิสลาม คริสต์)
- ๔) การสร้างเครือข่ายสังคมพหุวัฒนธรรมทางศาสนาและความเข้าใจทางพหุวัฒนธรรมกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เพื่อพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบของการอยู่ร่วมกันผ่านมิติความหลากหลายทางวัฒนธรรม

๓.๓.๖ แบบการประชุมกลุ่มย่อย (focus Group) การใช้กระบวนการสนทนาร่วมกัน (Dialogue) ร่วมกับพัฒนากรหมู่บ้าน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำทางศาสนา นักวิชาการ และประชาชน ในชุมชนหรือหมู่บ้านสันติสุขตามหลักทางศาสนา สถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐ หรือองค์กรที่มีหน้าที่ในการส่งเสริมความสัมพันธ์ของศาสนาต่าง ๆ กลุ่มสื่อสร้างสรรค์รวมทั้งการใช้เทคนิค Time Line เอกสารสำคัญ อุปกรณ์เทคโนโลยีในการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูล เช่น การวิเคราะห์ทางปรากฏการณ์วิทยา การวิเคราะห์จากปัญหาชุมชน องค์กรที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อทราบถึงแนวทางการพัฒนารูปแบบและกระบวนการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนทางศาสนา

๓.๓.๗ การสังเกตการณ์ โดยการสังเกตรูปแบบการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันขององค์กรที่มีหน้าที่ในการส่งเสริมความสัมพันธ์ของศาสนาต่าง ๆ

๓.๓.๘ การใช้เทคนิค SWOT เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และผลกระทบของการอยู่ร่วมกัน วิถีปฏิบัติและกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เสริมสร้างเครือข่ายชุมชนสันติสุขในสังคมไทย ศึกษากระบวนการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนทางศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม) รวมทั้งการวิเคราะห์กระบวนการทัศน์และความเข้าใจทางพหุวัฒนธรรมกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เป็นต้น

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล (Data collection)

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) มีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๓.๔.๑ การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงเอกสาร (Documentary research) ซึ่งมีวิธีการดังต่อไปนี้

๑) ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงเอกสาร (Documentary study) เพื่อค้นหาข้อมูลความรู้เกี่ยวกับแนวคิด หลักการทางศาสนาในการอยู่ร่วมกันของชุมชนสันติสุขต้นแบบ เพื่อนำไปสู่

การปฏิบัติและความเข้าใจปัญหา อุปสรรค การแก้ไขความขัดแย้งระหว่างศาสนาของพื้นที่ศึกษาในเชิงเอกสารที่ปรากฏในข้อมูลชั้นปฐมภูมิ คัมภีร์ทางศาสนา เช่น พระไตรปิฎก และข้อมูลชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ เอกสาร งานวิจัย ฯลฯ

๒) ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลจากเอกสารที่เก็บรวบรวมตาม ข้อ ๑ เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

๓) ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ได้แก่ การแสวงหาความเชื่อถือได้ของข้อมูลจากแหล่งที่แตกต่างกัน ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ดังต่อไปนี้

(๑) ด้านข้อมูล (Data) ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary study) เพื่อค้นหาข้อมูลความรู้เกี่ยวกับแนวคิด หลักการทางศาสนาในการอยู่ร่วมกันของชุมชนสันติสุขต้นแบบ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติและความเข้าใจปัญหา อุปสรรค การแก้ไขความขัดแย้งระหว่างศาสนาของพื้นที่ศึกษา และได้ศึกษาจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) ใช้การรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกันจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) หลายกลุ่ม ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำทางศาสนา นักวิชาการ และประชาชนในชุมชนหรือหมู่บ้านสันติสุขตามหลักทางศาสนา สถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐ และตัวแทนองค์กร/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมทางศาสนา การแก้ไขความขัดแย้ง กลุ่มสื่อสร้างสรรค์

(๒) ด้านแนวคิดทฤษฎี (Theory) ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดทฤษฎีตามที่กล่าวอ้างอิงไว้ในบทที่ ๒ เป็นเครื่องมือตรวจสอบ

(๓) ด้านผู้วิจัย (Researcher) ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยของผู้วิจัยหลายท่านที่เป็นงานวิจัยในกรอบแนวคิดทฤษฎีเดียวกันมาตรวจสอบความถูกต้อง

๓.๔.๒ การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม จากองค์กรศาสนา ผู้นำศาสนา นักวิชาการ ประชาคม/ประชาชนในชุมชนหรือหมู่บ้านสันติสุขตามหลักทางศาสนา องค์กรที่มีหน้าที่ในการส่งเสริมความสัมพันธ์ของศาสนาต่าง ๆ และมีกระบวนการส่งเสริมการอยู่ร่วมกัน มีการทำงานในลักษณะต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมในพื้นที่ภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดเชียงราย จังหวัดลำพูน และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดหนองคาย และจังหวัดนครราชสีมา ภาคใต้ จังหวัดนครศรีธรรมราช ภาคกลาง จังหวัดพระนครศรีอยุธยาด้วยวิธีการดังต่อไปนี้

๑) เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In- depth interviews) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวนทั้งสิ้น ๗๕ รูป/คน โดยผู้วิจัยได้ทำหนังสือเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview form) อย่างเป็นทางการ โดยขออนุมัติจากผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ลงนามรับรองและอนุมัติกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key - informants) ก่อนลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth interviews) โดยผู้วิจัยประสานขอเข้าพบ

ด้วยตนเอง พร้อมหนังสือแนะนำ มอบเอกสารหัวข้อสัมภาษณ์ให้แก่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) ก่อนดำเนินการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว (Face to face) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลตามประเด็นที่เกี่ยวข้อง

๒) เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) ของผู้นำศาสนา นักวิชาการ องค์กรศาสนา ประชาคม/ชุมชน จำนวน ๗ จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดเชียงราย จังหวัดลำพูน จังหวัดหนองคาย และจังหวัดนครราชสีมา ภาคใต้ จังหวัดนครศรีธรรมราช ภาคกลาง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยคณะผู้วิจัยทำหนังสือขออนุมัติรายงานในการสนทนากลุ่มอย่างเป็นทางการพร้อมเครื่องมือแบบสนทนากลุ่ม (Focus group discussion form) ให้ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์อนุมัติก่อนลงพื้นที่ดำเนินการตามวันเวลาที่กำหนดไว้

๓) การสังเกตการณ์และการใช้เทคนิค SWOT โดยการสังเกตรูปแบบการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในชุมชนขององค์กรศาสนา กระบวนการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนทางศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม) รวมทั้งการวิเคราะห์กระบวนการทัศน์และความเข้าใจทางพุทธวัฒนธรรมกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

๓.๔.๓ ตารางกิจกรรมการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม การศึกษาวิจัยครั้งนี้
กำหนดลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลดังกิจกรรมการลงพื้นที่ ดังนี้

๑) กิจกรรมการลงพื้นที่ทางภาคเหนือ

กิจกรรม	วันเดือนปี	สถานที่
๑) สำรวจพื้นที่ ๑.๑ ชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้านป่าแดด ๑.๒ ชุมชนบ้านห้วยสลัก ตำบลป่าแดด อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย	๓๐ เมษายน ๒๕๖๓	๑) ศูนย์ประสานงานชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้านตำบลป่าแดด ๒) ชุมชนบ้านห้วยสลัก
๒) เสวนาย่อยส่งเสริมแนวทางการความร่วมมือการส่งเสริมกิจกรรมชุมชนพุทธวัฒนธรรม ณ วัดป่าเหว ตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน	๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๓	ลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน และเสวนากลุ่มย่อย ณ วัดป่าเหว ตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
๒) เสวนาย่อยส่งเสริมแนวทางการร่วมมือการส่งเสริมกิจกรรมชุมชนพุทธวัฒนธรรม ๓) เปิดศูนย์เรียนรู้พุทธวัฒนธรรมบนพื้นที่สูง ณ ศูนย์ประสานงานชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้านตำบลป่าแดด ตำบลป่าแดด อำเภอแม่สรวย จังหวัด	๑๓ กรกฎาคม ๒๕๖๓	ลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน และเสวนากลุ่มย่อย ณ ศูนย์ประสานงานชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้านตำบลป่าแดด ตำบลป่าแดด อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย
๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓	เปิดศูนย์เรียนรู้พุทธวัฒนธรรมบนพื้นที่สูง ณ ศูนย์ประสานงานชมรมกำนัน	

กิจกรรม	วันเดือนปี	สถานที่
เชียงราย		ผู้ใหญ่บ้านตำบลป่าแดด ตำบลป่าแดด อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย

๒) กิจกรรมการลงพื้นที่ทางภาคกลาง

กิจกรรม	วันเดือนปี	สถานที่
๑) สำรวจพื้นที่ อบต.สำเภาล่ม	๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๓	๑) โรงเรียนวัดสำเภาล่ม ๒) อบต. สำเภาล่ม
๒) งานเสวนาแนวทางการส่งเสริมกิจกรรมชุมชนพหุวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม)	๖ สิงหาคม ๒๕๖๓	- โรงแรมคาวาลิซ่า รีสอร์ท ห้องประชุมเอสเพรสโซ่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา - ลงพื้นที่เยี่ยมผู้นำชุมชน ๑) หมู่บ้านโปรตุเกส ๒) ชุมชนมัสยิดอิสลามวัฒนา ๓) ชุมชนชาวพุทธ
	๗ สิงหาคม ๒๕๖๓	ลงพื้นที่เยี่ยมสถานศึกษา ๑) โรงเรียนวัดสำเภาล่ม ๒) โรงเรียนพุทไธสวรรย์ ๓) โรงเรียนพรพินิตพิทยาคาร ๔) โรงเรียนยอแซฟอยุธยา
๓) กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนเล่าเรื่องราวด้านพหุวัฒนธรรม ในหัวข้อ “สำเภาล่มรำลึก ชุมชนพหุวัฒนธรรมสันติสุข”	๑๖ กันยายน ๒๕๖๓	ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนพุทไธสวรรย์

๓) กิจกรรมการลงพื้นที่ทางภาคใต้

กิจกรรม	วันเดือนปี	สถานที่
๑) ลงพื้นที่สำรวจข้อมูลครอบครัวในโครงการวิจัย	๗ มิถุนายน ๒๕๖๓	ที่โบสถ์คริสต์จักรเบธเลเฮม
๒) จัดเสวนาผู้นำชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้านพหุวัฒนธรรมของตัวแทนประชาชนในพื้นที่	๒ กรกฎาคม ๒๕๖๓	ที่โบสถ์คริสต์จักรเบธเลเฮม
๓) เข้าพบผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช และผู้อำนวยการกองวัฒนธรรมจังหวัดฯ	๓ กรกฎาคม ๒๕๖๓	ศาลากลางจังหวัด

กิจกรรม	วันเดือนปี	สถานที่
๔) สำรวจพื้นที่ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช	๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓	ชุมชนบ้านตลาดแขก ชุมชนหลังวัดพระมหาธาตุ วรมหาวิหาร ชุมชนบ้านโพธิ์เสด็จ ชุมชนสี่แยกบ่ออ่าง
๕) กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนเล่าเรื่องราวด้านพฤติกรรมธรรม ในหัวข้อ “นครบันทึก มรดกวัฒนธรรม ชุมชนบ้านตลาดแขก สันติสุข”	๑๙-๒๐ กันยายน ๒๕๖๓	อุทยานการเรียนรู้เมืองนครศรีธรรมราช (CLP)

ขั้นตอนการดำเนินการและระยะเวลาในการวิจัยมีดังนี้

กิจกรรม	เดือน												หมายเหตุ
	๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๑๐	๑๑	๑๒	
๑. การศึกษาจากเอกสารและแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งหารือกับทีมงานวิจัย	X												
๒. การสำรวจข้อมูลภาคสนาม (Field Study) หมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม)	X	X	X										
๓. คัดเลือกเป้าหมายแต่ละพื้นที่แบบเจาะจง (Purposive Sampling) ที่ได้จากการลงพื้นที่สำรวจข้อมูลภาคสนามเพื่อศึกษากิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม)				X									
๔. การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) การจัดเวทีเสวนาและสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เพื่อหารูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม)				X	X	X							
๕. สรุปลองค์ความรู้ของรูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม)						X	X	X					
๖. การสร้างศูนย์การเรียนรู้การพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอน								X	X	X	X		

กิจกรรม	เดือน												หมายเหตุ
	๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๑๐	๑๑	๑๒	
ของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม)													
๗. จัดทำรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ การตีพิมพ์บทความวิจัยและการสรุปงบประมาณรายจ่ายโครงการ										X	X	X	

๓.๕ การจัดการและการวิเคราะห์ข้อมูล (Data analysis)

๓.๕.๑ การจัดการข้อมูล

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้มาจากการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยจำแนกตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยมาดำเนินการดังต่อไปนี้

๑) นำข้อมูลเชิงเอกสาร (Documentary research) ที่เก็บรวบรวมได้มาศึกษาพร้อมจัดระบบหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒) นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จาก การสัมภาษณ์เชิงลึก(In - depth interviews) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ(Focus group discussion) มาจัดหมวดหมู่ และสรุปสาระสำคัญตามประเด็นที่กำหนดไว้

๓) นำข้อมูลทั้งหมด มาตรวจสอบความถูกต้อง โดยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Methodological triangulation) ได้แก่ การแสวงหาความเชื่อถือได้ของข้อมูลจากแหล่งที่แตกต่างกัน ตามลำดับต่อไปนี้

(๑) ด้านข้อมูล (Data) ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลแบ่งเป็น ๒ ประเภทดังต่อไปนี้

ประเภทที่ ๑ ด้านเอกสาร ใช้การรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกันที่มาจากแหล่งต่างกัน

ประเภทที่ ๒ ด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ใช้รวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกันจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ หลายกลุ่ม ที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนทางศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม)

(๒) ด้านแนวคิดทฤษฎี (Theory) ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดทฤษฎีตามที่กล่าวอ้างอิงไว้ในบทที่ ๒ เป็นเครื่องมือตรวจสอบ

(๓) ด้านผู้วิจัย (Researcher) ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยของผู้วิจัยหลายท่านที่เป็นงานวิจัยในกรอบแนวคิดทฤษฎีเดียวกันมาตรวจสอบความถูกต้อง^{๑๔๙}

^{๑๔๙} สุภากร จันทวานิช, วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๔, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๙), หน้า ๑๒๙ - ๑๓๐.

การดำเนินการมีวิธีการทำไปพร้อม ๆ กัน ตลอดระยะเวลาที่ดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรม การบันทึกข้อมูล การถอดบทสัมภาษณ์ ภาพกิจกรรมโดยจัดหมวดหมู่ตามความเหมาะสมของข้อมูลแล้วนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับข้อมูลเชิงเอกสาร (Documentary research) เพื่อให้เกิดความถูกต้อง

๓.๕.๒ วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth interviews)

โดยการนำข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์มาเรียบเรียงแนวคิดของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) จากนั้นนำประเด็นสำคัญจากการสัมภาษณ์เชิงลึก มาวิเคราะห์ และสังเคราะห์เป็นรูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนทางศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม) ของผู้นำศาสนา นักวิชาการ องค์กรศาสนา ประชาคม/ชุมชน จำนวน ๖ จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดเชียงราย จังหวัดลำพูน จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยบูรณาการระหว่างบทสัมภาษณ์กับแนวคิดทฤษฎี เพื่อมาเป็นเครื่องมือในการดำเนินการสนทนากลุ่มเฉพาะเพื่อรับรองรูปแบบต่อไป

๓.๕.๓ นำรูปแบบร่างจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interviews) มาดำเนินการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) จากผู้ทรงคุณวุฒิ ๑๐ รูป/คน

การวิเคราะห์ข้อมูล เน้นการวิเคราะห์ข้อมูลความรู้ในเชิงคุณภาพจากเอกสาร การสัมภาษณ์ การสุนทรีสนทนา หรือจากนักวิชาการ นักสังคมวิทยา นักวิชาการด้านศาสนา นักพัฒนาชุมชน-สังคม องค์กรสิทธิมนุษยชน เพื่อให้เห็นชุดความรู้ และกระบวนการที่ได้จากการศึกษาตามวัตถุประสงค์นอกจากนี้ยังมีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล ความรู้โดยวิธีการเชิงประจักษ์ตามหลักสังคมวิทยาศาสนา

๓.๕.๔ นำข้อเสนอแนะในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) มาวิเคราะห์ประเด็นสำคัญ จากนั้นสรุปเชิงประจักษ์จากข้อมูลส่วนต่าง ๆ มาสังเคราะห์รวมกัน โดยให้ความสำคัญกับกระบวนการและแนวทางการพัฒนาองค์ความรู้ เพื่อสร้างความเข้าใจทางพหุวัฒนธรรมกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ รวมทั้งการนำเสนอในเชิงสิทธิมนุษยชน แล้วพัฒนาผลการวิจัยเพื่อเป็นชุดความรู้หมู่บ้านสันติสุขตามหลักคำสอนทางศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม)

๓.๕.๕ นำข้อเสนอแนะในการเสวนา มาวิเคราะห์ประเด็นสำคัญ เป็นการส่งเสริมกิจกรรมสร้างสรรค์ในการอยู่ร่วมกันของความแตกต่างทางความเชื่อของศาสนา ผ่านกิจกรรมประเพณี และกระบวนการของหมู่บ้าน ตลอดจนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเพื่อพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งในทุกด้าน เกิดชุมชนสันติสุข (Peace Community) ในพื้นที่ของตนเอง โดยมีเครือข่ายภาครัฐ เอกชน และภาคประชาสังคม บนพื้นฐานหลักคุณธรรมในการอยู่ร่วมกันในชุมชนที่ทำให้เกิดสันติสุข การทำงานส่งเสริมกิจกรรมของชุมชนระหว่างต่างศาสนาเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยสร้างสรรค์ให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาชุมชนยั่งยืน ต้องเผยแพร่

จุดดีของชุมชน ผ่านกลุ่มเยาวชน เป็นการถ่ายทอดจริยธรรมคุณธรรมที่ดีงามและปลูกจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกันเพื่อสร้างสันติสุขอย่างยั่งยืนตามหลักคำสอนของศาสนาสืบต่อไปให้รุ่นต่อไปได้

๓.๕.๖ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ด้วยค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางร้อยละ ความถี่ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

๓.๖ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

การนำเสนอข้อมูลอยู่ในลักษณะของการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ประกอบตาราง แผนภาพ ภาพถ่าย และการพรรณนาความประกอบการบรรยายเหตุการณ์ที่วิถีปฏิบัติและกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เสริมสร้างเครือข่ายชุมชนสันติสุขในสังคมไทย ศึกษากระบวนการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนทางศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม) รวมทั้งการส่งเสริมความสัมพันธ์ของศาสนาต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการสร้างความเข้าใจทางพหุวัฒนธรรมกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา ในพื้นที่ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ และภาคกลางโดยนำเสนอผลงานวิจัยต่อสาธารณชน (Public hearing) โดยการเผยแพร่และการนำเสนอผลงานจะนำไปสู่การเผยแพร่ในวารสารตามมาตรฐาน TCI และมาตรฐานสากลที่จะนำไปสู่การนำเสนอผลงานในระดับนานาชาติจากผลการศึกษาที่สำคัญตามวัตถุประสงค์ ๔ ประเด็น ได้แก่

- ๑) ปัญหา สาเหตุ และผลกระทบของความขัดแย้งทางศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม)
- ๒) องค์ความรู้ด้านการเสริมสร้างรูปแบบสังคมพหุวัฒนธรรมหมู่บ้านสันติสุขทางศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม)
- ๓) แนวทางการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม)
- ๔) องค์ความรู้จากการวิจัยและนวัตกรรมการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนทางศาสนา

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม) เพื่อพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม) และเพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม) ใช้วิธีในการศึกษาโดยการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Research) ที่เชื่อมโยงความรู้เกี่ยวกับแนวคิดและหลักการทางศาสนาในการอยู่ร่วมกันของชุมชนสันติสุขต้นแบบ วิถีปฏิบัติและกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เสริมสร้างเครือข่ายชุมชนสันติสุขในสังคมไทย ศึกษากระบวนการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนทางศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม) รวมทั้งการวิเคราะห์กระบวนการทัศน์และความเข้าใจทางพหุวัฒนธรรมกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ คณะผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูล เรียบเรียง และสังเคราะห์ผลงานวิจัย โดยนำเสนอตามลำดับวัตถุประสงค์ จากผลการวิเคราะห์แสดงข้อมูลดังต่อไปนี้

๔.๑ การส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ อิสลาม คริสต์)

๔.๑.๑ การส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ อิสลาม คริสต์) ในพื้นที่ภาคใต้ และภาคกลาง

จากการสังเคราะห์เชิงเอกสาร ทบทวนวรรณกรรมและเอกสารที่เกี่ยวข้อง และการลงพื้นที่ ในที่นี้คณะผู้วิจัยเลือกศึกษา พื้นที่ภาคกลาง ได้แก่ ตำบลลำเภอล้อม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และภาคใต้ ได้แก่ ชุมชนบ้านตลาดแขก จังหวัดนครศรีธรรมราช เนื่องจากเป็นหมู่บ้านต้นแบบการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขมายาวนาน พบผลวิจัยดังต่อไปนี้ พบว่า

๑. คุณลักษณะหมู่บ้านต้นแบบสันติสุข ประกอบด้วย ๑) การยึดหลักคำสอนทางศาสนา ๒) แนวทางการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และ ๓) การส่งเสริมกิจกรรมตามหลักคำสอนทางศาสนา เพื่อส่งเสริมจุดร่วมที่ทำให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ไม่ขัดแย้ง ในความแตกต่างทางวัฒนธรรม

๑) การยึดหลักคำสอนทางศาสนา จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข นั้นคือ การที่มนุษย์มาอยู่ร่วมกันเป็นสังคม สามารถปฏิบัติตามกฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกันในรูปของกฎระเบียบหรือกฎหมาย และมีคุณธรรม จริยธรรมในการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การมีส่วนร่วม

ร่วมกิจกรรมต่างๆ ของสังคม เช่น การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมืองการปกครอง การมีส่วนร่วมในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และการปฏิบัติตามคุณธรรมของการอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาที่ตนถือนับถือ จะทำให้ประชาชนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข คุณธรรมของการอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาที่บุคคลนับถือ หลักคำสอนที่เน้นการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของศาสนาต่าง ๆ ประกอบไปด้วย

(๑) หลักคำสอนของศาสนาพุทธเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

หลักคำสอนของพุทธศาสนาในการอยู่ร่วมกันอย่างสันตินั้น มุ่งเน้นให้มนุษย์พัฒนา กาย วาจา จิตและปัญญาของบุคคล เมื่อศาสนิกได้เรียนรู้เข้าใจ และนำมาปฏิบัติก็จะเป็นประโยชน์ต่อสังคมที่นับถือศาสนานั้นว่าเหตุใด พฤติกรรมปฏิกริยาการแสดงออกต่อสถานการณ์ต่างๆ การดำเนินชีวิตของคนในสังคมจึงเป็นเช่นนั้น ทำให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกันความขัดแย้งก็หมดไป ส่งผลดีต่อการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมใหญ่ ซึ่งก่อให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทำให้ลดช่องว่างระหว่างกันทางสังคม ศาสนาและวัฒนธรรมในการอยู่ร่วมกันโดยใช้คำสอนทางศาสนาและวัฒนธรรมในการควบคุมสังคมให้เกิดสันติสุขอย่างแท้จริงของมวลมนุษยชาติอย่างแท้จริง ประกอบด้วย

๑) หลักสังคหวัตถุ ๔ คือ ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวเหนียวใจบุคคล และประสานมวลชนไว้ในสามัคคี โดยสรุปคือหลักการสังเคราะห์ประกอบด้วย ๑) ทาน การให้ เกื้อกูลเผื่อแผ่เสียสละ แบ่งปันช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน ๒) ปิยวาจาหรือเปยยวัชชะ คือ วาจาเป็นที่รัก วาจาพูดดีมีน้ำใจ ๓) อตถจริยา การประพฤติประโยชน์ คือ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์แก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม และ ๔) สมานัตตตา คือความมีตนเสมอ คือทำตนเสมอต้นเสมอปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอในชนทั้งหลาย เป็นต้น

๒) หลักสารณียธรรม ๖ คือหลักธรรมแห่งความสามัคคี หมายถึง ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึกถึง มีความปรารถนาดีต่อกัน เอื้อเพื่อเกื้อกูลกัน ประกอบด้วย ๑) เมตตากายกรรม ได้แก่ การอยู่ด้วยกันด้วยการกระทำดีต่อกัน ไม่เบียดเบียนทำร้ายกัน เพื่อความผาสุกของมวลมนุษย์ เป็นต้น ๒) เมตตาวาจากรรม ได้แก่ การเข้าไปตั้งวัจกรรมประกอบด้วยเมตตา คือ ใช้หลักการเจรจาให้เข้าใจกัน ไม่กล่าวร้ายเสียดสีกัน เป็นต้น ๓) เมตตามโนกรรม ได้แก่ การเข้าไปตั้งมโนกรรม ประกอบด้วยเมตตา คือการไม่คิดทำร้ายซึ่งกันและกัน มีความซื่อสัตย์เคารพในความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีจิตเมตตาต่อกัน เป็นต้น ๔) แบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้มาด้วยความชอบธรรมแก่เพื่อนมนุษย์ ได้แก่ การแบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทั้งในด้านอาหาร เครื่องอุปโภคบริโภคเครื่องมือการเกษตร ตลอดจนวิทยาการความรู้ต่างๆ ให้แก่เพื่อนมนุษย์ร่วมตลอดถึงการรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน เป็นต้น ๕) รักษาความประพฤติ (ศีล) เสมอกัน ได้แก่ การดำเนินนโยบายต่าง ๆ ต้องเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับมติสากลหรือหลักการขององค์การสหประชาชาติหรือองค์การระหว่างประเทศไม่ฝ่าฝืนมติหรือหลักการนั้นอันจะก่อให้เกิดความหวาดระแวง ไม้ไว้นื้อเนื้อเชื่อใจกัน และ ๖) มีความเห็นร่วมกัน ไม่วิวาทเพราะมีความเห็นผิดกัน ได้แก่ การอยู่ร่วมกันจะต้องยอมรับในกฎกติกาทางสังคมที่กำหนดไว้ ไม่กระทำความเหมือนว่าเป็นการฝ่าฝืนมติของสังคมโลก ไม่เอา رأดเอาเปรียบกันหรือข่มเหงกีดกันผู้อื่น มีแต่จะสร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนเองและสังคมที่ตนอาศัยอยู่ด้วย

๓) หลักพรหมวิหาร ๔ คือหลักธรรมที่เป็นหลักของการอยู่ร่วมกัน ทั้งในครอบครัว ชุมชน และสังคม หมายถึง หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ หรือธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักในใจ และควบคุมความประพฤติ จึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจด และปฏิบัติตนต่อมวลมนุษยชาติ และสรรพสัตว์ทั้งหลายโดยชอบธรรม ประกอบด้วย ๔ ประการ ได้แก่ ๑) เมตตา คือ ความรักใคร่ปรารถนาดีอย่างให้เพื่อนมนุษย์มีความสุข ๒) กรุณา คือ ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันที่จะปลดปล่อยบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของเพื่อนมนุษย์และสรรพสัตว์ทั้งหลาย ๓) มุทิตา คือ ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตใจผ่องใสบันเทิง ประกอบด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอ ต่อมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงอยู่ปกติสุข ๔) อุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลาง มีจิตใจเที่ยงตรง ไม่เอนเอียง ไม่เกิดอคติต่อเพื่อนมนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย

(๒) หลักคำสอนของศาสนาคริสต์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ศาสนาคริสต์มีหลักธรรม ที่หล่อหลอมให้คริสต์ศาสนิกชนมีจิตเมตตา มีความรักเพื่อนมนุษย์เหมือนรักตัวเอง ประกอบด้วย

๑) หลักบัญญัติ ๑๐ ประการ ได้แก่ ๑) อย่ามีพระเจ้าอื่นนอกจากเรา ๒) อย่าทำรูปเคารพสำหรับตนหรือกราบไหว้รูปเหล่านั้น ๓) อย่าเอ๋ยพระนามของพระเจ้าโดยไม่สมเหตุ ๔) จงถือวันอาทิตย์เป็นวันศักดิ์สิทธิ์ ๕) จงนับถือบิดามารดา ๖) อย่าฆ่าคน ๗) อย่าผิดประเวณี ๘) อย่าลักทรัพย์ ๙) อย่าคิดมิชอบ ๑๐) อย่าโลภสิ่งใดของผู้อื่น

๒) หลักอาณาจักรพระเจ้า เป็นหลักคำสอนที่เน้นให้มนุษย์สร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นในจิตใจ รู้จักการเตรียมตัวรับฟังคำสั่งสอน เพื่อจะได้นำไปปฏิบัติได้ถูกต้อง ซึ่งอาณาจักรพระเจ้าแบ่งได้เป็น ๒ ส่วน คือ อาณาจักรบนโลกมนุษย์ ให้มนุษย์กระทำตนให้ดีที่สุด โดยการสวดมนต์ เพื่อเป็นการแสดงความศรัทธาในพระเจ้า และอาณาจักรสวรรค์ เมื่อมนุษย์ตายไป วิญญาณจะได้ไปเฝ้าพระเจ้าในสวรรค์มีชีวิตนิรันดร์

๓) หลักคำสอนที่สำคัญอื่น ๆ ได้แก่ ๑) หลักตรีเอกานุภาพ ได้แก่ (๑) พระเจ้าหรือพระบิดา (๒) พระเยซูหรือพระบุตร (๓) พระจิตหรือดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของพระเจ้าทั้งสาม

๔) หลักความรัก ศาสนาคริสต์ได้ชื่อว่าเป็นศาสนาแห่งความรัก พระเยซูคริสต์ทรงสอนให้รักเพื่อน มนุษย์เหมือนรักตัวเอง ให้รักแม้กระทั่งศัตรู

(๓) หลักคำสอนของศาสนาอิสลามเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

อิสลามเป็นศาสนาแห่งธรรมชาติ กล่าวคือ ศาสนาที่ไม่ฝืนต่อสภาพความเป็นจริงตามธรรมชาติของมนุษย์ พระผู้เป็นเจ้าได้ทรงประทานให้มนุษยชาติโดยผ่านศาสดาตามยุคตามสมัย ยังถือว่าทุกๆ ประชาชาตินั้นมีศาสดาผู้เทศนาสั่งสอน ฉะนั้นการมีหลักคำสอนว่ามุสลิมต้องศรัทธาในบรรดาศาสดาทั้งหลาย จึงเป็นหลักที่อิสลามได้ให้ไว้อย่างกว้างขวางที่สุด อิสลามจึงเป็นศาสนาแห่งสันติภาพ และใฝ่หาความสงบสุข เพราะตามหลักการนี้เท่าที่สอนให้ดำรงไว้ซึ่งสันติภาพกับทุกศาสนาในโลก โดยมีหลักคำสอนสำคัญ ๓ หมวด คือ

๑) หลักการศรัทธา สติปัญญาและสามัญสำนึก หมายถึง จักรวาลและมวลสรรพสิ่งทั้งหลายที่มีอยู่ มิได้อุบัติขึ้นมาด้วยตัวเอง เป็นที่แน่ชัดว่า สิ่งเหล่านี้ได้ถูกอุบัติขึ้นมาโดยพระผู้สร้าง ผู้ทรงสูงสุดเพียงพระองค์เดียว ที่ไม่แบ่งภาค หรือแบ่งแยกเป็นสิ่งใด ไม่ถูกบังเกิด ไม่ถูกกำเนิด และ

ไม่ให้กำเนิดบุตร ธิดาใดๆ ผู้ทรงสร้าง และบริหารสรรพสิ่งด้วยอำนาจและความรอบรู้ที่ไร้ขอบเขต ทรงกำหนดกฎเกณฑ์ที่โดยทั่วไปไม่มีการเปลี่ยนแปลงหรือไว้ทั่วทั้งจักรวาลหรือที่เข้าใจว่าเป็น “กฎธรรมชาติ” ทรงขับเคลื่อนจักรวาลด้วยระบบที่ละเอียดอ่อน มีเป้าหมาย ซึ่งไม่มีสรรพสิ่งใดถูกสร้างขึ้นมาอย่างไรสสาร ศาสนาได้เชิญชวนมนุษย์ไปสู่หลักการศรัทธา และความเชื่อมั่นที่สัตย์จริง พร้อมพยายามผลักดันมนุษย์ ให้หลุดพ้นจากความโง่เขลาเบาปัญญา ระบอบการกดขี่ การแบ่งชั้นวรรณะ และบังเกิดสันติสุขของมนุษยชาติโดยรวมในที่สุด

๒) หลักจริยธรรม สอนว่า ในการดำเนินชีวิตจงเลือกสรรเฉพาะสิ่งที่ดี อันเป็นที่ยอมรับของสังคม จงทำตนให้เป็นผู้ดำรงอยู่ในศีลธรรม พัฒนาตนเองไปสู่การมีบุคลิกภาพที่ดี เป็นคนที่รู้จักหน้าที่ ห่วงใย มีเมตตา มีความรัก ซื่อสัตย์ต่อผู้อื่น รู้จักปกป้องสิทธิของตน ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น เป็นผู้มีความเสียสละไม่เห็นแก่ตัว และหมั่นใฝ่หาความรู้ ทั้งหมดที่กล่าวมานี้เป็นคุณสมบัติของผู้มีจริยธรรม ซึ่งความสมบูรณ์ทั้งหมดอยู่ที่ความยุติธรรม

๓) หลักการปฏิบัติ ในการปฏิบัติพิธีกรรมทางศาสนาของ ศาสนาอิสลาม จะปฏิบัติในสถานที่ที่เรียกว่า “มัสยิด” หรือ “สุเหร่า” ชาวมุสลิมจะต้องปฏิบัติศาสนกิจให้พร้อมทั้ง ๓ ทาง คือ กาย วาจา และใจ

ดังนั้นสรุปได้ว่า ทุกศาสนาแม้จะมีความมุ่งหมายเดียวกัน คือ สอนศาสนิกชนให้เป็นคนดี แต่ก็มีลักษณะเฉพาะแตกต่างกันในแต่ละศาสนา อันเป็นผลมาจากความเชื่อและค่านิยมทางศาสนาแตกต่างกัน นอกจากนี้การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขก็จะเกิดขึ้นอย่างไ้ได้ง่ายหากว่าศาสนิกชนในทุกศาสนายึดหลักปฏิบัติต่อกัน ดังเช่น อย่าพยายามเปลี่ยนศาสนิกชนศาสนาอื่นมาทาบถือศาสนาของตน อย่าเปรียบเทียบว่าศาสนาใดดีกว่ากัน ต้องมีความจริงใจต่อกัน ต้องมีความจริงใจต่อกัน และอย่ายึดความเห็นของตนเป็นใหญ่ เมื่อศาสนิกชนเข้าใจมูลเหตุและแก่นแท้ของศาสนาทุกศาสนาแล้ว มีการยึดหลักปฏิบัติต่อกันอย่างเคร่งครัดก็จะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันของศาสนิกชนของศาสนาต่างๆ อย่างสันติสุข

๒) แนวทางการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข คือ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม หมายถึงการที่มนุษย์มาอยู่ร่วมกันเป็นสังคมสามารถปฏิบัติตามกฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกันในรูปแบบของกฎระเบียบหรือกฎหมายและมีคุณธรรมจริยธรรมในการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคมเช่นการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมืองการปกครองของรัฐซึ่งกันและกันไม่แสดงกิริยาและวาจาดูหมิ่นผู้อื่นและการปฏิบัติตามคุณธรรมของการอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาที่ตนเองนับถือจะทำให้ประชาชนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยคณะผู้วิจัยได้นำแนวคิดสังคมพหุวัฒนธรรมประยุกต์ใช้ พบว่าแนวทางการส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม) ในพื้นที่ภาคใต้ และภาคกลาง นั้นประกอบไปด้วย การปฏิบัติที่ดีต่อกัน เนื่องจากชุมชนทั้ง ๒ แห่งนี้ประกอบด้วยประชาชนที่นับถือศาสนาต่างกัน ๓ กลุ่ม

คือ ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม แม้จะมีความแตกต่างกันทางศาสนาและวัฒนธรรม แต่ก็อยู่ในพื้นฐานที่มีการปฏิบัติที่ดีต่อกัน ได้แก่ ๑) การให้ความรัก และความผูกพันที่มีต่อกัน ๒) การเคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน ๓) การให้ความเมตตา ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ๔) การสร้างความสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือกัน และมีการทำกิจกรรมร่วมกัน

๓) การส่งเสริมกิจกรรมตามหลักคำสอนทางศาสนา เพื่อให้ชุมชนที่มีความแตกต่างในการนับถือศาสนาอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข โดยมีการส่งเสริมบูรณาการให้เข้าใจวิถีการดำเนินชีวิตแบบพหุวัฒนธรรม การกิจกรรมที่ใช้หลักคำสอนทางศาสนาถ่ายทอดวิธีการปลูกจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกันผ่านกลุ่มเยาวชน ศรัทธาในหลักคำสอนตามแต่ละศาสนา เห็นคุณค่ามรดกวัฒนธรรมของชุมชน นำไปสู่การเสริมสร้างปลูกจิตสำนึก ส่งผ่านสู่เยาวชนอย่างยั่งยืน เช่น การจัดกิจกรรมเป็นมัคคุเทศก์แนะนำสถานที่ท่องเที่ยว วิธีการดำเนินชีวิตของชุมชน ในการเผยแพร่จุดดีของชุมชนผ่านสื่อสร้างสรรค์สันติสุข ส่งเสริมให้ชุมชนเห็นความสำคัญของสถานที่ ๆ เป็นมรดกวัฒนธรรมอันมีคุณค่าของชุมชน ส่งเสริมกิจกรรมสร้างสรรค์สื่อคลิปวิดีโอ เพื่อส่งเสริมเยาวชนเล่าเรื่องราวด้านพหุวัฒนธรรม นำเสนอจุดดีชุมชน เน้นศาสนสัมพันธ์ คุณธรรมตามหลักคำสอนของศาสนา วัฒนธรรมชุมชน การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

แนวทางการส่งเสริมการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนศาสนา (พุทธ อิสลาม คริสต์) คือ การนำคุณลักษณะหมู่บ้านต้นแบบสันติสุข ได้แก่ ๑) การการยึดหลักคำสอนทางศาสนา คือการอยู่ร่วมกันโดยปฏิบัติตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ จะทำให้ประชาชนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ๒) มีแนวทางการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขอยู่ในพื้นฐานที่มีการปฏิบัติที่ดีต่อกัน ได้แก่ (๑) การให้ความรัก (๒) การเคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน (๓) การให้ความเมตตา ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน (๔) การสร้างความสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือกัน และมีการทำกิจกรรมร่วมกัน และ ๓) การส่งเสริมกิจกรรมตามหลักคำสอนทางศาสนา บูรณาการให้เข้าใจวิถีการดำเนินชีวิตแบบพหุวัฒนธรรม การกิจกรรมที่ใช้หลักคำสอนทางศาสนาถ่ายทอดวิธีการปลูกจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกันผ่านกลุ่มเยาวชน โดยผู้ใหญ่ร่วมถ่ายทอดจิตสำนึกการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เห็นคุณค่ามรดกวัฒนธรรมของชุมชน การส่งเสริมและปลูกฝังความรักและการอยู่ร่วมกันในชุมชน การส่งเสริมและปลูกฝังการเห็นคุณค่ามรดกวัฒนธรรมของชุมชน การส่งเสริม และปลูกฝังความเป็นผู้นำ กล้าพูด กล้าแสดงออก ให้เยาวชน เข้าใจ วิถีการดำเนินชีวิตแบบพหุวัฒนธรรม ศรัทธา คุณธรรมตามหลักคำสอนของศาสนา เห็นคุณค่า มรดกวัฒนธรรมของชุมชน และสร้างความยั่งยืน ในการรักษาการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ส่งผ่านให้เยาวชนได้อยู่ร่วมกันด้วยสันติสุขอย่างยั่งยืน

๑. ถอดบทเรียนพื้นที่ภาคกลาง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา - ตำบลสำเภาล่ม อำเภอพระนครศรีอยุธยา

การคัดเลือกหมู่บ้านต้นแบบที่จะมาศึกษาวิจัยเรื่องนี้ ส่วนภาคกลางผู้วิจัยเลือกได้เลือก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เนื่องจากจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจะมีมรดกวัฒนธรรมอันยาวนาน ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา โดยทีมวิจัยลงพื้นที่เพื่อดูว่าชุมชนไหนที่เหมาะสม โดยมีเกณฑ์การคัดเลือก ดังนี้

๑) เป็นสังคมพหุวัฒนธรรม ๓ ศาสนา มีชาวมุสลิม ชาวพุทธ ชาวคริสต์ ที่อาศัยอยู่ร่วมกัน ยาวนานมีการแลกเปลี่ยนกัน มีการแบ่งปันกันในกลุ่ม อยู่ร่วมไม่มีการขัดแย้งกันในกลุ่ม เราไปมาหาสู่กันได้

๒) มีมรดกทางวัฒนธรรม เช่น วัด โบสถ์คริสต์ และมัสยิด

๓) คนในพื้นที่ให้ความสนใจ และยินดีเข้าร่วมกิจกรรม

ซึ่งจากการสำรวจพื้นที่ ผู้วิจัยพิจารณาเลือก พื้นที่ตำบลสำเภาล่ม เนื่องจากชุมชนนี้มีวัด โบสถ์คริสต์ และมัสยิดที่มีชื่อเสียงสำคัญ คือทางกายภาพมีความพร้อมมีโบราณสถานที่สนใจแล้วก็อยู่ติดริมน้ำ เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงสำคัญ แล้วก็อยู่ติดริมแม่น้ำ มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน ชุมชนมีความเอื้ออาทร สนใจในโครงการวิจัย และยินดีเข้าร่วมด้วย เช่น กลุ่มองค์การบริหารส่วนตำบลสำเภาล่ม คนในพื้นที่ประชาชนในพื้นที่ ตัวแทนผู้นำทางศาสนา ตัวแทนเยาวชนการศึกษาอาจเป็นตัวอย่างประกอบอย่างหนึ่งที่เรายากนำเสนอหมู่บ้านที่เราจะเป็นต้นแบบการอยู่ร่วมกัน แล้วเรามาตั้งคำถามว่าเราจะมีอะไรในการอยู่ร่วมส่งเสริมอย่างไรให้สืบทอดเอกลักษณ์ หรือ ประเพณี หรือ พหุวัฒนธรรมของการอยู่ร่วมกันให้ออกมาสู่สังคมได้

กิจกรรมการลงพื้นที่ตำบลสำเภาล่ม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

กิจกรรม	วันเดือนปี	สถานที่
๑) สำรวจพื้นที่ อบต.สำเภาล่ม	๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๓	๑) โรงเรียนวัดสำเภาล่ม ๒) อบต. สำเภาล่ม
๒) งานเสวนาแนวทางการส่งเสริมกิจกรรมชุมชนพหุวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม)	๖ สิงหาคม ๒๕๖๓	๙.๐๐-๑๓.๐๐ โรงแรมคาวาลิซ่า รีสอร์ท ห้องประชุมเอสเพรสโซ่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๔.๐๐-๑๗.๐๐ ลงพื้นที่เยี่ยมผู้นำชุมชน ๑) หมู่บ้านโปรตุเกส ๒) ชุมชนมัสยิดอิสลามวัฒนา ๓) ชุมชนชาวพุทธ
	๗ สิงหาคม ๒๕๖๓	๙.๐๐-๑๔.๐๐ ลงพื้นที่เยี่ยมสถานศึกษา ๑) โรงเรียนวัดสำเภาล่ม ๒) โรงเรียนพุทไธสวรรย์ ๓) โรงเรียนพรพินิตพิทยาคาร ๔) โรงเรียนยอแซฟอยุธยา
๓) กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนเล่าเรื่องราวด้านพหุวัฒนธรรม ในหัวข้อ “สำเภาล่มรำลึก ชุมชนพหุวัฒนธรรมสันติสุข”	๑๖ กันยายน ๒๕๖๓	ศูนย์การเรียนรู้ โรงเรียนพุทไธสวรรย์

ตารางที่ ๔.๑ ตารางกิจกรรมการลงพื้นที่ภาคกลาง

ข้อมูลการลงพื้นที่ชุมชน สถาบันการศึกษา และรองนายก อบต.ลำเภอล่ม

คณะผู้วิจัยได้พูดคุยกับคุณครูในโรงเรียนพบว่า โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในบริเวณวัดลำเภอล่ม มีนักเรียนที่นับถือศาสนาต่างกัน เรียนอยู่ร่วมกัน แต่อาจแยกย้ายในการทำกิจกรรมทางศาสนาตามแต่ละกลุ่ม แต่นักเรียนก็มีความรักใคร่สามัคคี โรงเรียนดูแลเด็ก ๆ ทุกคน ส่งเสริมทุกด้าน

ภาพที่ ๔.๑ ภาพโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในบริเวณวัดลำเภอล่ม

สำหรับ อบต.ลำเภอล่ม ได้เล็งถึงวิถีการดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในชุมชน สิ่งที่ทำให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข คือความเกื้อกูล แบ่งปัน ในงานบุญต่าง ๆ ของแต่ละศาสนา ก็จะไปร่วมงานประเพณีเท่าที่ทำได้ โดยไม่ร่วมพิธีกรรม เช่น งานศพ ชาวมุสลิมจะช่วยเหลือทำบุญ โดยให้คนเป็น ไม่ได้ให้ผู้เสียชีวิต ที่ชุมชนลำเภอล่มได้ชื่อว่าเป็นพหุวัฒนธรรม ๓ ศาสนา เนื่องจากการรวมกลุ่มของคนในชุมชน เป็นเพื่อนเรียนหนังสือด้วยกันมาตั้งแต่อดีต ทำให้มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

แต่เนื่องจากในปัจจุบัน เด็กบางส่วนในชุมชน อาจเข้าไปเรียนในตัวเมืองหรือที่อื่น ความสัมพันธ์ของเด็กก็อาจจะไม่ได้เหมือนรุ่นเก่า ทาง อบต.ลำเภอล่มก็อยากจะส่งเสริมให้เยาวชนได้ทำกิจกรรมร่วมกันในชุมชน การฝึกเด็กให้เป็นมัคคุเทศก์ แนะนำแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่น่าสนใจ

งานเสวนาแนวทางการส่งเสริมกิจกรรมชุมชนพหุวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม)

ขั้นตอนการเตรียมงาน

ทีมวิจัยประสานงานกับ อบต. ลำเภอล่ม ประสานงานโดย นายเจนโชค สุวนิธิ รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลลำเภอล่ม ในการติดต่อวัฒนธรรมจังหวัด ผู้นำชุมชน ผู้นำทางศาสนา ประชาชนในพื้นที่ และเยาวชน

ขอเชิญร่วมฟังการเสวนาและเรียนรู้ร่วมกันระดับชุมชน

แนวทางการส่งเสริมกิจกรรมชุมชน
พุทธวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบ
สันติสุขตามหลักคำสอนศาสนา
พุทธ คริสต์ อิสลาม

วันพฤหัสบดี 6 สิงหาคม 2563 เวลา 10.00-12.00 น.
 ณ โรงแรม คลาวลี คลาซ่า รีสอร์ท ห้องประชุมเอสเพรสโซ่
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผู้ร่วมเสวนา

ผู้นำศาสนาในพื้นที่ 3 ศาสนา
 อบต. ตำบล
 ด้านงานสำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดฯ
 สถาบันการศึกษา
 ประชาชน และเยาวชนในพื้นที่

ผศ.ดร.กมลดา อารักษ์พิณ
 อดีตนายก อบต. ตำบล
 อดีตนายก อบต. ตำบล
 อดีตนายก อบต. ตำบล

รศ.ดร.อานนท์ บัณฑิต
 ผู้อำนวยการสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผศ.ดร.รัชชพงศ์ วัฒนประสิทธิ์
 ผู้อำนวยการสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผู้ดำเนินรายการ
 นายวิเศษ สังเกตจินดา
 ผู้อำนวยการสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด

แนวทางการส่งเสริมกิจกรรมชุมชน
พุทธวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบ
สันติสุขตามหลักคำสอนศาสนา
พุทธ คริสต์ อิสลาม

ณ โรงแรม คลาวลี คลาซ่า รีสอร์ท ห้องประชุมเอสเพรสโซ่
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

กำหนดการ
6 - 7 สิงหาคม 2563

วันพฤหัสบดี 6 สิงหาคม 2563

ลงทะเบียนร่วมงานเสวนา	9.30 - 10.00
การเสวนาและเรียนรู้ร่วมกันระดับชุมชน	10.00 - 12.00
มอบของที่ระลึกและร่วมถ่ายภาพหมู่	12.00 - 12.15
ร่วมรับประทานอาหารกลางวัน	12.15 - 13.00
ลงพื้นที่ตำบลลำไทรล้อม เยี่ยมชุมชนภาพรวม สัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและประชาชนในชุมชน	14.00 - 16.30

วันศุกร์ที่ 7 สิงหาคม 2563

เยี่ยมชมสถานศึกษาและแจกเอกสารสื่อประชาสัมพันธ์	9.00 - 12.00
ประชุมคณะผู้วิจัย	14.00 - 15.00
สรุปงานเสวนาและการลงพื้นที่	15.30

เดินทางกลับโดยสวัสดิภาพ

ภาพที่ ๔.๒ สื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์ แนวทางการส่งเสริมกิจกรรมชุมชนพุทธวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนศาสนา พุทธ คริสต์ อิสลาม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

กระบวนการเสวนา

เริ่มต้นด้วยการสร้างความคุ้นเคยระหว่างคนในชุมชนและคณะผู้วิจัย การสานเสวนาเริ่มด้วยการแนะนำตัวของคณะผู้วิจัย และผู้เข้าเสวนา โดยมีผู้นำศาสนาอิสลาม อิหม่ามจักรกฤษ เส้นขาว คุณพ่อ ยอแซฟ ทวีศักดิ์ กิจเจริญ ผู้นำศาสนาคริสต์ และ นายชาญชัย ถาริพันธ์ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลลำไทรล้อม, ร.ต.อ. ประสงค์ศักดิ์ จันทาวุฒิ รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลลำไทรล้อม, นายเจนโชค สุวนิธิ รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลลำไทรล้อม, นายพนิต พงษ์แสนสุข ที่ปรึกษานายกองค์การบริหารส่วนตำบลลำไทรล้อม, ผศ.ดร.วิชชุกร นาคธน ที่ปรึกษานายกองค์การบริหารส่วนตำบลลำไทรล้อม, ดร.เฟื่องวิทย์ ชุตินันท์ ที่ปรึกษานายกองค์การบริหารส่วนตำบลลำไทรล้อม, ผศ.ดร.อภิชาติ พานสุวรรณ ที่ปรึกษานายกองค์การบริหารส่วนตำบลลำไทรล้อม, นางมาลัย เลิศฤทธิ์ ตำแหน่งรองปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลลำไทรล้อม, นางวรุณี ทรัพย์เย็น นักวิชาการศึกษา, นางสาวร่ำห์ วิเศษศักดิ์ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลลำไทรล้อม เข้าร่วมเสวนาในครั้งนี้ มีนายวันพระ สืบสกุลจินดา ผู้ดำเนินรายการ โดยทุกฝ่ายนำเสนอแนวคิดผ่านวิธีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนที่มีมายาวนาน แบ่งปันความภาคภูมิใจของการอยู่ร่วมกันในความต่างของศาสนา แต่มีความสามัคคี รักใคร่ปรองดอง ช่วยเหลือ แบ่งปันกัน และเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาเท่าที่สามารถทำได้ และมีความคาดหวังว่าสิ่งที่ตั้งถาม สิ่งที่เป็นพลัง จะสืบทอดต่อไปยังเยาวชนในชุมชนให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและเกื้อกูลกันต่อไป

ภาพที่ ๔.๓ ภาพงานเสวนาแนวทางการส่งเสริมกิจกรรมชุมชนพหุวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนศาสนา พุทธ คริสต์ อิสลาม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ประเด็นการเสวนา

- ๑) คิดว่าจุดเด่นของชุมชนคืออะไร (สถานที่ เรื่องราว สินค้า วัฒนธรรม ผู้คน ฯลฯ)
- ๒) อยากเห็นชุมชนเป็นอย่างไรในอนาคต และเป็นสิ่งดีกับทุกคนอย่างไร (ภาพฝันใน ๑ ปี และระยะยาว)
- ๓) สิ่งที่ทำให้แต่ละคนเห็นว่าดี และที่ยังต้องพัฒนาในชุมชน
- ๔) คิดว่าอุปสรรคที่จะทำให้ชุมชนไม่เป็นอย่างที่คาดหวังคืออะไร เพราะเหตุใด
- ๕) ต้องการความช่วยเหลือจากหน่วยงานใด อย่างไรบ้าง
- ๖) ปัจจุบันมีโครงการอะไรที่ได้ทำอยู่บ้างแล้วในชุมชน เห็นควรนำมาต่อยอดอย่างไรได้บ้างหรือไม่ต้องการให้ทีมงานช่วยประสานงานหรือสนับสนุนอย่างไรบ้าง

หลักคุณธรรมในการอยู่ร่วมกันในชุมชนที่ทำให้เกิดสันติสุข พบว่า หลักการศาสนา คือ แบ่งปัน อิสลาม พุทธ คือ ไม่เบียดเบียน คริสต์ คือ เมตตา ส่วนการทำงานส่งเสริมกิจกรรมของชุมชนที่ผ่านมาเป็นการทำกิจกรรมประเพณี พบว่า เศรษฐกิจชุมชน อยากได้เด็กต่างศาสนา เพื่อเผยแพร่จุดดีของชุมชน (เคยทำ) ในงานเสวนา มีการสะท้อนความคิด แลกเปลี่ยนประสบการณ์ แสดงความรู้สึกเกี่ยวกับแนวคิดการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ระดมความคิดว่าจะสามารถทำอะไรได้บ้างเพื่อให้เกิดการพัฒนาเยาวชนให้คงอนุรักษ์การอยู่ร่วมกันแบบพหุวัฒนธรรม แนวทางการส่งเสริมกิจกรรมชุมชนพหุวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม)

ตำบลลำเภอลุ่มนับเป็นชุมชนที่รวมทั้ง ๓ ศาสนาอยู่ร่วมกัน มาแต่โบราณ โดยไม่มีข้อขัดแย้งในเรื่องของศาสนาในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน จึงได้หยิบยกให้เป็นชุมชนต้นแบบ เพื่อเผยแพร่จุดดีของชุมชน ถ่ายทอดจริยธรรม คุณธรรมที่ดีงาม ปลุกจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกันเพื่อสร้างสันติสุข เพื่อการพัฒนาชุมชนอื่น ให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันได้โดยไม่ได้แบ่งแยกศาสนา ยึดหลักคำสอนของหลักศาสนา คือ แบ่งปัน อิสลาม พุทธ คือไม่เบียดเบียน คริสต์ คือเมตตา

“ความสมานฉันท์ในพื้นที่ เป็นประเด็นสำคัญของจุดเริ่มต้นในการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน การสร้างความสามัคคีในชุมชนตำบลลำเภอลุ่มซึ่งมีประชาชนนับถือศาสนาทั้ง ๓ ศาสนาสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข ที่มีมานานแต่เก่าก่อนให้สามารถต่อยอดได้อย่างยั่งยืน ส่วนวิธีการในการเสวนาครั้งนี้ก็ได้มีวิธีการในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และ พบปะกับชุมชน โดยเฉพาะผู้นำชุมชนนั้นมีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนการทำงานเพื่อสร้างความสมานสามัคคีในชุมชนให้ยั่งยืนต่อไป”^๑

ภาพที่ ๔.๔ ภาพสรุปการเสวนา

การส่งเสริมกิจกรรมสร้างสรรค์ในการอยู่ร่วมกันของความแตกต่างทางความเชื่อของศาสนา ผ่านกิจกรรมประเพณี และกระบวนการของหมู่บ้าน ตลอดจนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งในทุกด้าน เกิดชุมชนสันติสุข (Peace Community) ในพื้นที่

^๑ สัมภาษณ์ ผศ.ดร.วิชชุกร นาครน, ที่ปรึกษานายกองค์การบริหารส่วนตำบลลำเภอลุ่ม, เมื่อวันที่ ๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๓.

ของตนเอง โดยมีเครือข่ายภาครัฐ เอกชน และภาคประชาสังคม บนพื้นฐานหลักคุณธรรมในการอยู่ร่วมกันในชุมชนที่ทำให้เกิดสันติสุข

การทำงานส่งเสริมกิจกรรมของชุมชนระหว่างต่างศาสนาเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยสร้างสรรค์ให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาชุมชนยั่งยืน ต้องเผยแพร่จุดดีของชุมชน ผ่านกลุ่มเยาวชน เป็นการถ่ายทอดจริยธรรมคุณธรรมที่งดงามและปลูกจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกันเพื่อสร้างสันติสุขอย่างยั่งยืนตามหลักคำสอนของศาสนาสืบต่อไปให้รุ่นต่อไปได้

หลักการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์

सानเสวนา พุทธ-คริสต์-อิสลาม

สม = เสมอกัน

ฉันทะ = พอใจ

สมานฉันท์ = พอใจร่วมกัน

หลักธรรมที่จะทำให้อยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม

๑. เรียนรู้หลักการของศาสนาตนเองให้ถูกต้อง ถ่องแท้ ถ้าชาวพุทธยึดหลักการสามอุดมการณ์สี่ วัตรการหก (โอวาทปาฏิโมกข์)

๒. ปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนาของตนเองอย่างเคร่งครัด จริงจัง เป็นศาสนิกชนของแต่ละศาสนาอย่างแท้จริง (เคร่งศาสนา แต่อย่าคลั่งศาสนา)

๓. เรียนรู้หลักคำสอนและวิถีชีวิตของคนต่างวัฒนธรรม เพื่อความเข้าใจ และปรับตัวเข้าหากันได้อย่างถูกต้อง

๔. แสวงจุดร่วม สงวนจุดต่าง

๕. เอาใจเขา มาใส่ใจเรา (อดทน อดปม อดเกร ฟังทำตนเป็นเครื่องเปรียบ) และขอทุกคนทุกวัฒนธรรม ทุกความเชื่อ ให้อยู่ร่วมกันเหมือนน้ำ คือ

๑. บริสุทธ์ รวมตัวกัน ไม่แตกแยกกันด้วยความรัก (เมตตา)

๒. สร้างความชื่นฉ่ำ อำนวยประโยชน์ให้คนอื่น (กรุณา)

๓. ซึมซาบ แผ่ซ่าน ให้คนอื่นได้รับความสุขความสบายใจ (มุทิตา)

๔. เทียงตรง เทียงธรรม ยุติธรรม ไม่ลำเอียง (อุเบกขา)

และอยู่ที่ไหน สังคมใด ให้ปรับตัว เสียสละไม่เห็นแก่ตัว เหมือนกับน้ำ แล้วความสมานฉันท์จะเกิดขึ้นในสังคมนั้นอย่างแน่นอน

ผลของกิจกรรม

การตอบรับจากการเสวนาถือเป็นสิ่งที่ดีในการสร้างแนวทางให้กับชุมชน มีการสร้างเครือข่าย และต้องการให้ความร่วมมือซึ่งกันและกัน ผู้เข้าร่วมมีทัศนคติที่ดีและพร้อมที่จะเป็นหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนทางศาสนา โดยมุ่งเน้นที่จะพัฒนาและส่งเสริมเยาวชนผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เยาวชนมีความเป็นผู้นำ และสืบสานมรดกทางวัฒนธรรม การอยู่ร่วมกันในชุมชนพหุวัฒนธรรม

ผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม

๑) การสร้างกลุ่ม Line เพื่อประสานความสัมพันธ์ ชื่อว่า “หมู่บ้านสันติสุขต้นแบบ ต. ลำเภาล่ม” เพื่อสื่อสารกันภายในกลุ่ม

๒) อบต. ลำเภาล่ม จะดำเนินการจัดทำโครงการ “หมู่บ้านสันติสุข” โดยยึดหลักคำสอนของศาสนาไปยั้ง ๑๑ หมู่บ้าน จะเห็นได้ว่าชุมชนพร้อมจะเปลี่ยนแปลงตามประเด็นหลังงานเสวนา

ข่าวสาร
องค์การบริหารส่วนตำบลลำเภาล่ม
ต.ลำเภาล่ม อ.พระนครศรีอยุธยา

โทรศัพท์ / แฟกซ์ : ๐-๓๔๗๐-๐๒๑๖

**เสวนาการส่งเสริมกิจกรรมชุมชนพหุวัฒนธรรม
เพื่อพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามคำสอน
ศาสนา พุทธ คริสต์ อิสลาม**

วันที่ 6 ส.ค.2563 เวลา 10.00 น.โดย นายชาญชัย ธาริพันธ์ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลลำเภาล่มเป็นประธาน พร้อม ร.ต.อ. ประสงค์ศักดิ์ จันทาวุฒิ รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลลำเภาล่ม นางซาร่าห์ วิเศษศักดิ์ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลลำเภาล่ม พร้อมเจ้าหน้าที่เข้าประชุมเสวนากลุ่มย่อยในหัวข้อแนวทางการส่งเสริมกิจกรรมชุมชนพหุวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม) โดยสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นำโดย ผศ.ดร.กมลลดาศ ภูวนาธิพงศ์ และคณะผู้ร่วมบรรยาย ณ โรงแรม คาวาลิ คาซ่า รีสอร์ท ห้องประชุมเอสเพรสโซ ต.บ้านเกาะ อ.อยุธยา จ.อยุธยา

เพื่อสืบสานประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามของชุมชน
พัฒนาการส่งเสริมกิจกรรมชุมชนพหุวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนศาสนา พุทธ คริสต์ อิสลาม

วันที่ 6 สิงหาคม 2563 เวลา 10.00-12.00 น.
ณ ห้องประชุม ๓๐๓ อาคาร ๓๐๓ ชั้น ๓ อาคารเรียนรวม
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

ผู้ดำเนินรายการ
ผู้ดำเนินรายการ : ร.ต.อ. ประสงค์ศักดิ์ จันทาวุฒิ
ผู้ดำเนินรายการ : นางซาร่าห์ วิเศษศักดิ์
ผู้ดำเนินรายการ : นายชาญชัย ธาริพันธ์

ผู้ร่วมเสวนา
ผศ.ดร.กมลลดาศ ภูวนาธิพงศ์
ผศ.ดร.กมลลดาศ ภูวนาธิพงศ์
ผศ.ดร.กมลลดาศ ภูวนาธิพงศ์

ผู้ดำเนินรายการ
ผู้ดำเนินรายการ : ร.ต.อ. ประสงค์ศักดิ์ จันทาวุฒิ
ผู้ดำเนินรายการ : นางซาร่าห์ วิเศษศักดิ์
ผู้ดำเนินรายการ : นายชาญชัย ธาริพันธ์

ภาพที่ ๔.๕ ข่าวสารจากองค์การบริหารส่วนตำบลลำเภาล่ม

นอกจากกิจกรรมงานเสวนาแล้ว ทีมผู้วิจัยลงพื้นที่เพื่อเยี่ยมโรงเรียนในพื้นที่ อบต.ลำเภาล่ม เพื่อแจกแอลกอฮอล์ และขนมให้กับเด็ก ๆ และเยี่ยมบ้านประชาชนชาวบ้าน

ภาพที่ ๔.๖ ภาพการเยี่ยมโรงเรียนและปราชญ์ชาวบ้านหลังบ้านโปรตุเกส

งานกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนเล่าเรื่องราวด้านพุทธวัฒนธรรม ในหัวข้อ “สำเภาล่อมรำลึกชุมชนพุทธวัฒนธรรมสันติสุข”

คณะวิจัย ได้ประสานกับทางโรงเรียนพุทไธสวรรย์ เพื่อจัดกิจกรรมส่งเสริมกลุ่มเยาวชนที่นับถือศาสนาพุทธ คริสต์ และอิสลาม อายุระหว่าง ๑๒-๑๕ ปี ไม่จำกัดเพศ กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนพุทไธสวรรย์ เป็นโครงการสื่อสารสร้างสรรค์เล่าเรื่องราวด้านพุทธวัฒนธรรม “สำเภาล่อมรำลึก ชุมชนพุทธวัฒนธรรมสันติสุข” โดยมีเพื่อปลูกจิตสำนึกคุณธรรมในการอยู่ร่วมกันในชุมชน และส่งเสริมกิจกรรมให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการเผยแพร่จุดดีของชุมชนผ่านสื่อสร้างสรรค์ เพื่อเป็นการต่อยอดจากงานเสวนาให้เป็นเชิงประจักษ์ ส่งเสริมให้ชุมชนเห็นความสำคัญของสถานที่ ๆ เป็นมรดกวัฒนธรรมอันมีคุณค่าของชุมชน

ภาพที่ ๔.๗ ภาพป้ายประชาสัมพันธ์ส่งผลงานสร้างสรรค์

หลักการและเหตุผล

ในการดำรงชีวิตจึงมีเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจเพื่อยึดถือเป็นหลักดำเนินชีวิต ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ถิ่นที่อยู่ จึงเกิดเป็นศาสนาและลัทธิต่าง ๆ โลกใบนี้ของเราจึงมีกันอยู่หลากหลายศาสนา ซึ่งโดยแก่นหลักแล้วทุกศาสนามีคำสอนที่คล้องกันคือการสอนให้ทุกคนเป็นคนดี ความสงบสุขร่มเย็นเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนในสังคมปรารถนา มนุษย์ไม่สามารถอยู่ลำพังเฉพาะตน ต้องอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มสังคม มีความสัมพันธ์ต่อกัน การที่มนุษย์จะอยู่ร่วมกันได้ต้องมีหลักศาสนาซึ่งเป็นศูนย์กลาง เป็นหลักความเชื่อที่แน่นและลึกซึ้งที่สุด ศาสนาช่วยสร้างมนุษย์ให้มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน อยู่บนพื้นฐานของการประพฤติดี เป็นรากฐานของความปรองดองสามัคคี และสร้างความสงบสุขให้กับชุมชน การปฏิบัติตามหลักคำสอนทางศาสนาที่ตนนับถือ จะทำให้เกิดความปรองดองสมานฉันท์ และอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

การพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนทางศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม) จึงเป็นพื้นที่ที่สังคมทุกพื้นที่ต่างก็แสวงหาในศตวรรษที่ ๒๑ กล่าวคือ ชุมชนที่สังคมในยุคปัจจุบันและในสังคมอนาคตต่างก็พึงปรารถนา มีการอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน หมู่บ้าน ที่มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้ และมีความสามัคคีในชุมชนแม้ว่าจะมีพื้นฐานความเชื่อทางศาสนา วัฒนธรรมที่แตกต่างกันสามารถก้าวข้ามผ่านความขัดแย้งด้วยการใช้สันติวิธีในการแก้ปัญหา มีการส่งเสริมกิจกรรมสร้างสรรค์ในการอยู่ร่วมกันของความแตกต่างทางความเชื่อของศาสนา ผ่านกิจกรรมประเพณี และกระบวนการของหมู่บ้าน ตลอดจนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเพื่อพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งในทุกด้าน เกิดชุมชนสันติสุข (Peace Community) ในพื้นที่ของตนเอง โดยมีเครือข่ายภาครัฐ เอกชน และภาคประชาสังคม บนพื้นฐานหลักคุณธรรมในการอยู่ร่วมกันในชุมชนที่ทำให้เกิดสันติสุข

ดังนั้นทางคณะผู้วิจัยเล็งเห็นว่า การทำงานส่งเสริมกิจกรรมของชุมชนระหว่างต่างศาสนาเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยสร้างสรรค์ให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนา

ชุมชนยั่งยืน ต้องเผยแพร่จุดดีของชุมชน ผ่านกลุ่มเยาวชน เป็นการถ่ายทอดจริยธรรมคุณธรรมที่ดีงาม และปลูกจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกันเพื่อสร้างสันติสุขอย่างยั่งยืนตามหลักคำสอนของศาสนาสืบต่อไปให้รุ่นต่อไปได้

วัตถุประสงค์

เพื่อปลูกจิตสำนึกคุณธรรมในการอยู่ร่วมกันในชุมชน และส่งเสริมกิจกรรมให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการเผยแพร่จุดดีของชุมชนผ่านสื่อสร้างสรรค์

รายละเอียดโครงการ

๑. ประเภททุนสนับสนุน

รางวัลในการเข้าประกวด มี ๖ รางวัล แบ่งเป็น

รางวัลที่ ๑ ทุนการศึกษาจำนวน ๔,๐๐๐ บาท (สี่พันบาทถ้วน)

รางวัลที่ ๒ ทุนการศึกษาจำนวน ๓,๐๐๐ บาท (สามพันบาทถ้วน)

รางวัลที่ ๓ ทุนการศึกษาจำนวน ๒,๐๐๐ บาท (สองพันบาทถ้วน)

รางวัลชมเชย ๓ รางวัล ทุนการศึกษาจำนวน ๑,๐๐๐ บาท (หนึ่งพันบาทถ้วน)

๒. คุณสมบัติของผู้สมัคร

๒.๑ กลุ่มเยาวชนที่นับถือศาสนาพุทธ คริสต์ และอิสลาม อายุระหว่าง ๑๒-๑๕ ปี ไม่จำกัดเพศ โดยกำหนดให้มีจำนวนสมาชิกในกลุ่มอย่างน้อย ๓ คน แต่ไม่เกิน ๕ คน

๒.๒ กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนพุทธโศภนาราย

๓. กติกาการเข้าร่วมโครงการ

๓.๑ ผู้สมัครจะต้องจัดทำคลิปวิดีโอ โดยกำหนดให้จัดทำโครงงานด้านพุทธวัฒนธรรมในหัวข้อ "สำเภาลุ่มรำลึก ชุมชนพุทธวัฒนธรรมสันติสุข" เพื่อประกวดแข่งขันชิงทุนการศึกษา ซึ่งผู้สมัครจะต้องคัดเลือกแหล่งมรดกวัฒนธรรมในชุมชนสำเภาลุ่ม วิถีชีวิต วิถีวัฒนธรรม วิถีประเพณี (อาหารพื้นบ้าน) วัด โบสถ์คริสต์ มัสยิด) จำนวน ๒ แห่ง โดยไปศึกษาและนำเสนอจุดดีชุมชน เน้นศาสนสัมพันธ์ คุณธรรมตามหลักคำสอนของศาสนา วัฒนธรรมชุมชนในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

๓.๒ ผู้สมัครแข่งขันจะต้องดำเนินงานลงพื้นที่สำรวจและเก็บข้อมูลภาคสนามแหล่งมรดกวัฒนธรรมในชุมชนสำเภาลุ่มสันติสุขที่ได้กำหนดในโครงงาน และจะต้องจัดส่งผลงานดังนี้

๑) รายงานการศึกษาข้อมูลประวัติและเรื่องราวที่เกี่ยวข้อง จำนวน ๒ แห่ง เนื้อหาความยาวไม่เกิน A 4 จำนวน ๒ หน้า พร้อมแนบไฟล์ภาพถ่ายที่มีความคมชัด จำนวน ๖ ภาพต่อ ๑ สถานที่

๒) สร้างสรรค์สื่อคลิปวิดีโอ “สำเภาลุ่มรำลึก ชุมชนพุทธวัฒนธรรมสันติสุข” ความยาวไม่เกิน ๑๐ นาที บอกเล่าเรื่องราวในชุมชน ต้องมีเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ มุ่งส่งเสริมพุทธวัฒนธรรม การอยู่ร่วมกันในชุมชนอย่างสันติสุข โดยนำเสนอในรูปแบบคลิปวิดีโอ ความยาวไม่เกิน

๑๐ นาที โดยผลงานที่ส่งเข้าประกวด รูปภาพ ข้อความ เสียง วิดีทัศน์ คลิปวิดีโอ และส่วนอื่น ๆ ของผลงาน ต้องเป็นผลงานที่ผู้สมัครสร้างสรรค์ด้วยตนเอง มิได้ทำซ้ำ คัดลอก เลียนแบบ หรือดัดแปลงของผู้อื่นอันเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ หากมีบางส่วนมาประกอบ ต้องอ้างอิงตามหลักวิชาการ ทั้งนี้ คณะกรรมการขอสงวนสิทธิ์ในการนำผลงานที่ส่งเข้าประกวดมาเผยแพร่ผ่านสื่อสาธารณะของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยกรอบการพิจารณาให้คะแนนตามหัวข้อดังนี้

- ๑) ความคิดสร้างสรรค์
- ๒) เทคนิคการผลิต
- ๓) สารและความรู้
- ๔) ความสมบูรณ์ของผลงาน
- ๕) เนื้อหาสะท้อนวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของชุมชน
- ๖) ความน่าสนใจที่สื่อให้ผู้อื่นสนใจ
- ๗) ผลการตัดสินใจประกวดผลงานของคณะกรรมการฯ ถือเป็นข้อยุติ

๔. ผลงานการประกวด

ผู้สมัครจะต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จดังนี้

๔.๑ รายงานผลการศึกษา เนื้อหาความยาวไม่เกิน ๒ หน้า กระดาษ A๔ พร้อมแนบไฟล์ภาพถ่ายที่มีความคมชัด จำนวน ๔ ภาพต่อ ๑ สถานที่ รูปของไฟล์ได้มาตรฐาน JPEG หรือ PNG

๔.๒ คลิปวิดีโอ “สำเภาลุ่มรำลึก มรดกวัฒนธรรม” ความยาวไม่เกิน ๑๐ นาที โดยมีเนื้อหาแหล่งมรดกวัฒนธรรมชุมชนสำเภาลุ่มสันติสุข จำนวน ๒ แห่ง ตามที่เลือกไว้

๕. ระยะเวลาในการประกวด

๑๗ - ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๓	เปิดรับสมัครผู้เข้าร่วมกิจกรรม
๒๔ สิงหาคม ๒๕๖๓	คณะกรรมการพิจารณาคัดเลือก ๖ กลุ่ม
๒๔ สิงหาคม ๒๕๖๓	ประกาศผู้ได้เข้าร่วมกิจกรรม ๖ กลุ่ม
๒๕ สิงหาคม - ๑๑ กันยายน ๒๕๖๓	ระยะเวลาในการผลิตผลงานเข้าประกวด
๑๖ กันยายน ๒๕๖๓	ประกาศผลกิจกรรม
๑๓.๐๐ - ๑๓.๑๕ น.	ประธานในพิธีกล่าวเปิดงาน
๑๓.๑๕ - ๑๕.๑๕ น.	ผู้เข้าร่วมประกวดแต่ละกลุ่ม นำเสนอผลงาน รายงานผลการศึกษา คลิปวิดีโอ

ทีมผู้จัดจะสัมภาษณ์สิ่งที่ได้เรียนรู้จาก
การทำงานร่วมกัน กลุ่มละ ไม่เกิน ๒๐
นาที

๑๕.๑๕ – ๑๕.๓๐

ประกาศผลรางวัล/มอบเกียรติบัตร/ปิด
โครงการ

ผลของกิจกรรม

กลุ่มเยาวชนนักเรียนโรงเรียนพุทไธสวรรย์ ได้มีโอกาสเรียนรู้ ประวัติมรดกทางวัฒนธรรม
ในพื้นที่ของตนเอง ได้เรียนรู้การทำคลิปการตัดต่อ เพื่อทำสื่อสร้างสรรค์ และที่สำคัญกลุ่มเยาวชนได้
เรียนรู้การทำงานนอกพื้นที่ร่วมกัน การแบ่งงาน การลำดับความคิด การได้แสดงความคิดเห็น และ
การยอมรับความคิดเห็นของเพื่อนในกลุ่ม การเรียนรู้การนำเสนองาน

ผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม

ผลิตคลิปสื่อสร้างสรรค์จำนวน ๖ คลิป ได้แก่

กลุ่มที่ ๑ คลิปมัสยิด มะดีนะตุสซอลิฮาติ และสินค้าชุมชนที่มีชื่อเสียง คือการทำน้ำตาล

สด

กลุ่มที่ ๒ โบสถ์วัดนักบุญยอแซฟ และการทำข้าวหมกไก่

กลุ่มที่ ๓ วัดพุทไธสวรรย์ และมัสยิดอาลีอินนูรอน

กลุ่มที่ ๔ วัดพุทไธสวรรย์ และหมู่บ้านโปรตุเกส

กลุ่มที่ ๕ มัสยิดอิสลามวัฒนาและวัดนางกุย

กลุ่มที่ ๖ วัดบางกะจะ และการทำโรตีมะตะบะ

คลิปทั้ง ๖ ได้รับการเผยแพร่ทางเพจ ๓ วัย ๓ วิว

สำเภาลุ่มรำลึก กลุ่มที่ ๑

สำเภาลุ่มรำลึก กลุ่มที่ ๒

สำเภาลุ่มรำลึก กลุ่มที่ ๓

สำเภาลุ่มรำลึก กลุ่มที่ ๔

สำเภาลุ่มรำลึก กลุ่มที่ ๕

สำเภาลุ่มรำลึก กลุ่มที่ ๖

ภาพที่ ๔.๘ คิวอาร์โค้ด สื่อสร้างสรรค์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

นายไตรรัตน์ เอี่ยมพันธ์ ผู้อำนวยการสถานศึกษา กล่าวว่า โรงเรียนวัดพุทไธสวรรย์ก่อตั้งเมื่อวันที่ ๓ สิงหาคม ๒๔๗๔ ปัจจุบันโรงเรียนวัดพุทไธสวรรย์เปิดการสอนมาเป็นระยะเวลา ๘๙ ปี จัดการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับชั้นปฐมวัยจนถึงมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนวัดพุทไธสวรรย์นี้นักเรียนมีความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรมและศาสนา กล่าวคือ นักเรียนนับถือศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม แต่เราสามารถอยู่กันได้อย่างสมานฉันท์ไม่เคยมีเรื่องทะเลาะเบาะแว้งตามวีสัยทัศน์ของโรงเรียนที่ว่า "สร้างคนดี มีความรู้ อยู่อย่างพหุวัฒนธรรม คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม น้อมสนองพระราโชบาย" ทางโรงเรียนวัดพุทไธสวรรย์นั้น ขอขอบพระคุณคณะวิจัยโครงการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย องค์การบริหารส่วนตำบลสำเภาล้อม และผู้ใหญ่ใจดีทุกท่านที่ให้โอกาสทางโรงเรียนได้เข้าร่วมโครงการดี ๆ เช่นนี้ โครงการนี้นักเรียน คุณครู รวมถึงชุมชน ได้เกิดการเรียนรู้อย่างมากมาย นักเรียนสามารถที่จะเรียนรู้การถ่ายทำวิดีโอ การใช้เทคโนโลยีสามารถใช้แหล่งเรียนรู้ภายในชุมชน นักเรียนเรียนรู้พหุวัฒนธรรมสามารถมีทำงานกันเป็นทีม ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นทักษะที่มีความสำคัญในศตวรรษที่ ๒๑ คุณครูของทางโรงเรียนได้จัดการเรียนการสอนแบบใหม่ ได้เรียนรู้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น ผัก การบริหารจัดการ และฝึกให้นักเรียนมีการเรียนรู้นอกสถานที่ ส่วนชุมชนนั้นเกิดความภาคภูมิใจที่นักเรียนได้เข้าไปถ่ายทำ ทำให้เกิดการเรียนรู้จากรุ่นสู่รุ่น ทำให้คนในชุมชนเห็นว่าคนอื่นให้ความสำคัญกับตนเอง และบุคคลภายนอกได้รู้จักแหล่งเรียนรู้ภายในตำบลสำเภาร่มมากยิ่งขึ้น สุดท้ายนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าทางโรงเรียนวัดพุทไธสวรรย์จะได้มีโอกาสร่วมโครงการดีๆ แบบนี้กับคณะวิจัยอีก

๒. ถอดบทเรียนพื้นที่ภาคใต้ ชุมชนตลาดบ้านแขก จังหวัดนครศรีธรรมราช

ผู้วิจัยเลือกชุมชนระดับจังหวัด คือจังหวัดนครศรีธรรมราช เนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีเอกลักษณ์วัฒนธรรม อารยธรรมที่สืบทอดมายาวนาน ทีมวิจัยเลือกไปลงพื้นที่วิจัยซึ่งก็มีชุมชนบ้านตลาดแขก ที่เราสนใจเข้าไปศึกษาในครั้งนี้ ชุมชนบ้านตลาดแขก เนื่องจากชุมชนนี้มีความเอื้ออาทร มีการใช้ชีวิตร่วมกันอย่างสันติสุขร่วมกัน ช่วยเหลือแบ่งปัน

กิจกรรม	วันเดือนปี	สถานที่
๑) ลงพื้นที่สำรวจข้อมูลครอบครัวในโครงการวิจัย	๗ มิถุนายน ๒๕๖๓	ที่โบสถ์คริสต์จักรเบเลเฮม
๒) จัดเสวนาผู้นำชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้านพหุวัฒนธรรมของตัวแทนประชาชนในพื้นที่	๒ กรกฎาคม ๒๕๖๓	ที่โบสถ์คริสต์จักรเบเลเฮม
๓) เข้าพบผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช และผู้อำนวยการกองวัฒนธรรมจังหวัดฯ	๓ กรกฎาคม ๒๕๖๓	ศาลากลางจังหวัด
๔) สำรวจพื้นที่ ในเขตอำเภอเมืองจังหวัดนครศรีธรรมราช	๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓	ชุมชนบ้านตลาดแขก ชุมชนหลังวัดพระมหาธาตุ วรมหาวิหาร

กิจกรรม	วันเดือนปี	สถานที่
		ชุมชนบ้านโพธิ์เสด็จ ชุมชนสี่แยกบ่ออ่าง
๕) กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนเล่าเรื่องราวด้านพหุวัฒนธรรม ในหัวข้อ “นครบันทึก มรดกวัฒนธรรม ชุมชนบ้านตลาดแขก สันติสุข”	๑๙-๒๐ กันยายน ๒๕๖๓	อุทยานการเรียนรู้เมืองนครศรีธรรมราช (CLP)

ตารางที่ ๔.๒ ตารางกิจกรรมการลงพื้นที่ภาคใต้

คณะผู้วิจัยลงพื้นที่สำรวจข้อมูลครอบครัวชุมชนบ้านตลาดแขก และโบสถ์คริสต์จักรเบธเลเฮม เพื่อเก็บข้อมูลชุมชนและเชิญร่วมงานเสวนากลุ่มย่อยในวันที่ ๗ มิถุนายน ๒๕๖๓ จำนวน ๑๘ ครอบครัว จากการจัดประชุมกลุ่มย่อยผู้นำชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้านพหุวัฒนธรรมของตัวแทนชุมชนในพื้นที่พบประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

๑) ประเด็นการอยู่ร่วมกันในชุมชนแบบพหุวัฒนธรรม

ชุมชนบ้านตลาดแขก และโบสถ์คริสต์จักรเบธเลเฮมเป็นชุมชนที่นี้ไม่มีความขัดแย้งอะไรเลย แต่อยู่ร่วมกันโดยไม่มีการแบ่งแยกไปมาหาสู่ทำกิจกรรมร่วมกันในชุมชนได้ ศาสนาคริสต์ กับ อิสลาม ที่มีความคล้ายคลึงกันให้มีพระเจ้าองค์เดียวให้นักถึงพระเจ้าอย่างเดียวกันเหมือนของเรา ก็อัลเลาะห์ ในแนวขอคริสต์จักร ให้การทำงานร่วมกันเพื่อสันติภาพแห่งโลก เนื่องจากชุมชนสี่แยกตลาดแขก มี ๓ ศาสนาอยู่ร่วมกันมานาน จึงไม่มีความขัดแย้งใด ๆ เลย ชุมชนอยู่ร่วมกัน แบ่งปันกัน สามารถร่วมกิจกรรมของแต่ละศาสนาได้ โดยไม่ขัดแย้งกับหลักศาสนาของตน การอยู่ร่วมกัน มีครูที่นับถือศาสนาอิสลามสอนหนังสืออยู่ที่วัดมเหยงคณ์

๒) กิจกรรมที่ทำร่วมกันแล้วจะทำให้เกิดความต่อเนื่อง

กิจกรรมการทำค่ายเยาวชน ให้เด็กมาอยู่ร่วมกัน เพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมของแต่ละศาสนา ในช่วงงานเดือน ๑๐ เป็นงานสำคัญของคนนครเลยคิดว่าถ้าเกิดว่าเอาอนุชนทั้ง ๓ ศาสนามาร่วมกัน และก็ทำสร้างกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นมาและก็นำเสนอโชว์ผลงานผ่านงานเดือน ๑๐ บนเวทีคิดว่า เป็นงานใหญ่ของจังหวัดเลย และเขาก็มีเวทีของเยาวชน ฉะนั้นจะช่วยให้ ๓ ศาสนามาร่วมกันแล้วแสดงออกการอยู่ร่วมกันของสันติสุขสันติภาพ อีกประการหนึ่งกิจกรรมการปลูกป่าชายเลน ป่าชายเลนนี้เป็นกิจอาสาของ ๓ ศาสนาแต่ว่าการแสดงความสามารถที่แสดงที่สะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมของแต่ละศาสนาที่เด็กมาร่วมกัน และก็จัดเป็นโครงการให้เด็กคิดขึ้นมาเสนอประกวดกันแล้วเราก็ออกแบบโครงการเราและส่งไปที่โรงเรียนว่าที่ไหนอยากเข้าประกวดแต่ในทีมต้องมี ๓ ศาสนาแบบคอนเทส

การตั้งศูนย์ชุมชนสัมพันธ์ มาร่วมปลูกความดีเป็นกิจกรรมต่าง ๆ และก็ทำอย่างต่อเนื่อง มันก็หน้าจะดี จะเป็นกิจกรรมปลูกต้นไม้ด้วยกัน ปลูกเป็นป่าชายเลน ภายใต้กิจกรรมชื้อกลุ่มปลูกความดีร่วมกันต้นไม้ ป่าชายเลน อันนี้เป็นการอนุรักษ์ธรรมชาติ รวมถึงโครงการสมานฉันท์ปลูกฝังเยาวชนสร้างความสัมพันธ์ทำกิจกรรมร่วมกันทำนั่นทำนี่ร่วมกัน และก็มีการสร้างเครือข่ายด้วยกันใน

ชุมชน ให้เขาสร้างกรรมการขึ้นมาสามารถนัดแนะกันทำกิจกรรมด้วยกันได้ จัดเป็นคอนเทส แต่ว่าเงื่อนไขจะต้องมี ๓ ศาสนา มาชิงในรางวัลของเรา ในแต่ที่มจะต้องมาร่วมฝึกกับเราก่อนอบรมกับเราก่อนตามคอนเซ็ปต์ของเราก่อนวันหนึ่ง หลังจากนั้นให้เด็กไปซ่อมเองออกแบบตามโค้ดของตัวเองให้คุณครูเป็นโค้ดใครจะเป็นโค้ดทีมนี้เป็นที่ปรึกษาเราก็ส่งเสริมเด็กพัฒนาเด็กผ่านการทำให้ร่วมกันเด็กอาจเจอปัญหาการขัดแย้ง ให้เด็กเรียนรู้จะต้องทำอะไร อย่างไร

๓) สิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้นในชุมชน

สิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้นในชุมชน คืออยากให้เยาวชนได้สืบสานมรดกวัฒนธรรมต่อไป อยากให้เด็กยังคงอยู่ร่วมกันแบบพหุวัฒนธรรมสืบต่อไป เพราะปัจจุบันเยาวชน จะไปเรียนหนังสือที่กรุงเทพมหานคร หรือก็ติดเกม ไม่ให้ความสนใจ ในความสัมพันธ์ของคนในชุมชน

สรุปได้ว่า การสืบทอดการอยู่ร่วมกันสันติสุขต้นแบบให้ยั่งยืนนั้นจำเป็นต้องส่งผ่านไปให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ การทำกิจกรรมร่วมกันเป็นชุมชน ส่งเสริมให้เยาวชนมีบทบาทในร่วมคิด ปูทางจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม การสร้างเครือข่ายสานสัมพันธ์ ที่มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้ และมีความสามัคคีในชุมชน แม้ว่าจะมีพื้นฐานความเชื่อทางศาสนา วัฒนธรรมที่แตกต่างกันสามารถก้าวข้ามผ่านความขัดแย้งด้วยการใช้สันติวิธีในการแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนทำให้ชุมชนเกิดสันติภาพและสันติสุขเป็นแนวทางในการพัฒนาเพื่อเป็นรากฐานที่สำคัญนำไปสู่การสร้าง "สังคมแห่งสันติสุข" ในสังคมไทย

นโยบายผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช และผู้อำนวยการกองวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช

จากการเข้าพบนายศิริพัฒ พัฒกุล ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช และผู้อำนวยการกองวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อขอแนวทางการสืบสานความเป็นเอกลักษณ์ของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขแบบพหุวัฒนธรรม ๓ ศาสนา ได้ทราบถึงนโยบายว่า ผลผลิตที่ออกมาคือกิจกรรมที่แสดงให้เห็นความเป็นรูปธรรม ถึงความเป็นสันติสุข ที่แสดงออกทางวัฒนธรรม เป็นกิจกรรมที่วัดได้จริงควรต้องมีตัวชี้วัด ที่แสดงออกถึง ๑) ความไม่ขัดแย้ง ๒) ความรัก ต้องพยายามใช้ข้อมูลทางสถิติมาเป็นตัวชี้วัด เช่น การทะเลาะวิวาทลดลงอย่างมีนัยสำคัญ ความรักใคร่กลมเกลียว สิ่งที่เกิดขึ้นเป็นรูปธรรม มีหลักคิดที่แสดงจิตวิญญาณของชุมชนขึ้นมา นี่คือนโยบายที่ออกมา นอกเหนือจากกิจกรรมต่าง ๆ แต่ไม่ต้องวัดผลมากมาย เอาแค่ ข้อเสียลดลงอย่างไร ข้อดีเพิ่มขึ้นอย่างไร สำหรับการทำกิจกรรมสำหรับเยาวชน ควรเป็นกิจกรรมที่ใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยให้เกิดความน่าสนใจ เช่น การใช้แอปพลิเคชันมาใช้ส่งเสริมกิจกรรมเยาวชนเกิดจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกันแบบพหุวัฒนธรรมและมองว่า การที่นักวิจัยมาลงพื้นที่ จัดกลุ่ม เขียนผังชุมชนให้กับชาวบ้าน แค่นี้เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่ง แต่อาจไม่ได้สร้างความยั่งยืนให้กับชุมชน ไม่ได้ทิ้งไว้เป็นสมบัติของชุมชน แต่เป็นเพียงผลงานวิจัยเป็นสมบัติของมหาวิทยาลัย

นอกจากนี้ ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาโครงการความมั่นคงหรือสันติภาพในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราชได้แสดงความคิดเห็นว่า “ความไม่มั่นคง เกิดจากการกระทำของมนุษย์ เช่น มนุษย์ที่ขี้เกียจ ขี้โกง

ขึ้นมาในอบายมุข มันเป็นปัญหาที่ทำให้สังคมสั่นคลอน มีความรู้สึกไม่ปลอดภัย น่ากลัว มีความรู้สึกว้า ล้าปาก ความล้าปากคือจน เจ็บป่วย โจรผู้ร้ายเยอะ ยาเสพติดเยอะ นี่คือการไม่มั่นคงในการดำเนิน ชีวิตของคน ไม่ใช่ความมั่นคงในการบราฆ่าฟัน แต่รู้สึกว้าอยู่แล้วไม่รู้สึกสบาย”^๒

ภาพที่ ๔.๙ กลุ่มผู้วิจัยได้รับโอกาสเข้าพบนายศิริพัฒน์ พัฒกุล ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อรับฟังนโยบาย

นี่คือการไม่มั่นคงและมองว่า การสร้างสังคมสันติสุข ทุกคนก็ต้องรู้หน้าที่ของตนเองเช่น ประชาชนรู้หน้าที่ พระรู้หน้าที่ นักบวชรู้หน้าที่ โตะอิหม่ามรู้หน้าที่ โจรรู้หน้าที่ สาธารณสุขมีหน้าที่ให้ คนหายเจ็บ ถ้าทุกคนรู้หน้าที่ ทุกคนมีวินัยคือ กรอบความดี เมื่อทุกคนรู้หน้าที่มีวินัย ก็จะมีพลัง คือ เสียสละเป็นจิตอาสา ช่วยเงิน ช่วย แรงกาย เสียสละเวลา และสามัคคี ร่วมกันพัฒนาแบบบูรณาการ เกิดเครือข่ายความปรองดองสมานฉันท์ ก็จะเกิดสันติภาพได้ ถ้าทุกคนเป็นคนที่ดี รู้หน้าที่ มีวินัย เสียสละเพื่อส่วนรวม เกิดสำนึกในหน้าที่ของแต่ละคนในการมุ่งมั่น สร้างสรรค์ ร่วมกันพัฒนาชุมชนมี จิตอาสา และมีความสามัคคี ก็สามารถทำงานอยู่ร่วมกัน สร้างสังคมอย่างสันติสุขได้

ดังนั้น การพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนทางศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม) มีการอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน หมู่บ้าน ที่มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้ และมีความสามัคคี ในชุมชนแม้ว่าจะมีพื้นฐานความเชื่อทางศาสนา วัฒนธรรมที่แตกต่างกัน สามารถก้าวข้ามผ่านความ ขัดแย้งด้วยการใช้สันติวิธีในการแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนทำให้ชุมชนเกิดสันติภาพและสันติสุขเป็น แนวทางในการพัฒนาเพื่อเป็นรากฐานที่สำคัญนำไปสู่การสร้าง "สังคมแห่งสันติสุข" ในสังคมไทย

^๒ สัมภาษณ์ นายศิริพัฒน์ พัฒกุล, ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช, เมื่อวันที่ ๓ กรกฎาคม พ.ศ.

การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของชุมชน ๓ ศาสนาในชุมชน พบว่าคนในชุมชนส่วนใหญ่สำนึกถึงถิ่นฐานตนเอง หมั่นปลูกฝังวิธีการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขหลายประการด้วยกัน คือ ๑) การเป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ ๒) การรู้หน้าที่ของตนเอง ๓) การช่วยเหลือกัน การแสดงความมีน้ำใจกับคนในชุมชน และคนรอบข้าง ๔) การเกื้อกูลกัน ๕) การทำกิจกรรมชุมชนร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

แนวทางที่ควรส่งเสริมคือ การส่งเสริมปลูกฝังเยาวชนให้ยังคงรักษาวิถีการดำเนินชีวิตในพหุวัฒนธรรม ซึ่งทางผู้อำนวยการกองวัฒนธรรมจังหวัดฯ จังหวัด กล่าววาทะทางจังหวัดมีการส่งเสริมกิจกรรม โดยสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช จัดค่ายเยาวชนสมานฉันท์ เพื่อสร้างความเข้าใจและความร่วมมือที่ดีต่อกันระหว่างองค์กร และศาสนิกทุกศาสนาในพื้นที่จังหวัด เยาวชนแกนนำที่นับถือศาสนาพุทธ คริสต์ และอิสลาม ที่มีอายุระหว่าง ๑๖-๑๘ ปี กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖ และ ระดับ ปวช. ๑-๓ จำนวน ๖๖ คน เข้ารับการอบรมค่ายเยาวชนสมานฉันท์ จังหวัดนครศรีธรรมราช ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๓ ซึ่งสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช จัดขึ้นที่ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชหนึ่งตระกูลบ้านหนึ่งสุชาติ ทรัพย์สิน อ.เมือง จ. นครศรีธรรมราช โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเข้าใจและความร่วมมือที่ดีต่อกันระหว่างองค์กร และศาสนิกทุกศาสนาในพื้นที่จังหวัด รมรงค์ส่งเสริมและปลูกฝังค่านิยมที่ดีงามแก่กลุ่มเยาวชนซึ่งเป็นอนาคตและกำลังสำคัญของชาติ ให้เกิดการเรียนรู้ เกิดความรัก ความสามัคคี ความสมานฉันท์ รวมทั้งเข้าใจและยอมรับในความแตกต่างหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม และเพื่อให้เยาวชนแกนนำ พร้อมทั้งจะเป็นเครือข่ายในการสร้างความรู้ ความเข้าใจไปยังบุคคลใกล้ชิดและบุคคลต่าง ๆ ในสังคมได้อย่างถูกต้องเหมาะสมต่อไป สำหรับกิจกรรมการอบรม ได้จัดให้มีการอภิปรายหัวข้อ หลักธรรมและข้อปฏิบัติพื้นฐานระหว่างศาสนิกชนต่างศาสนาที่ส่งเสริมความสมานฉันท์ โดยผู้ทรงคุณวุฒิจากองค์กรทางศาสนา ๓ ศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม) การบรรยายหัวข้อ การสร้างค่านิยมหลัก ๑๒ ประการ และกิจกรรมฝึกปฏิบัติการแกะสลักรูปหนึ่งตระกูล

การทำงานส่งเสริมกิจกรรมของชุมชนระหว่างต่างศาสนาเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยสร้างสรรค์ให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาชุมชนยั่งยืน ต้องเผยแพร่จุดดีของชุมชน ผ่านกลุ่มเยาวชน เป็นการถ่ายทอดจริยธรรมคุณธรรมที่ดีงามและปลูกจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกันเพื่อสร้างสันติสุขอย่างยั่งยืนตามหลักคำสอนของศาสนาสืบต่อไปให้รุ่นต่อไปได้ การพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนทางศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม) มีการอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนหมู่บ้าน ที่มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้ และมีความสามัคคีในชุมชน

แม้ว่าจะมีพื้นฐานความเชื่อทางศาสนา วัฒนธรรมที่แตกต่างกัน แต่ก็จะสามารถก้าวข้ามผ่านความขัดแย้งได้ด้วยการใช้สันติวิธีในการแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนทำให้ชุมชนเกิดสันติภาพและสันติสุข เป็นแนวทางในการพัฒนาเพื่อเป็นรากฐานที่สำคัญนำไปสู่การสร้าง "สังคมแห่งสันติสุข" ในสังคมไทย

การสำรวจพื้นที่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

คณะวิจัยได้ลงพื้นที่สำรวจชุมชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช อาทิ เช่น ชุมชนบ้านตลาดแขก ชุมชนหลังวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ชุมชนบ้านโพธิ์เสด็จ ชุมชนสี่แยกบ่ออ่าง เป็นต้น มีชาวไทยนับถือศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม อาศัยในชุมชนอย่างสงบสุขโดยใช้หลักคำสอนทางศาสนา เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ เป็นจังหวัดที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมานับพันปี

เป็นเมืองที่มีความเก่าแก่ ๑ ใน ๕ เมืองของประเทศกว่าได้ ได้รับการถ่ายทอดประเพณีวัฒนธรรม จนกลายเป็นหลากหลายอารยธรรม ผสมผสานสืบเนื่องความเจริญรุ่งเรือง

ปรากฏหลักฐานเด่นชัดจวบจนปัจจุบัน คำว่า "อารยะ" หมายถึงความเจริญ ส่วนคำว่า "ธรรม หรือธรรมะ" หมายถึงความดีงาม มีเอกลักษณ์ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาดังกล่าวที่ว่า "นครศรีธรรมราช นครแห่งอารยธรรม เราชาวนคร คือ อารยชน มุ่งมั่นสร้างสรรค์ ร่วมกันพัฒนาเมืองนคร "จังหวัดนครศรีธรรมราช" ถือว่าเป็นดินแดนแห่งพุทธสังคม สมานฉันท์ ประองตอง เมืองศูนย์กลางทางการศึกษาทางศาสนา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดินแดนแห่งนี้ เป็นศูนย์รวมของตักสิลาทางการศึกษาชั้นนำของภาคใต้ตอนบน ทั้งฝั่งอ่าวไทย และอันดามัน เป็นแหล่งบ่มเพาะการอยู่ร่วมกันแบบสังคมพุทธวัฒนธรรมแบบไร้รอยต่อมาเป็นเวลานาน เป็นแหล่งกำเนิดปูชนียบุคคลผู้สร้างคุณูปการทางด้านการศาสนา สังคม และการเมือง ทั้งในระดับจังหวัด ระดับประเทศ และระดับโลก กล่าวได้ว่าชาวนครศรีธรรมราช มีชีวิตแบบสังคมพุทธวัฒนธรรมแบบไร้รอยต่อมาเป็นเวลาหลายร้อยปี

กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนเล่าเรื่องราวด้านพุทธวัฒนธรรม ในหัวข้อ “นครบันทึก มรดกวัฒนธรรม ชุมชนบ้านตลาดแขกสันติสุข”

คณะผู้วิจัย ได้ติดต่อประสานกับทางผอ.วัฒนธรรม เพื่อจัดกิจกรรมส่งเสริมกลุ่มเยาวชนที่นับถือศาสนาพุทธ คริสต์ และอิสลาม อายุระหว่าง ๑๕-๑๘ ปี ไม่จำกัดเพศ กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖ และ ระดับ ปวช. ๑-๓ เป็นโครงการสื่อสร้างสรรค์เล่าเรื่องราวด้านพุทธวัฒนธรรม “นครบันทึก มรดกวัฒนธรรม ชุมชนบ้านตลาดแขกสันติสุข” โดยมีเพื่อปลูกจิตสำนึกคุณธรรมในการอยู่ร่วมกันในชุมชน และส่งเสริมกิจกรรมให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการเผยแพร่จุดดีของชุมชนผ่านสื่อสร้างสรรค์ เพื่อเป็นการต่อยอดจากงานเสวนาให้เป็นเชิงประจักษ์ ส่งเสริมให้ชุมชนเห็นความสำคัญของสถานที่ ๆ เป็นมรดกวัฒนธรรมอันมีคุณค่าของชุมชน

ภาพที่ ๔.๑๐ ภาพประชาสัมพันธ์ผลงานสื่อสร้างสรรค์

หลักการและเหตุผล

ในการดำรงชีวิตจึงมีเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจเพื่อยึดถือเป็นหลักดำเนินชีวิต ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ถิ่นที่อยู่ จึงเกิดเป็นศาสนาและลัทธิต่าง ๆ โลกใบนี้ของเราจึงมีกันอยู่

หลากหลายศาสนา ซึ่งโดยแก่นหลักแล้วทุกศาสนามีคำสอนที่คล้องกันคือการสอนให้ทุกคนเป็นคนดี ความสงบสุขร่มเย็นเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนในสังคมปรารถนา มนุษย์ไม่สามารถอยู่ลำพังเฉพาะตน ต้องอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มสังคม มีความสัมพันธ์ต่อกัน การที่มนุษย์จะอยู่รวมกันได้ต้องมีหลักศาสนาซึ่งเป็นศูนย์กลาง เป็นหลักความเชื่อที่แน่นและลึกซึ้งที่สุด ศาสนาช่วยสร้างมนุษย์ให้มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน อยู่บนพื้นฐานของการประพฤติดี เป็นรากฐานของความปรองดองสามัคคี และสร้างความสงบสุขให้กับชุมชน การปฏิบัติตามหลักคำสอนทางศาสนาที่ตนนับถือ จะทำให้เกิดความปรองดองสมานฉันท์ และอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

การพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนทางศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม) จึงเป็นพื้นที่ที่สังคมทุกพื้นที่ต่างก็แสวงหาในศตวรรษที่ ๒๑ กล่าวคือ ชุมชนที่สังคมในยุคปัจจุบันและในสังคมอนาคตต่างก็พึงปรารถนา มีการอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน หมู่บ้าน ที่มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้ และมีความสามัคคีในชุมชนแม้ว่าจะมีพื้นฐานความเชื่อทางศาสนา วัฒนธรรมที่แตกต่างกัน สามารถก้าวข้ามผ่านความขัดแย้งด้วยการใช้สันติวิธีในการแก้ปัญหา มีการส่งเสริมกิจกรรมสร้างสรรค์ในการอยู่ร่วมกันของความแตกต่างทางความเชื่อของศาสนา ผ่านกิจกรรมประเพณี และกระบวนการของหมู่บ้าน ตลอดจนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเพื่อพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งในทุกด้าน เกิดชุมชนสันติสุข (Peace Community) ในพื้นที่ของตนเอง โดยมีเครือข่ายภาครัฐ เอกชน และภาคประชาสังคม บนพื้นฐานหลักคุณธรรมในการอยู่ร่วมกันในชุมชนที่ทำให้เกิดสันติสุข

ดังนั้นทางคณะผู้วิจัยเล็งเห็นว่า การทำงานส่งเสริมกิจกรรมของชุมชนระหว่างต่างศาสนาเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยสร้างสรรค์ให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาชุมชนยั่งยืน ต้องเผยแพร่จุดดีของชุมชน ผ่านกลุ่มเยาวชน เป็นการถ่ายทอดจริยธรรมคุณธรรมที่ดีงาม และปลูกจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกันเพื่อสร้างสันติสุขอย่างยั่งยืนตามหลักคำสอนของศาสนาสืบต่อไปได้

วัตถุประสงค์

เพื่อปลูกจิตสำนึกคุณธรรมในการอยู่ร่วมกันในชุมชน และส่งเสริมกิจกรรมให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการเผยแพร่จุดดีของชุมชนผ่านสื่อสร้างสรรค์

รายละเอียดโครงการ

๑. ประเภททุนสนับสนุน

รางวัลในการเข้าประกวด มี ๕ รางวัล แบ่งเป็น

รางวัลที่ ๑ ทุนการศึกษาจำนวน ๖,๐๐๐ บาท (หกพันบาทถ้วน)

รางวัลที่ ๒ ทุนการศึกษาจำนวน ๕,๐๐๐ บาท (ห้าพันบาทถ้วน)

รางวัลที่ ๓ ทุนการศึกษาจำนวน ๔,๐๐๐ บาท (สี่พันบาทถ้วน)

รางวัลชมเชย ๒ รางวัล ทุนการศึกษาจำนวน ๓,๐๐๐ บาท (สามพันบาทถ้วน)

๒. คุณสมบัติของผู้สมัคร

๒.๑ กลุ่มเยาวชนที่นับถือศาสนาพุทธ คริสต์ และอิสลาม อายุระหว่าง ๑๕-๑๘ ปี ไม่จำกัดเพศ โดยกำหนดให้มีจำนวนสมาชิกในกลุ่มอย่างน้อย ๓ คน แต่ไม่เกิน ๕ คน

๒.๒ กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖ และ ระดับ ปวช. ๑-๓

๓. กติกาการเข้าร่วมโครงการ

๓.๑ ผู้สมัครจะต้องจัดส่งใบสมัคร โดยกำหนดให้จัดทำโครงงานด้านพหุวัฒนธรรม ในหัวข้อ “นครบันทีก มรดกวัฒนธรรมบ้านตลาดแขกสันติสุข” เพื่อประกวดแข่งขันชิงทุนการศึกษา ซึ่งผู้สมัครจะต้องคัดเลือกแหล่งมรดกวัฒนธรรมบ้านตลาดแขกสันติสุข วิถีชีวิต วิถีวัฒนธรรม วิถีประเพณี (อาหารพื้นบ้าน) วัด โบสถ์คริสต์ มัสยิด) จำนวน ๒ แห่ง โดยศึกษาและนำเสนอจุดดีชุมชน เน้นศาสนสัมพันธ์ คุณธรรมตามหลักคำสอนของศาสนา วัฒนธรรมชุมชนในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ทั้งนี้ผู้สมัครจะต้องจัดส่งใบสมัครดังกล่าวไปยัง คุณวันพระ สืบสกุลจินดา ภายในวันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๓

๓.๒ ผู้สมัครแข่งขันจะต้องดำเนินงานลงพื้นที่สำรวจและเก็บข้อมูลภาคสนามแหล่งมรดกวัฒนธรรมบ้านตลาดแขกสันติสุขที่ได้กำหนดในโครงงาน และจะต้องจัดส่งผลงานดังนี้

๑) รายงานการศึกษาข้อมูลประวัติและเรื่องราวที่เกี่ยวข้อง จำนวน ๒ แห่ง เนื้อหาความยาวไม่เกิน A 4 จำนวน ๒ หน้า พร้อมแนบไฟล์ภาพถ่ายที่มีความคมชัด จำนวน ๖ ภาพต่อ ๑ สถานที่

๒) สร้างสรรค์สื่อคลิปวิดีโอ “นครบันทีก มรดกวัฒนธรรม ชุมชนบ้านตลาดแขกสันติสุข” ความยาวไม่เกิน ๑๐ นาที บอกเล่าเรื่องราวในชุมชน ต้องมีเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ มุ่งสร้างเสริมพหุวัฒนธรรม การอยู่ร่วมกันในชุมชนอย่างสันติสุข โดยผลงานที่ส่งเข้าประกวด รูปภาพ ข้อความ เสียง วิดีทัศน์ คลิปวิดีโอ และส่วนอื่น ๆ ของผลงาน ต้องเป็นผลงานที่ผู้สมัครสร้างสรรค์ด้วยตนเอง มิได้ทำซ้ำ คัดลอก เลียนแบบ หรือดัดแปลงของผู้อื่นอันเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ หากมีบางส่วนมาประกอบ ต้องอ้างอิงตามหลักวิชาการ ทั้งนี้คณะกรรมการขอสงวนสิทธิ์ในการนำผลงานที่ส่งเข้าประกวดมาเผยแพร่ผ่านสื่อสาธารณะของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยกรอบการพิจารณาให้คะแนนตามหัวข้อดังนี้

๑) ความคิดสร้างสรรค์

๒) เทคนิคการผลิต

๓) สารและความรู้

๔) ความสมบูรณ์ของผลงาน

๕) เนื้อหาสะท้อนวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของชุมชน

๖) ความน่าสนใจที่สื่อให้ผู้สนใจ

๗) ผลการตัดสินการประกวดผลงานของคณะกรรมการฯ ถือเป็นข้อยุติ

๔. ผลงานการประกวด

ผู้สมัครจะต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จดังนี้

๔.๑ รายงานผลการศึกษา เนื้อหาความยาวไม่เกิน ๒ หน้า กระดาษ A๔ พร้อมแนบไฟล์ภาพถ่ายที่มีความคมชัด จำนวน ๖ ภาพต่อ ๑ สถานที่ รูปของไฟล์ได้มาตรฐาน JPEG หรือ PNG ขนาด ๕ ล้านพิกเซล

๔.๒ คลิปวิดีโอ “นครบันทึก มรดกวัฒนธรรม ชุมชนบ้านตลาดแขกสันติสุข” ความยาวไม่เกิน ๑๐ นาที โดยมีเนื้อหาแหล่งมรดกวัฒนธรรมบ้านตลาดแขกสันติสุข จำนวน ๒ แห่งตามที่เลือกไว้ นำไฟล์อัปโหลดลง FACEBOOK ชื่อเพจสารนครศรีธรรมราช ภายในวันที่ ๙ กันยายน ๒๕๖๓ โดยระบุ #นครบันทึกมรดกวัฒนธรรมบ้านตลาดแขกสันติสุข

ทั้งนี้กำหนดส่งผลงานทั้ง ๒ รายการ ภายในวันที่ ๙ กันยายน ๒๕๖๓

๕. ระยะเวลาในการประกวด

๑๙ - ๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๓	เปิดรับสมัครผู้เข้าร่วมกิจกรรม
๒๓ สิงหาคม - ๙ กันยายน ๒๕๖๓	ระยะเวลาในการผลิตผลงานเข้าประกวด
๙ กันยายน - ๑๘ กันยายน ๒๕๖๓	ทุกกลุ่มโพสต์ลงเพจสารนครศรีธรรมราช ยอด view เป็นส่วนหนึ่งในการพิจารณาการตัดสิน
๑๙ กันยายน ๒๕๖๓	ประกาศผลกิจกรรม

คณะผู้วิจัยติดต่อขอความอนุเคราะห์เข้าเยี่ยมชมและขออนุญาตบันทึกภาพ บันทึกภาพเคลื่อนไหวในศาสนสถาน

๑) วัดอโศกมามัสยิดญะมาฮ์

๒) วัดอโศกมามัสยิดซอลาฮุดดีน

๓) ศาสนาจารย์คริสตจักรเบธเลเฮม

๔) เจ้าอาวาสวัดมเหยงคณ์

๕) ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ ๑๒ นครศรีธรรมราช ขออนุญาตเปิดพระวิหารสูง

๖) ผู้อำนวยการโรงเรียนกัลยาณีศรีธรรมราช ขออนุญาตเยี่ยมชมสถานที่ (สระล้างดาบศรี

ปราชญ์)

และนายกเทศมนตรีนครนครศรีธรรมราช ขอใช้สถานที่ห้องประชุมอุทยานการเรียนรู้เทศบาลนครนครศรีธรรมราช จัดประกวดผลงานชิงรางวัลทุนการศึกษา สำหรับเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ

ภาพที่ ๔.๑๑ ภาพเยาวชนลงพื้นที่เพื่อถ่ายทำคลิปสื่อสร้างสรรค์ตามสถานที่ต่าง ๆ

ในงานกิจกรรมสื่อสร้างสรรค์ ทีมวิจัยได้รับเกียรติจาก นางกฤตชญา ตรีบันพฤกษ์ วัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช, คุณวาณี พงศ์ยี่หล้า นักการเมืองท้องถิ่น, นางจิตติมา เจริญจิตต์ ประธานชุมชนตลาดแขก, นายสุรศักดิ์ ราชรักษ์ ศาสตราจารย์คริสตจักรเบธเลเอี่ยม, นายจตุรงค์ กุลพร้อม หัวหน้าฝ่ายประชาสัมพันธ์ องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราช ร่วมเป็นคณะกรรมการตัดสิน โดยมีผู้ดำเนินรายการ คือ นายวันพระ สืบสกุลจินดา และ ดร.เอื้ออารีย์ วิยวัฒน์

ผลของกิจกรรม

ในโครงการ “นครบันทีก มรดกวัฒนธรรมบ้านตลาดแขกสันติสุข” มีเยาวชนเข้าร่วมกิจกรรม จำนวน ๕ กลุ่ม กลุ่มเยาวชนที่รวมตัวเพื่อสมัครสื่อสร้างสรรค์ เป็นทั้งกลุ่มนักเรียนโรงเรียนเดียวกัน และต่างโรงเรียน ได้มีโอกาสเรียนรู้ ประวัติมรดกทางวัฒนธรรมในพื้นที่ของตนเอง ได้เรียนรู้ การทำคลิปการติดต่อ เพื่อทำสื่อสร้างสรรค์ และที่สำคัญกลุ่มเยาวชนได้เรียนรู้การทำงานนอกพื้นที่ ร่วมกัน การแบ่งงาน การลำดับความคิด การได้แสดงความคิดเห็น และการยอมรับความคิดเห็นของเพื่อนในกลุ่ม การเรียนรู้การนำเสนองาน ซึ่งแต่ละกลุ่มจัดทำคลิปของแต่ละสถานที่ในชุมชนตลาด บ้านแขก มีการพูดคุยสัมภาษณ์คนในชุมชนในเรื่องของวัฒนธรรม การดำเนินชีวิต ความสัมพันธ์กับคนในชุมชน กลุ่มเยาวชนได้ถ่ายทอดเรื่องราว ความรู้สึก มุมมองที่มีต่อชุมชน สิ่งที่ได้รับ และความประทับใจ ในการให้สัมภาษณ์ ซึ่งผู้เขียนได้นำมาถ่ายทอดไว้ดังนี้

ในเรื่องของการอยู่ร่วมกัน ๓ ศาสนา กลุ่มเยาวชนที่ลงพื้นที่ได้ถ่ายทอดการดำเนินชีวิตในแต่ละวันของคนในพื้นที่ว่า จากคำบอกเล่าการใช้ชีวิตประจำวันของคนในชุมชน ไม่ว่าจะนับถือศาสนาคริสต์ อิสลาม และพุทธ ทุกคนใช้ชีวิตอยู่ด้วยกันโดยไม่มีการทะเลาะเบาะแว้งกันจริง ๆ โดยไม่มีจริง ๆ เลยในละแวกนี้ แล้วก็ในละแวกทั่ว ๆ ไป ไม่ใช่เฉพาะตลาดแขกอย่างเดียว รวมถึงทั่วประเทศไทยด้วย ระหว่างศาสนาสามารถอยู่ร่วมกันกันได้ จากการลงพื้นที่กับสิ่งที่เราเห็นว่าเป็นสันติสุขจริง ๆ เลย การที่ได้สัมผัสวิถีชีวิตประจำวันของผู้คนแต่ละคนมันสื่อถึงว่าทุกคนปฏิบัติตามหลักคำสอนของตนเอง มองหลังจากที่ได้ลงพื้นที่ เราได้เห็นความสำคัญ สามารถย้อนกลับมาคิดตัวเราเองว่า พูดถึงตัวของหนูเอง เป็นเด็กอาศัยอยู่ในห้องประกอบด้วย ๓ ศาสนาเลยทุกคนอยู่ด้วยกันแบบไม่ทะเลาะเบาะแว้ง คนในห้อง ๓ ศาสนาทุกคนไม่ได้แบ่งว่าเราศาสนาต่างกัน ทุกคนมองข้ามของเรื่องศาสนาไป และทุกคนกลับมามองว่าเราคือเพื่อนกัน เราคือเพื่อนร่วมห้องสามารถช่วยเหลือ เจือจุนกัน ทำให้เราย้อนกลับมาคิดถึงความสำคัญตรงนี้ว่า เราไม่ได้เล็งถึงศาสนาแต่เราเน้นเรื่องการช่วยเหลือเจือจุนกันมากกว่า”

ผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม

ผลผลิตคลิปสื่อสร้างสรรค์จำนวน ๕ คลิป ได้แก่

กลุ่มที่ ๑ กลุ่มมัลติคัลเจอร์ - ชุมชนตลาดบ้านแขก และวัดมเหยงคณ์

กลุ่มที่ ๒ กลุ่มวี อาร์ วอเตอร์ - การดำเนินชีวิตของชาวพุทธ คริสต์ อิสลาม มัสยิดท่าช้าง

กลุ่มที่ ๓ กลุ่มคริสต์มาร์ค - ศาสนสัมพันธ์ จุดเชื่อมต่อ ๓ ศาสนา คริสตจักรเบธเลเอี่ยม

กลุ่มที่ ๔ กลุ่มพิราบขาว - ศาสนสถานหน้าเมือง

กลุ่มที่ ๕ กลุ่มญาเมื้อยะ - มัสยิดญาเมื้อยะ

สื่อสร้างสรรค์ทั้ง ๕ ถูกเผยแพร่ในเพจ สารนครศรีธรรมราช และ เพจ ๓ วิ ๓ ว

กลุ่มที่ ๑

กลุ่มที่ ๒

กลุ่มที่ ๓

กลุ่มที่ ๔

กลุ่มที่ ๕

ภาพที่ ๔.๑๒ คิวอาร์โค้ด สื่อสร้างสรรค์ จังหวัดนครศรีธรรมราช

กล่าวถึงวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราชให้ข้อมูลที่มาของชุมชนตลาดแขกว่า ชุมชนตลาดแขก แค่งฟั้งชื่อ ถ้าคนโบราณจะรู้เลยว่าชุมชนตลาดแขก คำว่าแขก ทุกคนจะเข้าใจโดยรวมนั่นคือมุสลิม แล้วคนไทยพุทธ จะเรียกคนมุสลิมว่าเป็น คนแขก ที่นี้พอเป็นคนแขก คนมุสลิมมาอยู่ มาก ๆ เราก็เลยเรียกตรงนั้นว่าเป็นตลาดแขก แล้วก็เมื่อก่อนความเป็นดั้งเดิมของชุมชน ชุมชนสี่แยกแต่ก่อนก็จะมีตลาดอยู่ เป็นตลาดสดทุกคนก็จะมาจับจ่ายใช้ ซื้อสินค้าอาหารที่นั่น ด้วยความที่มีชาวมุสลิมอาศัยอยู่จำนวนมาก เราก็เลยเรียกชุมชนตรงนั้นว่าตลาดแขก ถ้าใครจะไปซื้อของเขาก็จะไปตลาดแขกเขาจะรู้กัน เป็นความบังเอิญที่ทำให้มีความคล่องจองเหมาะสมกันมาก เพราะว่าในละแวกนั้น เรามีทั้งชาวไทยพุทธชาวไทยมุสลิมแล้วก็ชาวไทยที่นับถือศาสนาคริสต์มี ๓ ศาสนาเลย แล้วก็ในบริเวณรัศมี ๕๐๐ เมตรเราก็จะมีทั้งวัด มีทั้งโบสถ์คริสต์ แล้วก็ยังมีทั้ง มัสยิด จะถามว่าใครมาอยู่ก่อนอยู่หลังเราแยกไม่ออก เรียกได้มาหล่อหลอมรวมทุกอย่าง เข้ากันไปได้ดี^๓ ความสันติสุขเป็นความมุ่งหวังภายในจิตใจเดิมแท้ของมนุษย์อยู่แล้วตั้งแต่ก่อนการบัญญัติใช้คำว่า “สันติสุข” แสดงออกให้เห็นด้วยระเบียบวิธีที่มนุษย์ใช้ชีวิตในระยะเริ่มแรกที่เรียบง่าย จนเมื่อมนุษย์ต้องเผชิญชีวิตในท่ามกลางระลอกกระแสโลกาภิวัตน์ จึงส่งผลให้มีความจำเป็นต้องใช้ชีวิตอย่างซับซ้อนมากขึ้น ทั้งนี้ก็เพื่อตอบสนองต่อการดำรงอยู่ของตนเองและเผ่าพันธุ์ ความสันติสุขที่มีมาแต่เดิมจึงถูกเบียดบังด้วยความสุขในลักษณะอื่น

“สื่อสันติสุข” เป็นกิจกรรมตามโครงการวิจัยที่มุ่งส่งต่อแนวคิด “สังคมสันติสุข” สู่เด็กและเยาวชน โดยร่วมกันแลกเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการที่จะได้กลับเข้าไปในชุมชนเพื่อค้นหาความ ‘เดิมแท้’ ของจิตใจมนุษย์อีกครั้ง แล้วพัฒนาเป็น ‘สื่อ’ เผยแพร่สู่สาธารณะเพื่อกระตุ้นเตือนสำนึกร่วมในการอยู่ร่วมกันบนพื้นฐานของสังคมพหุวัฒนธรรม จากหลักการดังกล่าวนำไปสู่การกำหนดภารกิจ โดยแบ่งสมาชิกซึ่งมาจากหลากหลายสถานศึกษา เพื่อให้ได้ภาพจำลองของความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมภายในก่อน แล้วจึงออกค้นหา – เรียนรู้ในสังคมพหุวัฒนธรรมหน่วยที่ใหญ่ขึ้น

^๓ สัมภาษณ์ นางกฤตยา ตรีบันพฤกษ์, วัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช, เมื่อวันที่ ๓ กรกฎาคม พ.ศ.

จากการเป็นผู้ประสานงานและพี่เลี้ยง พบว่า เริ่มแรกเยาวชนมักจะขบขันพฤติกรรมของศาสนิกต่าง ๆ เพื่อยกประเด็นของความแตกต่างระหว่างศาสนาขึ้นมาแล้วแสดงจุดร่วม ซึ่งในท้ายที่สุดเกือบจะทุกกลุ่มมักจะสรุปได้ว่า “สันติสุขเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อเราต่าง ‘ให้เกียรติ’ ‘เข้าใจ’ และ ‘ยอมรับ’ ในความหลากหลายของกันและกัน

ผลงานของเด็กและเยาวชนทุกกลุ่มถูกเผยแพร่ออกสู่สาธารณะผ่านเพจสารนครศรีธรรมราช ซึ่งมียอดจากระบบผู้ดูแล ณ เวลา ๒๑.๐๐ น. วันที่ ๑๘ กันยายน ๒๕๖๓ ดังนี้

กลุ่มผู้เข้าประกวด	ยอดไลค์	ยอดแชร์	ยอดวิว	ยอดเข้าถึง
เยาวชนกลุ่มพิราบขาว (กลุ่มศาสนสถานหน้าเมือง)	๑๑๘	๔๓๒	๑,๗๐๐	๓,๘๖๗
เยาวชนกลุ่มญะมาเอะ (มัสยิดญะมาเอะ)	๓๕	๑,๐๖๑	๖๖๒	๑,๕๓๓
เยาวชนกลุ่มวี อาร์ วอเตอร์ (มัสยิดท่าช้าง)	๑๒๖	๔,๐๔๑	๙๑๖	๒,๕๒๕
เยาวชนกลุ่มคริสต์มาร์ค (คริสตจักรเบธเลเฮม)	๑๒๗	๔,๕๑๔	๑,๖๐๐	๒,๕๓๘
เยาวชนกลุ่มมัลติคัลเจอร์ (วัดมเหยงคณ์)	๑๔๔	๒๑๒	๑,๑๐๐	๒,๗๖๑
รวมยอดทุกกลุ่ม	๕๕๐	๑๐,๒๖๐	๕,๙๗๘	๑๓,๒๒๔

ตารางที่ ๔.๓ ตารางผลงานของเด็กและเยาวชนผ่านเพจสารนครศรีธรรมราช

กิจกรรมนี้ ส่วนตัวคิดว่าเป็นวิธีการที่แยบคายที่จะส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้วิถีแห่งความสันติสุข เข้าใจ และเข้าถึงได้อย่างแนบใจด้วยเหตุเพราะเป็นผู้ดำเนินการให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้และนำเสนอด้วยตัวเอง กับทั้งยังสนับสนุนพฤติกรรมที่ดีงามต่อการเป็นพลเมือง และพลโลกของเยาวชนได้ในระยะยาว

สมาชิกกลุ่มมัลติคัลเจอร์ กล่าวว่า สิ่งที่ได้เรียนรู้จากโครงการ ๑. ได้เรียนรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของศาสนิกชนแต่ละศาสนาที่อาศัยในบริเวณชุมชนตลาดแขก ๒. ความสามัคคีในชุมชน การอยู่ร่วมกันในสังคม และการพึ่งพาอาศัยกันในทุกเชื้อชาติ/ศาสนา ๓. การทำงานร่วมกันในทีม ความรู้สึกที่ได้เข้าร่วมโครงการ รู้สึกดีใจและประทับใจที่ - ได้ลองทำ/ได้ประสบการณ์ใหม่ๆ - ได้พบปะ สัมภาษณ์บุคคลในชุมชน และได้เห็นบรรยากาศการอยู่ร่วมกันของผู้คนในชุมชนค่ะ

สมาชิกอีกหนึ่งท่าน กล่าวว่า ๑) ก่อนที่จะเข้าร่วมโครงการ หนูได้เห็นชุมชนบ้านตลาดแขกเพียงตอนนั่งรถไปวิทยาลัยเท่านั้น ไม่เคยรู้ว่าผู้คนที่นี่นับถือต่างศาสนาในบริเวณนั้นเขามีความเป็นอยู่กันอย่างไร แต่เมื่อได้เข้าร่วมโครงการได้เข้าไปสัมผัสวิถีชีวิตส่วนหนึ่งโดยตรงของผู้คนที่นับถือต่างศาสนา พวกเขาใช้ชีวิตประจำวันโดยไม่ได้นำศาสนามาเป็นข้อแบ่งแยกกลุ่ม การคบหาสมาคม รวมถึงค้าขาย ทุกคนทำตามหลักศาสนาตน ช่วยเหลือเรื่องที่ยากให้กันได้ เคารพในความต่างของผู้อื่น ซึ่งการเป็นมิตรระหว่างศาสนาในชุมชนนี้มีมานานแล้ว ได้รู้ว่าการที่นับถือศาสนาแล้วถ้าเราอยากอยู่อย่างสันติ ต้องเริ่มจากตัวเราฝึกให้มีความเข้าใจ ยอมรับ รวมถึงให้เกียรติกันด้วยค่ะ

๒) รู้สึกดีใจที่ได้เข้าร่วมโครงการนี้ เป็นโครงการที่ดี ให้นูได้มองกลับมาเห็นความสำคัญของสิ่งใกล้ตัว ภูมิใจในสถานที่ตรงนี้มีสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ดี ปลอดภัยไม่แตกแยกในความแตกต่าง อยากเห็นภาพการเป็นมิตรกันไปนานๆ ประทับใจทุกอย่างในชุมชนบ้านตลาดแขก โดยเฉพาะผู้คน ให้ความร่วมมือที่ดี ได้รับการต้อนรับอบอุ่นแม้จะต่างศาสนากัน หลังที่โครงการนี้จบไปแล้ว ชุมชนบ้านตลาดแขกก็ยังเป็นกรณีศึกษาที่ครูยกตัวอย่างในหน่วยสันติวัฒนธรรมอยู่ด้วย รู้สึกดีทุกครั้งที่ได้เห็นชุมชนนี้

เยาวชนกลุ่มคริสต์มาร์ค แสดงความคิดเห็นว่า จากโครงการสื่อสารสันติสุขชุมชนตลาดแขก ๑. นูเป็นเด็กในเมืองที่ไม่เคยรู้เลยว่าชุมชนตลาดแขก เป็นชุมชนที่มี ๓ ศาสนา ทั้งศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์อยู่ในบริเวณใกล้กัน ซึ่งก็รู้สึกแปลกใจว่าอยู่แต่คนในพื้นที่นั้นจากที่เห็นมาตอนได้ลงพื้นที่และได้ไปสัมภาษณ์ทำให้เห็นว่าพวกเขาสามารถอยู่ด้วยกันได้ปกติ ไม่เกี่ยวกับศาสนาอะไรเลย พวกเขาช่วยเหลือกันด้วยซ้ำ ได้เรียนรู้ข้อปฏิบัติของแต่ละศาสนามากขึ้น จากที่เป็นคนไม่ค่อยกล้าแสดงออกก็กล้ามากขึ้น ๒. สิ่งที่น่าประทับใจคือ พี่ ๆ ทุกคนคือช่วยเหลือดีมาก ให้คำปรึกษาแนะนำตลอด ใจดี ได้มิตรภาพที่ดีทั้งในกลุ่มและกลุ่มอื่นด้วยรู้สึกประทับใจในโครงการนี้มากๆ อยากให้มันต่อจะได้ให้คนรุ่นหลังไว้ศึกษา

ผลการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม) ในพื้นที่ภาคใต้ จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้มีกระบวนการในการปฏิบัติการผ่านกิจกรรม ได้แก่ ๑) ถอดบทเรียนพื้นที่ภาคใต้ ชุมชนตลาดบ้านแขก จังหวัดนครศรีธรรมราช ๒) การลงพื้นที่สำรวจข้อมูลครอบครัวในโครงการวิจัย ๓) จัดประชุมกลุ่มย่อยผู้นำชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้านพหุวัฒนธรรมของตัวแทนชุมชนในพื้นที่ ๔) การสัมภาษณ์ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช และผู้อำนวยการกองวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช ๕) สำรวจพื้นที่ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช และ ๖) กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนเล่าเรื่องราวด้านพหุวัฒนธรรม ในหัวข้อ “นครบันทึกรมรดกวัฒนธรรม ชุมชนบ้านตลาดแขกสันติสุข” ได้ผลของการพัฒนา คือ คนในชุมชนส่วนใหญ่สำนึกถึงถิ่นฐานตนเอง หมั่นปลูกฝังวิธีการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขหลายประการด้วยกัน คือ ๑) การเป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ ๒) การรู้หน้าที่ของตนเอง ๓) การช่วยเหลือกัน การแสดงความมีน้ำใจกับคนในชุมชน และคนรอบข้าง ๔) การเกื้อกูลกัน ๕) การทำกิจกรรมชุมชนร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

๔.๑.๒ ผลการศึกษาการส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม) ในพื้นที่ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๑. การส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา ด้วยการจัดการทรัพยากรชุมชนและการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม

พื้นที่วิจัยภาคเหนือ ได้แก่ ตำบลป่าแดด อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย และวัดป่าเหว ตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ที่ผู้วิจัยได้ลงภาคสนามในการเก็บข้อมูลเป็นพื้นที่อาศัยอยู่ร่วมกันยาวนานของคนในชุมชน มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างกันของ ๓ ศาสนา ได้แก่ ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์และศาสนาอิสลาม มีการแบ่งปันภูมิความรู้กันในชุมชน อยู่ร่วมกันไม่มีความขัดแย้ง

กันในกลุ่มชน มีการหล่อหลอมความรัก ความผูกพัน ความเอื้ออาทรกันมาตลอด อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

พื้นที่วิจัยภาคเหนือ อันเป็นพื้นที่พหุวัฒนธรรมนี้ ผู้วิจัยพบว่า การเข้าใจมูลเหตุและแก่นแท้ของศาสนาทุกศาสนาแล้ว การอยู่ร่วมกันของศาสนิกชนของศาสนาต่างๆ ด้วยสันติสุขจะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ไม่ยาก หากว่าศาสนิกชนในทุกศาสนายึดหลักปฏิบัติต่อกัน จากการลงพื้นที่ภาคสนามพบว่า

๑) อย่าพยายามเปลี่ยนศาสนิกชนศาสนาอื่นมาทับถือศาสนาของตน โดยหลักการแล้วทุกศาสนาล้วนสอนให้ทำความดี ละเว้นความชั่ว สอนว่าจิตใจซึ่งเป็นเรื่องข้างในสำคัญที่สุด สอนให้พัฒนาจิตใจ ให้รู้จักละความโลภ ความโกรธ ความหลงเหมือนกัน รวมทั้งสอนให้รักความยุติธรรม ความเท่าเทียมกัน ถ้าเราเข้าใจว่าทุกศาสนามีประวัติศาสตร์อันยาวนานที่เป็นบ่อเกิดของจารีตประเพณีและวัฒนธรรม รวมถึงพิธีกรรมของศาสนาที่อาจแตกต่างกันไป แต่หัวใจของทุกศาสนาเหมือนกัน คือ สอนให้แสวงหาความสุขที่แท้จริงที่เป็นนิรันดร์ แต่อะไรคือความสุขที่แท้จริงนี้ แต่ละศาสนาอาจต่างกัน รวมไปถึงวิธีการที่จะนำไปสู่ความสุขนิรันดร์นี้ก็อาจแสดงออกในรูปแบบที่ต่างกัน ดังที่ได้กล่าวแล้วว่า ความแตกต่างนี้น่าจะมองว่าเป็นโอกาสให้มนุษย์เลือกศาสนาที่เหมาะสมกับความต้องการของตนมากที่สุด มากกว่าที่จะมองว่าเป็นความขัดแย้ง เมื่อใครเลือกเคารพนับถือศาสนาใดก็ควรให้เกียรติการเลือกของเขา เนื่องจากเป็นเสรีภาพของเขาอย่างแท้จริง และประเทศไทยก็ยอมรับเสรีภาพในการนับถือศาสนา ดังนั้นไม่ว่าใครจะนับถือศาสนาใด ขอเพียงให้ทำหน้าที่ของการเป็นคนไทยที่มีความรักชาติศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์เท่านั้นก็สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

๒) อย่าเปรียบเทียบว่าศาสนาใดดีกว่ากัน ศาสนิกชนที่ดีไม่ควรพยายามเปลี่ยนความเชื่อทางศาสนาของศาสนิกชนศาสนาอื่น ในการคิดหรือพูดเปรียบเทียบว่าศาสนาของใครดีกว่ากัน ไม่ควรยกย่องแต่ศาสนาของตนและลบหลู่ดูหมิ่นศาสนาอื่น หรือสิ่งที่ผู้อื่นนับถือและเคารพ เพราะไม่มีใครชอบถูกเปรียบเทียบ โดยเฉพาะเปรียบเทียบในทางที่ด้อยกว่าหรือแปลกแยกแตกต่างจากคนทั่วไปในสังคม

ศาสนาเป็นเรื่องของความศรัทธา ความเชื่อที่บุคคลพึงพอใจและถือว่าสิ่งใดมีคุณค่าสูงสุดสำหรับเขา และดำเนินชีวิตเพื่อมุ่งไปสู่จุดหมายที่เห็นว่ามีคุณค่า ไม่ว่าความเชื่อหรือพิธีกรรมก็ล้วนมีสาเหตุที่มาที่เหมาะสมกับแต่ละศาสนาทั้งสิ้น ศาสนาเป็นเรื่องของความสงบสุขทางจิตใจไม่ว่าจะทับถือศาสนาใด ก็ให้ความสำคัญแก่จิตใจที่สะอาดบริสุทธิ์เหมือนกัน และจิตใจจะสงบได้กายก็ต้องมีความปกติสุขด้วย ทุกคนควรร่วมมือร่วมใจประพฤติปฏิบัติตนแต่ในทางที่จะเป็นประโยชน์เป็นธรรมต่อทุกคน เพื่อให้เกิดความสามัคคี ความสงบสุขในชาติและตนเอง ซึ่งสามารถประพฤติปฏิบัติตามคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือได้

๓) ต้องมีความจริงใจต่อกัน ศาสนิกชนทุกศาสนาควรอยู่ร่วมกันด้วยความจริงใจต่อกัน ความจริงใจนี้ควรเริ่มจากการมีความจริงใจต่อตนเองก่อน คือ มีความละเอียดและเกรงกลัวต่อการทำความชั่ว ความจริงใจต่อตนเองนี้จะทำให้เป็นคนมีศีลธรรม มีคุณธรรมมีความจริงใจต่อผู้อื่น ไม่ทำสิ่งใดที่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน นึกถึงใจเขาใจเรา ให้นึกว่าถ้าเราไม่ชอบให้ใครทำอย่างใดกับเรา คนอื่นก็ไม่ชอบให้ใครทำอย่างนั้นกับเขาเช่นกัน ความจริงใจต่อกันจะทำให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขไม่ต้องคอยระแวงว่าจะมีผู้ใดกระทำการที่ไม่ดี , ลับหลัง และจะไม่มีการให้ร้ายกัน

นอกจากนี้ เมื่อมีความจริงใจในการอยู่ร่วมกัน ก็ควรศึกษาข้อห้ามของศาสนาต่าง ๆ ไว้ด้วย เพื่อจะได้ไม่ผิดใจกัน หรือเข้าใจผิดว่าเขาถูกดูหมิ่นสิ่งเคารพหรือบุคคลที่เราเคารพนับถือเช่น

ศาสนาอิสลามห้ามกราบ บุคคลไม่ว่าจะเป็นเจ้านาย บิดามารดา หรือผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือการกราบมีไว้สำหรับกราบพระอัลลอฮ์แต่เพียงองค์เดียวเท่านั้น และห้ามการบูชารูปเคารพใดๆ เป็นต้น ความจริงใจประการสุดท้ายคือ ต้องมีความจริงใจต่อประเทศชาติ รวมถึงสถาบันพระมหากษัตริย์ไม่กระทำสิ่งใดที่เป็นการบ่อนทำลายความสงบสุขมั่นคงของประเทศชาติ หรือทำให้ประเทศชาติเสื่อมเสีย

๔) อย่ายึดความเห็นของตนเป็นใหญ่ หลายครั้งที่เกิดความไม่สงบสุขในสังคมเพราะต่างคนต่างถือว่าความคิดของตนหรือพวกพ้องของตนถูกต้องที่สุด และคนที่คิดต่างออกไปต้องผิด การคิดเช่นนี้เป็นการใช้อารมณ์ ไม่ใช่เหตุผล ทำให้ขาดความอดทนอดกลั้น เราจึงต้องไม่ให้อารมณ์เป็นใหญ่ และพยายามใช้เหตุผลเข้าใจความคิดและการกระทำของบุคคลอื่นที่ต่างไปจากเรา ให้หัดมองโลกในแง่ดี ไม่มองว่าเขาต้องมีเจตนาร้าย ต้องรู้จักเปิดใจกว้างรับฟังเหตุผลของผู้อื่น เพราะอาจมีคำอธิบายที่เราไม่รู้หรือนึกไม่ถึง ซึ่งเมื่อรู้แล้วจะเข้าใจการกระทำและเหตุผลของเขาได้ เมื่อเข้าใจแล้ว ความเห็นอกเห็นใจ ความเมตตาาก็เกิดขึ้น ทำให้ข่มความโกรธ ความไม่พอใจได้ การใช้เหตุผลไม่ยึดความเห็นของตนเป็นใหญ่จะช่วยยับยั้งการโต้เถียงทะเลาะวิวาทช่วยบรรเทาความโกรธ ซึ่งอาจจะกลายเป็นความเกลียดชังต่อไปภายหลัง และช่วยพัฒนาความเห็นอกเห็นใจ ความเข้าใจซึ่งกันและกันได้

อนึ่ง สังคมไทยเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม มีการอยู่ร่วมกันของบุคคลที่มีความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติศาสนา ภาษาวัฒนธรรม ประเพณี รวมทั้งทัศนคติความเชื่อ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม หมายถึงการที่มนุษย์มาอยู่ร่วมกันเป็นสังคมสามารถปฏิบัติตามกฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกันในรูปของกฎระเบียบหรือกฎหมายและมีคุณธรรมจริยธรรมในการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคมเช่นการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมืองการปกครองของรัฐซึ่งกันและกันไม่แสดงกิริยาและวาจาดูหมิ่นผู้อื่นและการปฏิบัติตามคุณธรรมของการอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาที่ตนเองนับถือจะทำให้ประชาชนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

แนวทางในการสร้างปฏิสัมพันธ์ในสังคมพหุวัฒนธรรม คือ การใช้ชีวิตร่วมกันต้องเคารพกฎหมายและข้อบังคับ การไกล่เกลี่ยประเด็นข้อขัดแย้งโดยคำนึงถึงการแก้ไขปัญหาอย่างละมุนละม่อม อ่อนโยน และเต็มไปด้วยสัมมาทักขณูและสติปัญญา การประเมิณสถานการณ์อันแม่นยำ และการมองการณ์ไกลถึงเป้าหมายสุดท้าย

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่วิจัย พบว่า ชุมชนพื้นที่วิจัยเหล่านี้ ประกอบด้วยประชาชนที่นับถือศาสนาต่างกัน ๓ กลุ่ม คือ ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม แม้จะมีความแตกต่างกันทางศาสนาและวัฒนธรรม แต่มี ๑) ความรัก และความผูกพันที่มีต่อกัน ๒) การเคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน ๓) ความเมตตา ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ๔) ความสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือกัน มีการทำกิจกรรมร่วมกัน โดยกิจกรรมที่ผู้วิจัยค้นพบในพื้นที่วิจัยอันเป็นการส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา ประกอบด้วย

๑) การดำรงชีวิตของประชาชนในพื้นที่วิจัยหรือชาวพื้นเมือง มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่เช่นเดียวกับชาวบ้านอื่นๆในภาคเหนือ การศึกษาแบบไม่เป็นทางการจะเป็นการศึกษาที่มนุษย์พึงได้รับเป็นอันดับแรกที่ชุมชนควรให้การส่งเสริม ซึ่งไม่ว่าจะศาสนาใดก็ตาม ชุมชนในพื้นที่ที่จะได้รับการกล่อมเกลாதาสังคมจากปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ ในระดับครอบครัวเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญา ทำให้การเรียนรู้ร่วมกัน เช่น ศาสนาพุทธ เน้นย้ำในเรื่องของความเมตตาเอื้ออารีต่อกัน ศาสนาคริสต์ เน้นย้ำในเรื่องความรัก ศาสนาอิสลามเน้นย้ำในเรื่องศรัทธา เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดการเรียนรู้แก่

เด็กจนกระทั่งเติบโต ในเรื่องต่างๆตามวัยของลูกหลาน เป็นการรับผิตชอบของผู้ใหญ่ที่ต้องถ่ายทอด ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและศาสนาแต่อยู่ร่วมกันอย่างมีสุขต่อกุลบุตร กุลธิดา และคนอื่นๆใน ชุมชนด้วย ไม่ว่าจะเป็นหลักปฏิบัติทางศาสนา การเรียนรู้ภาษา การประพฤติปฏิบัติตน การมีส่วนร่วม ในกิจกรรมของครัวเรือนและศาสนาของตน กิจกรรมอาชีพ เช่น การปลูกข้าวอย่างไรให้ได้ผลผลิต มาก การทำขนม การถนอมอาหาร การทอผ้า วิธีการสอนจะใช้อุปกรณ์ของจริง ปฏิบัติจริง และมีการ บอกเล่าเทคนิควิธีที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ เด็กๆจะได้เรียนรู้จากการฟัง การปฏิบัติจริงและการ ทดลองทำ ทำให้เกิดการลองผิดลองถูก เกิดการประเมินผลงานและการแนวทางแก้ไขข้อบกพร่องที่ เกิดขึ้นได้ในที่สุด สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นตามธรรมชาติและเป็นอยู่ตลอดเวลา การศึกษาเรียนรู้ในลักษณะนี้ เป็นการส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านให้กับบุคลากรของตนเอง ถือเป็นการศึกษาของสังคมที่ เรียกว่าการศึกษาแบบไม่เป็นทางการหรือธรรมดาศาสตร์

๒) การส่งเสริมการศึกษาในระดับชุมชน เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กับญาติมิตร เพื่อน ร่วมงานหรือคนรู้จัก เป็นการศึกษาที่หลากหลาย ได้เรียนรู้ตั้งแต่เทคนิควิธี ทักษะการพัฒนาอาชีพ ที่ ไม่ผิดกฎหมายของตนเอง ซึ่งนำไปประกอบอาชีพหรือใช้ในชีวิตประจำวัน ในการถ่ายทอดความรู้ ท่ามกลางพหุศาสนานี้มักแทรกเรื่องของคุณธรรมพื้นฐานที่ทุกศาสนามีร่วมกัน เช่น หลักความรัก หลักศรัทธา หลักการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน รวมถึงคุณธรรมจริยธรรมอื่นๆ ให้แก่คนรุ่นหลังด้วย ระบบ การคิดของคนโบราณแม้จะต่างศาสนากันจะไม่คิดแยกส่วน จะคิดเป็นภาพรวม ซึ่งสังเกตได้จาก ประเพณีต่างๆ มักจะมีพื้นฐานความคิดมาจากอาชีพ สิ่งแวดล้อม หลักการศาสนาที่ตนนับถือแต่ไม่ ขัดแย้งกับศาสนาอื่น วัฒนธรรมที่สัมพันธ์กัน การถ่ายทอดความรู้ในชุมชนนี้ไม่จำเป็นที่จะต้องเข้าสู่ ระบบโรงเรียนแต่จะถ่ายทอดทางระบบครอบครัว วัด มัสยิด สุเหร่า หรือจากการลงมือปฏิบัติจริงโดย ไม่ต้องมีใบรับรองว่าได้รับการศึกษาในระดับใด เป็นการศึกษาในแนวราบ นอกจากนี้ในชุมชนพื้นที่ วิจัย ยังได้รับความรู้จากองค์ภายนอกจากหน่วยงานของรัฐและเอกชนที่เข้ามาปฏิบัติงานในพื้นที่และ จากพ่อค้า เช่น การนำสินค้า การต่อรองราคาพืชผล จากการศึกษาตามอัธยาศัย คือการเรียนรู้จาก หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น นอกจากนี้ภายในชุมชนพื้นที่วิจัยยังมีการจัดการศึกษานอกระบบ ที่หน่วยงานราชการและองค์กรชุมชนจัดหามาให้ เช่น

- สำนักงานเกษตรอำเภออุ้มผาง ได้ฝึกอบรมหลักสูตรเกี่ยวกับการปลูกพืชพันธุ์ต่างๆ ให้ ได้ผลผลิตสูง เช่น การปลูกข้าว ไม้ผล การทำเกษตรผสมผสาน เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้แนะนำถึง เรื่องการใช้ปุ๋ย การใช้ยาปราบศัตรูพืช แนะนำการถนอมอาหาร การแปรรูปอาหารให้กับกลุ่ม แม่บ้าน

- สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอแม่สรวย จัดกลุ่มแม่บ้านทอผ้า กลุ่มออมทรัพย์ ศูนย์สาธิต การตลาด กลุ่มเยาวชนตำบล โดยให้การสนับสนุนงบประมาณและการจัดฝึกอบรม

- สำนักงานปศุสัตว์อำเภอแม่สรวย ได้จัดให้มีการฝึกอบรมเลี้ยงสัตว์ เช่น โค กระบือ สุกร ไก่พันธุ์สามสายเลือด ไก่พันธุ์พื้นเมือง แกะเกษตร

- สำนักงานประมงอำเภอแม่สรวย ได้ฝึกอบรมเกี่ยวกับการเลี้ยงปลาให้กับเกษตรกรที่ สนใจ โดยมีพื้นที่การเพาะเลี้ยงปลาในชุมชนพื้นที่การวิจัย อยู่จำนวน ๗๐ บ่อ

- สำนักงานสาธารณสุขอำเภอแม่สรวย ได้ฝึกอบรมเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพของ ประชาชนในเรื่องต่างๆ เช่น การสาธารณสุขขั้นพื้นฐาน โรคเอดส์การจัดตั้งศูนย์สาธารณสุขมูลฐาน

ชุมชน (ศสมช.) หมู่บ้านละ ๑ แห่ง รวมทั้งหมด ๕ แห่ง ตลอดจนสนับสนุนกลุ่มผู้สูงอายุในเรื่องของการอบรมดูแลรักษาสุขภาพ

- ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน ได้เข้ามาให้การศึกษาทั้งสายสามัญและสายอาชีพในหลักสูตรระยะสั้น เช่น ช่างไฟฟ้า ช่างเครื่องยนต์ ตัดเย็บเสื้อผ้าและตัดผมเสริมสวย

- องค์กรพัฒนาเอกชน ได้เข้ามาให้การศึกษาแก่ชาวบ้านในเรื่องของการประชุมสัมมนา เวทีชาวบ้านพหุวัฒนธรรม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้หรือประสบการณ์ในเรื่องของการพัฒนาอาชีพ เช่น การทอผ้า การทำเกษตรผสมผสานหรือเกษตรทางเลือก ตลอดจนการดูแลสุขภาพทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

การจัดการศึกษานอกระบบจากหน่วยงานต่างๆ ทำให้ชุมชนพื้นที่วิจัยได้เรียนรู้ ได้รับการส่งเสริมกิจกรรมต่างๆ จากภายนอกเข้าสู่ภายใน ได้แลกเปลี่ยนความรู้ต่างศาสนาสู่ญาติมิตร เพื่อนฝูง และการฝึกอบรมของหน่วยงานราชการต่างๆ ที่นำเข้ามาในพื้นที่วิจัย นับว่าเป็นส่งเสริมการเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถให้กับประชาชนที่อยู่ร่วมกันอย่างสันติตามหลักการศาสนาของตน ความรู้จากการฝึกอบรมเหล่านี้ทำให้ประชาชนในพื้นที่วิจัยมีรายได้จากการประกอบอาชีพทางการเกษตรกรรมดีกว่าสมัยก่อน และประกอบกับชุมชนพื้นที่วิจัยมีศักยภาพในด้านต่างๆ หลายประการ เช่น มีแหล่งน้ำที่พอเพียงแก่การทำเกษตรกรรม ซึ่งกล่าวโดยสรุปก็คือ ในการจัดการศึกษานอกระบบที่องค์กรภายนอกได้เข้ามาจัดการให้การเรียนรู้แก่ประชาชนในพื้นที่ ส่วนมากจะจัดในรูปแบบของหลักสูตรระยะสั้นและจะจัดได้ไม่บ่อยครั้งนัก

ประชาชนในพื้นที่วิจัย ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ รองลงมาคือคริสต์ และอิสลาม ตามลำดับ ขณะเดียวกันก็ยังมีความเชื่อดั้งเดิมเหลืออยู่ คือ มีความเชื่อเรื่องผี เป็นความเชื่อในเรื่องของอำนาจที่อยู่เหนือธรรมชาติซึ่งสามารถให้คุณให้โทษ ให้การคุ้มครองรักษาและป้องกันอันตรายในการดำรงชีวิต ทำให้ความอุดมสมบูรณ์ในการเกษตร ฉะนั้นจึงยังมีการส่งเสริมกิจกรรมนอกศาสนาผ่านพิธีกรรมเหล่านี้อยู่ ที่แสดงออกถึงความกตัญญูรู้คุณต่อสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ และชุมชนยังมีความเชื่อที่เกิดจากการนับถือพระพุทธศาสนา คริสต์ศาสนา และศาสนาอิสลาม ซึ่งตามหลักการศาสนาของตนได้สั่งสอนและกล่อมเกลายทอดให้ชุมชนพื้นที่วิจัยได้รับประโยชน์ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข สามารถนำหลักการศาสนาของตนไปใช้ในประวัติประจำวันได้ไร้ความขัดแย้งจนทำให้ชีวิตของตนเองและสังคมในชุมชนมีความสุข

๒. การส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนาด้วยการปกครองท้องถิ่น

ในส่วนของการเมืองการปกครองท้องถิ่น อันเป็นการส่งเสริมการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนศาสนานั้น ผู้วิจัยพบว่า พื้นที่ภาคเหนือมีโครงสร้างทางการเมืองการปกครองของพื้นที่วิจัย แบ่งออกเป็น ๒ ระดับ ระดับตำบลและระดับหมู่บ้าน ระดับหมู่บ้านมีผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งมาจากการเลือกตั้งของสมาชิกในหมู่บ้าน มีบทบาทหน้าที่ในการรับนโยบายของรัฐบาลดำเนินการบริหารและปกครอง นอกจากนั้นยังมีหน้าที่รับผิดชอบในงานหรือโครงการพัฒนาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับหมู่บ้าน โดยจะมีผู้ช่วยเหลือคือคณะกรรมการหมู่บ้านที่ตั้งขึ้นตามระเบียบการปกครองของรัฐ มีชื่อ

เรียกว่า กม. ซึ่งหมู่บ้านในชุมชนพื้นที่วิจัย เป็นหมู่บ้านอาสาพัฒนาป้องกันตนเอง (อพป.) มีคณะกรรมการหมู่บ้าน ๘ ฝ่าย ได้แก่

๑. ฝ่ายปกครอง
๒. ฝ่ายพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ
๓. ฝ่ายการศึกษาและวัฒนธรรม
๔. ฝ่ายสวัสดิการและสังคม
๕. ฝ่ายการคลัง
๖. ฝ่ายสาธารณสุข
๗. ฝ่ายป้องกัน
๘. ฝ่ายพัฒนาสตรี

ในส่วนระดับตำบลประกอบด้วย สภาพองค์การบริหารส่วนตำบล คณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล พนักงานส่วนตำบลและปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในส่วนคณะกรรมการหมู่บ้านมีผู้ใหญ่บ้านเป็นประธานกรรมการ มีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ๒ คน เป็นรองประธานกรรมการ โดยประชาชนจะทำการเลือกตั้งคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ฝ่ายละ ๕-๙ คน และคณะกรรมการจะเลือกประธานกรรมการ ๑ คน ผู้ทรงคุณวุฒิ ๒ คน มีวาระในการดำรงตำแหน่ง ๕ ปี คณะกรรมการ คณะกรรมการทุกฝ่ายจะได้ดำเนินการหรือมีบทบาทก็ต่อเมื่อมีกิจกรรมหมู่บ้านเกิดขึ้น หรือมีกิจกรรมทางอาศัยการร่วมมือจากหลายฝ่าย เช่น กิจกรรมทางศาสนิกสัมพันธ์ เป็นต้น

คณะกรรมการหมู่บ้านทำหน้าที่ให้บริการในหมู่บ้าน เช่น การสำรวจข้อมูลต่างๆ ของหมู่บ้าน การพัฒนาหมู่บ้าน กิจกรรมทางศาสนิกสัมพันธ์ การเก็บเงินช่วยเหลืองานการกุศล การช่วยงานวัด โบสถ์คริสต์ และมัสยิดอิสลาม งานโรงเรียน หรืองานของหมู่บ้าน ตลอดจนการเชิญชวนให้สมาชิกในหมู่บ้านไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งในระดับต่างๆ และที่สำคัญคือ การออกจับฟังเสียงของคนในชุมชนเพื่อที่จะได้ออกเป็นกฎระเบียบสำหรับการอยู่ร่วมกันของศาสนิกของแต่ละศาสนา การจับฟังเสียงของคนในชุมชนนี้จะทำให้เกิดการรับรู้ความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง ไม่ออกกฎหมายที่แย้งกับศาสนาจนทำให้เกิดการต่อต้าน เพราะการเมืองและศาสนาจะต้องอิงอาศัยกันไม่ใช่ขัดแย้งกัน เป็นต้น

๓. การส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา ด้วยการจัดการความขัดแย้งและการสร้างอัตลักษณ์

ความสัมพันธ์ทางสังคมพหุศาสนาของคนในชุมชนพื้นที่วิจัยภาคเหนือ มักจะไม่มี ความขัดแย้งเกิดขึ้น เนื่องจากความสัมพันธ์เป็นเครือญาติเดียวกันอย่างพิเศษ มีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นเสมอเครือญาติ คือ การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ด้วยการแต่งงาน ดังนั้น จึงเป็นการส่งเสริมให้มีความปรองดอง จัดความขัดแย้งและสร้างอัตลักษณ์แห่งหมู่บ้านที่มีสันติสุข โดยญาติทั้งสองจะนับถือเป็นดองกันแม้จะต่างศาสนากันก็ตาม โดยจะเรียกชื่อทั้งวงศ์ของญาติของฝ่ายหญิงและฝ่ายชายว่า “พ่อตอ แม่ตอ” ด้วยเหตุนี้ทำให้สังคมในชุมชนของพื้นที่วิจัยต่างเป็นชุมชนที่มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติในชุมชน สิ่งเหล่านี้จึงเป็นเงื่อนไขที่ทำให้ชุมชนมีความสัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้นอยู่กับแบบที่แบบนั้นเอง เป็นต้น

ในขณะที่พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งได้แก่ หน่วยงานทางศาสนาคริสต์ มิสซังคาทอลิก สังฆมณฑลนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา จากการที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ ทำการสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลและศึกษาสภาพบริบทพื้นที่จนได้ข้อมูลเบื้องต้นแล้ว พบว่า หน่วยงานทางศาสนาคริสต์ในพื้นที่ดังกล่าวได้บูรณาการหลักการทางศาสนาเพื่อส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนาในประเด็นต่อไปนี้คือ

๑. บทบาททางสังคมด้านการศึกษา

หน่วยงานทางคริสต์ศาสนามีวิธีที่ใช้ในการจัดการศึกษา โดยใช้วิถีจิตชาเลเซียนซึ่งแนวทางในการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาระดับคุณภาพของเยาวชนให้เป็นบุคลากรที่สมบูรณ์แบบ ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ มีความรู้ควบคู่คุณธรรม หน่วยงานทางคริสต์มองเห็นความสำคัญของการศึกษานี้และต้องการที่จะพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตท่ามกลางความแตกต่างทางวัฒนธรรม แม้ว่าหน่วยงานทางคริสต์ศาสนาจะอยู่ในสังคมชาวพุทธ แต่ก็มีหลักเกณฑ์ที่สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และเพื่อสนองนโยบายดังกล่าว หน่วยงานของคริสต์ศาสนาจึงมีมุ่งเน้นพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยการสร้างโรงเรียนเพื่อรับใช้สังคมไทย เพื่อที่จะสามารถกระทำตนเป็นคุณประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติสืบต่อไป สำหรับแนวทางวิถีจิตชาเลเซียน หมายถึง ความรักที่แสดงออกในงานแพร่ธรรมท่ามกลางเยาวชน เป็นความรักที่เริ่มก่อน และอุทิศให้แก่ผู้ที่ตนรักตามแบบฉบับของพระเยซูเจ้า ผู้อบรมชาเลเซียนจะต้องใช้ความรักเป็นกุญแจสำคัญในการเปิดใจยอมรับเยาวชนให้รับฟังการอบรม ใช้เหตุผลในการเตือนสอน และมุ่งที่จะพัฒนาเยาวชนให้เติบโตเป็นมนุษย์สมบูรณ์แบบ โดยหน่วยงานทางคริสต์ศาสนาให้ความสำคัญในเรื่องที่เป็นการส่งเสริมกิจกรรมพัฒนาชุมชน ดังต่อไปนี้คือ

๑. ความเคารพต่อเยาวชน โดยบาทหลวงของคริสต์ศาสนาจะเตือนให้ผู้อบรมเคารพต่อเยาวชน เคารพต่อบุคคลและสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับเขา เพราะใคร่อยากให้คนอื่นเคารพตน ตนต้องเคารพผู้อื่นก่อน อย่าพูดเยาะเย้ย เมื่อเด็กทำผิดต้องเรียกมาคุยเป็นการส่วนตัว พยายามปกปิดชื่อของเด็กที่ทำผิด อย่าทำลายชื่อเสียงต่อหน้าคนอื่น อย่ายอมให้เพื่อนเยาะเย้ยเขา เพราะจะทำให้เขาต่อต้าน

๒. อย่าบังคับเกินไป ควรรักษาระเบียบ การบังคับเกินไปเป็นสิ่งที่น่าเบื่อ การถือระเบียบก่อให้เกิดความเรียบร้อยแต่อย่าบังคับมาก

๓. อบรมเรื่องความเคารพต่อผู้ใหญ่ ครู อาจารย์ เพื่อนต่างศาสนา ให้เด็กเคารพผู้ใหญ่ และเคารพระเบียบที่ครูตั้งไว้ ครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็ก

การติและการลงโทษ เมื่อจะลงโทษก็ต้องรู้จักใช้วิธีป้องกัน เพราะการไม่ทำให้เด็กร่วมมือในการอบรม จะทำให้ดื้อมากยิ่งขึ้น ประกาศระเบียบวินัยให้เด็กทราบก่อน รวมทั้งรางวัลและโทษที่กำหนดไว้ การติควรติด้วยความอ่อนหวาน ไม่ทำให้ผู้ถูกตำหนิโกรธหรือท้อใจควรกระซิบบอกที่หูอย่าทำต่อหน้าคนอื่น รอให้ความโกรธหายไปเสียก่อนจึงเข้าไปตักเตือน การทำโทษกะทันหันจะไม่เกิดผล เพราะจิตใจของมนุษย์เมื่อถูกบังคับก็จะสร้างป้อมปราการที่แข็งแกร่งจนได้ยาก แต่อาศัยความรักจะเอาชนะได้ง่าย จงเป็นคนดีและรอบคอบเสมอ

๔. จงให้มีหวังและยกโทษเสมอ เด็กต้องแน่ใจว่าผู้อบรมที่ติเตียนและทำโทษเขา ยังมี ความหวังให้เขากลับตัวเป็นคนดีเสียใหม่

๕. วิธีที่ใช้ในการทำโทษ เช่น ผู้อบรมมองด้วยสายตาที่เสียใจและเคร่งขรึมเมื่อเขาทำผิด เรียกมาเตือนสองต่อสอง ใช้วิธีการป้องกันก่อนทำโทษ คือ การทำให้เด็กกรึกและการทำโทษคือการไม่ แสดงความรัก ไม่สนใจเช่นเคย อย่าทำโทษก่อนฟังความทุกฝ่าย จงพยายามให้เด็กรู้สำนึกผิดและเห็น ว่าผู้อบรมเสียใจที่ทำโทษเขา เป็นต้น

๒. บทบาทด้านสาธารณสุข

หน่วยงานคริสตศาสนา จังหวัดนครราชสีมา เป็นผู้มีการส่งเสริมเกี่ยวกับด้านการ สาธารณสุข จัดให้มีการส่งเสริมสุขภาพทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ทั้งในโรงเรียน และชุมชน เพื่อให้นักเรียนและเด็กเยาวชนที่อยู่ห่างไกลมีสุขภาพทางด้านร่างกาย และจิตใจที่ดี โดยได้มีการ จัดตั้งโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ได้รับความร่วมมือจากคณะกรรมการโรงเรียน คณะครู ผู้ปกครอง และชุมชนที่ใกล้เคียงที่มีความหลากหลายทางศาสนา ได้มีการรณรงค์เกี่ยวกับการป้องกัน และควบคุมโรคติดต่อในโรงเรียน และชุมชน ได้แก่ ไข้เลือดออก ไข้หวัด โลปโตสไปซิส พิษสุนัขบ้า และอุจจาระร่วง โดยจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชนเกี่ยวกับโรคติดต่อต่างๆ ซึ่งมีกิจกรรม ดังนี้ จัดเสียงตาม สายให้ความรู้เกี่ยวกับโรคติดต่อชนิดต่างๆ จัดบอร์ดเกี่ยวกับโรคติดต่อ แสดงละครชี้ให้เห็นโทษของ การเป็นโรคติดต่อชนิดต่างๆ แจกเอกสารแผ่นพับ ใบปลิวและให้ความรู้ ตามหมู่บ้านและชุมชนที่ ห่างไกล ร่วมกันเดินรณรงค์เกี่ยวกับการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก พร้อมทั้งทำลายแหล่ง เพาะพันธุ์ยุงในชุมชนพื้นที่วิจัย และจากการให้หน่วยงานทางคริสตศาสนามีการจัดโครงการส่งเสริม สุขภาพให้กับชุมชนพื้นที่วิจัยอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้ได้รับการประเมินจากหน่วยงานสาธารณสุข จังหวัดนครราชสีมา ให้เป็นหน่วยงานที่มีการส่งเสริมการพัฒนาชุมชนดีเด่น ระดับเหรียญทอง

นอกจากจะเสริมให้มีสุขภาพที่ดีในด้านต่างๆ แล้ว ก็มีการส่งเสริมให้มีการสร้างห้องน้ำ ท้ายกพื้น โดยชุดเป็นส้วมหลุมมีบ่อปิดมิดชิดสะอาดและปลอดภัย เพื่อเป็นการป้องกันร่างกายให้ ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ ให้ความรู้เกี่ยวกับการกินยา ควรอ่านฉลากก่อนทุกครั้ง และเมื่อเกิดอาการ เจ็บป่วยควรไปพบหมอแผนปัจจุบัน ไม่รักษากันเอง หรือซื้อยาชุดจากร้านยาในหมู่บ้าน และถ้าอยาก ให้ร่างกายมีความแข็งแรงต้องงดดื่มของมึนเมาทุกชนิด รวมทั้งสารเสพติดทุกชนิด เพราะนอกจากจะ เป็นโทษต่อตนเองแล้ว ยังอาจจะเป็นต่อสังคมได้

หน่วยงานทางคริสตศาสนายังจัดให้มีการส่งเสริมกิจกรรมให้มีสุขภาพจิตที่ดี การมีจิตใจที่ แจ่มใส เบิกบาน ร่าเริง มั่นคง จะอยู่ในร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์ และคนจะมีสุขภาพกายและจิตที่ดี ต้องมีร่างกายที่สะอาด ทำความสะอาดร่างกายสระผม ตัดเล็บ แปรงฟัน อาบน้ำฟอกสบู่ เป็นต้น

๓. บทบาทด้านการสังคมสงเคราะห์

หน่วยงานของคริสตศาสนา จะให้การสงเคราะห์แก่ผู้ที่ยากจนในถิ่นทุรกันดานทุกๆ ปี ซึ่ง จะมีโครงการที่ช่วยน้อง โดยจะเดินทางไปกับโรงเรียนที่อยู่ในสังกัดองค์กรคริสต์ ผู้ปกครองนักเรียน และชมรมอาสาสมัคร ร่วมกับบุคคลที่สนใจคริสตศาสนา บุคลากรในโรงเรียนและผู้ปกครองนักเรียน หรือชุมชน หน่วยงานต่างๆ ได้ร่วมกันบริจาค เครื่องใช้อุปโภค บริโภคต่างๆ เครื่องใช้เครื่องนุ่งห่ม รวมทั้งยารักษาโรค อุปกรณ์การเรียน รวมทั้งเงินบริจาค เป็นต้น

๔. บทบาทด้านการส่งเสริมอาชีพ

เนื่องจากสภาพปัจจุบันของเทคโนโลยีและข่าวสาร ซึ่งมีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของบุคคลในสังคมเป็นอย่างมาก จากความเจริญก้าวหน้าทางด้านวัตถุที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว ทำให้จิตใจขาดคุณธรรม บุคคลขาดความสมดุลในชีวิต สภาพครอบครัวเริ่มเปราะบาง เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เด็กและเยาวชนถูกทอดทิ้งเป็นจำนวนมาก ทำให้ขาดที่พึ่งและไม่ได้รับการศึกษาและเพื่อให้เขาได้รับการพัฒนาศักยภาพที่มีอยู่ หน่วยงานทางคริสต์ศาสนาจึงได้ตั้งมูลนิธิขึ้นเพื่อช่วยเด็กและเยาวชนได้มีโอกาสได้ศึกษาเล่าเรียน และฝึกอาชีพ ได้เขาได้รับความรู้ที่ไปใช้ในชีวิตประจำวัน และสร้างรายได้ให้กับครอบครัว สามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นๆ ในสังคมได้อย่างเข้มแข็ง

๕. บทบาทด้านการเผยแพร่ศาสนา

หน่วยงานคริสต์ศาสนามีเป้าหมายหลัก คือ การเผยแพร่ศาสนา เป็นการปฏิบัติการกิจของพระศาสนจักร ตามหลักความเชื่อ ปฏิบัติภารกิจเพื่อช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์โดยมุ่งเน้นที่เด็กและเยาวชนที่ยากจนในชนบทที่ห่างไกลของจังหวัดนครราชสีมา ในอดีตการเผยแพร่ศาสนาเป็นไปด้วยปัญหาและอุปสรรคมีความยากลำบากในการเข้าไปเผยแพร่ศาสนาในชุมชนต่างๆ เพราะเกิดความขัดแย้งระหว่างผู้ที่นับถือศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์ เกิดความขัดแย้งทางการเมือง เป็นต้น แต่ในปัจจุบันสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงทำให้เกิดความกลมกลืนทางด้านวัฒนธรรมด้านศาสนาขึ้นระหว่างพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนา มีการปรับตัวเข้าหากัน ยอมรับในความเชื่อของวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน คอยช่วยเหลือเกื้อกูลและอยู่ร่วมกันในสังคมเดียวกันได้อย่างสงบสุข ซึ่งจะเห็นได้จากการที่ผู้ปกครองชาวพุทธได้มีการส่งบุตรหลานเข้ามาเรียนในโรงเรียนของคริสต์เป็นจำนวนมาก ซึ่งให้ความไว้วางใจเกี่ยวกับระบบการเรียนการสอนแบบขาละเซียน ให้นักเรียน ได้มีความรู้ คู่คุณธรรม ใช้หลักคริสต์ศาสนาคือหลักความรัก ซึ่งการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต่างๆ นั้นจะต้องมีพิธีกรรมทางด้านศาสนาคริสต์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เช่น การสวดมนต์ตอนเช้าหลังเคารพธงชาติ โดยใช้บทวันมาฆบูชาสำหรับเปิดปีการศึกษาใหม่ทุกปีจะมีกิจกรรมการฉลองแม่พระองค์อุปถัมภ์ เป็นต้น

๖. การส่งเสริมขนบธรรมเนียมประเพณี

หน่วยงานทางคริสต์ศาสนา จังหวัดนครราชสีมา ได้มีส่วนส่งเสริมขนบธรรมเนียมประเพณีและร่วมอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยร่วมกับชุมชน วัดทางพุทธศาสนา มีการจัดโครงการวันสำคัญทางพุทธศาสนาเพื่อให้นักได้ตระหนักถึงคุณค่าของขนบธรรมเนียมประเพณีที่ติดมาได้อนุรักษ์และดำรงไว้ซึ่งความเป็นไทย ได้จัดกิจกรรมร่วมกับชุมชนใกล้เคียงที่เป็นพื้นที่วิจัย เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันเข้าพรรษา โดยโรงเรียนในสังกัดของคริสต์ศาสนาได้นำนักเรียนไปร่วมทำบุญตักบาตรที่วัดในพื้นที่ ร่วมฟังพระธรรมเทศนา และเวียนเทียน ในวันเข้าพรรษา ได้จัดขบวนแห่เทียนพรรษา ร่วมกับเทศบาลนครราชสีมา ซึ่งในขบวนประกอบด้วย ป้าย เครื่องสังฆทาน วงโยธวาทิต รถเทียนนางเทียน นางรำ ขบวนรณรงค์ต่างๆ คณะครู ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี เป็นต้น

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าหน่วยงานทางศาสนาคริสต์ มีสังฆคาทอลิก สังฆมณฑลนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ได้จัดให้มีกิจกรรมส่งเสริมการพัฒนาชุมชนเพื่อเป็นต้นแบบหมู่บ้านสันติสุขโดยใช้แนวทางศาสนาของตนโดยไม่ขัดแย้งกับศาสนาอื่นๆ ในพื้นที่จึงทำให้สามารถอยู่อาศัยร่วมกันอย่างมีความสุข กิจกรรมต่างๆ ที่ผู้วิจัยกล่าวมานั้น ล้วนเป็นไปเพื่อการจัดการทรัพยากรของชุมชน มีการ

แลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นที่เหมาะสมกับคนในพื้นที่ ได้รับความขัดแย้ง และสร้างเอกลักษณ์ของตนเองได้เป็นอย่างดีนั่นเอง

๔.๑.๓ สรุปการส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ อิสลาม คริสต์)

การส่งเสริมกิจกรรมในการอยู่ร่วมกันของชุมชนสามศาสนา พุทธ คริสต์ อิสลามอย่างสันติสุขนั้น ประการแรก ควรพิจารณาคัดเลือกชุมชนที่มีลักษณะเป็นพหุวัฒนธรรม และมีลักษณะทางกายภาพพื้นที่ติดต่อกันเป็นทั้งมีประวัติศาสตร์ยาวนาน ประชาชนมีความสัมพันธ์ระหว่างศาสนาอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นเพราะประวัติทางชุมชน ที่มีประวัติศาสตร์ร่วมกันอาทิ ความร่วมมือทางสังคมเช่น ก่อร่างสร้างเมืองมาด้วยกันแต่ หรือมีโบราณสถานใช้ร่วมกันเช่น ประวัติศาสตร์ของอยุธยาเป็นต้น พหุวัฒนธรรมเป็นความงามความแตกต่างในความเจริญที่มีปัจจัยข้างเคียงส่งเสริมไม่เหมือนกัน พหุวัฒนธรรมนี้เชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์ร่วมกัน ทั้งมีความรู้สึกร่วมกันในประวัติศาสตร์ของชุมชนทำให้รวมเป็นหนึ่งเดียวกัน ชุมชนต่างๆ ที่ก่อตั้งขึ้นมามีความหลากหลายตามเหตุปัจจัย ประวัติศาสตร์สร้างความเป็นหนึ่งเดียวกันทางจิตใจได้ การที่จิตใจเป็นหนึ่งเดียวกันนั้นทำให้เกิดการร่วมแรงร่วมใจกันการอนุรักษ์ ของที่มีอยู่ทั้งรูปธรรมและนามธรรม รูปธรรมเช่นสิ่งแวดล้อมอันเป็นธรรมชาติการใช้ชีวิตระหว่างบุคคลกับธรรมชาติอย่างกลมกลืน เป็นต้น การอนุรักษ์ทางวัฒนธรรมที่มีมาแต่ในอดีต การอนุรักษ์เช่นนี้จะต้องเป็นการอนุรักษ์สิ่งที่ดีงาม ไม่ใช่การอนุรักษ์แหล่งอบายมุขชั่วสุ่มซึ่งไม่ก่อประโยชน์เช่น อนุรักษ์โรงฝิ่นตั้งแต่อดีตแม้ในปัจจุบันก็ยังสูบฝิ่นอยู่เช่นในไม่ถือเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรม การจะอนุรักษ์วัฒนธรรมอาจนำโรงฝิ่นเดิมมาเป็นแหล่งประวัติศาสตร์ และนำมาเป็นอนุสรณ์เตือนใจไม่ให้คนเสพยาเสพติด ชี้ให้เห็นถึงโทษและอนุรักษ์การต่อต้านยาเสพติดที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานก็จะประโยชน์แก่สังคมและชุมชน

ชุมชนพหุวัฒนธรรมดังกล่าวเป็นการสร้างความร่วมมือของชุมชน ทั้งชุมชนต้องมีลักษณะประจำชุมชนกล่าวคือต้องมีการสร้างความสมานฉันท์ต่อกัน การสมานฉันท์เป็นการร่วมมือร่วมใจกันเริ่มตั้งแต่ครัวเรือน เครือญาติ และ ระหว่างกลุ่มหลากหลายในชุมชนเป็นการร้อยรัด ความร่วมมือในชุมชนสร้างความกลมเกลียว รู้รักสามัคคีภายในชุมชน ทั้งนี้การมีความเอื้ออาทรต่อกัน ย่อมทลายความแตกต่างเหลือแต่ความเห็นอกเห็นใจกัน มีความเมตตาต่อกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ลดความต่างเพิ่มความสัมพันธ์เป็นหนึ่งเดียวกัน ความร่วมมือของตัวแทนเยาวชนในสถานศึกษาเป็นการสานสัมพันธ์ระหว่างบุคคลรุ่นราวคราวเดียวกันที่มีแนวคิดแบบเดียวกันคือ เยาวชนวัยเดียวกันจะมีแนวคิดไปแนวทางทิศทางเดียวกัน เป็นการส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีเพราะเยาวชนเป็นผ้าขาวมวงโลกสวยงาม จึงมองความต่างทางศาสนาเป็นสิ่งที่สามารถประสานประโยชน์กันได้ เป็นปัญหาที่เล็ก ไม่นำอัตตมาเป็นปัญหาและมองว่ามิตรภาพระหว่างเพื่อนมีความสำคัญมากกว่าความต่าง

คุณธรรมมีความสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันระหว่างบุคคล ซึ่งอาจจะเป็นบุคคลธรรมดาหรือระหว่างกลุ่มบุคคลก็ได้ ฉะนั้นหากภาครัฐทำตัวเป็นหลักให้แก่ทุกๆ ชุมชน ทั้งชุมชนเมืองและชุมชนชนบทประสานสร้างเครือข่ายโดยใช้หลักคุณธรรม เหนือหลักผลประโยชน์จะทำให้ความสัมพันธ์ดังกล่าวมันคงยั่งยืน กล่าวคือ ความสัมพันธ์ที่มาจากผลประโยชน์เมื่อบุคคลไม่มีประโยชน์ต่อกันความสัมพันธ์นั้นจะเหือดหายไป ส่วนคุณธรรมจะมีความยั่งยืนกว่าผลประโยชน์มากมาย ยิ่งมอบให้โดยไม่หวังสิ่งตอบแทนยิ่งทวีคูณมากขึ้นเป็นลำดับ ความสัมพันธ์นี้หากรัฐเป็นแกนสร้างเครือข่าย ย่อมทำให้กลุ่มคนแนบแน่นลดความหวาดระแวงต่อกัน ฉะนั้นความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับเอกชนจึงมีความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งต่อการความสัมพันธ์ในชุมชน เพราะเอกชนและชาวชุมชนไม่รู้สึกลิดเดียวจากการขาดการดูแลของรัฐ ในกิจกรรมต่างๆ ทั้งสืบสานศิลปวัฒนธรรมและการประกอบกิจกรรมทางศาสนา

การแลกเปลี่ยนความคิดซึ่งกันและกัน ทั้งในชุมชนมีความสำคัญยิ่ง เนื่องมาจากความคิดเป็นลักษณะเฉพาะของบุคคล หากเปิดให้บุคคลแลกเปลี่ยนความเหมือนและความต่างกันอย่างสม่ำเสมอ ย่อมลดความขัดแย้ง ถือเป็นการรู้เขารู้เราทำให้รู้ถึงสิ่งที่เขาชอบเป็นการสร้างมิตร หากรู้และไม่ชอบสิ่งใดเป็นการลดศัตรู ในภาพรวมทางความคิดจะเป็นการลดระดับความคิดด้านลบ และเป็นการเพิ่มระดับแนวคิดด้านบวก การร่วมมือใจกันทำให้เกิดความผูกพันเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ไม่ใช่ญาติก็เสมือนญาติ ไม่ใช่พี่น้องก็เหมือนพี่น้อง แนวทางการเห็นเขาเป็นเรา เห็นเราเป็นเขา กล่าวคือเอาใจเขามาใส่ใจเรา ย่อมทำให้คนในชุมชนสามัคคีกลมเกลียวกัน การลดทิวของทุกฝ่ายย่อมนำไปสู่ความสงบสุข ถ้อยทีถ้อยอาศัยกันย่อมทำกิจการใดได้อย่างลุล่วง ปัญหาใหญ่จะกลายเป็นเล็กปัญหาเล็กจะไม่มีปัญหาในที่สุด

๔.๒ ผลการศึกษาการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ อิสลาม คริสต์)

๔.๒.๑ ผลการศึกษาการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ อิสลาม คริสต์) ในพื้นที่ภาคใต้ และภาคกลาง

ผลจากการลงพื้นที่ทั้ง ๒ ชุมชน พบประเด็นเรื่องส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ อิสลาม คริสต์) ในพื้นที่ภาคใต้ และภาคกลาง ที่ทางผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ พบว่า ในแง่ของความยินดีร่วมมือร่วมใจไม่แตกต่างกัน คือ คนทั้ง ๒ พื้นที่ เต็มใจที่จะให้เข้าไปทำอะไรหรือเป็นโครงการ อย่างเช่น กระถางวัฒนธรรม หรือส่วนที่เป็นหรือวัฒนธรรมทองถิ่นเขาต้องการให้ไปส่งเสริม แต่สิ่งหนึ่งที่ได้มีคล้ายกัน คนรุ่นเก่าหรือผู้ใหญ่ปัจจุบันนี้ เราไปตั้งคำถามไว้เขาก็อยากจะส่งผ่านให้กับเยาวชนเราอยากจะปลูกฝัง เยาวชนชนกันไม่ใช่เฉพาะการอยู่ร่วมกันเท่านั้น คือ อาจจะอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นด้วย เพราะว่าที่ผ่านมาจากการลงไปสัมภาษณ์เขาอาศัยอยู่ร่วมกันไปมาหาสู่กันที่ผูกพันก็คือประเพณี การแบ่งปันในสังคม ที่เห็นว่าไม่มีความ

แตกต่าง เรื่องประเพณีวัฒนธรรมเป็นจุดหนึ่งที่ทำให้เข้ามามีกิจกรรมร่วมกันฉะนั้นสิ่งหนึ่งที่เราต้องส่งเสริม คือ ต้องส่งเสริมเยาวชนให้ทำกิจกรรมรวมทั้ง ๓ ศาสนา ให้รักกันตั้งแต่เด็ก อย่างเช่นผู้นำท่านหนึ่งเขาบอกว่าทำไมเขาไม่มีความแตกต่างเพราะตอนเด็ก ๆ เขาเล่นด้วยกันที่สำคัญอยากให้มีกิจกรรมหนึ่งที่ชาวพุทธไปเรียนรู้วิถีปฏิบัติของชาวมุสลิม ชาวมุสลิมก็เรียนรู้วิถีชาวพุทธ ก็อาจทำให้เขาเข้าใจความแตกต่างของศาสนา

คนในชุมชนทั้งสองพื้นที่ ได้สะท้อนให้เห็นว่า ถึงแม้ว่าจะนับถือศาสนาต่างกัน แต่ชุมชนก็อาศัยอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข คนในชุมชนมีความยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน มีความเอื้ออาทร แบ่งปันซึ่งกันและกัน จากผลการดำเนินการวิจัยทั้ง ๒ พื้นที่ คณะผู้วิจัยได้สรุป จุดเด่นของการเป็นชุมชนต้นแบบของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขทั้ง ๒ พื้นที่ ไว้ดังนี้

๑) การพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม) ในพื้นที่ภาคใต้ และภาคกลาง จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลพบว่า ทั้งสองชุมชน ในพื้นที่ภาคใต้ และภาคกลาง มีความเป็นหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา เนื่องจากคนในพื้นที่มีความรัก ความสามัคคี ความปรองดอง แบ่งปันกันอย่างชัดเจน ไม่มีการแบ่งแยกทางศาสนา อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข สามารถร่วมกิจกรรมทางประเพณีของแต่ละศาสนาได้ จึงสามารถยกเป็นหมู่บ้านต้นแบบการรวมกันของ ๓ ศาสนาในชุมชนเดียวกัน

๒) รูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม) จากการสังเคราะห์ข้อมูล พบว่า การสร้างความผูกพัน ความรักใคร่กันในชุมชน และการส่งเสริมกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม สถานที่ท่องเที่ยว อาหารการกิน การส่งเสริมเยาวชนของหน่วยงานราชการและคนในชุมชน จะเป็นรูปแบบที่สำคัญในการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา

คณะผู้วิจัยสังเคราะห์การสะท้อนความคิดของชุมชนพหุวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช และชุมชนพหุวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบประเด็นความสอดคล้องดังตารางที่ ๔.๔

ข้อ	ประเด็นเรื่อง	การสะท้อนคิดของชุมชนพหุวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช	สะท้อนความคิดของชุมชนพหุวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	ประเด็นความสอดคล้อง
๑.	การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข	ชุมชนไม่มีความขัดแย้ง อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีความปรองดอง ช่วยเหลือแบ่งปันกัน	ด้วยความที่เป็นเพื่อน เรียนหนังสือมาด้วยกัน จึงมีความผูกพัน ช่วยเหลือ มีความสามัคคี แบ่งปันเกื้อกูล ไม่มีความต่างในทางศาสนา ทำให้ไม่เกิดความขัดแย้ง	ไม่มีความขัดแย้ง ช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน มีความสามัคคี แบ่งปันรักใคร่กัน
๒.	กิจกรรมประเพณีของชุมชนระหว่างต่างศาสนา	เข้าร่วมกิจกรรม แต่ไม่ได้ร่วมพิธีกรรม	ไปร่วมงานได้ ช่วยเหลืองาน แต่ไม่ร่วมพิธีกรรม	ไปร่วมกิจกรรมของแต่ละศาสนาได้ แต่ไม่ร่วมพิธีกรรม
๓.	อุปสรรคที่จะทำให้ชุมชนไม่เป็นอย่างที่คาดหวัง	การทำงานส่งเสริมกิจกรรมของชุมชน	การขาดความต่อเนื่องของการดำเนินกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรม เช่นการ	ขาดการส่งเสริมกิจกรรมชุมชนอย่างต่อเนื่อง

ข้อ	ประเด็นเรื่อง	การสะท้อนคิดของชุมชน พหุวัฒนธรรมในพื้นที่ จังหวัดนครศรีธรรมราช	สะท้อนความคิดของชุมชน พหุวัฒนธรรมในพื้นที่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	ประเด็นความ สอดคล้อง
			ส่งเสริมการท่องเที่ยวภายใน พื้นที่	
๔.	อยากเห็นชุมชน เป็นอย่างไรใน อนาคต	ต้องเผยแพร่จุดดีของ ชุมชน ผ่านกลุ่มเยาวชน เป็นการถ่ายทอดจริยธรรม คุณธรรมที่ดีงามและปลูก จิตสำนึกในการอยู่ร่วมกัน เพื่อสร้างสันติสุขอย่าง ยั่งยืนตามหลักคำสอนของ ศาสนาสืบต่อไปได้	อยากเห็นเยาวชนมีความ เป็นผู้นำ มีความรัก และสืบทอด การอยู่ร่วมกันแบบพหุ วัฒนธรรมต่อไป	ต้องการถ่ายทอดสิ่งที่ดี งามสู่เยาวชน
๕.	ต้องการให้ทีมงาน ช่วยประสานงาน หรือสนับสนุน อย่างไรบ้าง	จัดกิจกรรมเพื่อให้เด็กหรือ เยาวชนในชุมชนเกิดความ รักและเข้าใจมรดกทาง วัฒนธรรมของพหุ วัฒนธรรม	จัดกิจกรรมส่งเสริมความ เป็นผู้นำให้แก่เยาวชน เช่น การเป็นมัคคุเทศก์เยาวชน	มุ่งเน้นพัฒนาเยาวชน

ตารางที่ ๔.๔ เปรียบเทียบความสอดคล้องของการสะท้อนความคิดของชุมชนพหุวัฒนธรรม
ในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช และพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จากตารางข้างต้น แสดงผลการเปรียบเทียบความสอดคล้องของการสะท้อนความคิดของคนในชุมชนในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช และพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า คนในชุมชนทั้งสองพื้นที่ ได้สะท้อนให้เห็นว่า ถึงแม้ว่าจะนับถือศาสนาต่างกัน แต่ชุมชนก็อาศัยอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข คนในชุมชนมีความยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน มีความเอื้ออาทร แบ่งปันซึ่งกันและกัน สะท้อนให้เห็นความไม่เบียดเบียน มีความรัก เคารพในสิทธิ และตระหนักในหน้าที่ของแต่ละคน และยึดคำสอนตามหลักศาสนาของตนในการดำเนินชีวิต แต่สิ่งที่คนในชุมชนให้ความสำคัญ คือเยาวชน ที่ควรได้รับการส่งเสริม และปลูกฝังวิถีการดำเนินชีวิต อยู่ร่วมกันแบบพหุวัฒนธรรม มีน้ำใจกับคนในชุมชน รักษาประเพณีอันดีงาม และร่วมกันดูแลมรดกทางวัฒนธรรมสืบต่อไป

ผลจากการเข้าร่วมกิจกรรมสื่อสารสร้างสรรค์ของเยาวชน พบว่า เยาวชนได้เรียนรู้ และเข้าใจถึงวิถีชีวิตการอยู่ร่วมกันของ ๓ ศาสนาอย่างชัดเจน เช่น วิถีชีวิตในชุมชนวัดตลาดแขก ที่มีวัดมเหยงคณ์ ตั้งอยู่ในพื้นที่บริเวณสี่แยกตลาดแขก เจ้าอาวาสเดินบิณฑบาตทุกเช้า ยิ้มแย้ม ทักทายกัน ประวัติของมัสยิดท่าช้าง ซึ่งเป็นชื่อของวัดร้างเดิม ขณะที่มัสยิดได้ตั้งชื่อเป็นทางการว่า “มัสยิดซอลาฮุดดีน” เยาวชนมีความซาบซึ้งและรู้สึกประทับใจในมรดกวัฒนธรรม โดยเฉพาะการอยู่ร่วมกันของ ๓ ศาสนา แบบสันติสุข

ผลวิเคราะห์แบบสำรวจการรับรู้ชุมชนสันติสุข สัญลักษณ์และอักษรย่อที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อความเข้าใจที่ตรงกันในการแปลความหมายผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์และอักษรย่อที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

n แทน จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม

$\bar{X}$ แทน ค่าเฉลี่ย (Mean)

SD แทน ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

การวิเคราะห์ข้อมูลของงานวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยกำหนดขอบเขต และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

๑. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง

ผลวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ได้จากกลุ่มเยาวชนตลาดบ้านแขก จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๒๕ คน จำแนกตาม เพศ อายุ และระดับการศึกษา รายละเอียดดังตารางที่ ๔.๕

ตารางที่ ๔.๕ แสดงจำนวน และค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง (N = ๓๐)

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	สถานะ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ	ชาย	๘.๐๐	๓๒.๐๐
	หญิง	๑๗.๐๐	๖๘.๐๐
รวม		๒๕	๑๐๐.๐๐
อายุ	๙ - ๑๑ ปี	๐.๐๐	๐.๐๐
	๑๒ - ๑๔ ปี	๐.๐๐	๐.๐๐
	๑๕ - ๑๗ ปี	๕.๐๐	๒๐.๐๐
	๑๘ - ๒๑ ปี	๒๐.๐๐	๘๐.๐๐
รวม		๒๕	๑๐๐.๐๐
ระดับการศึกษา	มัธยมศึกษาตอนต้น	๐๐.๐๐	๐๐.๐๐
	มัธยมศึกษาตอนปลาย	๒๒.๐๐	๘๘.๐๐
	อาชีวศึกษา	๓.๐๐	๑๒.๐๐
รวม		๒๕	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๑๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๘.๐๐ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ระหว่างอายุ ๑๘ - ๒๑ ปี มีจำนวน ๒๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๐.๐๐ และกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย มีจำนวน ๒๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๘.๐๐ ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์แบบสำรวจการรับรู้ชุมชนสันติสุข

ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นต่อการรับรู้ชุมชนสันติสุข จำนวน ๒๕ คน พบผลวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

คะแนนเฉลี่ย

๔.๒๑-๕.๐๐ หมายถึง	มากที่สุด
๓.๔๑-๔.๒๐ หมายถึง	มาก
๒.๖๑-๓.๔๐ หมายถึง	ปานกลาง
๑.๘๑-๒.๖๐ หมายถึง	น้อย
๑.๐๐-๑.๘๐ หมายถึง	น้อยมาก

ตารางที่ ๔.๖ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของแบบสำรวจการรับรู้ชุมชนสันติสุข โดยรวมและรายด้าน โดยภาพรวม (N = ๒๕)

ลำดับ	การรับรู้ชุมชนสันติสุข	$\bar{X}$	SD	ระดับ
๑	ด้านทาน	๔.๖๑	๐.๒๘	มากที่สุด
๒	ด้านปิยวาจา	๔.๖๖	๐.๓๒	มากที่สุด
๓	ด้านอรรถจริยา	๔.๕๗	๐.๓๓	มากที่สุด
๔	ด้านสมานัตตตา	๔.๕๕	๐.๔๑	มากที่สุด
	รวม	๔.๖๐	๐.๓๔	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๖ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแบบสำรวจการรับรู้ชุมชนสันติสุข โดยรวมและรายด้านของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า โดยรวมทั้งฉบับของกลุ่มตัวอย่างมีคะแนนเฉลี่ย ๔.๖๐ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๓๔ ($\bar{X} = ๔.๖๐$, $SD = ๐.๓๔$) สำหรับด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือด้านอรรถจริยา ($\bar{X} = ๔.๕๗$, $SD = ๐.๓๓$) รองลงมาคือด้านอรรถจริยา ($\bar{X} = ๔.๕๕$, $SD = ๐.๓๓$)

ตารางที่ ๔.๗ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับแบบสำรวจการรับรู้ชุมชนสันติสุข โดยรวมและรายด้าน จำแนกเป็นรายข้อ ด้านทาน (N = ๒๕)

ลำดับ	ด้านทาน	$\bar{X}$	SD	ระดับ
๑	การแบ่งปันสิ่งของหรือเงินช่วยเหลือกับผู้อื่น	๔.๒๘	๐.๕๔	มากที่สุด
๒	สมาชิกในชุมชนมีการเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกันในชุมชน	๔.๘๔	๐.๓๗	มากที่สุด
๓	ให้คำชี้แนะ ให้ความรู้ และสั่งสอนคนในชุมชน	๔.๔๔	๐.๕๑	มากที่สุด

๔	พึ่งพาช่วยเหลือกัน ไม่แบ่งแยกศาสนา	๔.๘๘	๐.๓๓	มากที่สุด
รวม		๔.๖๑	๐.๒๘	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๗ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับแบบสำรวจการรับรู้ชุมชนสันติสุข ด้านทานของกลุ่มตัวอย่าง พบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คะแนนเฉลี่ย ๔.๖๑ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๒๘ ($\bar{X} = ๔.๖๑$, $SD = ๐.๒๘$) สำหรับด้านทานข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ พึ่งพาช่วยเหลือกัน ไม่แบ่งแยกศาสนาพบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด มีคะแนนเฉลี่ย ๔.๘๘ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๓๓ ($\bar{X} = ๔.๘๘$, $SD = ๐.๓๓$) รองลงมาคือข้อคำถามสมาชิกในชุมชนมีการเอื้อเฟื้อ เกื้อกูลกันในชุมชน พบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด มีคะแนนเฉลี่ย ๔.๘๔ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๓๗ ($\bar{X} = ๔.๘๔$, $SD = ๐.๓๗$)

ตารางที่ ๔.๘ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับแบบสำรวจการรับรู้ชุมชนสันติสุข โดยรวมและรายด้าน จำแนกเป็นรายข้อ ด้านปียวาจา (N = ๒๕)

ลำดับ	ด้านปียวาจา	$\bar{X}$	SD	ระดับ
๑	ใช้ถ้อยคำสุภาพ สื่อสารกันในกลุ่มชุมชน	๔.๔๘	๐.๕๙	มากที่สุด
๒	การแสดงออกทางคำพูดแสดงถึงความรักความสามัคคีในกลุ่มชุมชน	๔.๘๐	๐.๔๑	มากที่สุด
๓	ใช้คำพูดสุภาพ อ่อนโยน ทำให้เกิดความรักใคร่นับถือกันในกลุ่มชุมชน	๔.๕๖	๐.๕๑	มากที่สุด
๔	พูดคุย สนทนากับผู้คนที่พบเจอด้วยคำพูดสุภาพยิ้มแย้ม จริงใจต่อกัน	๔.๘๐	๐.๔๑	มากที่สุด
รวม		๔.๖๖	๐.๓๒	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๘ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับแบบสำรวจการรับรู้ชุมชนสันติสุข ด้านปียวาจาของกลุ่มตัวอย่าง พบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คะแนนเฉลี่ย ๔.๖๖ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๓๒ ($\bar{X} = ๔.๖๖$, $SD = ๐.๓๒$) สำหรับด้านปียวาจาข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ๒ ข้อ คือ ๑) การแสดงออกทางคำพูดแสดงถึงความรักความสามัคคีในกลุ่มชุมชนพบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด มีคะแนนเฉลี่ย ๔.๘๐ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๔๑ ($\bar{X} = ๔.๘๐$, $SD = ๐.๔๑$) ๒) พูดคุย สนทนากับผู้คนที่พบเจอด้วยคำพูดสุภาพยิ้มแย้ม จริงใจต่อกันพบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด มีคะแนนเฉลี่ย ๔.๘๐ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๔๑ ($\bar{X} = ๔.๘๐$, $SD = ๐.๔๑$) รองลงมาคือข้อคำถาม ใช้คำพูดสุภาพ อ่อนโยน ทำให้เกิดความรักใคร่นับถือกันในกลุ่มชุมชน พบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด มีคะแนนเฉลี่ย ๔.๕๖ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๕๑ ($\bar{X} = ๔.๕๖$, $SD = ๐.๕๑$)

ตารางที่ ๔.๙ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับแบบสำรวจการรับรู้ชุมชนสันติสุข โดยรวมและรายด้าน จำแนกเป็นรายข้อ ด้านอัตถจริยา (N = ๒๕)

ลำดับ	ด้านอัตถจริยา	$\bar{X}$	SD	ระดับ
๑	ทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ในชุมชน ไม่แบ่งแยกศาสนา	๔.๖๘	๐.๔๘	มากที่สุด
๒	มีส่วนร่วมในการคิด แก้ปัญหา พัฒนาชุมชนร่วมกัน	๔.๔๐	๐.๕๐	มากที่สุด
๓	ตระหนักความรับผิดชอบต่อครอบครัวและชุมชนตามหลักคำสอนทางศาสนา	๔.๖๘	๐.๔๘	มากที่สุด
๔	มีจิตอาสา เสียสละ แรงกาย แรงใจ ทำกิจกรรมเพื่อชุมชน	๔.๕๒	๐.๕๑	มากที่สุด
รวม		๔.๕๗	๐.๓๓	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๙ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับแบบสำรวจการรับรู้ชุมชนสันติสุข ด้านอัตถจริยาของกลุ่มตัวอย่าง พบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คะแนนเฉลี่ย ๔.๕๗ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๓๓ ($\bar{X} = ๔.๕๗$, SD = ๐.๓๓) สำหรับด้านอัตถจริยาข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ๒ ข้อ คือ ๑) ทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ในชุมชน ไม่แบ่งแยกศาสนาพบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด มีคะแนนเฉลี่ย ๔.๖๘ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๔๘ ($\bar{X} = ๔.๖๘$, SD = ๐.๔๘) ๒) ตระหนักความรับผิดชอบต่อครอบครัวและชุมชนตามหลักคำสอนทางศาสนาพบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด มีคะแนนเฉลี่ย ๔.๖๘ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๔๘ ($\bar{X} = ๔.๖๘$, SD = ๐.๔๘) รองลงมาคือข้อคำถาม มีจิตอาสา เสียสละ แรงกาย แรงใจ ทำกิจกรรมเพื่อชุมชน พบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด มีคะแนนเฉลี่ย ๔.๕๒ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๕๑ ($\bar{X} = ๔.๕๒$, SD = ๐.๕๑)

ตารางที่ ๔.๑๐ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับแบบสำรวจการรับรู้ชุมชนสันติสุข โดยรวมและรายด้าน จำแนกเป็นรายข้อ ด้านสมานัตตตา (N = ๒๕)

ลำดับ	ด้านสมานัตตตา	$\bar{X}$	SD	ระดับ
๑	การพบปะ สังสรรค์ เข้าร่วมกิจกรรมของเพื่อนบ้านต่างศาสนา อยู่เป็นประจำ	๔.๔๔	๐.๖๕	มากที่สุด

๒	ร่วมกันปลูกฝังจริยธรรมเยาวชนตามหลักคำสอนของศาสนาสามเณมอ	๔.๕๖	๐.๕๑	มากที่สุด
๓	เข้าร่วมกิจกรรมอนุรักษ์ วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชนสามเณมอ	๔.๖๐	๐.๕๐	มากที่สุด
๔	ร่วมทุกข์ ร่วมสุข ร่วมแก้ไข ปัญหา ความขัดแย้งในชุมชนสามเณมอ	๔.๖๐	๐.๕๐	มากที่สุด
รวม		๔.๕๕	๐.๔๑	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๑๐ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับแบบสำรวจการรับรู้ชุมชนสันติสุข ด้านสมานัตตตาของกลุ่มตัวอย่าง พบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คะแนนเฉลี่ย ๔.๕๕ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๔๑ ($\bar{X} = ๔.๕๕$, $SD = ๐.๔๑$) สำหรับด้านสมานัตตตาข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ๒ ข้อ คือ ๑) เข้าร่วมกิจกรรมอนุรักษ์ วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชนสามเณมอ พบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด มีคะแนนเฉลี่ย ๔.๖๐ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๕๐ ($\bar{X} = ๔.๖๐$, $SD = ๐.๕๐$) ๒) ร่วมทุกข์ ร่วมสุข ร่วมแก้ไข ปัญหาความขัดแย้งในชุมชนสามเณมอ พบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด มีคะแนนเฉลี่ย ๔.๖๐ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๕๐ ($\bar{X} = ๔.๖๐$, $SD = ๐.๕๐$) รองลงมาคือข้อคำถาม ร่วมกันปลูกฝังจริยธรรมเยาวชนตามหลักคำสอนของศาสนาสามเณมอ พบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด มีคะแนนเฉลี่ย ๔.๕๖ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๕๑ ($\bar{X} = ๔.๕๖$, $SD = ๐.๕๑$)

๒. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง

ผลวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ได้จากเยาวชนตำบลสำเภาล่ม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๓๐ คน จำแนกตาม เพศ อายุ และระดับการศึกษา รายละเอียดดังตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑๑ แสดงจำนวน และค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง (N = ๓๐)

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	สถานะ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ	ชาย	๑๔.๐๐	๔๖.๖๗
	หญิง	๑๖.๐๐	๕๓.๓๓
รวม		๓๐	๑๐๐.๐๐
อายุ	๙ - ๑๑ ปี	๐.๐๐	๐.๐๐
	๑๒ - ๑๔ ปี	๒๓.๐๐	๗๖.๖๗
	๑๕ - ๑๗ ปี	๗.๐๐	๒๓.๓๓
รวม		๓๐	๑๐๐.๐๐

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	สถานะ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ระดับการศึกษา	มัธยมศึกษาปีที่ ๑	๑๐.๐๐	๓๓.๓๓
	มัธยมศึกษาปีที่ ๒	๑๐.๐๐	๓๓.๓๓
	มัธยมศึกษาปีที่ ๓	๑๐.๐๐	๓๓.๓๓
รวม		๓๐	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๑๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๓๓ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ระหว่างอายุ ๑๒ - ๑๔ ปี มีจำนวน ๒๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๖.๖๗ มีระดับการศึกษาทั้งหมด ๓ ระดับ คือมัธยมศึกษาปีที่ ๑ มัธยมศึกษาปีที่ ๒ และมัธยมศึกษาปีที่ ๓ มีกลุ่มตัวอย่างจำนวนเท่ากัน มีจำนวน ๑๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๓๓ ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์แบบสำรวจการรับรู้ชุมชนสันติสุข

ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นต่อการรับรู้ชุมชนสันติสุข จำนวน ๓๐ คน พบผลวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

คะแนนเฉลี่ย

๔.๒๑-๕.๐๐ หมายถึง	มากที่สุด
๓.๔๑-๔.๒๐ หมายถึง	มาก
๒.๖๑-๓.๔๐ หมายถึง	ปานกลาง
๑.๘๑-๒.๖๐ หมายถึง	น้อย
๑.๐๐-๑.๘๐ หมายถึง	น้อยมาก

ตารางที่ ๔.๑๒ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของแบบสำรวจการรับรู้ชุมชนสันติสุข โดยรวมและรายด้าน โดยภาพรวม (N = ๓๐)

ลำดับ	การรับรู้ชุมชนสันติสุข	$\bar{X}$	SD	ระดับ
๑	ด้านทาน	๔.๓๓	๐.๔๒	มากที่สุด
๒	ด้านปิยวาจา	๔.๑๘	๐.๖๒	มาก
๓	ด้านอัตถจริยา	๔.๒๓	๐.๕๗	มากที่สุด
๔	ด้านสมานัตตตา	๔.๐๑	๐.๖๖	มาก
รวม		๔.๑๙	๐.๕๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๒ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแบบสำรวจการรับรู้ชุมชนสันติสุข โดยรวมและรายด้านของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า โดยรวมทั้งฉบับของกลุ่มตัวอย่างมีคะแนนเฉลี่ย ๔.๑๙ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๕๗ ($\bar{X} = ๔.๑๙$, $SD = ๐.๕๗$) สำหรับด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือด้านทาน ($\bar{X} = ๔.๓๓$, $SD = ๐.๔๒$) รองลงมาคือด้านอัตถจริยา ($\bar{X} = ๔.๒๓$, $SD = ๐.๕๗$)

ตารางที่ ๔.๑๓ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับแบบสำรวจการรับรู้ชุมชนสันติสุข โดยรวมและรายด้าน จำแนกเป็นรายข้อ ด้านทาน (N = ๓๐)

ลำดับ	ด้านทาน	$\bar{X}$	SD	ระดับ
๑	การแบ่งปันสิ่งของหรือเงินช่วยเหลือกับผู้เดือดร้อน	๔.๒๗	๐.๕๒	มากที่สุด
๒	สมาชิกในชุมชนมีการเอื้อเฟื้อ เกื้อกูลกันในชุมชน	๔.๒๐	๐.๖๑	มาก
๓	ให้คำชี้แนะ ให้ความรู้ และสั่งสอนคนในชุมชน	๔.๒๗	๐.๖๔	มากที่สุด
๔	พึ่งพาช่วยเหลือกัน ไม่แบ่งแยกศาสนา	๔.๕๗	๐.๖๘	มากที่สุด
	รวม	๔.๓๓	๐.๔๒	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๑๓ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับแบบสำรวจการรับรู้ชุมชนสันติสุข ด้านทานของกลุ่มตัวอย่าง พบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คะแนนเฉลี่ย ๔.๓๓ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๔๒ ($\bar{X} = ๔.๓๓$, $SD = ๐.๔๒$) สำหรับด้านทานข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ พึ่งพาช่วยเหลือกัน ไม่แบ่งแยกศาสนา พบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด มีคะแนนเฉลี่ย ๔.๕๗ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๖๘ ($\bar{X} = ๔.๕๗$, $SD = ๐.๖๘$) รองลงมาคือข้อคำถามให้คำชี้แนะ ให้ความรู้ และสั่งสอนคนในชุมชน พบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด มีคะแนนเฉลี่ย ๔.๒๗ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๖๔ ($\bar{X} = ๔.๒๗$, $SD = ๐.๖๔$) และรองลงมาคือข้อคำถาม การแบ่งปันสิ่งของหรือเงินช่วยเหลือกับผู้เดือดร้อน พบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด มีคะแนนเฉลี่ย ๔.๒๗ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๕๒ ($\bar{X} = ๔.๒๗$, $SD = ๐.๕๒$)

ตารางที่ ๔.๑๔ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับแบบสำรวจการรับรู้ชุมชนสันติสุข โดยรวมและรายด้าน จำแนกเป็นรายข้อ ด้านปิยวาจา (N = ๓๐)

ลำดับ	ด้านปิยวาจา	$\bar{X}$	SD	ระดับ
๑	ใช้ถ้อยคำสุภาพ สื่อสารกันในชุมชน	๔.๐๓	๐.๘๕	มาก
๒	การแสดงออกทางคำพูดแสดงถึงความรักความสามัคคีในชุมชน	๔.๒๗	๐.๗๔	มากที่สุด

ลำดับ	ด้านปิยวาจา	$\bar{X}$	SD	ระดับ
๓	ใช้คำพูดสุภาพ อ่อนโยน ทำให้เกิดความรักใคร่ นับถือกันในกลุ่ม	๔.๒๓	๐.๖๓	มากที่สุด
๔	พูดคุย สนทนากับผู้ที่พบเจอด้วยคำพูดสุภาพ ยิ้มแย้ม จริงใจต่อกัน	๔.๒๐	๐.๙๒	มาก
รวม		๔.๑๘	๐.๖๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๔ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับแบบสำรวจการรับรู้ชุมชนสันติสุข ด้านปิยวาจาของกลุ่มตัวอย่าง พบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก คะแนนเฉลี่ย ๔.๑๘ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๖๒ ($\bar{X} = ๔.๑๘$, $SD = ๐.๖๒$) สำหรับด้านปิยวาจาข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การแสดงออกทางคำพูดแสดงถึงความรักความสามัคคีในกลุ่มชนพบว่ามีความเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด มีคะแนนเฉลี่ย ๔.๒๗ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๗๔ ($\bar{X} = ๔.๒๗$, $SD = ๐.๗๔$) รองลงมาคือข้อคำถาม ใช้คำพูดสุภาพ อ่อนโยน ทำให้เกิดความรักใคร่กันในกลุ่มชน พบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด มีคะแนนเฉลี่ย ๔.๒๓ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๖๓ ($\bar{X} = ๔.๒๓$, $SD = ๐.๖๓$)

ตารางที่ ๔.๑๕ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับแบบสำรวจการรับรู้ชุมชนสันติสุข โดยรวมและรายด้าน จำแนกเป็นรายข้อ ด้านอัตถจริยา (N = ๓๐)

ลำดับ	ด้านอัตถจริยา	$\bar{X}$	SD	ระดับ
๑	ทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ในกลุ่มชน ไม่ แบ่งแยกศาสนา	๔.๔๐	๐.๗๒	มากที่สุด
๒	มีส่วนร่วมในการคิด แก้ปัญหาพัฒนาชุมชน ร่วมกัน	๔.๒๐	๐.๗๖	มาก
๓	ตระหนักความรับผิดชอบต่อครอบครัวและชุมชน ตามหลักคำสอนทางศาสนา	๔.๒๐	๐.๗๑	มาก
๔	มีจิตอาสา เสียสละ แรงกาย แรงใจ ทำกิจกรรม เพื่อชุมชน	๔.๑๐	๐.๘๔	มาก
รวม		๔.๒๓	๐.๕๗	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๑๕ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับแบบสำรวจการรับรู้ชุมชนสันติสุข ด้านอัตถจริยาของกลุ่มตัวอย่าง พบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คะแนนเฉลี่ย ๔.๒๓ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๕๗ ($\bar{X} = ๔.๒๓$, $SD = ๐.๕๗$) สำหรับด้านอัตถจริยาข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ในกลุ่มชน ไม่แบ่งแยกศาสนาพบว่ามีความเฉลี่ยอยู่ใน

ระดับมากที่สุด มีคะแนนเฉลี่ย ๔.๔๐ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๗๒ ($\bar{X} = ๔.๔๐$, $SD = ๐.๗๒$) รองลงมาคือข้อคำถาม มีส่วนร่วมในการคิด แก้ปัญหาพัฒนาชุมชนร่วมกัน พบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก มีคะแนนเฉลี่ย ๔.๒๐ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๗๖ ($\bar{X} = ๔.๒๐$, $SD = ๐.๗๖$)

ตารางที่ ๔.๑๖ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับแบบสำรวจการรับรู้ชุมชนสันติสุข โดยรวมและรายด้าน จำแนกเป็นรายข้อ ด้านสมานัตตตา (N = ๓๐)

ลำดับ	ด้านสมานัตตตา	$\bar{X}$	SD	ระดับ
๑	การพบปะ สังสรรค์ เข้าร่วมกิจกรรมของเพื่อนบ้านต่างศาสนาอยู่เป็นประจำ	๓.๗๓	๑.๐๘	มาก
๒	ร่วมกันปลูกฝังจริยธรรมเยาวชนตามหลักคำสอนของศาสนาสม่ำเสมอ	๔.๑๐	๐.๗๖	มาก
๓	เข้าร่วมกิจกรรมอนุรักษ์ วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชนสม่ำเสมอ	๔.๐๓	๐.๘๑	มาก
๔	ร่วมทุกข์ ร่วมสุข ร่วมแก้ไข ปัญหาความขัดแย้งในชุมชนสม่ำเสมอ	๔.๑๗	๐.๗๙	มาก
รวม		๔.๐๑	๐.๖๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๖ แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับแบบสำรวจการรับรู้ชุมชนสันติสุข ด้านสมานัตตตาของกลุ่มตัวอย่าง พบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก คะแนนเฉลี่ย ๔.๐๑ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๖๖ ($\bar{X} = ๔.๐๑$, $SD = ๐.๖๖$) สำหรับด้านสมานัตตตาข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ร่วมทุกข์ ร่วมสุข ร่วมแก้ไข ปัญหาความขัดแย้งในชุมชนสม่ำเสมอ พบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก มีคะแนนเฉลี่ย ๔.๑๗ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๗๙ ($\bar{X} = ๔.๑๗$, $SD = ๐.๗๙$) รองลงมาคือข้อคำถาม ร่วมกันปลูกฝังจริยธรรมเยาวชนตามหลักคำสอนของศาสนาสม่ำเสมอ พบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก มีคะแนนเฉลี่ย ๔.๑๐ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๗๖ ($\bar{X} = ๔.๑๐$, $SD = ๐.๗๖$)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยสรุปได้ว่า การส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ อิสลาม คริสต์) ในพื้นที่ภาคใต้ และภาคกลาง จากการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ การสัมภาษณ์ การเสวนากลุ่มใหญ่และกลุ่มย่อยจากทั้งสองพื้นที่ พบว่า มีความสอดคล้องกันในเรื่อง ของการกิจกรรม โดยมุ่งเน้นที่เยาวชน ส่งเสริมกิจกรรมให้เยาวชนมีส่วนร่วม เป็นการส่งเสริมและปลูกฝังความรัก ความรู้ในมรดกวัฒนธรรมของชุมชน การเสริมสร้างความเป็นผู้นำ กล้าพูด กล้าแสดงออก โดยอาจจัดกิจกรรมเป็นมัคคุเทศก์แนะนำสถานที่ท่องเที่ยว วิธีการดำเนินชีวิตของชุมชน ในการเผยแพร่จุดดีของชุมชนผ่านสื่อสร้างสรรค์ เพื่อเป็นการต่อยอดจากงานเสวนาให้เป็นเชิงประจักษ์ ส่งเสริมให้ชุมชนเห็นความสำคัญของสถานที่ ๆ เป็นมรดกวัฒนธรรมอันมีคุณค่าของชุมชน ส่งเสริมกิจกรรมสร้างสรรค์สื่อคลิปวิดีโอ ความยาวไม่เกิน ๑๐ นาที

บอกเล่าเรื่องราว บวรออนทัวร์ นำเสนอจุดดีชุมชน เน้นศาสนสัมพันธ์ คุณธรรมตามหลักคำสอนของศาสนา วัฒนธรรมชุมชน การอยู่ร่วมกันแบบพหุวัฒนธรรม

การพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ อิสลาม คริสต์) ในพื้นที่ภาคใต้ และภาคกลาง จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลพบว่า ทั้งสองชุมชน ในพื้นที่ภาคใต้ และภาคกลาง มีความเป็นหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา เนื่องจากคนในพื้นที่มีความรักความสามัคคี ความปรองดอง แบ่งปันกันอย่างชัดเจน ไม่มีการแบ่งแยกทางศาสนา อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข สามารถร่วมกิจกรรมทางประเพณีของแต่ละศาสนาได้ จึงสามารถยกเป็นหมู่บ้านต้นแบบการรวมกันของ ๓ ศาสนาในชุมชนเดียวกัน

รูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ อิสลาม คริสต์) จากการสังเคราะห์ข้อมูล พบว่า การสร้างความผูกพัน ความรักใคร่กันในชุมชน และการส่งเสริมกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม สถานที่ท่องเที่ยว อาหารการกิน การส่งเสริมเยาวชน ของหน่วยงานราชการและคนในชุมชน จะเป็นรูปแบบที่สำคัญในการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา

ผู้วิจัยสังเคราะห์การสะท้อนความคิดของชุมชนพหุวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช และชุมชนพหุวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบประเด็นความสอดคล้องดังตารางที่ ๔.๑๗

ข้อ	ประเด็นเรื่อง	การสะท้อนคิดของชุมชนพหุวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช	การสะท้อนคิดของชุมชนพหุวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	ประเด็นความสอดคล้อง
๑.	การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข	ชุมชนไม่มีความขัดแย้ง อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีความปรองดอง ช่วยเหลือแบ่งปันกัน	ด้วยความที่เป็นเพื่อนเรียนหนังสือมาด้วยกัน จึงมีความผูกพัน ช่วยเหลือ มีความสามัคคี แบ่งปันเกื้อกูล ไม่มีความต่างในทางศาสนา ทำให้ไม่เกิดความขัดแย้ง	ไม่มีความขัดแย้ง ช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน มีความสามัคคี แบ่งปันรักใคร่กัน
๒.	กิจกรรมประเพณีของชุมชนระหว่างต่างศาสนา	เข้าร่วมกิจกรรม แต่ไม่ได้ร่วมพิธีกรรม	ไปร่วมงานได้ ช่วยเหลืองาน แต่ไม่ร่วมพิธีกรรม	ไปร่วมกิจกรรมของแต่ละศาสนาได้ แต่ไม่ร่วมพิธีกรรม
๓.	อุปสรรคที่จะทำให้ชุมชนไม่เป็นอย่างที่คาดหวัง	การทำงานส่งเสริมกิจกรรมของชุมชน	การขาดความต่อเนื่องของการดำเนินกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรม เช่นการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในพื้นที่	ขาดการส่งเสริมกิจกรรมชุมชนอย่างต่อเนื่อง
๔.	อยากเห็นชุมชนเป็นอย่างไรใน	ต้องเผยแพร่จุดดีของชุมชน ผ่านกลุ่มเยาวชน	อยากเห็นเยาวชนมีความเป็นผู้นำ มีความ	ต้องการถ่ายทอดสิ่งที่ดีงามสู่เยาวชน

ข้อ	ประเด็นเรื่อง	การสะท้อนคิดของชุมชน พหุวัฒนธรรมในพื้นที่ จังหวัดนครศรีธรรมราช	การสะท้อนคิดของ ชุมชนพหุวัฒนธรรมใน พื้นที่จังหวัด พระนครศรีอยุธยา	ประเด็นความสอดคล้อง
	อนาคต	เป็นการถ่ายทอดจริยธรรม คุณธรรมที่ดงามและปลูก จิตสำนึกในการอยู่ร่วมกัน เพื่อสร้างสันติสุขอย่าง ยั่งยืนตามหลักคำสอนของ ศาสนาสืบต่อไปได้	รัก และสืบทอดการอยู่ ร่วมกันแบบพหุ วัฒนธรรมต่อไป	
๕.	ต้องการให้ทีมงาน ช่วยประสานงาน หรือสนับสนุน อย่างไรบ้าง	จัดกิจกรรมเพื่อให้เด็กหรือ เยาวชนในชุมชนเกิดความ รักและเข้าใจมรดกทาง วัฒนธรรมของพหุ วัฒนธรรม	จัดกิจกรรมส่งเสริม ความเป็นผู้นำให้แก่ เยาวชน เช่น การเป็น มัคคุเทศก์เยาวชน	มุ่งเน้นพัฒนาเยาวชน

ตารางที่ ๔.๑๗ เปรียบเทียบความสอดคล้องของการสะท้อนคิดของชุมชนพหุวัฒนธรรม
ในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช และพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จากตารางที่ ๔.๑๗ แสดงผลการเปรียบเทียบความสอดคล้องของการสะท้อนความคิด
ของคนในชุมชนในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช และพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า คนใน
ชุมชนทั้งสองพื้นที่ ได้สะท้อนให้เห็นว่า ถึงแม้ว่าจะนับถือศาสนาต่างกัน แต่ชุมชนก็อาศัยอยู่ร่วมกัน
อย่างสันติสุข คนในชุมชนมีความยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน มีความเอื้ออาทร แบ่งปันซึ่งกันและกัน สะท้อน
ให้เห็นความไม่เบียดเบียน มีความรัก เคารพในสิทธิ และตระหนักในหน้าที่ของแต่ละคน และยึดคำ
สอนตามหลักศาสนาของตนในการดำเนินชีวิต แต่สิ่งที่คนในชุมชนให้ความสำคัญ คือเยาวชน ที่ควร
ได้รับการส่งเสริม และปลูกฝังวิถีการดำเนินชีวิต อยู่ร่วมกันแบบพหุวัฒนธรรม มีน้ำใจกับคนในชุมชน
รักษาประเพณีอันดีงาม และร่วมกันดูแลมรดกทางวัฒนธรรมสืบต่อไป

๔.๒.๒ ผลการศึกษาการพัฒนาารูปแบบหมู่บ้านสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนาใน พื้นที่ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

จากการลงพื้นที่วิจัย ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของพื้นที่วิจัย แบ่งออกเป็น ๒ ตอน คือ ตอนที่
๑ พื้นที่ภาคเหนือ จังหวัดเชียงราย - ตำบลป่าแดด อำเภอแม่สรวยจังหวัดเชียงราย และจังหวัดลำพูน
ที่วัดป่าเหว ตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง และ ตอนที่ ๒ พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ หน่วยงาน
ทางศาสนาคริสต์ มิสซังคาทอลิกสังฆมณฑลนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา โดยในแต่ละตอนจะ
ประกอบด้วย

๑) ผลการสำรวจพื้นที่ และสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในพื้นที่เพื่อ
รวบรวมข้อมูลกิจกรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่มีความแตกต่างทางความเชื่อ

ประเพณี การดำเนินชีวิต มีลักษณะเป็นชุมชนพหุวัฒนธรรม และการรักษาวัฒนธรรมของชุมชน ตลอดจนการใช้ทรัพยากรทางการเกษตรร่วมกันของกลุ่มคนบนพื้นที่สูง และพื้นที่ราบในภาคเหนือ

๒) ผลการเสวนากลุ่มจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓) กิจกรรมส่งเสริมการอยู่ร่วมกันตามหลักคำสอนของศาสนา พื้นฐานความเชื่อทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน สามารถก้าวข้ามผ่านความขัดแย้งด้วยการใช้สันติวิธีในการแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนทำให้ชุมชนเกิดสันติภาพและสันติสุขเป็นแนวทางในการพัฒนา เพื่อเป็นรากฐานที่สำคัญนำไปสู่การสร้าง “การพัฒนาต้นแบบของชุมชนสันติสุข (Peace Community) ที่เกิดจากความต้องการของชุมชนเพื่อให้เกิดสันติสุขในพื้นที่ของตนเอง” เป็นการสานต่อเจตนารมณ์ของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ และสังคมแห่งความสามัคคีปรองดอง สมานฉันท์ รวมทั้งการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันของสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม

ตอนที่ ๑ พื้นที่ภาคเหนือ จังหวัดเชียงราย - ตำบลป่าแดด อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย และจังหวัดลำพูน วัดป่าเหว ตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

กิจกรรมที่ดำเนินการ

กิจกรรม	วันเดือนปี	สถานที่
๑) สำรวจพื้นที่ ๑.๑ ชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้านป่าแดด ๑.๒ ชุมชนบ้านห้วยสลัก ตำบลป่าแดด อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย	๓๐ เมษายน ๒๕๖๓	๑) ศูนย์ประสานงานชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้านตำบลป่าแดด ๒) ชุมชนบ้านห้วยสลัก
๒) เสวนาย่อยส่งเสริมแนวทางการร่วมมือการส่งเสริมกิจกรรมชุมชนพหุวัฒนธรรม ณ วัดป่าเหว ตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน	๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๓	ลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน และเสวนากลุ่มย่อย ณ วัดป่าเหว ตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
๓) เสวนาย่อยส่งเสริมแนวทางการร่วมมือการส่งเสริมกิจกรรมชุมชนพหุวัฒนธรรม ๔) เปิดศูนย์เรียนรู้พหุวัฒนธรรมบนพื้นที่สูง ณ ศูนย์ประสานงานชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้านตำบลป่าแดด ตำบลป่าแดด อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย	๑๓ กรกฎาคม ๒๕๖๓	ลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน และเสวนากลุ่มย่อย ณ ศูนย์ประสานงานชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้านตำบลป่าแดด ตำบลป่าแดด อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย
	๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓	เปิดศูนย์เรียนรู้พหุวัฒนธรรมบนพื้นที่สูง ณ ศูนย์ประสานงานชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้านตำบลป่าแดด ตำบลป่าแดด อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย

ตารางที่ ๔.๑๘ ตารางกิจกรรมการลงพื้นที่ภาคเหนือ

๑) การลงพื้นที่ชุมชน พื้นที่ภาคเหนือ จังหวัดเชียงราย - ตำบลป่าแดด อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย และจังหวัดลำพูน วัดป่าเหว ตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

คณะวิจัยได้ลงพื้นที่สำรวจชุมชนบ้านห้วยสลักและศูนย์ประสานงานชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้านตำบลป่าแดด เพื่อรวบรวมและสืบค้นคุณค่าทางคุณธรรม จริยธรรมของผู้คนบนพื้นฐานแห่งค่านิยม จารีตประเพณี และวัฒนธรรมอันดีของหมู่บ้านชุมชน พบว่า ชุมชนบ้านห้วยสลักเป็นชุมชนของชาวชาติพันธุ์ ได้แก่ ลahu อาข่า จีนฮ่อ และไทยใหญ่ - ซึ่งมีพื้นที่ในการประกอบอาชีพใช้ในภาคเกษตรมีการใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติร่วมกัน ทั้งเรื่องน้ำ ดิน และป่าในพื้นที่สูง ทั้งนี้การใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติก็เพื่อดำรงชีวิตภายใต้วิถีแห่งความเชื่อและประเพณีที่อาจมีความคล้ายคลึงในรูปแบบของศรัทธา ชาวบ้านมีทั้งชาวลahu จีนฮ่อและอาข่า เดิมทีชาวบ้านปลูกพืชตามวิถีดั้งเดิมของบรรพบุรุษ ซึ่งชุมชนบ้านห้วยสลักเป็นอีกชุมชนหนึ่งของจังหวัดเชียงรายที่ประชากรมีปัญหาในเรื่องที่ดินที่ใช้ในการประกอบอาชีพในชนบท โดยเฉพาะที่ทำกินของราษฎรนั้นส่วนใหญ่เป็นที่ดินที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ ทุกคนยังมีการประกอบอาชีพในเขตป่าสงวนหรือเขตอุทยาน ขณะเดียวกันการบุกรุกป่าก็ยังคงดำเนินต่อไปเรื่อย ๆ โดยเฉพาะในปัจจุบันที่ความนิยมในการปลูกข้าวโพดในหมู่เกษตรกรมีสูงมาก ดังนั้น จึงทำให้การรุกพื้นที่ป่ามีสูงมากขึ้น “ปัจจุบันไม่ใช่มีแค่คนไทยนะครับที่ทำการเกษตรบนดอย เรามีพี่น้องที่มาจากพม่า ลาว ที่อพยพมาและได้จับจองที่ดินหลายครอบครัว เท่าที่เห็นก็ร้อยละ ๘๐ กว่าครอบครัวแล้ว”^๔ นายศรัณยู มหาวุฒิ สารวัตรกำนัน ต.ป่าแดด หนึ่งในผู้นำรุ่นใหม่ของศูนย์ประสานงานชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้านตำบลป่าแดด ได้เล่าให้ฟังถึงปัญหาที่ดินทำกินของที่นี่ และเห็นว่านี่เป็นอีกปัญหาหนึ่ง เนื่องจากปัจจุบันมีแรงงานข้ามชาติย้ายเทไปมาและเข้ามาอยู่ในชุมชน และตำบลใกล้เคียงจำนวนมาก แต่ขณะเดียวกันคนที่เคยอยู่เดิมมานาน อย่างที่บรรพบุรุษของตนได้เคยมาก่อตั้งรกรากอยู่ที่นี่ก็ยังคงไม่มีสิทธิทำกินเหมือนเดิม

สำหรับปัญหาดังกล่าว จึงนำไปสู่ประเด็นการพัฒนาที่สำคัญของจังหวัดเชียงราย คือการส่งเสริมการเชื่อมโยงและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนของแต่ละชนเผ่าให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ผ่านการทำงานของกลไกภาครัฐ และโครงการต่าง ๆ เช่น โครงการพัฒนาคนและชุมชนให้มีจริยธรรมและวินัยเพื่อสร้างสังคมที่เอื้ออาทรต่อกัน โครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมเพื่อสร้างสรรค์สังคมให้เกิดสันติสุขอย่างยั่งยืน และโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของพี่น้องชนเผ่าเพื่อสืบสานพระราชปณิธานของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร ส่งผลให้เป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จ ชุมชนมีความสามัคคีเกื้อกูลกัน มีความรักกัน และมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ร่วมมือกันช่วยเหลือ ดูแลครัวเรือนยากจนเปราะบางทั้งด้านกำลังใจและการบริจาคสิ่งของช่วยเหลือกัน ผ่านคณะกรรมการหมู่บ้าน ก็คือชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้าน และ

^๔ สัมภาษณ์ นายศรัณยู มหาวุฒิ, สารวัตรกำนัน ต.ป่าแดด อ.แม่สรวย จ.เชียงราย, เมื่อวันที่ ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ของชุมชนซึ่งทำให้ประชาชนในแต่ละหมู่บ้านสามารถแสดงข้อคิดเห็นและเรียกร้องสิทธิ เกิดการสร้างพลังความร่วมมือกันเอง ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันแก้ไขปัญหา รวมถึงกำหนดแนวทางการพัฒนาหมู่บ้านของตนได้โดยตรง โดยชุมชน หมู่ ๙ และ หมู่ ๑๑ นั้นมีการกำหนดธรรมนูญร่วมกันโดยมีลักษณะเป็นกฎระเบียบของหมู่บ้านชุมชน ซึ่งมีใช้กฎหมาย การบังคับใช้จะอาศัยความเชื่อและความศรัทธาของชาวบ้านเป็นสำคัญ มีคณะกรรมการหมู่บ้าน ประชาชนชาวบ้าน และเครือข่ายชาวบ้านที่เข้มแข็งเป็นกลไกในการขับเคลื่อน ที่มีความเป็นรูปธรรม และมีความยืดหยุ่นในการบังคับใช้ ภายใต้คุณค่าทางความเชื่อของแต่ละชนเผ่ามีการแบ่งหมวด ดังนี้ ๑) หมวดส่งเสริม ได้แก่การร่วมกันทำกิจกรรมพัฒนาของหมู่บ้านในด้านต่าง ๆ ที่เป็นจิตสาธารณะซึ่งมุ่งเน้นไปที่สถาบันทางสังคมที่สำคัญ ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา และสถาบันการปกครอง/การศึกษา เช่น ให้ตัวแทนแต่ละครอบครัวเข้าร่วมกิจกรรมตามศาสนกิจอย่างสม่ำเสมอหรืออย่างน้อยสัปดาห์ละ ๑ ครั้ง หากครอบครัวใดที่มีเด็กและเยาวชน ต้องสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมตามศาสนพิธีที่หมู่บ้านจัดขึ้นทุกคน หากเป็นวันที่เด็กอยู่ในโรงเรียน ให้ประสานโรงเรียนจัดให้เด็กและเยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมตามศาสนพิธีด้วย ๒) หมวดข้อห้าม ซึ่งกำหนดไว้เป็นสิ่งที่เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยร่วมกัน ให้มีการบังคับตามสมควร เช่น การห้ามใช้อาวุธ เนื่องจากการดำเนินชีวิตของชาวบ้านบนพื้นที่สูงนั้น มีลักษณะที่จำเป็นต้องใช้อุปกรณ์ทางการเกษตร เช่น มีด พร้า หรือไปจนกระทั่งไปจนถึง ปืน ที่ใช้ในการยิงสัตว์ป่า ครอบครัวในหมู่บ้านจึงมีสิ่งของเหล่านี้ อยู่แทบทุกครัวเรือน ทางคณะกรรมการหมู่บ้านจึงสร้างข้อกำหนดในการใช้ และต่อมาคือ การก่อกวน สำหรับชุมชนต่าง ๆ ซึ่งหมายถึง ผู้ใด ยุยงส่งเสริม สนับสนุน หรือเป็นตัวการ ก่อให้มีการทะเลาะวิวาทในหมู่บ้านหรือระหว่างหมู่บ้าน ที่เป็นการก่อให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อย หรือเป็นภัยอันตรายแก่คนในหมู่บ้าน ซึ่งเหล่านี้มีกระบวนการภาคทัณฑ์ คือ นำส่งศูนย์ดำรงธรรมเพื่อให้คณะกรรมการหมู่บ้านพิจารณาเป็นรายกรณี และลำดับขั้นต่อมาคือการนำส่งคณะกรรมการฝ่ายปกครองของชุมชน รวมไปถึงแจ้งให้ดำเนินการตามกฎหมายต่อไป ซึ่งที่กล่าวมาเป็นปัจจัยเพื่อเป็นการจัดทำธรรมนูญการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

๒) เสวนาส่งเสริมแนวทางการร่วมมือการส่งเสริมกิจกรรมชุมชนพหุวัฒนธรรม และการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้พหุวัฒนธรรมบนพื้นที่สูง ณ ศูนย์ประสานงานชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้าน ตำบลป่าแดด ตำบลป่าแดด อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย

ประเด็นการเสวนา

๑. ชุมชนหรือหมู่บ้านของท่านมีกิจกรรมอะไรบ้าง ที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันตามหลักของศาสนาต่าง ๆ มีองค์ประกอบและกระบวนการดำเนินการอย่างไร

๒. หน่วยงานที่ให้การสนับสนุน การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันตามหลักของศาสนาต่าง ๆ มีหน่วยงานใดบ้าง มีการร่วมดำเนินการอย่างไร

๓. คิดว่าอุปสรรคที่จะทำให้ชุมชนไม่เป็นอย่างที่คาดหวังคืออะไร เพราะเหตุใด

๔. ต้องการความช่วยเหลือจากหน่วยงานใดเพิ่มเติม อย่างไรบ้าง

๕. ปัจจุบันมีโครงการอะไรที่ได้ทำอยู่บ้างแล้วในชุมชน เห็นควรนำมาต่อยอดอย่างไรได้บ้างหรือไม่

๖. ต้องการให้ทีมงานช่วยประสานงานหรือสนับสนุนอย่างไรบ้าง

ภาพที่ ๔.๑๓ ภาพสำรวจพื้นที่ ชุมชนบ้านห้วยสลัก ตำบลป่าแดด อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย

การเสวนาครั้งนี้ได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่ายเริ่มจากเวทีระดับหมู่บ้านจากผู้นำชุมชน อันเกิดจากการลงพื้นที่ชุมชนบ้านห้วยสลักจนกระทั่งมาสู่การสนทนากลุ่มเฉพาะของผู้นำบนพื้นที่ราบ คือชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้านตำบลป่าแดด โดยมีนายสนั่น อินตะไชยวงศ์ กำนัน ต.ป่าแดด แกนนำผู้ให้ข้อมูลนำไปสู่การจัดเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการของการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้พหุวัฒนธรรมบนพื้นที่สูง ศูนย์ประสานงานชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้านตำบลป่าแดด ตำบลป่าแดด อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย โดยมีนางวันดี ราชชมภู นายอำเภอแม่สรวย เป็นประธานเปิดประชุม มีพระรัตนมุนี เจ้าคณะจังหวัดเชียงราย เป็นประธานในพิธี และมีการบรรยายพิเศษของ พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ เรื่อง การสร้างสังคมสันติสุข ซึ่งศูนย์เรียนรู้พหุวัฒนธรรมบนพื้นที่สูง จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นศูนย์กลางในการประสานเชื่อมโยง การทำงานระหว่างหน่วยงาน องค์กร และทุกหมู่บ้าน รวบรวม และเผยแพร่ข้อมูล รวมถึงติดตามประเมินผลการดำเนินงานของ กรรมการหมู่บ้านทุกหมู่บ้าน โดยจะมีผู้แทนจากคณะทำงานขับเคลื่อน และผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมา

ปฏิบัติงานในศูนย์ฯ โดยทำหน้าที่เหมือนพี่เลี้ยงและให้คำปรึกษากับชุมชน โดยมีการจัดทำผังการดำเนินงานไว้ ๘ ขั้นตอน คือ ๑) การจัดเก็บข้อมูล ๒) การเตรียมการประชุมหมู่บ้าน ๓) การประชุมหมู่บ้าน ๔) การจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน ๕) การให้ความเห็นชอบและรับรองแผนฯ ๖) การประสานและการใช้แผนฯ ๗) การตรวจสอบและติดตามผล และ ๘) การทบทวนปรับปรุงแผน โดยมีวัตถุประสงค์

๑. ให้การอบรมด้านศีลธรรมและจริยธรรมเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณธรรม
๒. ส่งเสริมให้เกิดการเคารพและตระหนักถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกลุ่มคนต่าง ๆ
๓. ส่งเสริมด้านการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้ของเด็ก เยาวชน และชุมชน
๔. ส่งเสริมและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนท้องถิ่นให้สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
๕. ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของชุมชน ท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรมและความเชื่อ
๖. ดำเนินการเพื่อสาธารณประโยชน์ หรือร่วมมือกับองค์กรการกุศลอื่น ๆ เพื่อสาธารณประโยชน์

ชุมชนบ้านแม่สรวยนับเป็นชุมชนต้นแบบเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม ที่ส่งเสริมให้คนในชุมชนมีการรวมกลุ่มกันในลักษณะ “วิถีชุมชน” หรือ “วิถีชาวบ้าน” เพื่อเรียนรู้กิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน ส่งเสริมคนในชุมชนร่วมกันปฏิบัติศาสนกิจ ส่งเสริมให้คนในชุมชนมีกิจกรรมร่วมกับศาสนาอื่น ส่งเสริมให้คนในชุมชนมีการรู้จักอาวุโสกันภายในชุมชน ส่งเสริมให้คนในชุมชนมีการเรียนรู้เรื่องประวัติความเป็นมาของชุมชน และ ส่งเสริมให้ ชุมชน ศาสนสถาน และโรงเรียน เป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของคนในชุมชน และเกื้อกูลกันต่อไป

หลักคุณธรรมในการอยู่ร่วมกันในชุมชนที่ทำให้เกิดสันติสุข

จากสภาพปัญหา คือ ความไม่เข้าใจกัน ต่างคนต่างเก่ง ต่างคนต่างเอาชนะกัน แต่ละคนไม่เข้าใจกัน คัดค้านกัน ทำให้เกิดความไม่เข้าใจกัน เกิดช่องว่างระหว่างกันการทำงาน วิธีการแก้ คือ ข้อแรก หันหน้าเข้าหากัน ต้องคุยกัน เวลาประชุมอย่าเก่งคนเดียว ต้องให้ทุกคนมีการนำเสนอ เอาสิ่งที่คุณไม่ชอบ ไม่ต้องอยากให้คนอื่นทำเหมือนคุณ คุณก็ทำเหมือนเขาให้ได้ด้วย คุณนำเสนอปัญหา ข้อ ๒ แก้ไข ข้อ ๓ ให้อภัย ถ้าเขาทำแล้วมันไม่ได้ตั้งใจ หรือไม่อยากจะทำ หรือทำแบบไม่เข้าหูเข้าปาก ไม่ต้องไปจ้อ ไม่ต้องไปคุยได้ ให้มันเฉาตายไป ทำตามแบบพระพุทธเจ้า ปลุกไม่ตรี อย่าเก่งคนเดียว^๕ หลักการศาสนา ได้แก่ อิสลามคือแบ่งปัน พุทธคือไม่เบียดเบียน คริสต์คือเมตตา อีกประการหนึ่ง การที่จะทำให้หลักการอยู่ร่วมกันเกิดสันติสุขประสบความสำเร็จ ก็คือ รู้จักรักและรักษ์ คือ รักงาน รักสิ่งที่

^๕ สัมภาษณ์ พระรัตนมณี, เจ้าคณะจังหวัดเชียงราย, เมื่อวันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๖๓.

จะต้องทำ รักครอบครัว รู้จักรักตนเอง รู้จักรักประเทศชาติบ้านเมือง รู้จักรักษาศีล ๕ ถ้าไม่มีศีล ๕ ไม่ใช่การรัก รู้จักให้ คือ ให้ความรู้ ให้เกิดความเข้าใจ รู้จักใช้ คือ ใช้คนให้เป็น รู้จักขอ คือ ขอร้อง ขอความร่วมมือ อย่าเก่งคนเดียว ขอแล้วต้อง รู้จักพอ คือ สิ่งงานพอสมควร รู้จักรอ คือ ต้องรอได้ รอผลของการทำงานด้วย รู้ใจ คือ รู้ใจซึ่งกันและกัน เพราะฉะนั้นขอให้มีความรู้ รวมอยู่ในฆราวาสธรรม คือ สัจจะ ทมะ ขันติ จาคะ ถ้าทำให้อย่างนี้จะมีสุขมาก^๖

กิจกรรมส่งเสริมความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกันของชุมชนพหุวัฒนธรรมที่ผ่านมา

๑. “ประเพณีกินข้าวใหม่” ของชาวลาวผู้จะจัดขึ้นในช่วงของกลางเดือนตุลาคม ของทุกปี ก่อนวันงานแต่ละบ้านก็จะมีการฆ่าหมู สำหรับนำมาทำเป็นอาหารและจัดเตรียมอาหารประเภทเครื่องดื่ม เช่น เหล้า น้ำอัดลม ขนม ไวคอต้อนรับแขกหรือญาติที่มาเที่ยวหา และนำพืชผลจากการเกษตรโดยเฉพาะข้าวใหม่หรือข้าวไร่นาปีนั้น มากินเลี้ยงกันในหมู่บ้านตลอดทั้งวัน ประเพณีกินข้าวใหม่ จะคล้ายกับประเพณีของคนเหนือที่เรียกว่า “กินข้าวสลาก” คือจะกินกันทั้งวันในวันดา ส่วนอีกวันก็จะเป็นการไปทำบุญที่วัด สำหรับชาวลาวผู้วันกินข้าวใหม่ ก็จะมีการมาดำหัวขอพรคนที่เขานับถือด้วย ส่วนของที่นำมาดำหัวส่วนมากก็จะเป็นอาหาร ถือเป็นการอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมของชาวลาวผู้อีกอย่างหนึ่ง

ภาพที่ ๔.๑๔ ภาพสัมภาษณ์ เจ้าคณะจังหวัดเชียงรายและรองเจ้าคณะจังหวัดเชียงราย

สัมภาษณ์ พระพุทธิญาณมุนี เจ้าอาวาสวัดพระธาตุผาเงา อำเภอเชียงแสน ๒. กิจกรรมขอขมาผู้อาวุโสในชุมชน เป็นการรวมกลุ่มมีส่วนร่วมในกิจกรรมประเพณีท้องถิ่นร่วมกันสร้างสังคมแห่งความกตัญญู การรดน้ำดำหัวขอพรจากผู้สูงอายุซึ่งเปรียบเสมือนเป็นญาติผู้ใหญ่ในครอบครัว เช่น เทศกาลปีใหม่ เทศกาลสงกรานต์ เป็นต้น นอกจากนี้ ได้รับความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานในพื้นที่ เช่น อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) โดยใช้ศูนย์ประสานงานชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้านตำบลป่าแดด ถือว่าเป็นกิจกรรมที่น่ากลุ่มต่าง ๆ มาอยู่

^๖ สัมภาษณ์ พระพุทธิญาณมุนี เจ้าอาวาสวัดพระธาตุผาเงา อำเภอเชียงแสน เชียงราย, เมื่อวันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๖๓

ร่วมกันซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเป็นพหุวัฒนธรรมในพื้นที่ และแม้จะมีความหลากหลายก็ยังคงมีความเคารพในวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มจนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างอบอุ่นสันติสุข

๓. นโยบายเกี่ยวกับศาสนสัมพันธ์ สร้างนโยบายส่วนกลาง แล้วมาปรับตามท้องถิ่นท้องถิ่นให้สอดคล้องกับนโยบายของจังหวัดเชียงราย โดยขอมติจากการประชุม คือ ส่วนกลางเขามีอะไรเป็นนโยบายที่ชัดเจน และเราต้องมาปรับก่อน เราก็จะเอาตัวนั้นมาปรับ ปรับได้เรียบร้อยมันก็จะไปด้วยแต่ไม่ดี คิดว่าเหมือนกับที่เราไม่รู้ว่าจะได้ ๗๐% ได้อย่างไร นโยบายของจังหวัดเชียงราย ก็คือ จะขอยึดเอาระเบียบข้อปฏิบัติจากส่วนกลางนำมาบริหารจัดการ ในจังหวัดเชียงราย พุทธ คริสต์ อิสลาม อยู่ร่วมกันได้ เชนับถือศาสนาใดก็ให้เขานับถือศาสนาของเขาไป ทุกคนต้องไม่เบียดเบียนกัน เรามีพุทธสมาคมให้เขาเป็นผู้สมานฉันท์หากมีข้อขัดแย้ง จุดศูนย์กลางของมุสลิม คือ แม่สาย โดยการต่างคนต่างอยู่ ไม่เบียดเบียนกัน โดยพุทธสมาคมเป็นผู้ประสานสัมพันธ์ หรือไกลเกลี่ยข้อขัดแย้ง จะทำสิ่งใดเป็นไปตามขั้นตอน เพราะมันมีขั้นตอนในการบริหาร วัดขึ้นตรงต่อตำบล ตำบลขึ้นตรงต่ออำเภอ และวิธีการแก้ไข คือการเข้าถึงจุด เข้าถึงปัญหา อย่าปล่อยให้ลุกลาม”

การประชุมร่วมกันก่อให้เกิดความร่วมมือ และโครงการต่าง ๆ ได้แก่

๑) โครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่ วัตถุประสงค์ของโครงการ คือ เพื่อให้คนอยู่ร่วมกับป่าได้อย่างสงบสุข มีส่วนร่วมพิทักษ์รักษาป่า และฟื้นฟูป่าที่ถูกทำลายให้กลับคืนสู่ความอุดมสมบูรณ์อย่างยั่งยืน เพื่อให้พื้นที่ต้นน้ำ จัดกิจกรรมสร้างฝายชะลอน้ำ ปลูกต้นไม้ ทำแนวกันไฟป่า หน่วยงานสนับสนุนของโครงการ ได้แก่ ศูนย์วิจัยข้าวเชียงราย สนับสนุนการฝึกอบรมการจัดทำแปลงสาธิตเรียนรู้ ฝึกปฏิบัติการปลูกข้าวแก่วิชากร ศูนย์ส่งเสริมการเกษตรที่สูงสนับสนุนการฝึกอบรมการปลูกผัก และกาแฟเป็นรายได้เสริม สำนักชลประทานจังหวัดเชียงรายสนับสนุนการจัดระบบกระจายน้ำเข้าพื้นที่ สถานีประมงน้ำจืดจังหวัดเชียงรายสนับสนุนฝึกอบรมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อดินและบ่อพลาสติก สำนักปศุสัตว์จังหวัดเชียงรายสนับสนุนการฝึกอบรมการเลี้ยงไก่พื้นเมืองและหมูหลุม ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดเชียงรายสนับสนุนการเรียนในวัยเรียนของเด็กและผู้ใหญ่ให้เข้าใจภาษาไทย ทหารบกจังหวัดเชียงรายสนับสนุนจัดส่งกำลังพลเพื่อรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินราษฎร องค์การบริหารส่วนตำบลป่าแดดสนับสนุนงบประมาณในการเทคอนกรีตเสริมไม้ไผ่ผลที่เกิดขึ้นของโครงการ คือ ประชาชนมีน้ำใช้ตลอด ป่าไม่ได้รับการอนุรักษ์จากชาวบ้าน การเกษตรได้ผลดีขึ้น สัตว์ป่าขยายพันธุ์ พื้นที่ป่าไม้เพิ่มขึ้น ชนเผ่ามีพื้นที่ทำกิน”

๒) โครงการอาสาฝายป้องกันภัย ฝ่ายปกครองท้องถิ่นที่รับนโยบายมาจากส่วนกลาง ลงมาสู่จังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน ซึ่งฝ่ายปกครองตำบลโดยกำนันตำบลจึงได้รับนโยบายมาปรับใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ปีหนึ่งต้องให้ความสำคัญในการบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่พี่น้องชาวบ้านฝ่ายปกครองมีการกำหนดให้ทุกหมู่บ้านต้องเข้าเวรประจำศูนย์ประสานงานชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้านตำบลทุกวัน

^๓ สัมภาษณ์ พระรัตนมณี, เจ้าคณะจังหวัดเชียงราย, เมื่อวันที่ ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^๔ สัมภาษณ์ สมชาย อินตะไชยวงศ์, สารวัตรกำนัน, เมื่อวันที่ ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

ตลอด ๒๔ ชม.โดยให้เข้าเวร ๑ หมู่บ้าน ต่อ ๑ วัน ๒๔ ชม.ประกอบด้วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ออกตรวจตราในท้องที่ เพื่อบรรเทาช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกดูแลทรัพย์สินและความ เป็นอยู่ต่าง ๆ โดยให้แต่ละหมู่บ้านให้จิตอาสาที่ได้รับการฝึกอบรม เช่น ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน อปพร. ชรบ. อส.ตร. และ อสม.เข้าร่วมประจำจุดที่กำหนดไว้ ร่วมปฏิบัติ หน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงานที่อำเภอจังหวัดแต่งตั้งมา ผลที่เกิดขึ้นของโครงการ คือ ชาวบ้านใน ตำบลมีความสงบ ปลอดภัย สะดวก^๙

๓) โครงการรถตู้รถกระบะชุมชนหลักการและเหตุผลของโครงการ เพราะชาวบ้านตำบล ป่าแดดแต่ละหมู่บ้านไม่มีรถใช้อำนวยความสะดวก ทางศูนย์ชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้านมีรถให้บริการฟรี จำนวน ๕ คัน เป็นรถกระบะมีแคป ๑ คัน รถกระบะหัวเดียว ๑ คัน รถตู้ ๒ คัน รถฟอร์จูนเนอร์ ๑ คัน ไว้บริการให้แก่ประชาชน ถ้าไม่มีคนขับทางศูนย์มีเจ้าหน้าที่ขับให้ และถ้าไป อมรม หรือไปดูงานต่าง หรือ งานรับปริญญาต่างจังหวัดสามารถมาขอใช้ทางชมรมไปได้และงานขาดำ งานขึ้นบ้านใหญ่ หรือ หากท่านไม่มีเงินเติมน้ำมัน ทางชมรมจะช่วยออกให้ การให้ความช่วยเหลือ หรือการ ดำเนินการเพื่อประโยชน์ของผู้อื่นการบริการที่ดี ผู้รับบริการก็จะได้รับความประทับใจ และได้ รับคำชื่นชมกลับมาซึ่งเป็นสิ่งดีสิ่งหนึ่งอันเป็นผลดี เบื้องหลังความสำเร็จเกือบทุกงาน มักพบว่าการ บริการเป็นเครื่องมือสนับสนุนงานด้านต่าง ๆ เช่น งานประชาสัมพันธ์ งานบริการวิชาการ เป็นต้น ดังนั้น ถ้าบริการดี ผู้รับบริการเกิดความประทับใจ ซึ่งการบริการถือเป็นหน้าเป็นตาขององค์กร ภาพลักษณ์ขององค์กรก็จะดีไปด้วย ผลที่เกิดขึ้นของโครงการ คือ มีรถบริการเพื่อประชาชน ชาวบ้าน สะดวกสบายมากขึ้น^{๑๐}

๔) โครงการตามบุญเพื่อดับไฟป่า^{๑๑} วัตถุประสงค์ของโครงการ เพื่อให้ชุมชนได้มีส่วนร่วม เพื่อลดปัญหาอุทกภัยและภัยแล้ง เพื่อลดปัญหาไฟป่าและหมอกควันในช่วงฤดูแล้ง ผลของการดำเนิน โครงการ สามารถลดปัญหาหมอกควันและมลพิษทางอากาศ ลดโรคที่มีผลมาจากหมอกควัน สร้าง ความเข้าใจของการจัดการทรัพยากรร่วมกัน ลดปัญหาความขัดแย้ง อันเป็นการส่งเสริมความสัมพันธ์ ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

๕) รณรงค์ให้คนเข้าวัด ให้วัดสว่าง สะอาด สงบ คือ หลัก ๕ ส. วัดประชารัฐสร้างสุข โดย ไปลงพื้นที่ที่ได้รับความเดือดร้อน ให้กำลังใจ และทุนในการสนับสนุนในการฟื้นฟู วัดแบบอย่าง วิธีการให้วัดเป็น “วัดประชารัฐสร้างสุข” มีสูตร ๓ ๕ ๗ ๙ ได้แก่ สูตร ๓ คือ ๓ หน่วยงานเข้าไปแก้ไข ตั้งกรรมการ แบ่งงานกัน ลงงาน ทำป้ายวัด ทำความสะอาดวัด นโยบายของรัฐ ต้องให้ทางชุมชนมา

^๙ สัมภาษณ์ สนั่น อินตะไชยวงศ์, กำนัน, เมื่อวันที่ ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๑๐} สัมภาษณ์ ชลสิทธิ์ บุตรศรี, แพทย์ประจำตำบล, เมื่อวันที่ ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๑๑} สัมภาษณ์ สนั่น อินตะไชยวงศ์, กำนัน, เมื่อวันที่ ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

แปลนโยบายในการนำไปใช้ ท้องถิ่นท้องถิ่นที่เป็นคนสนองงาน สูตร ๕ คือ หันหน้าเข้าหากัน หมั่นแก้ไข ให้อภัย ปลุกไมตรี สามัคคีกันไว้^{๑๒}

ผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม

๑) เกิดศูนย์เรียนรู้พัฒนาธรรมบนพื้นที่สูง

ศูนย์เรียนรู้พัฒนาธรรมเป็นศูนย์กลางรวบรวมข้อมูลข่าวสารความรู้ของชุมชนที่จะนำไปสู่การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้สำหรับประชาชนในชุมชนเป็นแหล่งเสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ การถ่ายทอดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสืบทอดภูมิปัญญา วัฒนธรรม ค่านิยมและเอกลักษณ์ของชุมชน อีกทั้งเป็นแหล่งบริการชุมชนด้านต่าง ๆ เช่น การจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการเรียนรู้ของชุมชนโดยเน้นกระบวนการเรียนรู้เพื่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน เพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมก่อให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้และมุ่งการพัฒนาแบบพึ่งตนเองเป็นศูนย์ฯ ของประชาชนที่ดำเนินการโดยประชาชน และเพื่อประชาชนที่จะก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน ศูนย์เรียนรู้พัฒนาธรรมไม่ใช่ศูนย์ฝึกอบรมประจำหมู่บ้านที่รอรับการนัดหมายจากวิทยากรภายนอก แต่จะเป็นสถานที่ที่จะสร้างความผูกพันระหว่างคนในชุมชนกับเรื่องราวของตัวเองเป็นสำคัญ เพื่อลดความขัดแย้งด้วยการใช้สันติวิธีในการแก้ปัญหา และพัฒนาชุมชนทำให้ชุมชนเกิดสันติภาพและสันติสุขเป็นแนวทางในการพัฒนา เพื่อเป็นรากฐานที่สำคัญนำไปสู่การสร้าง “การพัฒนาต้นแบบของชุมชนสันติสุข (Peace Community) ที่เกิดจากความต้องการของชุมชนเพื่อให้เกิดสันติสุขในพื้นที่ของตนเอง”.

^{๑๒} สัมภาษณ์ พระรัตนมณี, เจ้าคณะจังหวัดเชียงราย, เมื่อวันที่ ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

ภาพที่ ๔.๑๕ ภาพพิธีเปิดศูนย์เรียนรู้พุทธวัฒนธรรมบนพื้นที่สูง

ตอนที่ ๒ พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ หน่วยงานทางศาสนาคริสต์ มิสซังคาทอลิกสังฆมณฑลนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ประกอบด้วย

๑. ผลการสำรวจพื้นที่

มิสซังคาทอลิกสังฆมณฑลนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา เป็นมุขมณฑลโรมันคาทอลิกในประเทศไทย มีอาณาเขตครอบคลุมพื้นที่ ๓ จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดชัยภูมิ และจังหวัดบุรีรัมย์ สำนักมิสซังคาทอลิกนครราชสีมา ตั้งอยู่ที่ ๓๘๗ ถนนสุรนารี ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา มุขนายกมิสซังองค์ปัจจุบันคือ พระคุณเจ้าอแซฟ ชูศักดิ์ สิริสุทธิ์ มีโบสถ์ในเขตจังหวัดนครราชสีมา จำนวน ๑๗ แห่ง ในเขตจังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน ๕ แห่ง และในเขตจังหวัดชัยภูมิจำนวน ๑๓ แห่ง มีโรงเรียนคาทอลิกในสังกัดมิสซังนครราชสีมา จำนวน ๑๐ แห่ง ในพื้นที่ ๓ จังหวัด

๒. ผลการสนทนากลุ่มจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การสนทนากลุ่มจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้รับความอนุเคราะห์จากบาทหลวงของมิสซังคาทอลิกสังฆมณฑลนครราชสีมา^{๑๓} ซึ่งท่านได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นการส่งเสริมการพัฒนาชุมชนและศาสนาเพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข โดยท่านให้ข้อมูลสำคัญว่า

^{๑๓} สัมภาษณ์บาทหลวงของมิสซังคาทอลิกสังฆมณฑลนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

“ศาสนาคริสต์เริ่มเข้ามาเผยแพร่ในประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ. ๒๐๙๘ โดยคณะมิชชันนารีชาวโดมิกัน ในสมัยอยุธยา พ.ศ. ๒๒๐๕ สมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงให้การต้อนรับคณะมิชชันนารีเป็นอย่างดี เพราะต้องการอาศัยคณะมิชชันนารีเป็นคนกลางเพื่อถ่วงดุลการค้ากับต่างประเทศ และในสมัยกรุงธนบุรี และรัตนโกสินทร์ตอนต้น มีปัญหาและอุปสรรคมากในการเผยแพร่ศาสนา เพราะคณะมิชชันนารีถูกขับไล่ออกจากประเทศไทย และคณะมิชชันนารีได้กลับเข้ามาเผยแพร่ศาสนาในไทยอีกครั้ง ในปี ๒๓๙๔ ตรงกับสมัยรัชกาลที่ ๔ และในสมัยรัชกาลที่ ๕ ทรงมีการปฏิรูปสังคมและระบบการศึกษา ได้พระราชทานที่ดินและพระราชทรัพย์ให้ก่อสร้างโรงเรียน และจัดตั้งชุมชนคาทอลิกขึ้นทำให้คณะมิชชันนารีนิกายโรมันคาทอลิก ได้เข้ามามีบทบาทในการเผยแพร่ศาสนาในสังคมไทยเป็นอย่างมาก”

“ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ได้เริ่มกิจการในประเทศไทย ในปี ค.ศ. ๑๙๗๒ โดยมี คุณพ่อยอนห์ การแซตตา และสามเณรยอร์ช โบนอนตี ชาวอิตาลีเดินทางจากวประเทศจีนมาถึงกรุงเทพฯ ได้เริ่มงานเผยแพร่ธรรมในประเทศไทยที่วัดบางนกแขวกและได้รับมอบหมายจากพระสงฆ์คริสต์รับผิดชอบงานทางภาคใต้และกรุงเทพฯ ได้เผยแพร่ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ให้เป็นที่รู้จักและเป็นที่ยอมรับของชาวคริสต์

การเผยแพร่ศาสนาคริสต์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในปี ค.ศ. ๑๙๘๖ โดยบาทหลวงแปร์โร ได้รวบรวมผู้สนใจคริสต์ศาสนาในชุมชน บุ่งกะเทว จังหวัดอุบลราชธานี และตั้งชุมชนคาทอลิกขึ้นเป็นแห่งแรกในภาคอีสาน จากนั้นก็ได้จัดตั้งชุมชนคาทอลิกแพร่กระจายไปยังท้องถิ่นต่างๆ ในภาคอีสาน อย่างเช่น จังหวัดนครราชสีมา และในปี ๒๕๔๖ พระสันตะปาปา ได้แบ่งเขตการปกครองในภาคอีสานเป็น ๓ เขต คือ มิสซังอุบลราชธานี มิสซังท่าแร่ และมิสซังอุดรธานี”

“หลังจากที่ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกตั้งมั่นในไทยแล้ว โดยเฉพาะภาคอีสานที่มีพระพุทธรูปศาสนาอย่างเหนียวแน่น แต่ศาสนาคริสต์ก็ไม่ได้มุ่งเข้าไปขัดแย้งหรือทำลาย แต่เราต้องการอยู่แบบสันติและมีความสุข อยู่ร่วมกันอย่างเป็นครอบครัวเดียวกัน ดังนั้นเราจึงต้องสร้างผลงานและกิจกรรมต่างๆ มากมายเพื่อให้มีส่วนร่วมไปกับคนในชุมชน และศาสนาอื่นๆ เรามีบทบาทในการเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาชุมชนให้มีความก้าวหน้า โดยใช้หลักการทางศาสนา ให้มีความรักและความเชื่อมั่นในพระเจ้า”

จากการให้สัมภาษณ์ของพระคุณเจ้าบาทหลวงนี้ ผู้วิจัยพบว่าศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกเป็นศาสนาสำคัญอีกหนึ่งศาสนาที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน และมีกิจกรรมหลากหลายที่ช่วยส่งเสริมพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาดั้งเดิมให้อยู่กันอย่างสันติสุข มีกิจกรรมหลากหลายที่ควรค่าแก่การปฏิบัติ พร้อมทั้งเข้าไปส่งเสริมกิจกรรมที่มีอยู่แล้วด้วย

๓. กิจกรรมส่งเสริมการอยู่ร่วมกันตามหลักคำสอนของศาสนา พื้นฐานความเชื่อทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน

กิจกรรมต่างๆ ที่มีขึ้นของศาสนาคริสต์ที่เป็นการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันตามหลักคำสอนของศาสนาแม้จะมีความเชื่อที่แตกต่างกัน มีมากมายหลายประการ โดยในด้านการศึกษา จัดให้มีระบบการศึกษาแบบวิธียาเลเซียน เน้นให้มีความรู้ ควบคู่คุณธรรม ซึ่งเป็นที่ยอมรับของผู้ปกครองเป็นอย่างมากในการส่งเสริมบุตรหลานเข้ามาเรียน ด้านสังคม มุ่งเน้นการสงเคราะห์ มุ่งช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่อยู่ห่างไกลที่มีฐานะยากจน โดยการบริจาคสิ่งของอุปโภค บริโภค ด้านการส่งเสริมอาชีพให้กับสตรี เยาวชน และผู้พิการ เช่น จักสาน งานฝีมือ อาหาร ตัดผ้า วาดภาพ นวดแผนไทย เป็นต้น เพื่อให้เขาได้เอาอาชีพไปสร้างรายได้เพื่อเลี้ยงตนเองและครอบครัวต่อไป ให้อยู่ในสังคมร่วมกับคนอื่นอย่างมีความสุข ด้านการสาธารณสุขช่วยให้ความรู้และแรงศรัทธาในเรื่องโรคติดต่อที่ร้ายแรงต่างๆ กับชุมชน ให้การรักษาพยาบาลกับบุคคลที่ยากจน และโครงการฟื้นฟูจิตใจกลุ่มผู้สนใจคริสต์ศาสนา ได้จัดตั้งกลุ่มเยาวชนคาทอลิกเพื่อฝึกการเป็นผู้นำและช่วยเหลืองานของมิสซังฯ และงานพิธีกรรมในโบสถ์ เช่น พิธีมิสซา พิธีแต่งงาน พิธีปลงศพ เป็นต้น งานด้านการเผยแพร่ศาสนา โดยจะเน้นกับบุคคลในโรงเรียนสอดแทรกในเนื้อหาการจัดการเรียนการสอน วิชาจริยธรรม และกิจกรรมต่างๆ แต่ไม่ได้บังคับให้นักเรียนหรือบุคลากรในโรงเรียนให้เปลี่ยนมานับถือศาสนาคริสต์ เป็นการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันกับศาสนาอื่นๆ อย่างมีความสุข มีการออกเผยแพร่ธรรมในถิ่นทุรกันดาร จัดให้มีค่ายฟื้นฟูจิตใจให้กับเยาวชนที่สนใจคริสต์ศาสนา และเยาวชนคริสต์เพื่อให้เขาเหล่านี้ได้นำเอาความรู้ประสบการณ์ที่ใช้ในชีวิตปัจจุบัน และในอนาคตเขาจะได้เป็นผู้นำทางด้านการแพร่ธรรมของศาสนาคริสต์ต่อไป หน่วยงานทางคริสต์ศาสนา สามารถเข้ากับชุมชนในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี โดยได้มีส่วนร่วมในการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีในท้องถิ่นร่วมงานกับชุมชนในการจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น การจัดค่ายพุทธบุตร นักรักสันติภาพที่วัดในพื้นที่ หรือนักเรียนไปร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางพุทธศาสนา ร่วมทำบุญตักบาตร เวียนเทียน ร่วมงานแห่เทียนเข้าพรรษากับชุมชนพื้นที่วิจัยและเทศบาลนครราชสีมา เป็นตัวอย่างที่ดีแก่บุคลากรในโรงเรียนและหน่วยงานทางคริสต์และเป็นที่ชื่นชมของบุคคลทั่วไป เพราะนอกจากจะลดปัญหาการขัดแย้งเรื่องศาสนา ยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียน บ้านและชุมชน ทำให้เกิดความรักใคร่ปรองดองกัน อยู่ร่วมในสังคมเดียวกันอย่างมีความสุข

๔.๒.๓ สรุปการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา

การพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา ชุมชนที่เข้าร่วมโครงการจะต้องมีความต้องการพื้นฐานที่จะสร้างชุมชนให้เป็นชุมชนต้นแบบ ทั้งมีความต้องการที่จะร่วมมือกันสร้างชุมชนต้นแบบด้วยความเต็มใจ การร่วมมือนี้ต้องอาศัยความร่วมมือทุกภาคส่วนในชุมชน ทั้งรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ประสานความร่วมมือทั้งพลังกายและพลังความคิดงานจึงจะสำเร็จลุล่วง

ไปได้ การร่วมมือนี้ต้องอาศัยพลังชนรุ่นใหม่เป็นตัวช่วยขับเคลื่อน เยาวชนคนรุ่นใหม่ระหว่างศาสนา ควรมีบทบาทเนื่องจากเขาเหล่านั้นจะต้องสืบสานสืบทอดวัฒนธรรม และความเป็นชุมชนสันติสุข จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะให้เขามีบทบาทตั้งแต่เริ่มต้นในการก่อตั้ง เพื่อให้เขาเหล่านั้นเข้าใจและสำนึกห่วงแหนต่อสิ่งที่เขาร่วมก่อตั้ง ไม่คิดทำลายสิ่งที่ร่วมก่อตั้งในอนาคต การปลูกฝังเยาวชนรุ่นใหม่จึงมีความสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันระหว่างสามศาสนา

คนรุ่นใหม่คือบุคคลที่มีความสำคัญในการขับเคลื่อน และสร้างความร่วมมือของชุมชนหมู่บ้าน เยาวชนคนรุ่นใหม่จะต้องรู้จักบ้านเกิดเป็นที่ตั้ง ทั้งต้องอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นที่ดีงามเป็นมรดกทางวัฒนธรรมสืบทอดไป การส่งเสริมประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้นจะมีส่วนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นให้เป็นสัญลักษณ์คู่ชุมชนสืบไป การร่วมมือของคนในชุมชนสะท้อนให้เห็นว่าถึงแม้ว่าจะมีความเชื่อทางศาสนาที่แตกต่างกันก็ไม่ใช่ว่าจะกีดกันความร่วมมือการก่อตั้งชุมชนสันติสุขได้ เนื่องจากผลประโยชน์ของการร่วมมือนี้มีคุณต่อชุมชนมากมาย เป็นเป็นการสร้างรากฐานให้ชุมชนไปต่อไปสู่คนรุ่นต่อไป ความร่วมมือนี้แสดงให้เห็นว่าคนในพื้นที่ที่มีความรัก ความสามัคคี ความปรองดอง ไม่มีการแบ่งแยกทางศาสนา รู้จักแบ่งปันกัน สามารถรวมกิจกรรมทางประเพณีของแต่ละศาสนาได้อย่างสันติสุข

การสร้างคามผูกพันรักใคร่กันในหมู่บ้านชุมชนนั้นๆ ทำให้ง่ายต่อการการส่งเสริมกิจกรรมร่วมระหว่างศาสนาให้เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน อันเป็นการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมที่สืบทอดมา อีกทั้งเป็นการส่งเสริม การอยู่ร่วมกันตามหลักคำสอนของศาสนาของตน แม้จะมีความเชื่อศาสนาที่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นการแสวงหาความร่วมมือที่แสวงจุดร่วม สงวนจุดต่างภายในชุมชน และไม่นำความต่างมาเป็นข้อขัดแย้งระหว่างศาสนา ชุมชนมีบทบาทด้านการศึกษาของเยาวชนและคนในชุมชน โดยเน้นเรื่องความรู้คู่คุณธรรมของทุกศาสนา ซึ่งต้องเป็นที่ยอมรับของผู้ปกครองเยาวชนในชุมชน การศึกษาเป็นส่วนพัฒนาชุมชนทั้งทางตรงและทางอ้อม ช่วยให้สังคมเดินหน้าไปอย่างมีทิศทาง องค์กรทางสังคมช่วยสงเคราะห์เด็กและเยาวชนที่ขาดแคลนปัจจัยทางการศึกษาและปัจจัย ๔ การช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่อยู่ห่างไกลที่มีฐานะยากจน โดยการบริจาคสิ่งของอุปโภคบริโภค บทบาทของชุมชนสันติสุขนี้ทำให้ชุมชนเข้มแข็งสามารถขับเคลื่อนองคาพยพให้เดินหน้าไปด้วยกัน ทั้งช่วยเหลือกันโดยไม่ทิ้งใครไว้เบื้องหลัง

ด้านการส่งเสริมอาชีพและสาธารณสุขเป็นเครื่องมือ ทำให้ชุมชนสร้างความเป็นหนึ่งไม่แบ่ง แยกเราเขา ทำให้คนในชุมชนต่างรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของกันและกัน ยามยากเขาช่วยเรา ยามป่วยเราช่วยเขาแบ่งปันความสุข ช่วยลดความทุกข์ ทั้งนี้ทางรัฐต้องเป็นกลไกสนับสนุนชุมชน เมื่อชุมชนขาดแคลนปัจจัยต่างๆ อันเป็นการเดินหน้าไปพร้อมๆ กันกับชุมชน

๔.๓ ผลการศึกษารูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม)

๔.๓.๑ ผลการศึกษารูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม) ในพื้นที่ภาคกลางและภาคใต้

จากการที่คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่วิจัยเชิงปฏิบัติการ และส่งเสริมกิจกรรมโครงการ ๒ พื้นที่ภาคกลางและภาคใต้ ทำให้มีการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล ผลวิเคราะห์บริบทพื้นที่ ๒ ชุมชน พบว่า ในแง่ของความยินดีร่วมมือร่วมใจไม่แตกต่างกัน คือ คนทั้ง ๒ พื้นที่ เติบโตใจที่จะให้เข้าไปทำอะไรหรือเป็นโครงการ อย่างเช่น กระทรวงวัฒนธรรม หรือส่วนที่เป็นหรือวัฒนธรรมท้องถิ่นเขาต้องการให้ไปส่งเสริม แต่สิ่งหนึ่งที่ได้มีคล้ายกัน คนรุ่นเก่าหรือผู้ใหญ่ปัจจุบันนี้ เราไปตั้งคำถามไว้เขาก็อยากจะส่งผ่านให้กับเยาวชนเราอยากจะปลูกฝัง เยาวชนเช่นกันไม่ใช่เฉพาะการอยู่ร่วมกันเท่านั้น คืออาจจะอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นด้วย เพราะว่าที่ผ่านมาจากการลงไปสัมภาษณ์ เขาอาศัยอยู่ร่วมกันไปมาหาสู่กันที่ผูกพันก็คือประเพณี การแบ่งปันในสังคม ที่เห็นว่าไม่มีความแตกต่าง เรื่องประเพณีวัฒนธรรมเป็นจุดหนึ่งที่ทำให้เขามีกิจกรรมร่วมกันฉะนั้นสิ่งหนึ่งที่เราต้องส่งเสริม คือ ต้องส่งเสริมเยาวชนให้ทำกิจกรรมร่วมทั้ง ๓ ศาสนา ให้รักกันตั้งแต่เด็ก อย่างเช่น ผู้นำท่านหนึ่งเขาบอกว่าทำไมเขาไม่มีความแตกต่างเพราะตอนเด็ก ๆ เขาเล่นด้วยกันที่สำคัญอยากให้กิจกรรมหนึ่งที่ชาวพุทธไปเรียนรู้วิถีปฏิบัติของชาวมุสลิม ชาวมุสลิมก็เรียนรู้วิถีชาวพุทธ ก็อาจทำให้เข้าใจความแตกต่างของศาสนา สะท้อนให้เห็นว่า ถึงแม้ว่าจะนับถือศาสนาต่างกัน แต่ชุมชนก็อาศัยอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข คนในชุมชนมีความยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน มีความเอื้ออาทร แบ่งปันซึ่งกันและกัน

จากผลวิเคราะห์องค์ประกอบการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบตามหลักคำสอนทางศาสนา สรุปได้ดังนี้

๑. ปัจจัยนำเข้า ได้แก่ คุณลักษณะหมู่บ้านต้นแบบสันติสุข ประกอบด้วย ๑. การยึดหลักคำสอนทางศาสนา ๒. แนวทางการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และ ๓. การส่งเสริมกิจกรรมตามหลักคำสอนทางศาสนา เพื่อส่งเสริมจุดร่วมที่ทำให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ไม่ขัดแย้ง ในความแตกต่างทางวัฒนธรรมโดยคณะผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ ๔ เป็นตัววัดการรับรู้ชุมชนสันติสุข

๑) การยึดหลักคำสอนทางศาสนา การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข หมายถึง การที่มนุษย์มาอยู่ร่วมกันเป็นสังคม สามารถปฏิบัติตามกฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกันในรูปของกฎระเบียบหรือกฎหมาย และมีคุณธรรม จริยธรรมในการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การมีส่วนร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม เช่น การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมืองการปกครอง การมีส่วนร่วมในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และการปฏิบัติตามคุณธรรมของการอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาที่ตนเองนับถือ จะทำให้ประชาชนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข คุณธรรมของการอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาที่บุคคลนับถือ หลักธรรมที่เน้นการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของศาสนาต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม ทุกศาสนาแม้จะมีความมุ่ง

หมายเดียวกัน คือ สอนศาสนิกชนให้เป็นคนดี แต่ก็มีลักษณะเฉพาะแตกต่างกันในแต่ละศาสนา ความเป็นคนดีในแต่ละศาสนาจึงอาจแตกต่างกันในรายละเอียดและการปฏิบัติ อันเป็นผลมาจากความเชื่อและค่านิยมทางศาสนาแตกต่างกัน เราจึงเห็นความหลากหลายทางค่านิยมและจริยธรรมทางศาสนาในด้านต่าง ๆ เมื่อเข้าใจมูลเหตุและแก่นแท้ของศาสนาทุกศาสนาแล้ว การอยู่ร่วมกันของศาสนิกชนของศาสนาต่างๆ ด้วยสันติสุขจึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ไม่ยาก หากว่าศาสนิกชนในทุกศาสนายึดหลักปฏิบัติต่อกัน เช่น อย่าพยายามเปลี่ยนศาสนิกชนศาสนาอื่นมาทาบถือศาสนาของตน อย่าเปรียบเทียบว่าศาสนาใดดีกว่ากัน ต้องมีความจริงใจต่อกัน ต้องมีความจริงใจต่อกัน

๒) แนวทางการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข คณะผู้วิจัยได้นำแนวคิดสังคมพหุวัฒนธรรมประยุกต์ใช้ การอยู่ร่วมกันของบุคคลที่มีความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติศาสนา ภาษาวัฒนธรรม ประเพณี รวมทั้งทัศนคติความเชื่อ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม หมายถึงการที่มนุษย์มาอยู่ร่วมกันเป็นสังคมสามารถปฏิบัติตามกฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกันในรูปของกฎระเบียบหรือกฎหมายและมีคุณธรรมจริยธรรมในการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ร่วมกันในกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคมเช่น การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมืองการปกครองของรัฐซึ่งกันและกันไม่แสดงกิริยาและวาจาดูหมิ่นผู้อื่น และการปฏิบัติตามคุณธรรมของการอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาที่ตนเองนับถือจะทำให้ประชาชนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

แนวทางในการสร้างปฏิสัมพันธ์ในสังคมพหุวัฒนธรรม คือ การใช้ชีวิตร่วมกันต้องเคารพกฎหมายและข้อบังคับ การไกล่เกลี่ยประเด็นข้อขัดแย้งโดยคำนึงถึงการแก้ไขปัญหาอย่างละมุนละม่อม อ่อนโยน และเต็มไปด้วยสัมมาทิฐิและสติปัญญา การประเมินสถานการณ์อันแม่นยำ และการมองการณ์ไกลถึงเป้าหมายสุดท้าย

๓) การส่งเสริมกิจกรรมตามหลักคำสอนทางศาสนา เพื่อให้ชุมชนที่มีความแตกต่างในการนับถือศาสนาอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข โดยมีการส่งเสริมบูรณาการให้เข้าใจวิถีการดำเนินชีวิตแบบพหุวัฒนธรรม การกิจกรรมที่ใช้หลักคำสอนทางศาสนาถ่ายทอดวิธีการปลูกจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกันผ่านกลุ่มเยาวชน ศรัทธาในหลักคำสอนตามแต่ละศาสนา เห็นคุณค่ามรดกวัฒนธรรมของชุมชน นำไปสู่การเสริมสร้างปลูกจิตสำนึก ส่งผ่านสู่เยาวชนอย่างยั่งยืน เช่น การจัดกิจกรรมเป็นมัคคุเทศก์แนะนำสถานที่ท่องเที่ยว วิธีการดำเนินชีวิตของชุมชน ในการเผยแพร่จุดดีของชุมชนผ่านสื่อสร้างสรรค์สันติสุข ส่งเสริมให้ชุมชนเห็นความสำคัญของสถานที่ ๆ เป็นมรดกวัฒนธรรมอันมีคุณค่าของชุมชน ส่งเสริมกิจกรรมสร้างสรรค์สื่อคลิปวิดีโอ เพื่อส่งเสริมเยาวชนเล่าเรื่องราวด้านพหุวัฒนธรรม นำเสนอจุดดีชุมชน เน้นศาสนสัมพันธ์ คุณธรรมตามหลักคำสอนของศาสนา วัฒนธรรมชุมชน การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

๒. ปัจจัยกระบวนการ จากการที่คณะผู้วิจัยได้ศึกษาพบว่า ปัจจัยกระบวนการประกอบไปด้วย ดังนี้ ๑) โครงการหมู่บ้านสันติสุข ในพื้นที่ ตำบลสำเภาล่ม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบ

ปัญหาที่ประชาชนในพื้นที่ให้ความสนใจ และอยากให้เกิดการส่งเสริม คือ เรื่องของการตระหนักถึง ความสำคัญของบ้านเกิด เช่น

๑) เด็กนักเรียนในชุมชนไปศึกษานอกพื้นที่ ทำให้ขาดความสัมพันธ์กับเพื่อนในวัยเดียวกัน
๒) สื่อออนไลน์ เกมต่าง ๆ ทำให้เด็กไม่ออกมาทำกิจกรรมร่วมกัน ๓) พอโตขึ้นก็ออกไปทำงานตาม โรงงาน หรือ ทำงานในกรุงเทพฯ จึงอยากให้ส่งเสริมเรื่องความรัก ความผูกพันของเยาวชน ปลุกฝังสำนึกรักบ้านเกิด เห็นคุณค่าของมรดกวัฒนธรรม

ในพื้นที่ในชุมชนบ้านตลาดแขก จังหวัดนครศรีธรรมราช เนื่องจากอยู่ในเขตเมือง ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเหนียวแน่น การอยู่ร่วมกันในชุมชนมีมิติของความเมตตาต่อกันค่อนข้าง ชัดเจน สังเกตได้จากการเดินตาม ท่านเจ้าคุณพระพิสิฐวิสัยการ วัดมเหยงคณ์ นครศรีธรรมราช เดิน บินทบาตร ในช่วงเช้า พบว่า ท่านเจ้าคุณฯ และประชาชนในพื้นที่ ยิ้มแย้มทักทาย ร่วมทำบุญ แม้แต่ ชาวอิสลาม ก็จะมีอาหารไว้ให้ท่าน โดยไม่เป็นการผิดต่อหลักศาสนา เพราะทำด้วยความเมตตา ท่านเจ้าคุณฯ ก็เมตตาหยิบใส่บาตรด้วยตัวท่านเอง ปัญหาที่คนในพื้นที่ให้ความสนใจก็จะคล้าย ๆ กัน คือ เรื่องการตระหนักถึงคุณค่าของมรดกวัฒนธรรม ซึ่งก็มีกิจกรรมจัดอยู่อย่างต่อเนื่องแต่จะจัด ในพื้นที่ทั้งจังหวัด ไม่ได้เฉพาะเจาะจงอยู่ในเขตชุมชนบ้านตลาดแขก ซึ่งก็มีศาสนสถาน ทั้ง ๓ ศาสนา อยู่ร่วมกัน

๒) ร่วมคิด และสร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนา เพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชน หรือ เพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน

แนวคิดในการสร้างรูปแบบเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้ ทั้งในส่วน ของมุมมองของคุณค่าของมรดกวัฒนธรรมในพื้นที่ และในเรื่องเรียนรู้การทำงานเป็นทีม การประชุม กลุ่ม การยอมรับความคิดเห็นของเพื่อนร่วมทีม การแบ่งงาน จัดสรรงาน การเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ร่วมกัน คณะผู้วิจัยจึงจัดโครงการสื่อสารสร้างสรรค์สันติสุขเล่าเรื่องราวด้านพหุวัฒนธรรมของทั้ง ๒ พื้นที่ เนื่องจากคณะผู้วิจัยเล็งเห็นว่า การทำงานส่งเสริมกิจกรรมของชุมชนระหว่างต่างศาสนาเป็นส่วนหนึ่ง ที่จะช่วยสร้างสรรค์ให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาชุมชนยั่งยืน ต้อง เผยแพร่จุดดีของชุมชน ผ่านกลุ่มเยาวชน เป็นการถ่ายทอดจริยธรรมคุณธรรมที่ดีงามและปลูก จิตสำนึกในการอยู่ร่วมกันเพื่อสร้างสันติสุขอย่างยั่งยืนตามหลักคำสอนของศาสนาสืบต่อไปได้

“สำเภาลุ่มรำลึก ชุมชนพหุวัฒนธรรมสันติสุข”

“นครบันทีก มรดกวัฒนธรรม ชุมชนบ้านตลาดแขกสันติสุข”

๓) ร่วมวางแผนนโยบาย หรือแผนงาน หรือโครงการ หรือกิจกรรม เพื่อจัดปัญหาและแก้ไข ปัญหาและสนองความต้องการของชุมชน

ตัวแทนนักวิจัยในพื้นที่ประสานงานกับเยาวชนที่สนใจส่งคลิปเข้าประกวด โดยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดปัญหาและแก้ไขปัญหาระหว่างการทำกิจกรรม

ในพื้นที่ ตำบลสำเภาล่ม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้ประสานงานของคณะผู้วิจัย คือ ผศ. ดร. กมลลาศ ภูวนาธิพงศ์ และ นางสาวทิพย์ธิดา ณ นคร ประสานกับคณะครูโรงเรียนวัดพุทไธศวรรย์ นำโดยคุณครูสุดา สุขจำรัส

ในพื้นที่ในชุมชนบ้านตลาดแขก จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้ดูแล คือ นายรังสรรค์ วัฒนาชัยวิช และนายวันพระ สืบสกุลจินดา เป็นผู้ประสานงาน

๔) ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

ทั้ง ๒ พื้นที่ เลือกสถานที่ มรดกวัฒนธรรม รายละเอียดดังนี้ คือ

พื้นที่ตำบลสำเภาล่ม พระนครศรีอยุธยาจังหวัด เลือกสถานที่สำคัญ ดังนี้ มะดินะตุสซอลิฮาติ มัสยิดอิสลามวัฒนา มัสยิดอาลีอินนุรอยน์ โบสถ์วัดนักบุญยอแซฟ หมู่บ้านโปรตุเกส วัดพุทไธศวรรย์ วัดนางกุย วัดบางกะจะ และสินค้าชุมชนที่มีชื่อเสียง คือการทำน้ำตาลสด การทำข้าวหมกไก่ และการทำโรตีมะตะปะ เป็นต้น

พื้นที่ในชุมชนบ้านตลาดแขก จังหวัดนครศรีธรรมราช เลือกสถานที่สำคัญ ดังนี้ วัดมเหยงคณ์, คริสตจักรเบธเลเฮ็ม, ศาลหลักเมือง, มัสยิดท่าช้าง เป็นต้น

๕) ร่วมจัด หรือปรับปรุงระบบบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

คณะผู้วิจัยในพื้นที่ร่วมสนับสนุน โดยการลงพื้นที่กับเยาวชน สนับสนุน และร่วมแก้ปัญหา ระหว่างการทำสื่อสร้างสรรค์สันติสุข จัดหาผู้เชี่ยวชาญด้านการคลิปวิดีโอมาอบรมให้เยาวชนได้เรียนรู้พัฒนาทักษะ มีมุมมองในการถ่ายทำ การทำเพลงประกอบ การตัดต่อ การแทรกตัวหนังสือ

๖) ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและของหน่วยงาน

คณะผู้วิจัย จัดหางบประมาณเพื่อสนับสนุนและให้กำลังใจเยาวชน ด้วยการมอบเสื้อยืดทีมหมู่บ้านสันติสุข เพื่อแสดงเอกลักษณ์ และการเป็นทีมเดียวกัน

๗) ร่วมปฏิบัติตาม โครงการ และกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้

คณะผู้วิจัยเข้าร่วมตัดสินผู้ชนะเลิศ โดยรับฟังการนำเสนอจากเยาวชน

๘) ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้

มีการประเมินผล โดยคณะผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ ๔ เป็นตัววัดการรับรู้ชุมชนสันติสุข

๓. ปัจจัยบริบท ประกอบด้วย ๑) ความร่วมมือของหน่วยงานราชการ เช่น วัฒนธรรมจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล โรงเรียน ๒) คนในพื้นที่ ๓) เยาวชนในพื้นที่

๔. ปัจจัยผลลัพธ์ ประกอบด้วย ความร่วมมือกันในการแสดงความคิดเห็น และเยาวชนให้ความสำคัญและสนใจในการทำคลิปสื่อสร้างสรรค์สันติสุข สะท้อนมรดกทางวัฒนธรรม เยาวชนเกิดการตระหนักถึงการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม และที่สำคัญ เกิดความร่วมมือกันของกลุ่มงานที่แม้จะต่างศาสนา หรือลงพื้นที่ในศาสนาอื่น ทำให้เกิดการเรียนรู้ในวิธีการปฏิบัติตนในศาสนสถานนั้น ๆ

๔.๓.๒ ผลการศึกษารูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม) ในพื้นที่ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ผลการศึกษารูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา มีดังต่อไปนี้

๑. การจัดการทรัพยากรชุมชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ทรัพยากรของชุมชนพื้นที่วิจัย มีหลากหลายรูปแบบ ที่มีความสำคัญมากที่สุด ได้แก่ ทรัพยากรป่าไม้ โดยได้รับการอนุรักษ์จากประชาชนในชุมชนเอง เนื่องจากหลักคำสอนทางศาสนา มุ่งเน้นให้เกิดความรัก ความศรัทธาต่อสรรพสิ่งที่มีคุณแก่ตนเอง ในความหลากหลายทางศาสนา ประชาชนสามารถใช้ประโยชน์จากป่าไม้ร่วมกันได้ในลักษณะป่าของชุมชน ซึ่งจะเห็นได้ว่าเมื่อทรัพยากรป่าไม้ได้รับการอนุรักษ์แล้วปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมด้านอื่นๆ เช่น ปัญหาภัยแล้ง ปัญหาไฟป่า และปัญหาทรัพยากรสัตว์น้ำต่างๆ ก็จะลดน้อยลงไปในที่สุด ซึ่งถือว่าเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยผนวกเอาสิ่งแวดล้อมเป็นมิติสำคัญในการดำเนินการ (Environmentally Sustainable Development)

๒. การแลกเปลี่ยนพหุวัฒนธรรมที่เป็นไปอย่างสันติ

เนื่องจากพื้นที่วิจัยเป็นพื้นที่พหุวัฒนธรรม เพราะประกอบด้วยศาสนิกชน ๓ ศาสนา คือ พุทธ คริสต์ และอิสลาม การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมของชุมชน จึงเป็นไปด้วยความสันติ เนื่องจากชุมชนมีการถ่ายทอดทางสังคมอย่างมีมิตรไมตรี กล่าวคือ ชุมชนในพื้นที่วิจัยสืบรากเหง้าของวัฒนธรรมมาจากแหล่งเดียวกัน นั่นคือ วัฒนธรรมไทย เมื่อยอมรับนับถือศาสนามาเป็นหลักในการดำเนินชีวิตแล้ว ย่อมจะปรับเข้ากับวิถีชีวิตตามความเป็นจริงเพื่อให้อยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างสมดุล เมื่อเกิดการรวมกลุ่มทางสังคมมากขึ้นไป จึงไปมาหาสู่กันและเกิดการแลกเปลี่ยนวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและวัฒนธรรม ดังนั้น เมื่อศาสนิกชนของทั้ง ๓ ศาสนา ที่อยู่ร่วมกันจึงไม่เกิดความขัดแย้งแต่ประการใด จึงเป็นการแลกเปลี่ยนพหุวัฒนธรรมอย่างสันติ นั่นเอง

๓. การปกครองส่วนท้องถิ่นที่เอื้อสำหรับศาสนิกชนทั้ง ๓ ศาสนา

การปกครองที่มีสภาพาตบและคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ดำเนินงานให้เหมาะสมในสังคม พหุศาสนาและพหุวัฒนธรรมที่สอดคล้องอย่างสมดุลนำมาซึ่งการแก้ไขปัญหาของชุมชนได้อย่าง หลากหลาย เช่น ปัญหายาเสพติด ตามแนวศีล ๕ ของพุทธศาสนา การไม่ตกในเงื้อมมือของชาตาน ตามหลักการของคริสต์ศาสนา หรือการศรัทธาต่อพระเจ้าโดยไม่ยุ่งเกี่ยวของสิ่งชั่วร้ายตามแนวทาง ของศาสนาอิสลาม สิ่งเหล่านี้ จะต้องมืหลักการศาสนาเอื้ออำนวยให้ศาสนิกของตนได้มีหลักเกณฑ์ใน การอยู่ร่วมกัน ประชาชนในชุมชนพื้นที่วิจัยอาศัยหลักการศาสนาของตนเป็นหลักในการอยู่ร่วมอาศัย ร่วมกันหาแนวทางให้เกิดการปกครองปัญหาที่เกิดขึ้นจนทำให้ปัญหาต่างๆได้รับการแก้ไขและหมดไป จากชุมชน เป็นต้น

๔. การจัดการความขัดแย้ง

สังคมพหุศาสนาย่อมจะมีความขัดแย้งทางศาสนาไม่มากก็น้อย แต่สำหรับพื้นที่วิจัยที่ ผู้วิจัยได้เข้าไปเก็บข้อมูล พบว่า ประชาชนมีความรักความสามัคคีกันเนื่องจากใช้หลักการศาสนาของ ตนมาเป็นหลักในการดำเนินชีวิต กล่าวคือ ชุมชนในพื้นที่วิจัยเกิดความรักสามัคคีต่อกัน ไม่มีปัญหา ทะเลาะเบาะแว้งเกิดขึ้น สามารถอยู่ร่วมกันอย่างฉันท์พี่น้อง โดยเฉพาะแกนนำของชุมชน เช่น เจ้า อาวาสวัด บาทหลวง และอิหม่ามประจำมัสยิด ตลอดทั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้าน ได้กระทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตแก่ประชาชนและลูกหลานในชุมชน ทำให้เกิดความ เข้มแข็งในการพัฒนาชุมชนในลักษณะของ “ตัวอย่างที่ดี มีค่ามากกว่าคำสอน” แกนนำในการสร้าง หมู่บ้านสันติสุขเหล่านี้ทำงานด้วยความมุ่งมั่น จริ่งใจ ทำให้ความสามัคคีเกิดขึ้นในส่วนร่วม ไร่ความ ขัดแย้ง มิใช่เป็นแค่เพียงการพัฒนามนุษย์เพื่อต้องการส่งแค่เพียงหน้าตาของมนุษย์เท่านั้น แต่เป็นการ พัฒนาร่วมกันของทั้ง ๓ ศาสนาเพื่อให้เกิดความศรัทธาในการดำเนินชีวิตตามหลักศาสนาอิสลาม เกิด ความรักเพื่อนมนุษย์อย่างแท้จริงตามหลักการคริสต์ศาสนา และสังเคราะห์เพื่อนมนุษย์ตามหลักสังค หาวัตถุ ๔ ตามหลักพุทธศาสนาเพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง

๕. การสร้างอัตลักษณ์ของหมู่บ้านต้นแบบสันติสุข

การสร้างอัตลักษณ์ของหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขเป็นการพัฒนาทางด้านกายภาพของพื้นที่ วิจัยในชุมชน เช่น ถนนหนทาง และแหล่งน้ำให้มีความสะอาด ใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งถนน หนทาง และแหล่งน้ำนี้เป็นผลจากการร่วมมือพัฒนาชุมชนของศาสนิกทั้ง ๓ ศาสนา ทำให้ชุมชนมีการ พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ประชาชนมีความสะดวกในการคมนาคมมากยิ่งขึ้น มีแหล่งน้ำในการอุปโภค และบริโภคตลอดปี และได้รับการดูแลรักษาเป็นอย่างดีจากองค์กรชุมชน การติดต่อสัมพันธ์จาก หน่วยงานราชการและชุมชนอื่นๆ กับชาวชุมชนในพื้นที่วิจัยสามารถดำเนินไปด้วยความสะดวกสบาย และเป็นปัจจัยหนึ่งที่น่าความเจริญเข้าไปสู่ชุมชนพื้นที่วิจัยโดยไม่กระทบต่อสิ่งแวดล้อมด้าน ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนและสอดคล้องกับการพัฒนาประเทศไทยแลนด์ ๔.๐ ไปพร้อมๆ กับ

การรักษาสังคมพุทธวัฒนธรรมที่ดีงามของท้องถิ่น จึงกลายเป็นอัตลักษณ์ที่แข็งแกร่งและดีงามของชุมชนพื้นที่วิจัย

๔.๓.๓ สรุปรูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา

การพัฒนาเพื่อการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมในกรอบของสังคมให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนั้นซึ่งต้องอยู่ภายใต้ตามกฎระเบียบโดยมีคุณธรรมและจริยธรรมเป็นเครื่องมืออันเป็นกรอบของสังคมโดยมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันไม่ว่าเชื้อชาติศาสนาใด ทั้งปฏิบัติตามคุณธรรมในการอยู่ร่วมกันให้เกียรติซึ่งกันและกัน ไม่แสดงกิริยาจากดูหมิ่นผู้อื่นที่มีความเชื่อต่างกัน ทั้งปฏิบัติตามหลักศาสนาที่ตนเองนับถือ ทุกๆ สังคมมีกรอบของตนอันเป็นความต่างที่ยอมรับของกลุ่มชนนั้นๆ การจะพัฒนาสังคมไร้พรมแดนความเชื่อจึงต้องเข้าใจซึ่งกันและกัน ทั้งเห็นความต่างเป็นความงามอันอยู่ใต้กฎระเบียบเดียวกัน คุณธรรมเดียวกัน ชุมชนนั้นๆจึงจะอยู่ร่วมกันได้โดยไม่ขัดแย้ง

การอยู่ร่วมกันโดยให้มีความขัดแย้งน้อยที่สุด จะต้องมีการร่วมกันแก้ไขปัญหาและไกล่เกลี่ยปัญหาข้อขัดแย้ง การจะไกล่เกลี่ยแก้ไขความขัดแย้งต้องคำนึงถึงระดับของความขัดแย้ง และภายใต้วิธีการแก้ไขปัญหาย่างละมุนละม่อม อ่อนโยนต่อผู้ขัดแย้ง ทั้งนี้ไม่ว่าปัญหาจะรุนแรงมากน้อยเพียงใดผู้ไกล่เกลี่ยต้องใช้สมาธิปฏิบัติเป็นตวัตั้ง จึงจะแก้ไขปัญหาก็ได้ กิจกรรมของชุมชนช่วยสร้างความสามัคคีกลมเกลียว อาทิจานบุญของทุกๆศาสนา ทั้งงานมงคลและงานอวมงคลของทุกศาสนา หากชาวชุมชนการร่วมมือร่วมใจกันไม่ว่าทางตรงทางอ้อมช่วยส่งเสริมกิจกรรมตามหลักคำสอนทางศาสนา และเป็นการเพิ่มความสัมพันธ์อันดีระหว่างกันให้ชุมชนที่มีความแตกต่างในการนับถือศาสนา เข้าใจกันและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

กิจกรรมทุกกิจกรรมภายใต้วัฒนธรรมอันดีที่ต่างศาสนาสามารถร่วมมือร่วมใจลงแรงกันได้ นั้นทำให้สร้างสมานฉันท์กันได้ โดยการปลูกจิตสำนึกให้เยาวชนร่วมมือกันในกลุ่มวัยเดียวกันนั้นสามารถสร้างกลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่ เป็นการสร้างสายสัมพันธ์ให้ชุมชนในรุ่นต่อไป การสร้างเยาวชนรุ่นใหม่ให้เห็นถึงวัฒนธรรมอันดีนั้น เป็นการสร้างศรัทธาในหลักคำสอนตามแต่ละศาสนา และเห็นถึงคุณค่าทางมรดกในวัฒนธรรมของชุมชน กิจกรรมของชุมชนมีความสำคัญทั้งสิ้นในการคงความเป็นชุมชน แต่การจัดการกับทรัพยากรของชุมชนให้มีประสิทธิภาพนั้น นอกจากจะก่อรายได้ให้แก่ชุมชนแล้วยังเป็นการสร้างรายได้ครัวเรือนอีกประการหนึ่งด้วย ทั้งยังเป็นการส่งต่อมรดกให้แก่ชนรุ่นต่อไปอีกด้วย การจะส่งต่อมรดกแก่ชนรุ่นหลังนั้นต้องอาศัยคำสอนทางศาสนาให้เห็นถึงคุณค่าของสรรพสิ่งที่มีคุณค่าต่อชุมชนด้วยความศรัทธาต่อสรรพสิ่งทั้งปวงอันทำให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

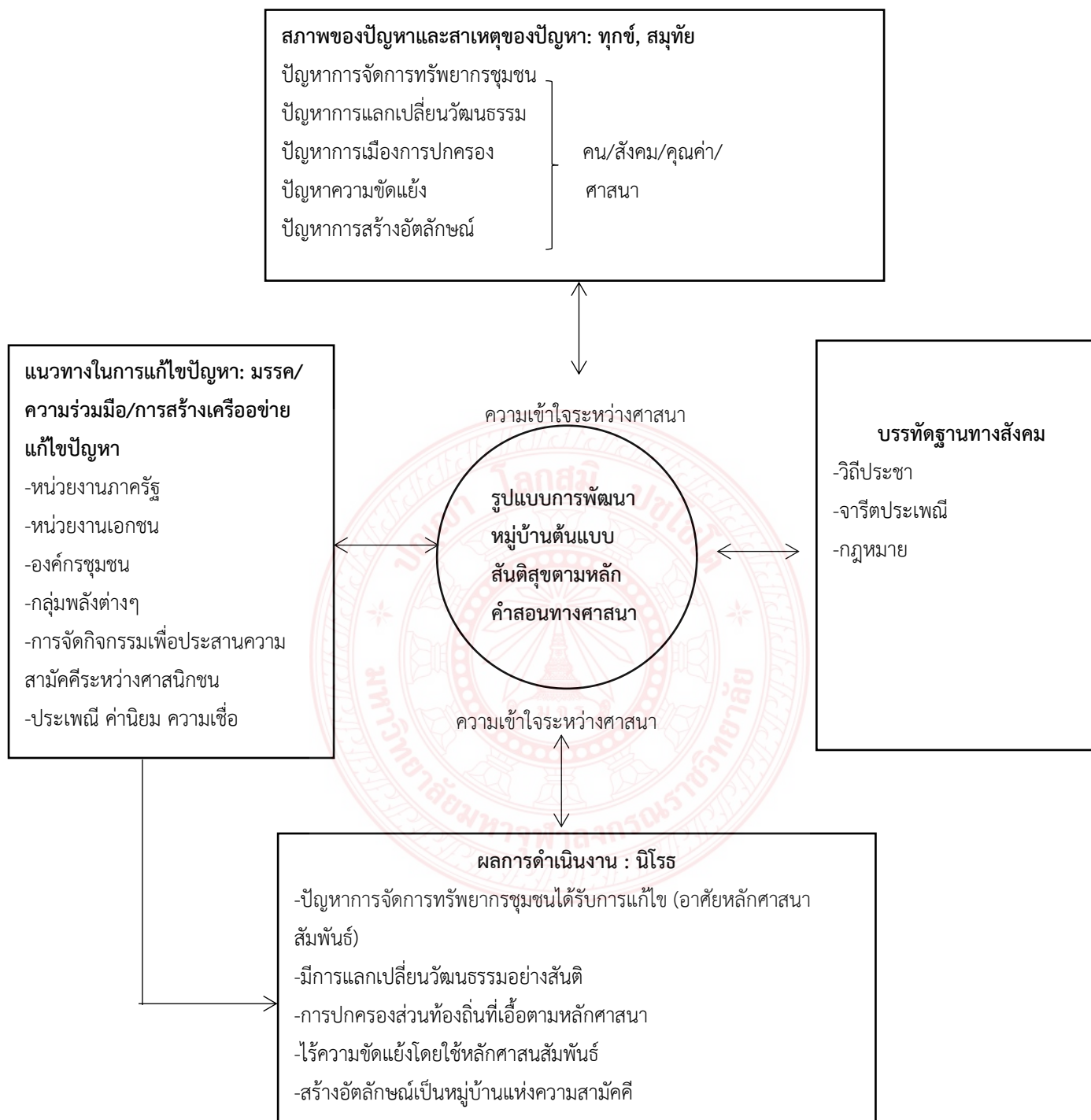
การแลกเปลี่ยนพุทธวัฒนธรรมอย่างสันตินั้น พหุวัฒนธรรมทางศาสนาที่นำมาเป็นหลักการดำเนินชีวิตย่อมต้องปรับเข้ากับวิถีชีวิตตามความเป็นจริงในชุมชนเพื่อให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสมดุลและประสานประโยชน์ ร่วมมือร่วมใจ ไม่แบ่งเขาแบ่งเรา เอาใจเขามาใส่ใจเราสังคมจะเดินไปด้วยกันได้อย่างถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน แลกเปลี่ยนความเห็นต่างให้เป็นหนึ่งเดียวกัน ย่อมจะอยู่ร่วมกัน

ได้อย่างสันติสุข หน่วยงานส่วนท้องถิ่นควรเป็นแกนนำประสานความร่วมมือ ระหว่างรัฐกับชุมชนในกิจกรรมต่างๆ เพื่อนานประโยชน์แก่กันไม่ว่าของชุมชนหรือของรัฐ รวมทั้งความร่วมมือภายในชุมชน สนับสนุนความร่วมมือภายในชุมชนที่ตัดขัดขัดข้อง เป็นตัวเชื่อมระหว่างสามประสานศาสนาให้เดินหน้าไปด้วยดี

การสร้างอัตลักษณ์ของหมู่บ้านชุมชนต้นแบบสันติสุขนั้น จะต้องสร้างด้วยความเห็นพ้องของชุมชน ทั้งจะใช้สิ่งใดเป็นอัตลักษณ์ประจำชุมชนหมู่บ้านนั้นต้องอาศัยความเห็นพ้องของชุมชนเป็นที่ตั้งและไม่นำความเห็นของคนนอกชุมชนมาเป็นตัวหลักในการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน แต่สามารถนำความเห็นของบุคคลนอกชุมชนมาเป็นแนวทางการพิจารณาอัตลักษณ์ หากใช้ความเห็นอันเป็นฉันทามติของชุมชนเป็นตัวตั้งแล้วชุมชนจะมีความสำนึกในความเป็นส่วนหนึ่งในอัตลักษณ์นั้นๆ และรู้สึกสำนึกในอัตลักษณ์รักบ้านเกิดของเขา อัตลักษณ์สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน รู้รักสามัคคี ดังที่เคยกล่าวแล้วว่าสามัคคีคือพลัง และพลังของชุมชนนั้นๆไม่สามารถนำไปใช้กับที่อื่นได้ พลังของชุมชนสร้างชุมชนให้เข้มแข็งในอัตลักษณ์และความเป็นชุมชนที่รวมก่อตั้งกันมาตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน อย่างไรก็ตามพลังของชุมชนมีอำนาจต่อรองกับผู้อื่นได้ทุกเมื่อ ไม่ว่าจะมีความกดดันจากภาคส่วนอื่นใด ชุมชนก็จะเข้มแข็งรับแรงกดดันจากภายนอกภายใต้วัฒนธรรมอันดีของชุมชนและกรอบกติกาที่ถูกที่ควร

๔.๔ องค์ความรู้จากการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา นำไปพัฒนารูปแบบหมู่บ้านสันติสุขตามหลักคำสอนของสามศาสนา(พุทธ คริสต์ อิสลาม) รวมทั้งนำเสนอรูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา จาก การวิจัยการพัฒนาหมู่บ้านสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม) หลักพื้นฐานการพัฒนาที่เกิดขึ้นในชุมชน มีรูปแบบของกระบวนการเรียนรู้ พบปัญหาและสาเหตุของการพัฒนา รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเสริมสร้างประชาสังคม และสนับสนุนการพึ่งตนเองตามหลักการทางศาสนา สิ่งที่ค้นพบจากการวิจัยส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านสันติสุขโดยองค์ความรู้จากการวิจัย (Body of Knowledge) คือ หลักอริยสัจ ๔ คือ ทุกข์-ความจริงเกี่ยวกับทุกข์ สมุทัย-ความจริงที่ว่าด้วยเหตุเกิดทุกข์ นิโรธ-ความดับทุกข์ มรรค-แนวทางปฏิบัติที่นำไปสู่ความดับทุกข์ สามารถอธิบายปรากฏการณ์จากสิ่งที่เกิดขึ้น สังคมพหุศาสนาที่ค้นพบย่อมมีเหตุการณ์พัฒนาจากสิ่งที่เกิดขึ้นในชุมชนพหุศาสนา นี้ เป็นรูปแบบของการพัฒนาที่นำไปสู่ความยั่งยืน (Sustainable Development) มีกระบวนการที่จะนำเสนอ ดังนี้

ภาพที่ ๔.๑๖ ภาพองค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ ๔.๑๖ องค์ความรู้จากการวิจัยนี้ อธิบายความได้ว่า สภาพของปัญหาและสาเหตุของปัญหา: ทุกข์ และ สมุทัย มีปัญหาหรือสาเหตุมาจากคน /สังคม /คุณค่า /ศาสนา จึงต้องบริหารจัดการทรัพยากรของชุมชน บริหารจัดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมปัญหาการเมืองการปกครอง บริหารปัญหาความขัดแย้ง และสร้างอัตลักษณ์ แนวทางการแก้ไข้ปัญหา: มรรค โดยการสร้างความ

ร่วมมือเครือข่ายแก้ไขปัญหา จากภาครัฐภาคเอกชน องค์กรชุมชน กลุ่มพลังต่างๆ จัดกิจกรรมเพื่อประสานความสามัคคีระหว่างศาสนิกชน อาทิ ประเพณี ค่านิยม ความเชื่อ โดยนำบรรทัดฐานทางสังคม ได้แก่-วิถีประชา-จารีตประเพณี-กฎหมาย มาเป็นมาตรฐานในการดำเนินการทางสังคมสันติสุข และผลการดำเนินงาน : นิโรธ โดยจัดการปัญหาทรัพยากรชุมชน และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมอย่างสันติ โดยฝ่ายปกครองส่วนท้องถิ่นต้องเอื้ออำนวยต่อชุมชนตามหลักศาสนา ใช้หลักศาสนสัมพันธ์แก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ทั้งสร้างอัตลักษณ์ของหมู่บ้านแห่งความสามัคคี

การบริหารจัดการสิ่งต่างๆ ให้ชุมชนเกิดความสันติสุข ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐาน ๓ ประการ ได้แก่ วิถีประชา จารีตประเพณี และกฎหมาย อันเป็นลักษณะตั้งแต่ในอดีตของสังคมไทย ที่คนไทยจะไม่ทิ้งรากเหง้าของตนเอง ดังนั้นกฎระเบียบต่างๆ ที่มีมาแต่เดิม ย่อมจะต้องรักษาให้เป็นมรดกไว้สืบทอดไป เมื่อมีการจัดการที่ถูกต้องถูกวิธีแล้ว จะสามารถสร้างรูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุข ตามหลักคำสอนทางศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม) โดยการบูรณาการคำสอนของแต่ละศาสนา และบูรณาการกิจกรรมให้มามีบทบาท ทำให้ปัญหาได้รับการแก้ไข ซึ่งได้แก่ ปัญหาการจัดการทรัพยากรชุมชนได้รับการแก้ไข (อาศัยหลักศาสนสัมพันธ์) มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมอย่างสันติ การปกครองส่วนท้องถิ่นต้องสนับสนุนอำนวยความสะดวก และไม่ขัดต่อหลักศาสนาไร้ความขัดแย้ง โดยใช้หลักศาสนสัมพันธ์ และสร้างอัตลักษณ์เป็นหมู่บ้านแห่งความสามัคคี ซึ่งต้องอาศัยองค์ประกอบ ๓ ประการ คือ

๑) การประสานเครือข่าย หมายถึง การสร้างความร่วมมือของชุมชน โดยผู้นำชุมชนต้องเป็นผู้ประสานเชื่อมสัมพันธ์ภายในชุมชน และ ภายนอกชุมชน ทั้งคนในพื้นที่และนอกพื้นที่ ได้แก่ ผู้นำศาสนา ต่างๆ เจ้าหน้าที่องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ผู้บริหารและคณะครูในโรงเรียน

๒) สร้างความร่วมมือ หมายถึง การส่งเสริมความร่วมมือ วางแผนงาน แลกเปลี่ยนทัศนะ ทั้งการเรียนรู้ ร่วมมือร่วมแรงส่งเสริมกิจกรรม โดยอาศัยการปลูกจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข รวมทั้งร่วมกันอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมของเยาวชน โดยใช้พลังความร่วมมือจากทุกภาคส่วนภายใต้คตินิยมสามัคคีคือพลัง

๓) เสริมพลังเยาวชน หมายถึง การปลูกจิตสำนึกให้เยาวชนได้มีโอกาสได้เข้าใจ รับรู้ เรียนรู้ เห็นคุณค่าของมรดกวัฒนธรรม วิถีชีวิต วิถีชุมชน ที่อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยให้เริ่มทำกิจกรรมด้วยตนเอง และเปิดโอกาสให้นำเสนอ สะท้อนความคิด ผ่านมุมมองของเยาวชน ตามแนวทางโดยใช้แนวทาง UFAS คือ Understand สร้างความเข้าใจ Faith สร้างศรัทธา Appreciate การเห็นคุณค่า Sustainable พัฒนาอย่างยั่งยืน เพื่อปลูกสำนึกสู่เยาวชน จึงเกิดเป็นรูปแบบการพัฒนา

สรุปได้ว่าการจัดการชุมชนต้องอยู่บนพื้นฐาน ๓ ประการ ได้แก่ วิถีประชา จารีตประเพณี และกฎหมาย โดยเหตุปัจจัยเดิมของสังคมไทยนั้นมีแนวความคิดดั้งเดิม จะไม่สืบทอดรากเหง้าของตนเอง ไม่ทิ้งรากเหง้าของบรรพบุรุษที่สร้างไว้ การจะสามารถสร้างรูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุข

โดยการบูรณาการคำสอนของแต่ละศาสนานั้น ต้องนำคำสอนมาประยุกต์ และอาศัยหลักศาสนา สัมพันธ์โดยมีความมุ่งหมายแก้ไขความขัดแย้ง และมีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมอย่างสันติ องค์การ ปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีอยู่ต้องเอื้อตามหลักศาสนาซึ่งต้องไม่ขัดกับหลักศาสนา สร้างอัตลักษณ์ให้เป็น หมู่บ้านแห่งการสมัครสมานสามัคคี ต้องอาศัยการสร้างความร่วมมือของชาวชุมชนทุกๆ ศาสนา ร่วมมือกันเสริมสร้างกิจกรรมผ่านการปลูกจิตสำนึกการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ปลูกฝังจิตสำนึกโดย เสริมพลังเยาวชน ทั้งเปิดโอกาสให้เยาวชนได้มีโอกาสเข้าใจ รับรู้ เรียนรู้ เห็นคุณค่าของมรดก วัฒนธรรม วิถีชีวิต วิถีชุมชน และมีบทบาทแสดงความคิดเห็น การปลูกจิตสำนึกแก่เยาวชนให้เห็นถึง คุณค่าของชุมชน และเป็นการช่วยในการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนทางศาสนา อย่างยั่งยืน

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม)” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ ได้แก่ ๑) เพื่อส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม) ๒) เพื่อพัฒนารูปแบบหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม) และ ๓) เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม)

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนทางศาสนาในพื้นที่ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Review) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อจัดหมวดหมู่ของเนื้อหา (Category) แล้วนำมาสังเคราะห์เพื่อหาประเด็นร่วมหรือประเด็นหลัก นำมาสังเคราะห์โดยวิธีพรรณนาความ นอกจากนี้ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะทำการจัดกลุ่มข้อมูล (Data Grouping) ตามสาระสำคัญของประเด็นการสัมภาษณ์ จากนั้นจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis Technique) และข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือผู้นำทางศาสนา กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นักวิชาการประชาชนในชุมชนหรือหมู่บ้าน ในสถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐ องค์กร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมทางศาสนาซึ่งอยู่ในพื้นที่จังหวัดเชียงราย จังหวัดลำพูนและจังหวัดนครราชสีมา รวมทั้งสิ้นจำนวน ๔๐ รูป/ คน แล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เป็นองค์ความรู้ ส่วนการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนทางศาสนาในพื้นที่ภาคใต้ และภาคกลาง” เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed method) โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ลักษณะการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) กระบวนการมีส่วนร่วม และวิธีวิจัยเชิงปริมาณ ใช้วิธีในการศึกษาโดยการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Research) ที่เชื่อมโยงความรู้เกี่ยวกับแนวคิดและหลักการทางศาสนาในการอยู่ร่วมกันของชุมชนสันติสุขต้นแบบ วิถีปฏิบัติและกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เสริมสร้างเครือข่ายชุมชนสันติสุขในสังคมไทย ศึกษากระบวนการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนทางศาสนา รวมทั้งการวิเคราะห์กระบวนการทัศนและความเข้าใจทางพุทธวัฒนธรรมกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ มีการดำเนินการตามขั้นตอน ได้แก่ ๑) วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการรวบรวมจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนทางศาสนาในพื้นที่ภาคใต้ และภาคกลาง และจากการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การประชุมกลุ่มย่อย การเสวนา ผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมด มา

วิเคราะห์ด้วยการใช้หลักวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ๒) วิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ ได้แก่ แบบสำรวจการรับรู้ แบบประเมินความพึงพอใจ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย ๑) ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ผู้นำชุมชน ๓ ศาสนา และตัวแทนสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดฯ ๒) ตัวแทนประชาชน ๓) ผู้นำชุมชน ประชาชนเข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อย ๔) นักศึกษาและนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรม รวมทั้งสิ้นจำนวน ๕๕ คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ด้วยการวิเคราะห์ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ในบทนี้ ผู้วิจัยจะได้นำเสนอสรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัยและข้อเสนอแนะการวิจัยสำหรับการนำเสนอผลการวิจัยไปใช้และเพื่อการวิจัยครั้งต่อไปตามลำดับ ดังนี้

๑. สรุปผลการวิจัย
๒. อภิปรายผลการวิจัย
๓. ข้อเสนอแนะการวิจัย

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การสรุปผลวิจัยในส่วนนี้ผู้วิจัยจะได้สรุปผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๕.๑.๑ การส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม)

การพัฒนาพื้นที่วิจัยที่เป็นชุมชนให้ประสบความสำเร็จในสังคมที่เป็นพหุวัฒนธรรมและพหุศาสนานั้น จะต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน และองค์กรของชุมชนเอง ดำเนินการอย่างจริงจังต่อเนื่อง โดยยึด “คน” เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา และคุณภาพของคนแม้จะในศาสนาใดก็ตาม หรือสังคมใดก็ตามเป็นเครื่องชี้วัดทางสังคม (Social Indicators) ที่สำคัญประการหนึ่ง ที่จะแสดงให้เห็นว่าสมาชิกในสังคมมีคุณภาพนั้น มิใช่การวัดจากทางด้านกายภาพที่เป็นวัตถุเพียงอย่างเดียว แต่จะต้องวัดให้ครบทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนา “จิตใจ” ของมนุษย์นั้นมีความสำคัญยิ่งกว่าการพัฒนาทางด้านอื่นๆ เพราะการพัฒนาทางด้านจิตใจจะเป็นปัจจัยที่เป็นเครื่องชี้ทางนำไปสู่ความสำเร็จของการพัฒนาด้านอื่นๆ ติดตามมานั่นเอง นอกจากนี้การส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาในชุมชนเองยังเป็นปัจจัยสำคัญในการเร่งรัดให้การพัฒนาเจริญรุดหน้าไปอย่างรวดเร็ว และเมื่อประชาชนในชุมชนมีความสมัครสมานสามัคคีปรองดองกันตามหลักการศาสนาของตนแล้ว การดำเนินงานในด้านต่างๆ ของชุมชนย่อมผ่านอุปสรรคต่างๆ ไปได้โดยง่าย กระบวนการส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านสันติสุขตามหลักคำสอนทางศาสนา เป็นการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเป็นรูปแบบหนึ่งของการเรียนรู้พหุวัฒนธรรมที่สำคัญและเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาชุมชนที่มีวิถีชีวิตอยู่ในสังคมไทย เป็นตัวอย่างของการพัฒนาชุมชนที่ประสบความสำเร็จที่

กำลังรอคอยการขยายผลไปสู่ชุมชนอื่นๆ ของสังคมไทย ซึ่งกว่าที่จะสามารถเรียนรู้กระบวนการส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนทางศาสนานำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนได้นั้นต้องอาศัยปัจจัยต่างๆ เข้ามาเกี่ยวข้องมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยทางศาสนา ดังที่กล่าวมาแล้วว่าชุมชนพื้นที่วิจัยเหล่านี้ประกอบด้วยประชาชนที่นับถือศาสนาต่างกัน ๓ กลุ่ม คือ ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม แม้จะมีความแตกต่างกันทางศาสนาและวัฒนธรรม แต่มี ๑) ความรัก และความผูกพันที่มีต่อกัน ๒) การเคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน ๓) ความเมตตาช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ๔) ความสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือกัน มีการทำกิจกรรมร่วมกัน

โดยกิจกรรมที่ผู้วิจัยค้นพบในพื้นที่วิจัยอันเป็นการส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา ประกอบด้วยรายละเอียดปลีกย่อยหลายอย่าง โดยประเด็นสำคัญได้แก่ การดำรงชีวิตของประชาชนในพื้นที่วิจัยหรือชาวพื้นเมือง มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่เช่นเดียวกับชาวบ้านอื่นๆ การศึกษาแบบไม่เป็นทางการจะเป็นการศึกษาที่มนุษย์พึงได้รับเป็นอันดับแรกที่ชุมชนควรให้การส่งเสริม ซึ่งไม่ว่าจะศาสนาใดก็ตาม ชุมชนในพื้นที่จะได้รับการกล่อมเกลาทางสังคมจากปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ ในระดับครอบครัวเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญา ทำให้การเรียนรู้ร่วมกัน เช่น ศาสนาพุทธ เน้นย้ำในเรื่องของความเมตตาเอื้ออาทรต่อกัน ศาสนาคริสต์เน้นย้ำในเรื่องความรัก ศาสนาอิสลามเน้นย้ำในเรื่องศรัทธา เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดการเรียนรู้แก่เด็กจนกระทั่งเติบโต ในเรื่องต่างๆ ตามวัยของลูกหลาน เป็นภาระรับผิดชอบของผู้ใหญ่ที่ต้องถ่ายทอดความหลากหลายทางวัฒนธรรมและศาสนาแต่อยู่ร่วมกันอย่างมีสุขต่อกัน คุลบิดา และคนอื่นๆ ในชุมชนด้วย ไม่ว่าจะเป็นหลักปฏิบัติทางศาสนา การเรียนรู้ภาษา การประพฤติปฏิบัติตน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของครัวเรือนและศาสนาของตน กิจกรรมอาชีพ เช่น การปลูกข้าวอย่างไรให้ได้ผลผลิตมาก การทำขนม การถนอมอาหาร การทอผ้า วิธีการสอนจะใช้อุปกรณ์ของจริง ปฏิบัติจริง และมีการบอกเล่าเทคนิควิธีที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ เด็กๆจะได้เรียนรู้จากการฟัง การปฏิบัติจริงและการทดลองทำ ทำให้เกิดการลองผิดลองถูก เกิดการประเมินผลงานและการแนวทางแก้ไขข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นได้ในที่สุด สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นตามธรรมชาติและเป็นอยู่ตลอดเวลา การศึกษาเรียนรู้ในลักษณะนี้เป็นการส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านให้กับบุคลากรของตนเอง ถือเป็นการศึกษาของสังคมที่เรียกว่าการศึกษาแบบไม่เป็นทางการหรือธรรมดาศิสิก

การส่งเสริมการศึกษาในระดับชุมชน เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กับญาติมิตร เพื่อนร่วมงาน หรือคนรู้จัก เป็นการศึกษาที่หลากหลาย ได้เรียนรู้ตั้งแต่เทคนิควิธี ทักษะการพัฒนาอาชีพ ที่ไม่ผิดกฎหมายศาสนาของตนเอง ซึ่งนำไปประกอบอาชีพหรือใช้ในชีวิตประจำวัน ในการถ่ายทอดความรู้ท่ามกลางพหุศาสนานี้มักแทรกเรื่องของคุณธรรมพื้นฐานที่ทุกศาสนามีร่วมกัน เช่น หลักความรัก หลักศรัทธา หลักการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน รวมถึงคุณธรรมจริยธรรมอื่นๆ ให้แก่คนรุ่นหลังด้วย ระบบการคิดของคนโบราณแม้จะต่างศาสนากันจะไม่คิดแยกส่วน จะคิดเป็นภาพรวม ซึ่งสังเกตได้จากประเพณีต่างๆ

มักจะมีพื้นฐานความคิดมาจากอาชีพ สิ่งแวดล้อม หลักการศาสนาที่ตนนับถือแต่ไม่ขัดแย้งกับศาสนาอื่น วัฒนธรรมที่สัมพันธ์กัน การถ่ายทอดความรู้ในชุมชนนี้ไม่จำเป็นที่จะต้องเข้าสู่ระบบโรงเรียนแต่จะถ่ายทอดทางระบบครอบครัว วัด มัสยิด สุเหร่า หรือจากการลงมือปฏิบัติจริงโดยไม่ต้องมีใบรับรองว่าได้รับการศึกษาในระดับใด เป็นการศึกษาในแนวราบ นอกจากนี้ในชุมชนพื้นที่วิจัย ยังได้รับความรู้จากองค์ภายนอกหน่วยงานของรัฐและเอกชนที่เข้ามาปฏิบัติงานในพื้นที่และจากพ่อค้า เช่น การนำสินค้า การต่อรองราคาพืชผล จากการศึกษาตามอัธยาศัย คือการเรียนรู้จากหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรศัพท์ เป็นต้น นอกจากนี้ภายในชุมชนพื้นที่วิจัยยังมีการจัดการศึกษานอกระบบที่หน่วยงานราชการและองค์กรชุมชนจัดหามาให้ เช่น สำนักงานเกษตรอำเภออุ้มผาง ได้ฝึกอบรมหลักสูตรเกี่ยวกับการปลูกพืชพันธุ์ต่างๆ ให้ได้ผลผลิตสูง เช่น การปลูกข้าว ไม้ผล การทำเกษตรผสมผสาน เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้แนะนำถึงเรื่องการใช้ปุ๋ย การใช้ยาปราบศัตรูพืช แนะนำการถนอมอาหาร การแปรรูปอาหารให้กับกลุ่มแม่บ้าน สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอแม่สรวย จัดกลุ่มแม่บ้านทอผ้า กลุ่มออมทรัพย์ ศูนย์สาธิตการตลาด กลุ่มเยาวชนตำบล โดยให้การสนับสนุนงบประมาณและการจัดฝึกอบรม สำนักงานปศุสัตว์อำเภอแม่สรวย ได้จัดให้มีการฝึกอบรมเลี้ยงสัตว์ เช่น โค กระบือ สุกร ไก่พันธุ์สามสายเลือด ไก่พันธุ์พื้นเมือง แก่เกษตร สำนักงานประมงอำเภอแม่สรวย ได้ฝึกอบรมเกี่ยวกับการเลี้ยงปลาให้กับเกษตรกรที่สนใจ โดยมีพื้นที่การเพาะเลี้ยงปลาในชุมชนพื้นที่การวิจัย อยู่จำนวน ๗๐ บ่อ สำนักงานสาธารณสุขอำเภอแม่สรวย ได้ฝึกอบรมเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพของประชาชนในเรื่องต่างๆ เช่น การสาธารณสุขขั้นพื้นฐาน โรคเอดส์การจัดตั้งศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน (ศสมช.) หมู่บ้านละ ๑ แห่ง รวมทั้งหมด ๕ แห่ง ตลอดจนสนับสนุนกลุ่มผู้สูงอายุในเรื่องของการอบรมดูแลสุขภาพ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน ได้เข้ามาให้การศึกษาทักษะสามัญและสายอาชีพในหลักสูตรระยะสั้น เช่น ช่างไฟฟ้า ช่างเครื่องยนต์ ตัดเย็บเสื้อผ้าและตัดผมเสริมสวย และองค์กรพัฒนาเอกชน ได้เข้ามาให้การศึกษาก่อนบ้านในเรื่องของการประชุมสัมมนาเวทีชาวบ้านพหุวัฒนธรรม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้หรือประสบการณ์ในเรื่องของการพัฒนาอาชีพ เช่น การทอผ้า การทำเกษตรผสมผสานหรือเกษตรทางเลือก ตลอดจนการดูแลสุขภาพทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

การจัดการศึกษานอกระบบจากหน่วยงานต่างๆ ทำให้ชุมชนพื้นที่วิจัยได้เรียนรู้ ได้รับการส่งเสริมกิจกรรมต่างๆ จากภายนอกเข้าสู่ภายใน ได้แลกเปลี่ยนความรู้ต่างศาสนาสู่ญาติมิตร เพื่อนฝูง และการฝึกอบรมของหน่วยงานราชการต่างๆ ที่นำเข้ามาในพื้นที่วิจัย นับว่าเป็นส่งเสริมการเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถในการกับประชาชนที่อยู่ร่วมกันอย่างสันติตามหลักการศาสนาของตน ความรู้จากการฝึกอบรมเหล่านี้ทำให้ประชาชนในพื้นที่วิจัยมีรายได้จากการประกอบอาชีพทางการเกษตรกรรมดีกว่าสมัยก่อน และประกอบกับชุมชนพื้นที่วิจัยมีศักยภาพในด้านต่างๆ หลายประการ เช่น มีแหล่งน้ำที่พอเพียงแก่การทำเกษตรกรรม ซึ่งกล่าวโดยสรุปก็คือ ในการจัดการศึกษานอกระบบที่องค์กร

ภายนอกได้เข้ามาจัดการให้การเรียนรู้แก่ประชาชนในพื้นที่ ส่วนมากจะจัดในรูปแบบของหลักสูตรระยะสั้นและจะจัดได้ไม่บ่อยครั้งนัก

ในพื้นที่ที่ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ รองลงมาคือคริสต์ และอิสลาม ตามลำดับ ขณะเดียวกันก็ยังมีศาสนาอื่นอยู่ คือ มีความเชื่อเรื่องผี เป็นความเชื่อในเรื่องของอำนาจที่อยู่เหนือธรรมชาติซึ่งสามารถให้คุณให้โทษ ให้การคุ้มครองรักษาและป้องกันอันตรายในการดำรงชีวิต ทำให้ความอุดมสมบูรณ์ในการเกษตร ฉะนั้นจึงยังมีการส่งเสริมกิจกรรมนอกศาสนาผ่านพิธีกรรมเหล่านี้อยู่ ที่แสดงออกถึงความกตัญญูรู้คุณต่อสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ และชุมชนยังมีความเชื่อที่เกิดจากการนับถือพระพุทธศาสนา คริสต์ศาสนา และศาสนาอิสลาม ซึ่งตามหลักการศาสนาของตนได้สั่งสอนและกล่อมเกลายทอดให้ชุมชนพื้นที่วิจัยได้รับประโยชน์ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข สามารถนำหลักการศาสนาของตนไปใช้ในประวัติประจำวันได้ได้รับความขัดแย้งจนทำให้ชีวิตของตนเองและสังคมในชุมชนมีความสุข

ในส่วนของการเมืองการปกครองท้องถิ่น อันเป็นการส่งเสริมการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนศาสนานั้น ผู้วิจัยพบว่า โครงสร้างทางการเมืองการปกครองของพื้นที่วิจัยแบ่งออกเป็น ๒ ระดับ ระดับตำบลและระดับหมู่บ้าน ระดับหมู่บ้านมีผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งมาจากการเลือกตั้งของสมาชิกในหมู่บ้าน มีบทบาทหน้าที่ในการรับนโยบายของรัฐบาลมาดำเนินการบริหารและปกครอง นอกจากนี้ยังมีหน้าที่รับผิดชอบในงานหรือโครงการพัฒนาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับหมู่บ้าน โดยจะมีผู้ช่วยเหลือคือคณะกรรมการหมู่บ้านที่ตั้งขึ้นตามระเบียบการปกครองของรัฐ มีชื่อเรียกย่อว่า กม. ซึ่งหมู่บ้านในชุมชนพื้นที่วิจัย เป็นหมู่บ้านอาสาพัฒนาป้องกันตนเอง (อพป.) มีคณะกรรมการหมู่บ้าน ๘ ฝ่าย ได้แก่ ๑. ฝ่ายปกครอง ๒. ฝ่ายพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ ๓. ฝ่ายการศึกษาและวัฒนธรรม ๔. ฝ่ายสวัสดิการและสังคม ๕. ฝ่ายการคลัง ๖. ฝ่ายสาธารณสุข ๗. ฝ่ายป้องกัน ๘. ฝ่ายพัฒนาสตรี ในส่วนระดับตำบลประกอบด้วย สภาองค์การบริหารส่วนตำบล คณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล พนักงานส่วนตำบลและปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล

ความสัมพันธ์ทางสังคมพุทธศาสนาของคนในชุมชนพื้นที่วิจัยมักจะไม่มีความขัดแย้งเกิดขึ้น เนื่องจากความสัมพันธ์เป็นเครือญาติเดียวกันอย่างพิเศษ มีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นเมื่อเครือญาติ คือ การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ด้วยการแต่งงาน ดังนั้น จึงเป็นการส่งเสริมให้มีความปรองดอง ขจัดความขัดแย้งและสร้างอัตลักษณ์แห่งหมู่บ้านที่มีสันติสุข โดยญาติทั้งสองจะนับถือเป็นดั่งกันแม้จะต่างศาสนา ก็ตาม โดยจะเรียกชื่อทั้งวงศ์ของญาติของฝ่ายหญิงและฝ่ายชายว่า “พ่อดอง แม่ดอง” ด้วยเหตุนี้ทำให้สังคมในชุมชนของพื้นที่วิจัยต่างเป็นชุมชนที่มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติในชุมชน สิ่งเหล่านี้จึงเป็นเงื่อนไขที่ทำให้ชุมชนมีความสัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้นอยู่กับแบบที่แบบนั้น เป็นต้น

หน่วยงานทางศาสนามีบทบาทในการพัฒนาชุมชนเพื่อเป็นต้นแบบสันติสุขในการนำหลักคำสอนทางศาสนามาใช้เพื่อการพัฒนาชุมชนดังต่อไปนี้

๑. บทบาททางสังคมด้านการศึกษา

หน่วยงานทางคริสต์ศาสนามีวิธีที่ใช้ในการจัดการศึกษา โดยใช้วิถีจิตชาเลเซียนซึ่งแนวทางในการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาระดับคุณภาพของเยาวชนให้เป็นบุคลากรที่สมบูรณ์แบบ ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ มีความรู้ควบคู่คุณธรรม หน่วยงานทางคริสต์มองเห็นความสำคัญของการศึกษานี้และต้องการที่จะพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตท่ามกลางความแตกต่างกันทางพหุวัฒนธรรม แม้ว่าหน่วยงานทางคริสต์ศาสนาจะอยู่ในสังคมชาวพุทธ แต่ก็มีหลักเกณฑ์ที่สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และเพื่อสนองนโยบายดังกล่าว หน่วยงานของคริสต์ศาสนาจึงมีมุ่งเน้นพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยการสร้างโรงเรียนเพื่อรับใช้สังคมไทย เพื่อที่จะสามารถกระทำตนเป็นคุณประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติสืบต่อไป สำหรับแนวทางวิถีจิตชาเลเซียน หมายถึง ความรักที่แสดงออกในงานแพร่ธรรมท่ามกลางเยาวชน เป็นความรักที่เริ่มก่อน และอุทิศให้แก่ผู้ที่ตนรักตามแบบฉบับของพระเยซูเจ้า ผู้อบรมชาเลเซียนจะต้องใช้ความรักเป็นกุญแจสำคัญในการเปิดใจยอมรับเยาวชนให้รับฟังการอบรม ใช้เหตุผลในการเตือนสอน และมุ่งที่จะพัฒนาเยาวชนให้เติบโตเป็นมนุษย์สมบูรณ์แบบ โดยหน่วยงานทางคริสต์ศาสนาให้ความสำคัญในเรื่องที่เป็นการส่งเสริมกิจกรรมพัฒนาชุมชน ดังต่อไปนี้คือ ๑. ความเคารพต่อเยาวชน โดยบาทหลวงของคริสต์ศาสนาจะเตือนให้ผู้อบรมเคารพต่อเยาวชน เคารพต่อบุคคลและสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับเขา เพราะใครอยากให้คนอื่นเคารพตน ตนต้องเคารพผู้อื่นก่อน ๒. อย่าบังคับเกินไป ควรรักษาระเบียบการบังคับเกินไปเป็นสิ่งที่น่าเบื่อ การถือระเบียบก่อให้เกิดความเครียดแต่อย่าบังคับมาก ๓. อบรมเรื่องความเคารพต่อผู้ใหญ่ ครู อาจารย์ เพื่อนต่างศาสนา ให้เด็กเคารพผู้ใหญ่และเคารพพระเบียบที่ครูตั้งไว้ ครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็ก ๔. จงให้มีหวังและยกโทษเสมอ เด็กต้องแน่ใจว่าผู้อบรมที่ดีเยี่ยมและทำโทษเขา ยังมีความหวังให้เขากลับตัวเป็นคนดีเสียใหม่ และ ๕. วิธีที่ใช้ในการทำโทษ เช่น ผู้อบรมมองด้วยสายตาที่เสียใจและเคร่งขรึมเมื่อเขาทำผิด เรียกมาเตือนสองต่อสอง ใช้วิธีการป้องกันก่อนทำโทษ คือ การทำให้เด็กกรีกและการทำโทษคือการไม่แสดงความรัก ไม่สนใจเช่นเคย อย่าทำโทษก่อนฟังความทุกฝ่าย จงพยายามให้เด็กรู้สำนึกผิดและเห็นว่าผู้อบรมเสียใจที่ทำโทษเขา เป็นต้น

๒. บทบาทด้านสาธารณสุข

มีการส่งเสริมเกี่ยวกับด้านการสาธารณสุข จัดให้มีการส่งเสริมสุขภาพทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ทั้งในโรงเรียน และชุมชน เพื่อให้นักเรียนและเด็กเยาวชนที่อยู่ห่างไกลมีสุขภาพทางด้านร่างกาย และจิตใจที่ดี โดยได้มีการจัดตั้งโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ได้รับความร่วมมือจากคณะอำนวยการโรงเรียน คณะครู ผู้ปกครอง และชุมชนที่ใกล้เคียงที่มีความหลากหลายทางศาสนา ได้มีการรณรงค์เกี่ยวกับการป้องกันและควบคุมโรคติดต่อในโรงเรียน และชุมชน ได้แก่ ใช้เลือดออก

ใช้วัด โลปโตสไปซิส พิชสน์ขบ้ำ และอุจจาระร่วง โดยจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชนเกี่ยวกับโรคติดต่อต่างๆ เป็นต้น

๓. บทบาทด้านการสังคมสงเคราะห์

ให้การสงเคราะห์แก่ผู้ที่ยากจนในถิ่นทุรกันดานทุกๆ ปี ซึ่งจะมีโครงการที่ช่วยน้อง โดยจะเดินทางไปกับโรงเรียนที่อยู่ในสังกัดองค์กรคริสต์ ผู้ปกครองนักเรียน และชมรมอาสาสมัคร ร่วมกับบุคคลที่สนใจคริสต์ศาสนา บุคลากรในโรงเรียนและผู้ปกครองนักเรียนหรือชุมชน หน่วยงานต่างๆ ได้ร่วมกันบริจาค เครื่องใช้อุปโภค บริโภคต่างๆ เครื่องใช้เครื่องนุ่งห่ม รวมทั้งยารักษาโรค อุปกรณ์การเรียน รวมทั้งเงินบริจาค เป็นต้น

๔. บทบาทด้านการส่งเสริมอาชีพ

เนื่องจากสภาพปัจจุบันของเทคโนโลยีและข่าวสาร ซึ่งมีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของบุคคลในสังคมเป็นอย่างมาก จากความเจริญก้าวหน้าทางด้านวัตถุที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว ทำให้จิตใจขาดคุณธรรม บุคคลขาดความสมดุลในชีวิต สภาพครอบครัวเริ่มเปราะบาง เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เด็กและเยาวชนถูกทอดทิ้งเป็นจำนวนมาก ทำให้ขาดที่พึ่งและไม่ได้รับการศึกษาและเพื่อให้เขาได้รับการพัฒนาศักยภาพที่มีอยู่ หน่วยงานทางคริสต์ศาสนาจึงได้ตั้งมูลนิธิขึ้นเพื่อช่วยเหลือเด็กและเยาวชนให้มีโอกาสได้ศึกษาเล่าเรียน และฝึกอาชีพ ได้เขาได้รับความรู้ที่ไปใช้ในชีวิตประจำวัน และสร้างรายได้ให้กับครอบครัว สามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นๆ ในสังคมได้อย่างเข้มแข็ง

๕. บทบาทด้านการเผยแพร่ศาสนา

หน่วยงานคริสต์ศาสนามีเป้าหมายหลัก คือ การเผยแพร่ศาสนา เป็นการปฏิบัติภารกิจของพระศาสนจักร ตามหลักความเชื่อ ปฏิบัติภารกิจเพื่อช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์โดยมุ่งเน้นที่เด็กและเยาวชนที่ยากจนในชนบทที่ห่างไกลของจังหวัดนครราชสีมา ในอดีตการเผยแพร่ศาสนาเป็นไปด้วยปัญหาและอุปสรรคมีความยากลำบากในการเข้าไปเผยแพร่ศาสนาในชุมชนต่างๆ เพราะเกิดความขัดแย้งระหว่างผู้ที่นับถือศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์ เกิดความขัดแย้งทางการเมือง เป็นต้น แต่ในปัจจุบันสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงทำให้เกิดความกลมกลืนทางด้านวัฒนธรรมด้านศาสนาขึ้นระหว่างพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนา มีการปรับตัวเข้าหากัน ยอมรับในความเชื่อของวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน คอยช่วยเหลือเกื้อกูลและอยู่ร่วมกันในสังคมเดียวกันได้อย่างสงบสุข

๖. การส่งเสริมขนบธรรมเนียมประเพณี

หน่วยงานทางคริสต์ศาสนา จังหวัดนครราชสีมา ได้มีส่วนส่งเสริมขนบธรรมเนียมประเพณีและร่วมอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยร่วมกับชุมชน วัดทางพุทธศาสนา มีการจัดโครงการวันสำคัญทางพุทธศาสนาเพื่อให้นักได้ตระหนักถึงคุณค่าของขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดงามได้อนุรักษ์และดำรงไว้ซึ่งความเป็นไทย ได้จัดกิจกรรมร่วมกับชุมชนใกล้เคียงที่เป็นพื้นที่วิจัย เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันเข้าพรรษา โดยโรงเรียนในสังกัดของคริสต์ศาสนาได้นำนักเรียนไปร่วมทำบุญตักบาตรที่

วัดในพื้นที่ ร่วมฟังพระธรรมเทศนา และเวียนเทียน ในวันเข้าพรรษา ได้จัดขบวนแห่เทียนพรรษา ร่วมกับเทศบาลนครนครราชสีมา ซึ่งในขบวนประกอบด้วย ป้าย เครื่องสังฆทาน วงโยธวาทิต รถเวียน นางเทียน นางรำ ขบวนรณรงค์ต่างๆ คณะครู ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี เป็นต้น

๕.๑.๒ การพัฒนารูปแบบหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม)

รูปแบบหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา พบว่า รูปแบบหมู่บ้านสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนาที่จะต้องพัฒนา ประกอบด้วย ๕ ประการ คือ ๑. การจัดการทรัพยากรชุมชน ๒. การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ๓. การปกครองท้องถิ่น ๔. การจัดการความขัดแย้ง และ ๕. การสร้างอัตลักษณ์ ทั้ง ๕ องค์ประกอบนี้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการสร้างรูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา โดยการบูรณาการหลักสังคหวัตถุ ๔ ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมานัตตตา หลักความรัก และหลักความศรัทธาต่อพระเจ้า มาเป็นแนวทางในการทำงาน เพื่อการพัฒนาชุมชนให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขท่ามกลางสังคมพหุวัฒนธรรม

ทั้งนี้ การพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม) ได้มีกระบวนการในการปฏิบัติการผ่านกิจกรรม ได้แก่ ๑) การวางแผนกิจกรรม ๒) การสำรวจพื้นที่ชุมชน ๓) การเตรียมงานสื่อประชาสัมพันธ์ ๔) การสร้างความร่วมมือความรับผิดชอบเพื่อสังคม และ ๕) การเสวนา โดยผลจากการทำกิจกรรม จะเห็นว่า ได้ผลของการพัฒนา คือ เป็นการสร้างสิ่งที่ดีในการสร้างแนวทางให้กับชุมชน มีการสร้างเครือข่าย และต้องการให้ความร่วมมือซึ่งกันและกัน ผู้เข้าร่วมกิจกรรมในโครงการมีทัศนคติที่ดีและพร้อมที่จะเป็นหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนทางศาสนา โดยมุ่งเน้นที่จะพัฒนาและส่งเสริมเยาวชนผ่านกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เยาวชนมีความเป็นผู้นำ และสืบสานมรดกทางวัฒนธรรม การอยู่ร่วมกันในชุมชนพหุวัฒนธรรม

ผลการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม) ได้มีกระบวนการในการปฏิบัติการผ่านกิจกรรม ได้แก่ ๑) ถอดบทเรียนพื้นที่ ชุมชน ๒) การลงพื้นที่สำรวจข้อมูลครอบครัว ๓) จัดประชุมกลุ่มย่อยผู้นำชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้านพหุวัฒนธรรมของตัวแทนชุมชนในพื้นที่ ๔) การสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ๕) สำรวจพื้นที่ และ ๖) กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนเล่าเรื่องราวด้านพหุวัฒนธรรม ได้ผลของการพัฒนา คือ คนในชุมชนส่วนใหญ่สำนึกรักถิ่นฐานตนเอง หมั่นปลูกฝังวิธีการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขหลายประการด้วยกัน คือ ๑) การเป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ ๒) การรู้หน้าที่ของตนเอง ๓) การช่วยเหลือกัน การแสดงความมีน้ำใจกับคนในชุมชน และคนรอบข้าง ๔) การเกื้อกูลกัน ๕) การทำกิจกรรมชุมชนร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

จากการสะท้อนความคิดของประชาชนในพื้นที่ พบว่า มีการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ไม่มีความขัดแย้ง ช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน มีความสามัคคี แบ่งปันรักใคร่กัน ร่วมกิจกรรมของแต่ละศาสนาได้ แต่ไม่ร่วมพิธีกรรม และทั้ง ๒ พื้นที่มีความคิดเห็นสอดคล้องว่า ขาดการส่งเสริมกิจกรรมชุมชนอย่าง

ต่อเนื่อง ต้องการเผยแพร่จุดดีของชุมชน ผ่านกลุ่มเยาวชน เป็นการถ่ายทอดจริยธรรมคุณธรรมที่ดีงาม และปลูกจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกันเพื่อสร้างสันติสุขอย่างยั่งยืนตามหลักคำสอนของศาสนาสืบต่อไปให้รุ่นต่อไปได้ ด้วย

การพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ อิสลาม คริสต์) เพื่อเป็นหมู่บ้านต้นแบบการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขมายาวนาน เพราะประกอบด้วยคุณลักษณะ ดังนี้

๑) การยึดหลักคำสอนทางศาสนา การที่มนุษย์มาอยู่ร่วมกันเป็นสังคม สามารถปฏิบัติตามกฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกันในรูปของกฎระเบียบหรือกฎหมาย และมีคุณธรรม การปฏิบัติตามคุณธรรมของการอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาที่ตนเองนับถือ จะทำให้ประชาชนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข คุณธรรมของการอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาที่บุคคลนับถือ หลักธรรมที่เน้นการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของศาสนาต่าง ๆ ประกอบไปด้วย

(๑) หลักคำสอนของศาสนาพุทธเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

หลักคำสอนของพุทธศาสนาในการอยู่ร่วมกันอย่างสันตินั้น มุ่งเน้นให้มนุษย์พัฒนา กาย วาจา จิตและปัญญาของบุคคล ประกอบด้วย หลักสังคหวัตถุ ๔ คือ ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวเหนียวใจบุคคล และประสานมวลชนไว้ในสามัคคี ประกอบด้วย ๑) ทาน การให้ เกื้อกูลเผื่อแผ่เสียสละ แบ่งปันช่วยเหลือกัน ๒) ปิยวาจา คือวาจาเป็นที่รัก วาจาพูดดีมีน้ำใจ ๓) อตถจริยา การประพฤติ ประโยชน์ คือ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์แก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทาง จริยธรรม และ ๔) สมานัตตตา คือความมีตนเสมอ คือทำตนเสมอต้นเสมอปลาย หลักสาราณียธรรม ๖ คือหลักธรรมแห่งความสามัคคี ประกอบด้วย ๑) เมตตา ๒) กรุณา ๓) มุทิตา และ ๔) อุเบกขา

(๒) หลักคำสอนของศาสนาคริสต์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ศาสนาคริสต์มีหลักธรรม ที่หล่อหลอมให้คริสต์ศาสนิกชนมีจิตเมตตา มีความรักเพื่อนมนุษย์เหมือนรักตัวเอง ประกอบด้วย หลักบัญญัติ ๑๐ ประการ ได้แก่ ๑) อย่ามีพระเจ้าอื่น นอกจากเรา ๒) อย่าทำรูปเคารพสำหรับตนหรือกราบไหว้รูปเหล่านั้น ๓) อย่าเอ๋ยพระนามของพระเจ้า โดยไม่สมเหตุ ๔) จงถือวันอาทิตย์เป็นวันศักดิ์สิทธิ์ ๕) จงนับถือบิดามารดา ๖) อย่าฆ่าคน ๗) อย่าผิด ประเวณี ๘) อย่าลักทรัพย์ ๙) อย่าคิดมิชอบ ๑๐) อย่าโลภสิ่งใดของผู้อื่น และหลักอาณัติพระเจ้า เป็นหลักคำสอนที่เน้นให้มนุษย์สร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นในจิตใจ รู้จักการเตรียมตัวรับฟังคำสั่งสอน เพื่อจะได้นำไปปฏิบัติได้ถูกต้อง รวมถึงหลักคำสอนที่สำคัญอื่น ๆ ได้แก่ หลักตรีเอกานุภาพ และหลักความรัก ศาสนาคริสต์ได้ชื่อว่าเป็นศาสนาแห่งความรัก พระเยซูคริสต์ทรงสอนให้รักเพื่อน มนุษย์เหมือนรักตัวเอง ให้รักแม้กระทั่งศัตรู

(๓) หลักคำสอนของศาสนาอิสลามเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

อิสลามเป็นศาสนาแห่งธรรมชาติ กล่าวคือ ศาสนาที่ไม่ฝืนต่อสภาพความเป็นจริงตามธรรมชาติของมนุษย์ พระผู้เป็นเจ้าได้ทรงประทานให้มนุษย์ชาติโดยผ่านศาสดาตามยุคตามสมัย ยิ่งถือว่าทุกๆ ประชาชาตินั้นมีศาสดาผู้เทศนาสั่งสอน ฉะนั้นการมีหลักคำสอนว่ามุสลิมต้องศรัทธาในบรรดาศาสดาทั้งหลาย จึงเป็นหลักที่อิสลามได้ให้ไว้อย่างกว้างขวางที่สุด อิสลามจึงเป็นศาสนาแห่งสันติภาพและไฝหาความสงบสุข เพราะตามหลักการนี้เท่ากับสอนให้ดำรงไว้ซึ่งสันติภาพกับทุกศาสนาในโลก โดยมีหลักคำสอนสำคัญ ๓ หมวด คือ ๑) หลักการศรัทธา สติปัญญาและสามัญสำนึก ๒) หลักจริยธรรม และ ๓) หลักการปฏิบัติ ในการปฏิบัติพิธีกรรมทางศาสนาของ ศาสนาอิสลาม จะปฏิบัติในสถานที่ที่เรียกว่า “มัสยิด” หรือ “สุเหร่า” ชาวมุสลิมจะต้องปฏิบัติศาสนกิจให้พร้อมทั้ง ๓ ทาง คือ กาย วาจา และใจ

๒) แนวทางการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข คือ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม หมายถึงการที่มนุษย์มาอยู่ร่วมกันเป็นสังคมสามารถปฏิบัติตามกฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกันในรูปของกฎระเบียบหรือกฎหมายและมีคุณธรรมจริยธรรมในการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคมเช่นการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมืองการปกครองของรัฐซึ่งกันและกันไม่แสดงกิริยาและวาจาดูหมิ่นผู้อื่นและการปฏิบัติตามคุณธรรมของการอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาที่ตนเองนับถือจะทำให้ประชาชนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยคณะผู้วิจัยได้นำแนวคิดสังคมพหุวัฒนธรรมประยุกต์ใช้ พบว่าแนวทางการส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม) ในพื้นที่ภาคใต้ และภาคกลาง นั้นประกอบไปด้วย การปฏิบัติที่ดีต่อกัน เนื่องจากชุมชนทั้ง ๒ แห่งนี้ประกอบด้วยประชาชนที่นับถือศาสนาต่างกัน ๓ กลุ่ม คือ ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม แม้จะมีความแตกต่างกันทางศาสนาและวัฒนธรรมแต่ก็อยู่ในพื้นฐานที่มีการปฏิบัติที่ดีต่อกัน ได้แก่ ๑) การให้ความรัก และความผูกพันที่มีต่อกัน ๒) การเคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน ๓) การให้ความเมตตา ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ๔) การสร้างความสามัคคีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือกัน และมีการทำกิจกรรมร่วมกัน

๓) การพัฒนารูปแบบหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนทางศาสนา เพื่อให้ชุมชนที่มีความแตกต่างในการนับถือศาสนาอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข โดยมีการส่งเสริมบูรณาการให้เข้าใจวิถีการดำเนินชีวิตแบบพหุวัฒนธรรม การกิจกรรมที่ใช้หลักคำสอนทางศาสนาถ่ายทอดวิธีการปลูกจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกันผ่านกลุ่มเยาวชน ศรัทธาในหลักคำสอนตามแต่ละศาสนา เห็นคุณค่ามรดกวัฒนธรรมของชุมชน นำไปสู่การเสริมสร้างปลูกจิตสำนึก ส่งผ่านสู่เยาวชนอย่างยั่งยืน เช่น การจัดกิจกรรมเป็นมัคคุเทศก์แนะนำสถานที่ท่องเที่ยว วิธีการดำเนินชีวิตของชุมชน ในการเผยแผ่จุดดีของชุมชนผ่านสื่อสร้างสรรค์สันติสุข ส่งเสริมให้ชุมชนเห็นความสำคัญของสถานที่ ๆ เป็นมรดกวัฒนธรรมอันมีคุณค่าของชุมชน ส่งเสริมกิจกรรมสร้างสรรค์สื่อคลิปวิดีโอ เพื่อส่งเสริมเยาวชนเล่าเรื่องราวด้าน

พหุวัฒนธรรม นำเสนอจุดดีชุมชน เน้นศาสนสัมพันธ์ คุณธรรมตามหลักคำสอนของศาสนา วัฒนธรรมชุมชน การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

๕.๑.๓ การเสนอรูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม)

การเสนอรูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ นี้ มีการเสนอใน ๕ รูปแบบคือ การจัดการทรัพยากรชุมชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การแลกเปลี่ยนพหุวัฒนธรรมที่เป็นไปอย่างสันติ การปกครองท้องถิ่นที่เอื้อศาสนิกทั้ง ๓ ศาสนา การจัดการความขัดแย้งและการสร้างอัตลักษณ์ของหมู่บ้านต้นแบบสันติสุข โดยมีรายละเอียดดังนี้

๑) การจัดการทรัพยากรชุมชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทรัพยากรของชุมชนพื้นที่วิจัยมีหลากหลายรูปแบบ ที่มีความสำคัญมากที่สุด ได้แก่ ทรัพยากรป่าไม้ โดยได้รับการอนุรักษ์จากประชาชนในชุมชนเอง เนื่องจากหลักคำสอนทางศาสนาเน้นให้เกิดความรัก ความศรัทธาต่อสรรพสิ่งที่มีคุณค่าตนเอง ในความหลากหลายทางศาสนาประชาชนสามารถใช้ประโยชน์จากป่าไม้ร่วมกันได้ในลักษณะป่าของชุมชน ซึ่งจะเห็นได้ว่าเมื่อทรัพยากรป่าไม้ได้รับการอนุรักษ์แล้วปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมด้านอื่นๆ เช่น ปัญหาภัยแล้ง ปัญหาไฟป่า และปัญหาทรัพยากรสัตว์น้ำต่างๆ ก็จะลดน้อยลงไปในพื้นที่ที่สุด ซึ่งถือว่าเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยผนวกเอาสิ่งแวดล้อมเป็นมิติสำคัญในการดำเนินการ (Environmentally Sustainable Development)

๒) การแลกเปลี่ยนพหุวัฒนธรรมที่เป็นไปอย่างสันติ เนื่องจากพื้นที่วิจัยเป็นพื้นที่พหุวัฒนธรรม เพราะประกอบด้วยศาสนิกชน ๓ ศาสนา คือ พุทธ คริสต์ และอิสลาม การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมของชุมชน จึงเป็นไปด้วยความสันติ เนื่องจากชุมชนมีการถ่ายทอดทางสังคมอย่างมีมิตรไมตรี กล่าวคือ ชุมชนในพื้นที่วิจัยสืบรากเหง้าของวัฒนธรรมมาจากแหล่งเดียวกัน นั่นคือ วัฒนธรรมไทย เมื่อยอมรับนับถือศาสนามาเป็นหลักในการดำเนินชีวิตแล้ว ย่อมจะปรับเข้ากับวิถีชีวิตตามความเป็นจริงเพื่อให้อยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างสมดุล เมื่อเกิดการรวมกลุ่มทางสังคมมากขึ้นไป จึงไปมาหาสู่กันและเกิดการแลกเปลี่ยนวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและวัฒนธรรม ดังนั้น เมื่อศาสนิกชนของทั้ง ๓ ศาสนา ที่อยู่ร่วมกันจึงไม่เกิดความขัดแย้งแต่ประการใด จึงเป็นการแลกเปลี่ยนพหุวัฒนธรรมอย่างสันติ นั่นเอง

๓) การปกครองส่วนท้องถิ่นที่เอื้อสำหรับศาสนิกชนทั้ง ๓ ศาสนา การปกครองที่มีสภาพตำบลและคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ดำเนินงานให้เหมาะสมในสังคมพหุศาสนาและพหุวัฒนธรรมที่สอดคล้องอย่างสมมูลนำมาซึ่งการแก้ไขปัญหาของชุมชนได้อย่างหลากหลาย เช่น ปัญหายาเสพติด ตามแนวคิด ๕ ของพุทธศาสนา การไม่ตกในเงื้อมมือของซาตานตามหลักการของคริสต์ศาสนา หรือ

การศรัทธาต่อพระเจ้าโดยไม่ยุ่งเกี่ยวของสิ่งชั่วร้ายตามแนวทางของศาสนาอิสลาม สิ่งเหล่านี้ จะต้องมียุทธศาสตร์ศาสนาเอื้ออำนวยให้ศาสนิกของตนได้มีหลักเกณฑ์ในการอยู่ร่วมกัน ประชาชนในชุมชนพื้นที่วิจัยอาศัยหลักการศาสนาของตนเป็นหลักในการอยู่ร่วมอาศัย ร่วมกันหาแนวทางให้เกิดการปกครอง ปัญหาที่เกิดขึ้นจนทำให้ปัญหาต่างๆ ได้รับการแก้ไขและหมดไปจากชุมชน เป็นต้น

๔) การจัดการความขัดแย้ง สังคมพหุศาสนาย่อมจะมีความขัดแย้งทางศาสนาไม่มากนัก น้อย แต่สำหรับพื้นที่วิจัยที่ผู้วิจัยได้เข้าไปเก็บข้อมูล พบว่า ประชาชนมีความรักความสามัคคีกัน เนื่องจากใช้หลักการศาสนาของตนเป็นหลักในการดำเนินชีวิต กล่าวคือ ชุมชนในพื้นที่วิจัยเกิดความสามัคคีต่อกัน ไม่มีปัญหาทะเลาะเบาะแว้งเกิดขึ้น สามารถอยู่ร่วมกันอย่างฉันท์พี่น้อง โดยเฉพาะแกนนำของชุมชน เช่น เจ้าอาวาสวัด บาทหลวง และอิหม่ามประจำมัสยิด ตลอดทั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้านได้กระทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตแก่ประชาชน และลูกหลานในชุมชน ทำให้เกิดความเข้มแข็งในการพัฒนาชุมชนในลักษณะของ “ตัวอย่างที่ดี มีค่ามากกว่าคำสอน” แกนนำในการสร้างหมู่บ้านสันติสุขเหล่านี้ทำงานด้วยความมุ่งมั่น จริ่งใจ ทำให้ความสามัคคีเกิดขึ้นในส่วนตัว ได้รับความขัดแย้ง มิใช่เป็นแค่เพียงการพัฒนามนุษย์เพื่อต้องการส่งแค่เพียงหน้าตาของมนุษย์เท่านั้น แต่เป็นการพัฒนาร่วมกันของทั้ง ๓ ศาสนาเพื่อให้เกิดความศรัทธาในการดำเนินชีวิตตามหลักศาสนาอิสลาม เกิดความรักเพื่อนมนุษย์อย่างแท้จริงตามหลักการคริสต์ศาสนา และสังเคราะห์เพื่อนมนุษย์ตามหลักสังคหาวัตถุ ๔ ตามหลักพุทธศาสนาเพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง

๕) การสร้างอัตลักษณ์ของหมู่บ้านต้นแบบสันติสุข การสร้างอัตลักษณ์ของหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขเป็นการพัฒนาทางด้านกายภาพของพื้นที่วิจัยในชุมชน เช่น ถนนหนทาง และแหล่งน้ำให้มีความสะอาด ใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งถนนหนทาง และแหล่งน้ำนี้เป็นผลจากการร่วมมือพัฒนาชุมชนของศาสนิกทั้ง ๓ ศาสนา ทำให้ชุมชนมีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ประชาชนมีความสะดวกในการคมนาคมมากยิ่งขึ้น มีแหล่งน้ำในการอุปโภคและบริโภคตลอดปี และได้รับการดูแลรักษาเป็นอย่างดีจากองค์กรชุมชน การติดต่อสัมพันธ์จากหน่วยงานราชการและชุมชนอื่นๆ กับชาวชุมชนในพื้นที่วิจัยสามารถดำเนินไปด้วยความสะดวกสบาย และเป็นปัจจัยหนึ่งที่นำความเจริญเข้าไปสู่ชุมชนพื้นที่วิจัยโดยไม่กระทบต่อสิ่งแวดล้อมด้านทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนและสอดคล้องกับการพัฒนาประเทศไทยแลนด์ ๔.๐ ไปพร้อมๆ กับการรักษาสังคมพหุวัฒนธรรมที่ดีงามของท้องถิ่น จึงกลายเป็นอัตลักษณ์ที่แข็งแกร่งและดีงามของชุมชนพื้นที่วิจัย

๕.๑.๖ ผลการเสนอรูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ อิสลาม คริสต์) ในพื้นที่ภาคใต้ และภาคกลาง

ผลวิเคราะห์บริบทพื้นที่ ๒ ชุมชน พบว่า ในแง่ของความยินดีร่วมมือร่วมใจไม่แตกต่างกัน คือ คนทั้ง ๒ พื้นที่ เต็มใจที่จะให้เข้าไปทำอะไรหรือเป็นโครงการ สิ่งหนึ่งที่ต้องการส่งเสริม คือ ต้องการส่งเสริมเยาวชนให้ทำกิจกรรมรวมทั้ง ๓ ศาสนา ให้รักกันตั้งแต่เด็ก อย่างเช่น ผู้นำท่านหนึ่งเขาบอกว่าทำไมเขาไม่มีความแตกต่างเพราะตอนเด็ก ๆ เขาเล่นด้วยกันที่สิ่งสำคัญอยากให้กิจกรรมหนึ่งที่ชาวพุทธไปเรียนรู้วิถีปฏิบัติของชาวมุสลิม ชาวมุสลิมก็เรียนรู้วิถีชาวพุทธ ก็อาจทำให้เข้าใจความแตกต่างของศาสนา สะท้อนให้เห็นว่า ถึงแม้ว่าจะนับถือศาสนาต่างกัน แต่ชุมชนก็อาศัยอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข คนในชุมชนมีความยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน มีความเอื้ออาทร แบ่งปันซึ่งกันและกัน

ผลวิเคราะห์องค์ประกอบการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบตามหลักคำสอนทางศาสนา สรุปได้ดังนี้

๑. ปัจจัยนำเข้า ได้แก่ คุณลักษณะหมู่บ้านต้นแบบสันติสุข ประกอบด้วย ๑. การยึดหลักคำสอนทางศาสนา ๒. แนวทางการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และ ๓. การส่งเสริมกิจกรรมตามหลักคำสอนทางศาสนา เพื่อส่งเสริมจุดร่วมที่ทำให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ไม่ขัดแย้ง ในความแตกต่างทางวัฒนธรรมโดยคณะผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ ๔ เป็นตัววัดการรับรู้ชุมชนสันติสุข

๑) การยึดหลักคำสอนทางศาสนา การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข หมายถึง การที่มนุษย์มาอยู่ร่วมกันเป็นสังคม สามารถปฏิบัติตามกฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกันในรูปของกฎระเบียบหรือกฎหมาย และมีคุณธรรม จริยธรรมในการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การมีส่วนร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม เช่น การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมืองการปกครอง การมีส่วนร่วมในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และการปฏิบัติตามคุณธรรมของการอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาที่ตนเองนับถือ จะทำให้ประชาชนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข คุณธรรมของการอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาที่บุคคลนับถือ หลักธรรมที่เน้นการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของศาสนาต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม ทุกศาสนาแม้จะมีความมุ่งหมายเดียวกัน คือ สอนศาสนิกชนให้เป็นคนดี แต่ก็มีลักษณะเฉพาะแตกต่างกันในแต่ละศาสนา ความเป็นคนดีในแต่ละศาสนาจึงอาจแตกต่างกันในรายละเอียดและการปฏิบัติ อันเป็นผลมาจากความเชื่อและค่านิยมทางศาสนาแตกต่างกัน เราจึงเห็นความหลากหลายทางค่านิยมและจริยธรรมทางศาสนาในด้านต่าง ๆ เมื่อเข้าใจมูลเหตุและแก่นแท้ของศาสนาทุกศาสนาแล้ว การอยู่ร่วมกันของศาสนิกชนของศาสนาต่างๆ ด้วยสันติสุขจึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ไม่ยาก หากว่าศาสนิกชนในทุกศาสนายึดหลักปฏิบัติต่อกัน เช่น อย่าพยายามเปลี่ยนศาสนิกชนศาสนาอื่นมาทาบถือศาสนาของตน อย่าเปรียบเทียบว่าศาสนาใดดีกว่ากัน ต้องมีความจริงใจต่อกัน ต้องมีความจริงใจต่อกัน

๒) แนวทางการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข คณะผู้วิจัยได้นำแนวคิดสังคหวัตถุ ๔ วัฒนธรรมประยุกต์ใช้ การอยู่ร่วมกันของบุคคลที่มีความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติศาสนา ภาษา

วัฒนธรรม ประเพณี รวมทั้งทัศนคติความเชื่อ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม หมายถึงการที่มนุษย์มาอยู่ร่วมกันเป็นสังคมสามารถปฏิบัติตามกฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกันในรูปของ กฎระเบียบหรือกฎหมายและมีคุณธรรมจริยธรรมในการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ส่วนร่วมในกิจกรรม ต่างๆ ของสังคมเช่นการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมืองการปกครองของรัฐซึ่งกันและกันไม่แสดงกิริยา และวาจาดูหมิ่นผู้อื่นและการปฏิบัติตามคุณธรรมของการอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาที่ตนเองนับถือจะ ทำให้ประชาชนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

แนวทางในการสร้างปฏิสัมพันธ์ในสังคมพหุวัฒนธรรม คือ การใช้ชีวิตร่วมกันต้อง เคารพกฎหมายและข้อบังคับ การไกล่เกลี่ยประเด็นข้อขัดแย้งโดยคำนึงถึงการแก้ไขปัญหอย่างละมุน ละม่อม อ่อนโยน และเต็มไปด้วยสัมมาทิฐิและสติปัญญา การประเมินสถานการณ์อันแม่นยำ และ การมองการณ์ไกลถึงเป้าหมายสุดท้าย

๓) การส่งเสริมกิจกรรมตามหลักคำสอนทางศาสนา เพื่อให้ชุมชนที่มีความ แตกต่างในการนับถือศาสนาอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข โดยมีการส่งเสริมบูรณาการให้เข้าใจวิถีการ ดำเนินชีวิตแบบพหุวัฒนธรรม การกิจกรรมที่ใช้หลักคำสอนทางศาสนาถ่ายทอดวิธีการปลูก จิตสำนึกในการอยู่ร่วมกันผ่านกลุ่มเยาวชน ศรिताในหลักคำสอนตามแต่ละศาสนา เห็นคุณค่ามรดก วัฒนธรรมของชุมชน นำไปสู่การเสริมสร้างปลูกจิตสำนึก ส่งผ่านสู่เยาวชนอย่างยั่งยืน เช่น การจัด กิจกรรมเป็นมัคคุเทศก์แนะนำสถานที่ท่องเที่ยว วิธีการดำเนินชีวิตของชุมชน ในการเผยแพร่จุดดีของ ชุมชนผ่านสื่อสร้างสรรค์สันติสุข ส่งเสริมให้ชุมชนเห็นความสำคัญของสถานที่ ๆ เป็นมรดกวัฒนธรรม อันมีคุณค่าของชุมชน ส่งเสริมกิจกรรมสร้างสรรค์สื่อคลิปวิดีโอ เพื่อส่งเสริมเยาวชนเล่าเรื่องราวด้าน พหุวัฒนธรรม นำเสนอจุดดีชุมชน เน้นศาสนสัมพันธ์ คุณธรรมตามหลักคำสอนของศาสนา วัฒนธรรม ชุมชน การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

๒. ปัจจัยกระบวนการ จากการที่คณะผู้วิจัยได้ศึกษาพบว่า ปัจจัยกระบวนการประกอบ ไปด้วย ดังนี้

๑) โครงการหมู่บ้านสันติสุข ในพื้นที่ ตำบลสำเภาล่ม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบ ปัญหาที่ประชาชนในพื้นที่ให้ความสนใจ และอยากให้เกิดการส่งเสริม คือ เรื่องของการตระหนักถึง ความสำคัญของบ้านเกิด เช่น (๑) เด็กนักเรียนในชุมชนไปศึกษานอกพื้นที่ ทำให้ขาดความสัมพันธ์กับ เพื่อนในวัยเดียวกัน (๒) สื่อออนไลน์ เกมต่าง ๆ ทำให้เด็กไม่ออกมาทำกิจกรรมร่วมกัน (๓) พอโตขึ้น ก็ออกไปทำงานตามโรงงาน หรือ ทำงานในกรุงเทพฯ จึงอยากให้ส่งเสริมเรื่องความรัก ความผูกพัน ของเยาวชน ปลูกฝังสำนึกรักบ้านเกิด เห็นคุณค่าของมรดกวัฒนธรรม ในพื้นที่ในชุมชนบ้านตลาดแขก จังหวัดนครศรีธรรมราช เนื่องจากอยู่ในเขตเมือง ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเหนียวแน่น การอยู่ ร่วมกันชุมชนมีมิติของความเมตตาต่อกันค่อนข้างชัดเจน

๒) ร่วมคิด และสร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนา เพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชน

หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน

แนวคิดในการสร้างรูปแบบเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้ ทั้งใน ส่วนของมุมมองของคุณค่าของมรดกวัฒนธรรมในพื้นที่ และในเรื่องเรียนรู้การทำงานเป็นทีม การ ประชุมกลุ่ม การยอมรับความคิดเห็นของเพื่อนร่วมทีม การแบ่งงาน จัดสรรงาน การเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ร่วมกัน คณะผู้วิจัยจึงจัดโครงการสื่อสร้างสรรค์สันติสุขเล่าเรื่องราวด้านพหุวัฒนธรรมของทั้ง ๒ พื้นที่ เนื่องจากคณะผู้วิจัยเล็งเห็นว่า การทำงานส่งเสริมกิจกรรมของชุมชนระหว่างต่างศาสนาเป็น ส่วนหนึ่งที่จะช่วยสร้างสรรค์ให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาชุมชน ยั่งยืน ต้องเผยแพร่จุดดีของชุมชน ผ่านกลุ่มเยาวชน เป็นการถ่ายทอดจริยธรรมคุณธรรมที่ดีงามและ ปลุกจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกันเพื่อสร้างสันติสุขอย่างยั่งยืนตามหลักคำสอนของศาสนาสืบทอดให้รุ่น ต่อไปได้

๓) ร่วมวางแผนนโยบาย หรือแผนงาน หรือโครงการ หรือกิจกรรม เพื่อจัดปัญหาและ แก้ไขปัญหาและสนองความต้องการของชุมชน

๔) ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

๕) ร่วมจัด หรือปรับปรุงระบบบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๖) ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเอง และของหน่วยงาน

๗) ร่วมปฏิบัติตาม โครงการ และกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้

๘) ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ ทำไว้

มีการประเมินผล โดยคณะผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ ๔ เป็นตัววัดการ รับรู้ชุมชนสันติสุข

๓. ปัจจัยบริบท ประกอบด้วย ๑) ความร่วมมือของหน่วยงานราชการ เช่น วัฒนธรรม จังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล โรงเรียน ๒) คนในพื้นที่ ๓) เยาวชนในพื้นที่

๔. ปัจจัยผลลัพธ์ ประกอบด้วย ความร่วมมือกันในการแสดงความคิดเห็น และเยาวชน ให้ความสำคัญและสนใจในการทำคลิปสื่อสร้างสรรค์สันติสุข สะท้อนมรดกทางวัฒนธรรม เยาวชนเกิด การตระหนักถึงการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม และที่สำคัญ เกิดความร่วมมือกันของกลุ่มงานที่แม้ จะต่างศาสนา หรือลงพื้นที่ในศาสนาอื่น ทำให้เกิดการเรียนรู้ในวิถีการปฏิบัติตนในศาสนสถานนั้น ๆ

๓) ผลสรุปเชิงปริมาณพบว่า

ผลวิเคราะห์แบบสำรวจการรับรู้ชุมชนสันติสุขเยาวชนในพื้นที่ชุมชนบ้านตลาดแขก จังหวัดนครศรีธรรมราช

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างชุมชนบ้านตลาดแขก จังหวัดนครศรีธรรมราช

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๑๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๘.๐๐ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ระหว่างอายุ ๑๘ - ๒๑ ปี มีจำนวน ๒๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๐.๐๐ และกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย มีจำนวน ๒๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๘.๐๐ ตามลำดับ

ผลวิเคราะห์แบบสำรวจการรับรู้ชุมชนสันติสุขเยาวชน

พบว่า การรับรู้ชุมชนสันติสุข โดยรวมและรายด้านของกลุ่มตัวอย่างอยู่ระดับสูง โดยมีคะแนนเฉลี่ย ๔.๖๐ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๓๔ ($\bar{X} = 4.60$, $SD = 0.34$) สำหรับด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือด้านอัตถจริยา ($\bar{X} = 4.57$, $SD = 0.33$) รองลงมาคือด้านอัตถจริยา ($\bar{X} = 4.57$, $SD = 0.33$)

ผลวิเคราะห์แบบสำรวจการรับรู้ชุมชนสันติสุขเยาวชนในพื้นที่ชุมชนสำเภากลุ่ม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ผลวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ได้จากเยาวชนตำบลสำเภากลุ่ม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๓๐ คน จำแนกตาม เพศ อายุ และระดับการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๑๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๓๓ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ระหว่างอายุ ๑๒ - ๑๔ ปี มีจำนวน ๒๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๖.๖๗ มีระดับการศึกษาทั้งหมด ๓ ระดับ คือมัธยมศึกษาปีที่ ๑ มัธยมศึกษาปีที่ ๒ และมัธยมศึกษาปีที่ ๓ มีกลุ่มตัวอย่างจำนวนเท่ากัน มีจำนวน ๑๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๓๓ ตามลำดับ

สำรวจการรับรู้ชุมชนสันติสุขเยาวชน

พบว่า การรับรู้ชุมชนสันติสุข โดยรวมและรายด้านของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับสูง โดยคะแนนเฉลี่ย ๔.๑๙ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๕๗ ($\bar{X} = 4.19$, $SD = 0.57$) สำหรับด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือด้านทาน ($\bar{X} = 4.33$, $SD = 0.42$) รองลงมาคือด้านอัตถจริยา ($\bar{X} = 4.23$, $SD = 0.57$)

ผลประเมินความพึงพอใจของการเข้าร่วมสัมมนา

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ผู้เข้าร่วมสัมมนาประกอบด้วย กลุ่มผู้นำชุมชน ๓ ศาสนา ตัวแทนสถาบันการศึกษาในพื้นที่ วัฒนธรรมจังหวัด ตัวแทนประชาชน เยาวชนในพื้นที่ นิสิต นักศึกษา ร่วมเสวนาในพื้นที่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน ๕๐ คน มีผลดังนี้

ความคิดเห็นต่อการเข้าร่วมสัมมนา

พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน ๓๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๒.๐๐ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ระหว่างอายุ ๓๖-๔๕ ปี มีจำนวน ๑๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๐๐ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่

ใหญ่มีระดับการศึกษา ระดับปริญญาตรี จำนวน ๑๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๐๐ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพ ครู/อาจารย์ จำนวน ๑๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๐๐ และกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่นับถือ ศาสนาพุทธ จำนวน ๒๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๐๐

สรุปผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นในการเข้าร่วมเสวนากลุ่มย่อย “แนวทางการส่งเสริมกิจกรรม ชุมชนพหุวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนศาสนา” จำนวน ๕๐ คน พบผล วิเคราะห์ดังต่อไปนี้พบว่า คะแนนเฉลี่ยโดยรวมมีค่าเท่ากับ ๔.๖๖ มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ความชัดเจนในการตอบคำถามของคณะผู้วิจัยมีคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุด เท่ากับ ๔.๘๐ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .๔๐๔ รองลงมา ประเด็นหัวข้อในการเสวนา ระยะเวลา ในการเสวนา และอาหารและเครื่องดื่มมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๗๘ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .๔๑๘ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชุมชนหรือสถานศึกษาของท่าน และสถานที่ในการจัดเสวนา มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๒ (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .๔๙๙ และ .๖๐๙ ตามลำดับ ซึ่งทุกข้อมี ระดับความคิดเห็นในระดับมากที่สุด เป็นต้น

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

ในการอภิปรายผลการวิจัย ผู้วิจัยขอเสนอตามประเด็นข้อค้นพบ ดังต่อไปนี้

๕.๒.๑ การอภิปรายผลการวิจัยด้านส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติ สุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม)

การส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนาอัน เป็นผลจากการที่หลายฝ่ายได้ดำเนินงานเพื่อพัฒนาส่งเสริมกิจกรรมการจัดการทรัพยากรที่มีค่าของ ชุมชน มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน การปกครองที่เอื้อต่อรูปแบบกิจกรรมของศาสนาทั้ง ๓ ศาสนา ไม่ส่งเสริมกิจกรรมที่มีความขัดแย้ง และการสร้างอัตลักษณ์ที่ดีงามมีความสามัคคี กิจกรรม การส่งเสริมในชุมชนพื้นที่สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายของการพัฒนาชุมชน กล่าวคือ ปัญหาการจัดการ ทรัพยากรชุมชนได้รับการแก้ไขภายใต้หลักการของศาสนา ได้แก่ หลักสังคหวัตถุ ๔ หลักความรัก ความเมตตา และหลักศรัทธา อันมีในศาสนาของศาสนิกทั้ง ๓ ศาสนา เมื่อหลักการเหล่านี้ได้ถูก นำมาใช้เพื่อการพัฒนาทรัพยากรของชุมชนโดยเฉพาะป่าไม้และสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรเหล่านี้ย่อมจะ ได้รับการอนุรักษ์และหวงแหนจากคนในชุมชน ประชาชนมีรายได้เพิ่มมากขึ้นอันเกิดจากการพัฒนา ป่าไม้เพื่อการอาชีพ ประชาชนมีสุขภาพอนามัยที่ดีขึ้น ความสามัคคีเกิดขึ้นในชุมชน การพัฒนาด้าน สิ่งแวดล้อมหรือกายภาพโดยรวมมีความต่อเนื่อง องค์กรชุมชนเกิดความเข้มแข็ง ปัญหาทางวัฒนธรรม ที่แตกต่าง หรือแม้กระทั่งความขัดแย้งต่างๆ ได้รับการแก้ไข จากเหตุผลดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการ ทางพระพุทธศาสนาที่ให้ความสำคัญความเป็นมนุษย์ เป็นองค์กรหรือสังฆะที่จำเป็นต้องพัฒนาไป ด้วยกัน ที่จะต้องประกอบด้วย เมตตาธรรม คือ ความเมตตากรุณาต่อกัน มีศีลธรรม คือ การเคารพใน สิทธิของกันและกัน มีสังคหธรรม คือมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีสามัคคีธรรม คือ การร่วมด้วย ช่วยกันทำงานให้ประสบความสำเร็จ และสุดท้ายมีขันติธรรม คือ ความอดทนอดกลั้นต่อความ

แตกต่างกัน ในศาสนาอิสลามได้กล่าวไว้ในหลักศรัทธา ๖ ประการ^๑ (อัครานุลอีมาน) ซึ่งสะท้อนให้เห็นความเชื่อความศรัทธาอย่างมั่นคงของศาสนิกในศาสนาอิสลามเหมือนกันทั้งหมด ได้แก่ ๑. ศรัทธาในอัลลอฮ์ มีความเชื่อมั่นในอัลลอฮ์เพียงองค์เดียว ๒. ศรัทธาในเทพบิรวารหรือมลาอิกะฮ์ ๓. ศรัทธาในบรรดารอซูลหรือศาสนทูต ๔. ศรัทธาในคัมภีร์ของพระองค์ ๕. ศรัทธาในวันโลกหน้า ๖. ศรัทธาในการกำหนดของอัลลอฮ์ ซึ่งหลักศรัทธานี้ทำให้ศาสนิกมีความเข้มแข็งในการกระทำภารกิจต่างๆ ให้สำเร็จตามแนวทางศาสนาของตน

ขณะที่คริสต์ศาสนาได้กล่าวสอนว่าพระเจ้าประทานศีลธรรมประจำใจมนุษย์ให้มนุษย์รู้จักดีชั่ว มนุษย์จึงจำเป็นต้องมีศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตเพื่อเลือกกระทำแต่สิ่งที่เป็นคุณงามความดี โดยหลักการอยู่ร่วมกันเพื่อเป็นการส่งเสริมการพัฒนาต้นแบบสันติสุขในคริสต์ศาสนามีหลักการอยู่ร่วมกันในสังคมโดยเฉพาะในเมืองใหญ่ ย่อมเกิดเป็นสังคมปิด ต่างคนต่างอยู่ เกิดการแก่งแย่งผลประโยชน์กัน ควรส่งเสริมสนับสนุนให้หาจุดร่วมทั้งด้านสังคม ด้านพาณิชย์อย่างทัดเทียมกัน คือ สนับสนุนให้ทุกคนทุกศาสนาได้ปฏิบัติศาสนกิจตามหลักการศาสนาที่ตนนับถือ เรียนรู้จากกันและกัน เมื่อมีโอกาสมีความเสมอภาคที่ได้รับการดูแลจากภาครัฐ คือ ยอมรับให้เกียรติและเคารพซึ่งกันและกัน ทั้งในความเหมือนและความแตกต่าง แต่ละศาสนามีจุดหมายของคำสอนของตน ศาสนิกชนแต่ละศาสนาจะต้องเข้าใจคำสอนที่แท้จริงที่ตนนับถือ การแบ่งปันและเรียนรู้ศาสนาของเพื่อนบ้านช่วยให้เข้าใจได้ชัดเจน

ข้อค้นพบในงานวิจัยนี้พบว่า มีหลากหลายกิจกรรมในการใช้หลักการศาสนามาบูรณาการเพื่อส่งเสริมการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุข เช่น กิจกรรมศาสนสัมพันธ์ กิจกรรมวันเข้าพรรษาของโรงเรียนคริสต์ กิจกรรมวันขึ้นปีใหม่ทีศาสนิกต่างศาสนาร่วมอวยพรปีใหม่ระหว่างกันอันเป็นการร่วมมือกันระหว่างศาสนาและเป็นสังคมต่างวัฒนธรรม จากที่กล่าวมานี้จึงเห็นได้ชัดเจนว่า กิจกรรมการส่งเสริมการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขมีหลากหลายรูปแบบ แต่จะส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปแบบของศาสนสัมพันธ์เป็นหลัก ทั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหายุทธนา นรเชฏโฐ และคณะ ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์การอยู่ร่วมกันของสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย: กรณีศึกษาชุมชนชาวพุทธและมุสลิมชุมชนวัดท่าการ้อง ตำบลบ้านป้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”^๒ ผลการศึกษาพบว่า ประการแรก แนวทางการอยู่ร่วมกันของชาวพุทธและมุสลิม คือ ๑) เน้นความรัก ความเมตตาต่อกันความปรารถนาดีต่อกัน ๒) การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

^๑ หลักศรัทธา ๖ ประการ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.religionfacts.com/Islam/beliefs> (๑๐ มีนาคม ๒๕๖๓).

^๒ พระมหายุทธนา นรเชฏโฐ และคณะ, “ศึกษาวิเคราะห์หลักการอยู่ร่วมกันของสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย: กรณีศึกษาชุมชนชาวพุทธและมุสลิมในชุมชนวัดท่าการ้อง ตำบลบ้านป้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา”, รายงานการวิจัย, (ศูนย์อาเซียนศึกษา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙).

ด้วยการให้ ๓) การเคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน ๔) การมีกิจกรรมร่วมกัน ๕) การเจรจาพูดคุยกัน ประการที่สอง แนวทางการอยู่ร่วมกัน สามารถบูรณาการระหว่างหลักการของศาสนาพุทธและอิสลาม ตามหลักการของศาสนาพุทธ เน้นความเมตตากรุณาต่อกัน (เมตตาธรรม) การเคารพในสิทธิของกัน และกัน (คารวธรรม) การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน (สังคหธรรม) ความสามัคคี (สามัคคีธรรม) ความอดทน อดกลั้นต่อความแตกต่างระหว่างกัน (ขันติธรรม) ส่วนหลักการของศาสนาอิสลาม ศรัทธา และการ ปฏิบัติตามศรัทธา ๕ ประการ ประการที่สาม แนวทางที่เหมาะสมต่อการอยู่ร่วมกันในปัจจุบันและ อนาคต สามารถดำเนินการใน ๒ ระดับ คือ ระดับปัจเจกบุคคล และระดับชุมชนหรือสังคม ในระดับ ปัจเจกบุคคลแต่ละคนต้องดำเนินตามหลัก คสอนในศาสนาของตนเองอย่างสมบูรณ์ ด้วยการ ประยุกต์เอาหลักการในศาสนาของตนเองมาปฏิบัติในชีวิตประจำวันของแต่ละคน ให้ถูกต้องเหมาะสม ตามสภาพภาพของตนเอง ส่วนในระดับชุมชนหรือสังคม จะต้องมีการประชุมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ ด้วยความบริสุทธิ์ใจจริงใจต่อกัน ปราศจากวาระซ่อนเร้น เพื่อจะได้มีโอกาสพบปะสนทนากัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และแก้ปัญหาลักษณะต่างๆ ที่เกิดขึ้นร่วมกัน ด้วยความปรารถนาดีต่อกัน ด้วยจิตสำนึกรับผิดชอบต่อประเทศชาติ และประชาชนร่วมกัน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัย ของพระมหามงคลกานต์ จิตธมโม และคณะ ได้วิจัยเรื่อง “การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุ วัฒนธรรมในประเทศไทยกรณีศึกษาสังคมพหุวัฒนธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่”^๓ ผลการวิจัยพบว่าหลักการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในชุมชนด้วยการสร้างให้ประชาชน ในชุมชนประจักษ์เข้าใจและยอมรับความแตกต่างในเรื่องของแนวคิด วัฒนธรรม ประเพณี และ ความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติ ภาษา ศาสนา ลัทธิความเชื่อ ความสอดคล้องของหลักการอยู่ร่วมกัน ของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมตามหลักการของแต่ละศาสนา คือ การอยู่ร่วมกันของชุมชนชาวพุทธ คือ การรักษาศีล ๕ การพูดจาไพเราะ ไม่สร้างความแตกแยกให้เกิดในชุมชน ทำตนให้เป็นประโยชน์ ชุมชนชาวคริสต์ส่งเสริมให้มีการพัฒนาเปิดกว้างแต่ละชุมชนสู่สังคมอย่างเท่าเทียมกัน ให้ทุกคนใน สังคมหันมาเข้าใจความแตกต่างและสนใจเรียนรู้ความแตกต่างกับความรู้ที่มีอยู่ และการอยู่ร่วมกัน ของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทยที่เหมาะสมสำหรับสังคมไทยอย่างเป็นรูปธรรม คือ ใน ชุมชนชาวพุทธ ส่งเสริมเยาวชนและประชาชนที่อยู่รอบวัด ชุมชนชาวคริสต์ คือ ส่งเสริมการยอมรับใน เรื่องความแตกต่างในเรื่องความคิดตลอดจนมีทัศนคติที่ดีในการอยู่ร่วมกัน อันจะเป็นผลให้การอยู่ ร่วมกันในชุมชนที่มีความหลากหลายอย่างมีประสิทธิภาพ

ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ไม่มีความขัดแย้ง มีความเมตตา ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มี กิจกรรมทางศาสนาสามารถไปร่วมได้ ปฏิบัติพิธีกรรม โดยไม่ขัดแย้งกับความเชื่อทางศาสนาแต่ละคน

^๓ พระมหามงคลกานต์ จิตธมโม และคณะ, การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย กรณีศึกษาสังคมพหุวัฒนธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่", รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐).

๕.๒.๒ การอภิปรายผลการวิจัยด้านการพัฒนารูปแบบหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม)

จากการลงพื้นที่ภาคสนามและเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ ผู้วิจัยพบว่าการพัฒนารูปแบบหมู่บ้านสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขให้เป็นไปในกรอบ ๕ กิจกรรมหลักได้แก่

๑. การพัฒนาด้านการจัดการทรัพยากรของชุมชน ซึ่งกิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งเนื่องจากทรัพยากรชุมชนเป็นหัวใจของชุมชนที่คนที่ชุมชนจะต้องระดมสรรพกำลังทุกชนิดมาร่วมกันอนุรักษ์และบำรุงรักษาให้มีความอุดมสมบูรณ์และอยู่คู่กับชุมชนตลอดไปอย่างยั่งยืน และในสังคมพหุวัฒนธรรม จะต้องมีการบูรณาการหลักการศาสนาของตนเข้ามาร่วมในการดำเนินการ ซึ่งหลักๆ แล้ว ศาสนาพุทธ ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ เป็นหลักในการดำเนินงาน อันได้แก่ การให้ (ทาน) ทุกสิ่งอย่างเกิดขึ้นตามทำนองคลองธรรมไม่หวงแหนทรัพยากรเอาไว้แต่ผู้เดียว แต่ให้ทรัพยากรนั้นอยู่คู่กับชุมชนเป็นสมบัติของชุมชนตลอดไป การใช้วาจาเพราะ (ปิยวาจา) กับคนในชุมชนเพื่อไม่ให้ความขัดแย้งในการจัดการหรือจัดสรรทรัพยากรระหว่างกัน การบำเพ็ญประโยชน์ให้กับสาธารณะ (อัตถจริยา) และการวางตนโดยเสมอต้นเสมอปลาย ไม่ยกตนไม่ข่มใคร (สมานัตตยา) ในส่วนของศาสนาคริสต์มีหลักความรักเป็นใจความสำคัญในการดำเนินการจัดการทรัพยากร และศาสนาอิสลามใช้หลักศรัทธาต่อพระเจ้าเป็นหลักในการดำเนินงานนั่นเอง

๒. การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ที่เป็นสังคมพหุวัฒนธรรม เป็นสิ่งสำคัญที่ชุมชนให้ความสำคัญเนื่องจากสังคมต่างวัฒนธรรมต่างศาสนาที่มีการอยู่ร่วมกันย่อมจะต้องมีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมอยู่แล้ว ดังนั้นกิจกรรมที่เป็นรูปแบบของการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมจึงมีความสำคัญในแง่ของการศาสนิกสัมพันธ์และการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก

๓. การปกครองท้องถิ่น ซึ่งได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลของพื้นที่วิจัย กำหนดผู้ใหญ่บ้าน โรงเรียน วัด โบสถ์คริสต์ และมีสียัด และเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่างๆ จะต้องมีการบูรณาการหลักการศาสนาเพื่อใช้ในการปกครองดูแลประชาชนในพื้นที่อย่างเป็นระบบ กล่าวคือ จะต้องมีความรู้ความเข้าใจในความแตกต่างของศาสนา กฎระเบียบและหลักการที่แตกต่างกันจะใช้หลักการชนิดเดียวกันไปเสียทั้งหมดไม่ได้ จะต้องมีความยืดหยุ่นในหลักปฏิบัติแต่ได้ระเบียบเดียวกันและแนวปฏิบัติไปในทิศทางเดียวจึงจะเป็นการปกครองต้นแบบของหมู่บ้านที่เป็นพหุศาสนา

๔. การจัดการความขัดแย้ง โดยใช้อำนาจศาสนาเข้ามาช่วยในการสร้างศาสนสัมพันธ์ มีรูปแบบกิจกรรมที่เอื้อให้ประชาชนในพื้นที่วิจัย ได้พูดคุยหาทางออกเมื่อเกิดปัญหาอุปสรรคในชุมชนเสนอแนวทางตามหลักการศาสนาของตนเพื่อเป็นทางออกที่ดีที่สุด และเมื่อประชาชนได้ปฏิบัติตามหลักการที่ได้หารือร่วมกันแล้ว ความขัดแย้งภายในชุมชนย่อมจะไม่บังเกิด

๕. การสร้างอัตลักษณ์ให้แก่ชุมชนเป็นภาพกว้างของความสามัคคีกลมเกลียวของประชาชนในชุมชนพื้นที่วิจัย เนื่องจากพื้นที่วิจัยทั้ง ๒ แห่งนี้เป็นสังคมพหุศาสนา ต่างวัฒนธรรม ดังนั้นอัตลักษณ์ในที่นี้ก็คือ ความสามัคคี ความรัก ความศรัทธา อันเป็นต้นแบบที่หมู่บ้านหรือชุมชนต้องการนั่นเอง

จากทั้ง ๕ ประการนี้ จึงพัฒนามาเป็นรูปแบบหมู่บ้านสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนาในพื้นที่วิจัยดังกล่าว การพัฒนารูปแบบหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนาเป็นสิ่งที่ผู้วิจัยเห็นได้อย่างเป็นรูปธรรม เนื่องจากใช้หลักการเข้าใจระหว่างกันทางศาสนาเป็นพื้นฐานหรือหลักการทางศาสนสัมพันธ์ กล่าวคือ ชุมชนพื้นที่วิจัยทั้ง ๒ แห่ง มีความเข้าใจอันดีระหว่างศาสนา ซึ่งได้แก่ ๑. พุทธศาสนากับศาสนสัมพันธ์ โดยเห็นได้จากคริสตชนแต่งงานกับคนต่างศาสนา ยิ่งนานวันยิ่งมากขึ้น อย่างน้อย ๗ วัน ใน ๑๐ คู่แต่งงาน กับผู้นับถือศาสนาพุทธ คริสตชนมีส่วนร่วมในกิจศรัทธาและพิธีกรรมศาสนาพุทธ ได้แก่ การจัดผ้าป่าสามัคคี การร่วมทำบุญกับศาสนาอื่นซึ่งแต่ก่อนห้ามทำบุญร่วมพิธีศาสนาอื่น การร่วมพิธีศพของศาสนาอื่น การอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ประเพณีวันสงกรานต์ คริสตชนไทยจัดพิธีรดน้ำดำหัว คารวะผู้สูงอายุทั้งคริสต์และพุทธ ประเพณีวันลอยกระทง ประเพณีแห่เทียนพรรษา เป็นต้น ๒. ศาสนาอิสลามกับศาสนสัมพันธ์ โดยศาสนิกชนอิสลามมีความสัมพันธ์อันดีกับศาสนิกชนชาวคริสต์ และพุทธ มุสลิมได้เข้าร่วมอภิปรายและทำกิจกรรมร่วมกับศาสนามากขึ้น หรือคริสตชนอธิษฐานภาวนาร่วมกับพี่น้องอิสลามเพื่อสันติภาพ เป็นต้น และ ๓. ศาสนาคริสต์กับศาสนสัมพันธ์ โดยคริสตชนทั้งคาทอลิกและโปรเตสแตนต์อธิษฐานภาวนาร่วมกัน มีโครงการภาวนาเพื่อเอกภาพของคริสตชน โครงการศึกษาพระคัมภีร์และโครงการขับร้องประสานเสียงคริสตชน กิจกรรมเทเซ่ที่วัด TAIZE “วัดแห่งการคืนดี” ใกล้เมืองลียงในประเทศฝรั่งเศส พี่น้องชาวคริสต์ทุกนิกาย เจริญชีวิต ภาวนาและทำงานด้วยกันเป็นสักขีพยานแห่งความเป็นหนึ่งเดียว (ริเริ่มโดยโปรเตสแตนต์) คำสอนของพระศาสนจักร พระศาสนจักรได้ตอบสนองต่อสภาพความเป็นจริงที่ผ่านมาว่าอุปสรรคหลายประการที่เป็นแนวคิดที่ต้องปรับปรุง เช่น แนวคิดที่ว่า “นอกพระศาสนจักรไม่มีความรอด” ว่าเป็นความคิดที่ไม่สอดคล้องกับสมัยปัจจุบัน จึงขอเสนอท่าทีใหม่ของพระศาสนจักรยุคปัจจุบัน คือ สภาสังคายนาวาติกันที่ ๒ (ค.ศ.๑๙๖๒-๑๙๖๕) เชิญชวนสนับสนุนส่งเสริมคริสต์ศาสนิกชนนิกายต่างๆ ให้กลับมาร่วมกันใหม่ ให้พระศาสนจักรทำศาสนสัมพันธ์กับทุกนิกาย ทุกศาสนา เป็นต้น

จากที่กล่าวมาจึงเห็นได้ว่าการจะพัฒนารูปแบบหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนาได้นั้น ประการแรกต้องดำเนินการในขั้นศาสนสัมพันธ์เสียก่อน ขั้นตอนต่อไปจึงจะไปต่อได้ หลีกเลี่ยงความขัดแย้งหรือความหวาดระแวงต่อกันให้หมดไป ก่อเกิดความร่วมไม้ร่วมมือในการพัฒนาชุมชนให้เจริญในด้านทรัพยากรของชุมชน มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมที่ดีต่อกัน มีการปกครองที่เข้าใจวิถีของศาสนา ไร้ความขัดแย้งในทุกรูปแบบและในที่สุดกลายเป็นอัตลักษณ์ของสังคมพหุ

วัฒนธรรมที่อยู่ร่วมกันอย่างผาสุกนั่นเอง ทั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของเรณูมาศ รอดเนียม ได้วิจัยเรื่อง “ความกลมกลืนทางวัฒนธรรมในชุมชนสองศาสนา: กรณีศึกษาชุมชนตะโหนด อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี”^๗ ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะความกลมกลืนทางวัฒนธรรมในชุมชนสองศาสนา คือ การอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุขในสังคม การช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างสองศาสนา การทำบุญร่วมกัน การไปมาหาสู่กัน ความเข้าใจและการศึกษาเรียนรู้วัฒนธรรมซึ่งกันและกัน การทำกิจกรรมร่วมกันโดยไม่ขัดกับหลักปฏิบัติทางศาสนา และการรับเอาวัฒนธรรมของอีกฝ่ายมาประยุกต์ใช้โดยไม่ขัดกับหลักปฏิบัติทางศาสนา ประเพณีวัฒนธรรมร่วมสองศาสนาที่สำคัญและโดดเด่นของชุมชนตะโหนด คือ ประเพณีงานบุญสองศาสนา การนับถือบรรพบุรุษเดียวกัน การให้เกียรติซึ่งกันและกัน การทำบุญร่วมกัน การช่วยงานกัน เช่น งานแต่งงาน งานศพ การดำเนินชีวิตประจำวันร่วมกัน การช่วยเหลือ/ไปมาหาสู่กัน การประกอบอาชีพที่เหมือนกัน และการพักอาศัยในชุมชนเดียวกัน คนในชุมชนส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่าสังคมไทยควรปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและความคิดของบุคคล โดยควรสร้างความเข้าใจและแยกแยะประเด็นระหว่างสังคมกับศาสนา ควรให้เกียรติซึ่งกันและกัน สร้างจิตสำนึกให้คนในชาติอยู่ร่วมกันแบบญาติพี่น้อง ควรลดอคติ หรือความเป็นตัวตนในบุคคลลง และควรยึดถือในเรื่องความรัก ความสามัคคี รวมถึงความมีคุณธรรม ทั้งนี้ทุกบุคคล หน่วยงาน องค์กร ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ หรือเอกชน ต้องให้การยอมรับซึ่งกันและกัน โดยเห็นว่าควรดำเนินกิจกรรมในเชิงสร้างสรรค์เพื่อกระตุ้นและสร้างความเข้าใจระหว่างบุคคลในสังคม ได้แก่ การจัดเวทีพูดคุยสร้างความเข้าใจระหว่างกัน และนอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของวาสนา พิทักษ์ธรรม และคณะ ได้วิจัยเรื่อง “การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขที่ยั่งยืนในสังคมพหุวัฒนธรรมกรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลกระโด อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี”^๘ ผลการศึกษาพบว่า ศาสนาทั้ง ๒ ศาสนาสอนให้มีความยุติธรรมไม่รุกรานเบียดเบียนผู้อื่น รวมทั้งการยอมรับศาสนาอื่น ถ้าบุคคลมีความรู้ในเรื่องศาสนาที่ถูกต้อง มีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง มีการปกครองที่ยุติธรรม มีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ ถึงจะมีความแตกต่างทางภาษาและวัฒนธรรม ก็สามารถอยู่ร่วมกันได้ ความร่วมมือของบุคคลระหว่างศาสนาเป็นสิ่งสำคัญในการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างไทยพุทธและไทยมุสลิมนำมาซึ่งสันติสุขที่ยั่งยืน

^๗ เรณูมาศ รอดเนียม, “ความกลมกลืนทางวัฒนธรรมในชุมชนสองศาสนา: กรณีศึกษาชุมชนตะโหนด อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี”, การค้นคว้าอิสระหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการพัฒนาสังคม), (คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๖).

^๘ วาสนา พิทักษ์ธรรม และคณะ, “การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขที่ยั่งยืนในสังคมพหุวัฒนธรรมกรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลกระโด อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี”, การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ราชธานีวิชาการ ครั้งที่ ๑ “สร้างเสริมสหวิทยาการ ผสมผสานวัฒนธรรมไทย ก้าวอย่างมั่นใจเข้าสู่ AC”: ๑๕๓๔.

จึงเห็นได้ว่าการพัฒนารูปแบบหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนาโดยพัฒนาองค์ประกอบ ๕ อย่างที่กล่าวมานี้ จะต้องเข้าถึงความกลมกลืนทางวัฒนธรรม มีการเกื้อกูลระหว่างศาสนาในพื้นที่ มีการทำกิจกรรมร่วมกันโดยไม่ขัดกับหลักปฏิบัติทางศาสนา และการรับเอาวัฒนธรรมของอีกฝ่ายมา จึงเป็นการพัฒนารูปแบบที่มีเข้าใจอันดีระหว่างศาสนาเป็นพื้นฐาน ดังนั้นหากว่าคนในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจในหลักปฏิสัมพันธ์ทางศาสนาอย่างถูกต้องแล้ว ความเข้าใจอันดีและสันติสุขย่อมจะบังเกิดขึ้นในชุมชนของตนเองอย่างแน่นอน

๕.๒.๓ การอภิปรายผลการวิจัยด้านเสนอรูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ อิสลาม คริสต์)

การเสนอรูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ อิสลาม คริสต์) จะเป็นการเสนอใน ๕ องค์ประกอบได้แก่ ๑. การจัดการทรัพยากรชุมชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทรัพยากรของชุมชนพื้นที่วิจัย มีหลากหลายรูปแบบ ที่มีความสำคัญมากที่สุด ได้แก่ ทรัพยากรป่าไม้ โดยได้รับการอนุรักษ์จากประชาชนในชุมชนเองร่วมกันหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่นๆ จึงทำให้ชุมชนพื้นที่วิจัยทั้ง ๒ แห่งมีรูปแบบการจัดการทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ๒. การแลกเปลี่ยนพหุวัฒนธรรมที่เป็นไปอย่างสันติเนื่องจากพื้นที่วิจัยเป็นพื้นที่พหุวัฒนธรรม เพราะประกอบด้วยศาสนิกชน ๓ ศาสนา คือ พุทธ คริสต์ และอิสลาม การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมของชุมชนจะต้องมีกลไกสำคัญในการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันนั่นคือ การบูรณาการหลักการศาสนาเข้ามาช่วยให้ศาสนิกของทั้ง ๓ ศาสนาได้สานเสวนาและแลกเปลี่ยนแนวคิด แนวปฏิบัติเพื่อให้ชุมชนเกิดการพัฒนาต่อไป ๓. การปกครองส่วนท้องถิ่นที่เอื้อสำหรับศาสนิกชนทั้ง ๓ ศาสนา การปกครองที่มีสภาตำบลและคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ดำเนินงานให้เหมาะสมในสังคมพหุศาสนาและพหุวัฒนธรรมที่สอดคล้องอย่างสมตลุนนำมาซึ่งการแก้ไขปัญหาของชุมชนได้อย่างหลากหลาย กฎระเบียบต่างๆ ที่ประกาศออกมาใช้ย่อมจะต้องมีความยืดหยุ่นสอดคล้องกับหลักปฏิบัติทางศาสนาของศาสนิก การปกครองส่วนท้องถิ่นจึงเป็นที่ยอมรับและได้รับความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่วิจัย ๔. การจัดการความขัดแย้ง สังคมพหุศาสนาย่อมจะมีความขัดแย้งทางศาสนาไม่มากก็น้อย แต่สำหรับพื้นที่วิจัยที่ผู้วิจัยได้เข้าไปเก็บข้อมูล พบว่า ประชาชนมีความรักความสามัคคีกันเนื่องจากใช้หลักการศาสนาของตนมาเป็นหลักในการดำเนินชีวิต มีการใช้หลักการสงเคราะห์ตามหลักสังคหวัตถุ ๔ หลักสารณียธรรม ๖ หลักความรัก หลักความศรัทธา เมื่อศาสนิกของแต่ละศาสนาในชุมชนเรียนรู้ที่จะนำหลักการทางศาสนามาประยุกต์ใช้ในชุมชนในชีวิตอย่างเต็มที่โดยไม่แบ่งแยกเผ่าพันธุ์หรือศาสนา ชุมชนพื้นที่วิจัยย่อมจะมีความสุข และร่วมกันพัฒนาชุมชน อย่างไม่หยุดยั้งนั่นเอง และ ๕. การสร้างอัตลักษณ์ของหมู่บ้านต้นแบบสันติสุข การสร้างอัตลักษณ์ของหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขเป็นการพัฒนาทางด้าน

กายภาพของพื้นที่วิจัยในชุมชนให้ออกมาในรูปของพลังแห่งความสามัคคี ความปรองดองกลมเกลียวกัน โดยใช้ฐานทางศาสนาเป็นพลังในการขับเคลื่อนนั่นเอง

การเสนอรูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขนี้ ตั้งอยู่บนรากฐานของปรัชญาการพัฒนาชุมชนมีที่มาจากความเชื่อที่ว่ามนุษย์มีคุณค่าของความเป็นมนุษย์และมีศักยภาพ โดยมีลักษณะดังต่อไปนี้คือ^๙ บุคคลแต่ละคนย่อมมีความสำคัญและมีความเป็นเอกลักษณ์ที่ไม่เหมือนกัน จึงมีสิทธิอันพึงได้รับการปฏิบัติด้วยความยุติธรรมและอย่างมีเกียรติ ในฐานะที่เป็นมนุษย์ผู้หนึ่ง บุคคลแต่ละคนย่อมมีสิทธิและสามารถที่จะกำหนดวิถีการดำรงชีวิตของตนไปในทางที่ตนต้องการ บุคคลแต่ละคนถ้าหากมีโอกาสแล้ว ย่อมมีความสามารถที่จะเรียนรู้ เปลี่ยนแปลงทัศนคติ พฤติกรรม การปฏิบัติและพัฒนาขีดความสามารถให้มีความรับผิดชอบต่อสังคมสูงขึ้นได้ มนุษย์ทุกคนมีพลังในเรื่องความคิดริเริ่ม ความเป็นผู้นำและความคิดใหม่ๆ ซึ่งซ่อนเร้นอยู่และพลังความสามารถเหล่านี้สามารถเจริญเติบโตและนำออกมาใช้ได้หากได้รับการพัฒนา การพัฒนาพลังและขีดความสามารถของชุมชนในทุกด้านเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาและมีความสำคัญยิ่งต่อชีวิตและบุคคล ชุมชนและรัฐ

จากสาระข้างต้นนี้ ผู้วิจัยสามารถสรุปปรัชญาของการพัฒนาชุมชนเพื่อให้สอดคล้องกับรูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขที่มีพื้นฐานทางศาสนาเข้ามาดำเนินการ โดยประการแรกต้องอยู่บนพื้นฐานอันมั่นคงแห่งความศรัทธาในตัวเองว่าเป็นทรัพยากรที่มีความหมายและสำคัญที่สุด มนุษย์ทุกคนมีความสามารถที่จะพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นถ้ามีโอกาส การพัฒนาทั้งหลายจะปราศจากผลถ้ามองข้ามในเรื่องของการพัฒนาบุคคลแต่ละคนให้มีทักษะที่ถูกต้อง ถูกทาง และมีขีดความสามารถสูงขึ้น ประการที่สอง การพัฒนาชุมชนก็คือ ความศรัทธาในเรื่องความยุติธรรมของสังคม (Social Justice) การมุ่งขจัดความขัดแย้งและความเหลื่อมล้ำต่ำสูงที่เห็นได้ชัดในหมู่มวลชนนั้นเป็นเรื่องที่อารยธรรมพึงยึดถือ และประการสุดท้าย ความไม่รู้ ความดื้อดึงและการใช้กำลังบังคับเป็นอุปสรรคที่สำคัญยิ่งต่อความสำเร็จของการพัฒนา และความเจริญรุดหน้าจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยวิธีการให้การศึกษาเท่านั้น การให้การศึกษาและให้โอกาสจะช่วยให้พลังซ่อนเร้นให้ตนคนออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม และการพัฒนาจะมีประสิทธิภาพได้ก็ต้องยึดหลักการรวมกลุ่มและการทำงานร่วมกันกับกลุ่ม เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคม การอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มและทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มจะช่วยให้คนเจริญเติบโตได้เร็วที่สุด

จากที่กล่าวมาข้างต้น คนเป็นทรัพยากรที่สำคัญมากสะท้อนให้เห็นว่าปรัชญานี้ยังคงใช้ได้ในปัจจุบัน เมื่อนำมาสู่การปฏิบัติเพื่อพัฒนารูปแบบหมู่บ้านสันติสุขตามหลักการทางศาสนา ไม่ว่าจะเป็นพุทธ คริสต์ อิสลาม ก็จะเข้าใจความหมายของการพัฒนาได้อย่างสมบูรณ์แบบว่าคนเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนา การเข้าใจระหว่างคนและการเข้าใจระหว่างศาสนาเป็นรากเหง้าของการพัฒนาได้

^๙ วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, หลักการพัฒนาชุมชน การพัฒนาชุมชนประยุกต์, (กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรินติ้ง เฮาส์, ๒๕๓๒), หน้า ๑๘-๒๑.

อย่างรวดเร็วเพราะเมื่อมนุษย์หันมาปรองดองกันด้วยความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริงแล้ว อุปสรรคปัญหาต่างๆ ย่อมถูกขจัดออกไปอย่างสิ้นเชิงนั่นเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของธัญทิพา เวทมาหะ ได้วิจัยเรื่อง “วิถีการดำเนินชีวิตในการอยู่ร่วมกันของชุมชนไทยพุทธและไทยมุสลิม กรณีศึกษาชุมชนวัดขจรศิริและชุมชนมัสยิดอัลเอียะติซอม เขตสวนหลวง กรุงเทพมหานคร”^{๑๐} มีวัตถุประสงค์เป็นการศึกษาความเหมือนและความแตกต่างทางพฤติกรรมการใช้พื้นที่จากศาสนิกชนสองกลุ่ม ได้แก่ชาวไทยพุทธในพื้นที่วัดขจรศิริ กลุ่มที่สองคือ ชาวไทยมุสลิมในพื้นที่ชุมชนมัสยิดอัลเอียะติซอมซึ่งเป็นชาวมุสลิมนิกายซุนนี นอกจากนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของพรอุษา ประสงค์วรรณะ ได้วิจัยเรื่อง “ชุมชนต้นแบบต่างศาสนาที่อยู่ร่วมกันอย่างสันติในแขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร”^{๑๑} ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนแห่งนี้ประกอบด้วยประชาชนที่นับถือศาสนาต่างกัน ๓ กลุ่ม ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม แม้จะมีความแตกต่างกันทางศาสนาและวัฒนธรรม แต่มีความสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือกัน มีการทำกิจกรรมร่วมกัน เพราะทุกคนมีความสำนึกในความเป็นชาติไทย ถือว่าตนเองเป็นคนไทย มีความรักในผืนแผ่นดินไทย และมีความจงรักภักดีในพระมหากษัตริย์พระองค์เดียวกัน รวมทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของเวลา กัลโหลภา ได้วิจัยเรื่อง “เมตตาในศาสนาพุทธและอิสลาม”^{๑๒} ผลการศึกษาทำให้ทราบว่า เมตตาในสองศาสนานี้มีความแตกต่างกัน เพราะในศาสนาพุทธอธิบายเรื่องเมตตาโดยยกเอาคุณลักษณะเฉพาะในตัวมันเองมาอธิบาย ทำให้เข้าใจได้ง่าย ส่วนเมตตาหรือ อีรเราะห์มะฮ์ในศาสนาอิสลามต้องยกคำอื่นมาอธิบายประกอบด้วยจึงจะเข้าใจได้ เพราะเมตตาในศาสนาอิสลามไม่สามารถตั้งอยู่เดี่ยว ๆ ได้ ต้องมีบริบทประกอบเสมอ จึงจะสามารถเข้าใจความหมายที่ถูกต้องอย่างแท้จริงได้

จากความสอดคล้องนี้จึงเห็นได้อย่างชัดเจนว่า การเสนอรูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนทางศาสนาทั้ง ๕ รูปแบบจะเป็นแนวทางให้เกิดการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบได้อย่างยั่งยืนและขยายผลไปยังพื้นที่อื่นๆ อันเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

^{๑๐} ธัญทิพา เวทมาหะ, “วิถีการดำเนินชีวิตในการอยู่ร่วมกันของชุมชนไทยพุทธและไทยมุสลิม กรณีศึกษาชุมชนวัดขจรศิริและชุมชนมัสยิดอัลเอียะติซอม เขตสวนหลวง กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนภาคและเมือง**, (คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๔)

^{๑๑} พรอุษา ประสงค์วรรณะ, “การศึกษาชุมชนต้นแบบต่างศาสนาที่อยู่ร่วมกันอย่างสันติในแขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^{๑๒} เวลา กัลโหลภา, “การศึกษาแนวคิดเรื่องเมตตาในศาสนาพุทธกับอีรเราะห์มะฮ์ในศาสนาอิสลาม”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาและปรัชญา**, (คณะมนุษยศาสตร์: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๖).

ในระดับเยาวชน หากต้องการปลูกฝังในเรื่องความรัก ความผูกพัน ความสามัคคี การอยู่ร่วมกันแบบพหุวัฒนธรรมร่วมกัน การเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในพื้นที่ จึงนำเสนอการทำสื่อสร้างสรรค์ทางคณะผู้วิจัยเล็งเห็นว่า การทำงานส่งเสริมกิจกรรมของชุมชนระหว่างต่างศาสนาเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยสร้างสรรค์ให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาชุมชนยั่งยืน ต้องเผยแพร่จุดดีของชุมชน ผ่านกลุ่มเยาวชน เป็นการถ่ายทอดจริยธรรมคุณธรรมที่ดีงามและปลูกจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกันเพื่อสร้างสันติสุขอย่างยั่งยืนตามหลักคำสอนของศาสนาสืบต่อไปได้ โดยใช้กระบวนการหลักคือ **“สื่อสร้างสรรค์เล่าเรื่องราวด้านพหุวัฒนธรรม”** มีวัตถุประสงค์เพื่อปลูกจิตสำนึกคุณธรรมในการอยู่ร่วมกันในชุมชน และส่งเสริมกิจกรรมให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการเผยแพร่จุดดีของชุมชนผ่านสื่อสร้างสรรค์ นำเสนอมรดกวัฒนธรรมในชุมชน วิถีชีวิต วิถีวัฒนธรรม วิถีประเพณี (อาหารพื้นบ้าน) วัด โบสถ์คริสต์ มัสยิด) โดยไปศึกษาและนำเสนอจุดดีชุมชน เน้นศาสนสัมพันธ์ คุณธรรมตามหลักคำสอนของศาสนา วัฒนธรรมชุมชนในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ซึ่งโครงสร้างของหลักของกระบวนการสื่อสร้างสรรค์ประกอบไปด้วย ๑) แนวคิด ๒) เป้าหมาย ๓) เงื่อนไข ๔) แผนการจัดกิจกรรมสื่อสร้างสรรค์ ๕) การประเมินผล และ ๖) การนำเสนอผลและวางแผนการปรับปรุงพัฒนา

ผลที่ได้รับอย่างเป็นรูปธรรม คือ ๑) คลิปสื่อสร้างสรรค์ จำนวน ๑๑ ชุด เผยแพร่ในเฟซบุ๊ก หน้าเพจ ๓ วัย ๓ วิว และเพจสารนครศรีธรรมราช ซึ่ง เยาวชนกลุ่มคริสต์มาร์ค : นครบันทีก มรดกวัฒนธรรม ชุมชนตลาดแขกสันติสุขที่ได้รับยอดวิวสูงเป็น Most Popular มีผู้แชร์ถึง ๙,๖๐๐ ๒) กลุ่มเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมนี้ได้พัฒนาการส่งเสริมทักษะกระบวนการสื่อสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึก ๓) มีการผสมผสานแนวคิดการออกแบบพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการพัฒนาด้านจิตพิสัยของบลูม^{๑๓} โดยที่นำมาใช้เป็นขั้นตอนหลักของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อช่วยปลูกฝังค่านิยมที่พึงประสงค์ให้แก่เยาวชนคนปลายน้ำ แนวคิดการใช้กิจกรรมสื่อที่มีลักษณะเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามลำดับขั้นตอนที่สอดคล้องกับระดับการพัฒนาการของพฤติกรรมด้านคุณลักษณะของเยาวชน เน้นให้เยาวชนได้คิดวิเคราะห์ และฝึกปฏิบัติจริง เพื่อให้เกิดความคิดรวบยอดในการเรียนรู้ด้วยตนเองจะส่งผลให้เยาวชนมีความรู้ ความเข้าใจบรรลุตามแนวทางที่กำหนดและสามารถนำไปใช้แก้ปัญหาได้ อีกทั้งผู้วิจัยได้รับคำปรึกษาที่ดีจากผู้เชี่ยวชาญ และนักวิจัยชุมชน ในการแก้ไขปรับปรุงกระบวนการให้สมบูรณ์เพื่อการนำไปใช้ได้จริง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จินตนา กลิ่นนันท^{๑๔} ศึกษาวิจัยเรื่องสื่อสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกรักษ์น้ำของเยาวชน กรณีศึกษา : คนปลายน้ำคลองท่าแนะ จังหวัดพัทลุง ผลการวิจัย พบว่า ทุกแผนมีคุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อแยกเป็นรายด้าน ได้แก่ ด้านความเหมาะสม ด้านความถูกต้อง ด้านความชัดเจน และด้านความง่ายต่อการนำไปใช้ มีคุณภาพอยู่ในระดับมากทุกด้าน และพบว่า ผลการเปรียบเทียบระดับจิตสำนึกรักษ์น้ำของเยาวชนคนปลายน้ำก่อนและหลังการเข้าร่วมโครงการวิจัยสื่อสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้าง

^{๑๓} ทิศนา ขัมมณี, ศาสตราจารย์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

^{๑๔} จินตนา กลิ่นนันท, สื่อสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกรักษ์น้ำของเยาวชน กรณีศึกษา: คนปลายน้ำคลองท่าแนะ จังหวัดพัทลุง, วารสารร่มพญักษ์ มหาวิทยาลัยเกริก ปีที่ ๓๕ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม – สิงหาคม, ๒๕๖๐): ๒๑.

จิตสำนึกรักษ์น้ำของเยาวชนปลายน้ำคลองท่าแนะ จังหวัดพัทลุง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

สะท้อนให้เห็นว่าการเปิดโอกาสให้เยาวชนได้ร่วมทำกิจกรรมกับชุมชน ทำให้เรียนรู้วิถีชีวิต วิถีวัฒนธรรม ได้รับการบอกเล่าประสบการณ์จากผู้ใหญ่ โดยได้รับการเกื้อกูล โดยมีได้มีการแบ่งแยกกันทางศาสนา ทำให้เยาวชนเกิดการรับรู้พึ่งพาช่วยเหลือกัน ไม่แบ่งแยกศาสนา มีกิจกรรมปฏิบัติต่อกันอย่างสม่ำเสมอตอนเสมอปลาย บนพื้นฐานหลักคำสอนของศาสนา ฉะนั้นการส่งเสริมให้คนพื้นที่เห็นความสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขต้องส่งกระบวนการคิด การปลูกฝังค่านิยมอันดีงาม มรดกทางวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกัน ส่งผ่านต่อสู่เยาวชนรุ่นหลัง เพื่อส่งเสริม สืบสาน วัฒนธรรมอันดีงามของการอยู่อย่างสันติสุขแบบยั่งยืน

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม)” คณะผู้วิจัยขอเสนอแนะไว้ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม) บนพื้นฐานของการพัฒนากระบวนการทัศน์และความเข้าใจทางพหุวัฒนธรรมกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ หากจะเสนอแนะในเชิงนโยบายนั้น หน่วยงานในระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค และการบริหารราชการส่วนกลาง จะต้องมีการสนับสนุน ส่งเสริม และมีส่วนร่วมในการพัฒนากระบวนการทัศน์และความเข้าใจทางสังคมพหุวัฒนธรรมกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติเป็นหมู่บ้านต้นแบบสันติสุข ในประเด็นดังต่อไปนี้

๑) ควรให้การส่งเสริมการขับเคลื่อนในเชิงนโยบาย ให้ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษามีส่วนร่วมเข้าไปพัฒนาระดับชุมชน และปลูกฝังผ่านเยาวชน และภาคสถาบันการศึกษาที่มีพันธกิจในการให้บริการวิชาการแก่สังคม

๒) ควรทำโครงการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานราชการในพื้นที่ที่มีจุดมุ่งหมายร่วม สร้างความรับผิดชอบทางสังคมร่วมกัน และร่วมสนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียนที่ด้อยโอกาส ทั้งด้านงบประมาณ อุปกรณ์การทำงานเพื่อผลิตสื่อประชาสัมพันธ์มรดกทางวัฒนธรรมที่ดีของชุมชนในพื้นที่ให้แพร่หลายออกไป

๓) หน่วยงานภาครัฐ ควรสนับสนุนสินค้าวัฒนธรรมชุมชน ที่สะท้อนอัตลักษณ์ของการอยู่ร่วมกันสันติสุข เพื่อเพิ่มมูลค่าเพิ่มและส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน สร้างความเข้มแข็งของชุมชน

๔) องค์การบริหารส่วนตำบล อบต. ผู้บริหาร ผู้นำชุมชน ๓ ศาสนา มีแผนพัฒนาตำบลมีกลไกขับเคลื่อนการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยสร้างตัวชี้วัดชุมชนต้นแบบสันติสุขในชุมชน และเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมและออกแบบกิจกรรมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลวิจัยไปใช้

ความสัมพันธ์อันดีของศาสนิกทั้ง ๓ ศาสนาซึ่งตั้งอยู่บนฐานแห่งการรู้และเข้าใจชุมชนของตนเองอย่างแท้จริงจะเป็นพลังขับเคลื่อนอย่างมหาศาลให้ชุมชนได้พัฒนาก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว ดังนั้น จากผลการวิจัยนี้ หัวหน้าชุมชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนสัมพันธ์เป็นเบื้องต้นก่อน แล้วจึงพัฒนาองค์ประกอบทั้ง ๕ ต่อไปทีละลำดับจึงจะประสบผลสำเร็จในการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามข้อค้นพบในงานวิจัยนี้

อนึ่ง การนำผลการวิจัยสื่อสารสร้างสรรค์สันติสุขไปเผยแพร่และนำไปปฏิบัติในพื้นที่ เพื่อให้เกิดการสร้างจิตสำนึกในการร่วมกันอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม นำไปสู่การพัฒนา ต่อยอด องค์ความรู้ที่ยั่งยืนให้กับชุมชน การสร้างเครือข่ายต้นแบบการอยู่ร่วมกันสันติสุขผ่านกิจกรรมเยาวชนอย่างต่อเนื่อง ในรูปแบบกิจกรรมสื่อสารสร้างสรรค์สันติสุขให้ต่อเนื่อง ดังนั้น สถาบันการศึกษาที่มีพันธกิจในการให้บริการวิชาการแก่สังคม ควรทำโครงการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานราชการในพื้นที่ที่มีจุดมุ่งหมายร่วมสร้างความรับผิดชอบทางสังคมร่วมกัน และร่วมสนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียนที่ด้อยโอกาส ทั้งด้านงบประมาณ อุปกรณ์การทำงานเพื่อผลิตสื่อประชาสัมพันธ์มรดกทางวัฒนธรรมและของดีในพื้นที่ให้แพร่หลายออกไป

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งต่อไปนี้ควรเพิ่มองค์ประกอบหรือมิติของการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขเพื่อความครอบคลุมในการศึกษา เช่น มิติด้านบทบาทคำสอนทางศาสนา มิติด้านพิธีกรรม มิติด้านการกระทำดีหรืองดเว้นกระทำการกิจกรรมใดๆ อันมีผลต่อการพัฒนาชุมชนหรือส่งผลกระทบต่อชุมชน เพื่อให้ทราบถึงขอบเขตที่แท้จริงของการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบ นอกจากนี้ควรเพิ่มวิธีวิทยาทางการศึกษาเพื่อให้การเก็บข้อมูลมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เช่น การวิจัยแบบผสมวิธี เป็นต้น อีกทั้งควรวิจัยประเด็นการส่งเสริมการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม การถ่ายทอดเรื่องราวในชุมชน ของดีประจำพื้นที่ในเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรม เพื่อเป็นการเรียนรู้ สร้างรายได้ และความสุขในการทำงานร่วมกันในพื้นที่ เพื่อประชาสัมพันธ์ การวิจัยปฏิบัติการเชิงพื้นที่เกี่ยวกับยกระดับสินค้าท้องถิ่น เป็นภูมิปัญญาของชุมชน ๓ ศาสนา และการปลูกจิตสำนึกเยาวชนรักษามรดกเชิงวัฒนธรรม

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย:

ก.ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ศูนย์กษัตริย์ฟ้าฮัดเพื่อการพิมพ์อัลกุรอาน. พระมหาคัมภีร์อัลกุรอาน พร้อมความหมายภาษาไทย.

กรุงเทพมหานคร: สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับประเทศไทย, ๒๕๕๓.

ข.ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ

โคทม อารียา. การใช้สันติวิธีเพื่อแก้ไขความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในสันติวิธีจาก

มุมมองศาสนา. (นครปฐม : คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๘).

งามพิศ สัตย์สงวน, สังคมและวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. “การวิจัยสันติภาพ: ข้อพิจารณาเชิงวิพากษ์”, วารสารวิจัย ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๒ (ก.ค.-ธ.ค. ๒๕๒๘).

ไชยันต์ รัชชกุล. หน่วยที่ ๒ ความขัดแย้งในบริบทของสันติศึกษา. ในเอกสารการสอนชุดวิชาสันติศึกษาหน่วยที่ ๑-๗, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๒).

นิติไทย นัมคณิสร์, การดำรงชีวิตในสังคมยุคใหม่และประชาคมอาเซียน, เอกสารประกอบการสอนวิชา ศท ๑๒๑, มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต.

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, แนวคิดแนวทางการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, ๒๕๕๐).

บาทหลวง ยอห์น บอสโก วิทยา คูวิรัตน์. วัดข้างตาคูสุกฏิจินในที่ระลีกงานถวายพระภูษินพระราชทานของกระทรวงการคลัง. (กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการคลัง, ๒๕๕๓).

ประภัสสร เตชะประเสริฐวิทยา, ยุทธศาสตร์การพัฒนาและการวางแผนชุมชนเกษตรกรรม, (ขอนแก่น: ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๙).

ประเสริฐ แยมกลิ่นฟูง, สังคมและวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๒๕.

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ, กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา,

(กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย), ๒๕๔๓.

พรทิพย์ คำพอ และคณะ, บทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์การบริหารส่วนตำบลในการใช้การแพทย์แผนไทยเพื่อการดูแลสุขภาพของตนเองในชุมชน, (ขอนแก่น: ภาควิชาการบริหารสาธารณสุข คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๔).

พุทธทาสภิกขุ. สันติภาพของโลก. (สุราษฎร์ธานี: ธรรมทานมูลนิธิ, ๒๕๓๑).

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหธรรมิก, ๒๕๕๕).

พินิจ รัตนกุล. “ข้าพเจ้าขอเอาสิ่งจะเป็นที่พึง”. ในรวมบทความทางศาสนา รวบรวมจัดพิมพ์โดย อรุณี อินทรสุขศรี. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์, ๒๕๑๖).

พระไพศาล วิสาโล. สร้างสันติด้วยมือเรา : คู่มือสันติวิธีสำหรับนักปฏิบัติการไร้ความรุนแรง. พิมพ์ครั้งที่ ๒. (นครปฐม: ศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี (ศพส.) มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๐).

มอริส, แคเธอรีน, การจัดการความขัดแย้งและการขอโทษ, แปลโดย วันชัย วัฒนศัพท์. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, สถาบันสันติศึกษา, ๒๕๕๓), หน้า ๙.

มิสซังโรมันคาทอลิกนครราชสีมา, Catholic Calendar 2019/๒๕๖๒, (กรุงเทพมหานคร:

สื่อมวลชนคาทอลิกประเทศไทย, ข้อมูล ณ วันที่ ๑๖ มีนาคม ๒๕๖๓

ยีน ชาร์ป. อำนาจและยุทธวิธีไร้ความรุนแรง. แปลโดย ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ และคมสันต์ หุตะแพทย์, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๒๙).

รัชนิกร เศรษฐ, สังคมและวัฒนธรรมไทย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๕๔).

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒. (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖)

รุ่งธรรม ศุจิธรรมรักษ์. สันติศึกษา. (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๓).

วารุณี ภูริสินสิทธิ์, ครอบครัวในความหมายใหม่: การค้นหาชีวิตแบบใหม่, (กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น, ๒๕๕๓), หน้า ๒๑.

วันชัย วัฒนศัพท์, ความขัดแย้ง : หลักการและเครื่องมือแก้ปัญหา. พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๓).

วุฒิชัย อ่องนาวา. ปรัชญาศาสนา. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ปิตุพานิช, ๒๕๕๑).

ศรีเพ็ญ ศุภพิทยากุล. มนุษย์กับสันติภาพ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

ศรีสุรางค์ พูลทรัพย์. สุนทรียธรรม: หลักธรรมเพื่อการอยู่ร่วมโลกเดียวกันอย่างสันติสุข คริสต์พุทธ ยูดาห์อิสลาม ฮินดู. กรุงเทพฯ: คปไฟ, ๒๕๕๐.

เสถียรโกเศศ. ศาสนาเปรียบเทียบ. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, ๒๕๐๒).

สนธยา พลศรี, **เครือข่ายของการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๐).

สมภาร พรหมทา, **มนุษย์กับศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยาม, ๒๕๕๔).

สุธี วรประดิษฐ, **การมีส่วนร่วมของชุมชนงานสารสนเทศสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดตราด**, (ตราด: สำนักงานการศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดตราด, ๒๕๕๓).

สุพัตรา สุภาพ, **สังคมวิทยา**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๕๓).

สุภางค์ จันทวานิช, **วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๔, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙).

สุนน อมรวิวัฒน์, **องค์สี่ของการศึกษาไทย**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ สกสศ. ๒๕๕๐), หน้า ๑๙.

หทัยประยูร วทนายกุลและ สุพจน์ด้านตระกูล. **สู่สันติภาพถาวร “ผ่านพุทธ คริสต์และอิสลามถึง มาร์กซิสม์และเลนินนิสม์”**. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ ฝ่ายโรงพิมพ์บริษัท ตาตาตาพับลิเคชั่น, ๒๕๔๘.

อคิน รพีพัฒน์, **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา**, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ศึกษานโยบาย สาธารณสุข, ๒๕๔๗).

อดิศร วงศ์คงเดช, **การพัฒนาสาธารณสุขชุมชน: การมีส่วนร่วมและการเตรียมชุมชน**, (ขอนแก่น: ศูนย์ฝึกอบรมและพัฒนาการสอนสาธารณสุขมูลฐาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือจังหวัด ขอนแก่น), ๒๕๓๙.

อมรา พงศาพิชญ์, **วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์ วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑).

(๒) รายงานวิจัย/วิทยานิพนธ์

เอกรินทร์ สังข์ทอง, **ภาวะผู้นำ เชิงพหุวัฒนธรรมของผู้อำนวยการโรงเรียนของรัฐในสามจังหวัด ชายแดนภาคใต้**, รายงานการวิจัย, (ปัตตานี: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, ๒๕๕๔).

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตฺยบุดญฺกร). **รูปแบบการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธี: ศึกษา วิเคราะห์ กรณีลุ่มน้ำแม่ตาช้าง จ.เชียงใหม่**. **พุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (๒๕๕๗)

พระมหานภดล ปุณฺณสุวฑฺฒโก, **“การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม: กรณีศึกษาชุมชนเขต บางรัก กรุงเทพมหานคร”**, **รายงานการวิจัย**, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐).

พรอุษา ประสงค์วรรณะ, “การศึกษาชุมชนต้นแบบต่างศาสนาที่อยู่ร่วมกันอย่างสันติในแขวงวัด
กัลยาณ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการ
พัฒนาสังคม**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

พระมหามงคลกานต์ จิตธมโม คงสฤษฏ์ แพงทรัพย์ และพูนศักดิ์ กมล, “การอยู่ร่วมกันของคนใน
สังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทยกรณีศึกษาสังคมพหุวัฒนธรรมในอำเภอเมือง จังหวัด
เชียงใหม่”, **รายงานวิจัย**, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณรา
วิทยาลัย, ๒๕๖๐).

พระมหายุทธนา นรเชษฐ และคณะ, “ศึกษาวิเคราะห์หลักการอยู่ร่วมกันของสังคมพหุวัฒนธรรมใน
ประเทศไทย: กรณีศึกษาชุมชนชาวพุทธและมุสลิมในชุมชนวัดท่าการ้อง ตำบลบ้านป้อม
อำเภอ พระนครศรีอยุธยา”, **รายงานการวิจัย**, (ศูนย์อาเซียนศึกษา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬา
ลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙).

จารุณี พันธุ์เสี่ยม, การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของสมาชิกชุมชนร่วมจิตร่วมใจในจังหวัดกระบี่.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาประยุกต์, (คณะสังคมวิทยาและ
มานุษยวิทยา: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๐).

บรรเจิด สอพิมาย, การศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นกรณีศึกษา
องค์การบริหารส่วนตำบลในเมือง อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา, **วิทยานิพนธ์รัฐ
ประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น**, (วิทยาลัยการปกครอง
ท้องถิ่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๐).

เรณูมาศ รอดเนียม, “ความกลมกลืนทางวัฒนธรรมในชุมชนสองศาสนา: กรณีศึกษาชุมชนตะโหนด
อำเภอตะโหนด จังหวัดพัทลุง”, **การค้นคว้าอิสระ, ศิลปะศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการ
พัฒนาสังคม) คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อมสถาบัน บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์**,
๒๕๕๖).

วาสนา พิทักษ์ธรรม และคณะ, การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขที่ยั่งยืนในสังคมพหุวัฒนธรรมกรณีศึกษา
องค์การบริหารส่วนตำบลกระโต อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์
มหาบัณฑิต ความขัดแย้งและสันติศึกษา**, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๕๗).

เวลา กัลหโสภา, “การศึกษาแนวคิดเรื่องเมตตาในศาสนาพุทธกับอรัระหัมมะฮ์ในศาสนาอิสลาม”.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาศาสนาและปรัชญา, (คณะมนุษยศาสตร์:
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๖).

ศยามล เจริญรัตน์, “โครงการระบอบอาหารกับการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตผู้ผลิตสู่เป้าหมายการพัฒนา
ที่ยั่งยืนในวิถีชีวิตแบบไทย”, **รายงานวิจัย**, (สถาบันวิจัยสังคม: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
๒๕๖๑).

สิริวรรณ เดชวิถี, การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของประชาชนในชุมชนเมืองเขตเทศบาล
ขอนแก่น, **วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๔).

อานันท์ กาญจนพันธ์, “พหุวัฒนธรรมในบริบทของการเปลี่ยนผ่านทางสังคมและวัฒนธรรม”,
รายงานการวิจัย, ศูนย์ภูมิภาคทางสังคมศาสตร์และการพัฒนาที่ยั่งยืน, (คณะ
สังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑).

(๓) วารสาร

ก้องพิทักษ์ วงศ์ดิษฐ์รักษ์, “การศึกษากระบวนการสร้างความปรองดองและเครื่องมือในการจัดการ
ความขัดแย้ง”, **วารสารรังสิตบัณฑิตศึกษาในกลุ่มธุรกิจและสังคมศาสตร์** ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑
เดือนกรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๘: 2558

ณรงค์ ณ เชียงใหม่, “การมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน”, **วารสารรัฐสมัย**, ฉบับที่
๒๓ ปีที่ ๒-๓, ๒๕๔๕: ๑-๗.

พระมหาขวัญชัย กิตติเมธี (เหมประไพ). ปรัชญาการศึกษา: Philosophy of Education. **ในบท
วิจารณ์หนังสือ**. (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส), **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์** มจร (ฉบับที่ 2
พ.ศ. 2561) หน้า 416-429. กรุงเทพมหานคร : แดเน็กซ์ อินเทอร์เน็ตคอร์ปอเรชั่น.

พระครูปลัดไพรัช จนฺทสโร, “การอยู่ร่วมกันของชุมชนชาวพุทธและมุสลิม ในเขตพื้นที่อำเภอเทพา
อำเภอสะบ้าย้อย อำเภอนาทวี และอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา” **วารสาร มหาคุพานาคร
ทรรศน์** ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๖๑): ๒๘๔-๒๘๕.

ลำพอง กลมกุล, “พหุวัฒนธรรมทางศาสนากับแนวทางการอยู่ร่วมกันของจีนและมลายู: กรณีศึกษา
ประเทศบรูไน”, **วารสารโพธิวิสัย**, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๒ ก.ค. - ธ.ค. ๒๕๖๑: ๘๑.

วรพจน์ ไวยเวหา, ทฤษฎีเชิงช่าง Islamic Geometry แนวคิด ความงาม และการสร้างสรรค์,
วารสารรัฐสมัย, ปีที่ ๔๐ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๖๒: ๔๙.

สิทธิโชค ปาณะศรี พระปลัดสาคร สาครโร (นุ่นกลับ) และพระครูอรุณโกศลกิจ, พหุวัฒนธรรมใน
มุมมองของปรัชญาหลังนวยุค, **วารสารเซนต์จอห์น**, ๒๕๖๐: ๓๖.

(๔) สื่ออิเล็กทรอนิกส์

การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม, **การดำเนินงานการมีส่วนร่วมของสำนักงานปลัดกระทรวง
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา:

<http://www2.diw.go.th/ppp/PDF/people.PDF> [๑๔ มีนาคม ๒๕๖๓].

คณะกรรมการจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี. **ทำความเข้าใจ สันติวิธี** (โครงการประชาสัมพันธ์

- ในภาวะวิกฤตผ่านสื่อสารสนเทศ) [ออนไลน์] : (แหล่งที่มา)
http://thaisnews.com/crisis/crisis_south.htm. (๑๐ พฤษภาคม ๒๕๕๗).
- โคทม อารียา. การส่งเสริมสันติวิธี. เอกสาร ๓๐ ปี ๑๔ ตุลา จดหมายข่าวประชาชน หน้า ๒๓ – ๒๕ ฉบับที่ ๓ วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๕๖ สืบค้นจาก <http://www.santipap.com/kotom.htm>. (๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๓).
- โชคดี. สันติศึกษา. [ออนไลน์], (แหล่งที่มา) : <http://www.gotoknow.org/posts/๒๒๕๙๕๑>, (๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๓).
- พระจักรพันธ์ แซ่เตียว. สันติวิธี. [ออนไลน์], (แหล่งที่มา) : <http://www.L3nr.org/posts/529344>, (๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๓).
- พระมหาหรรษา นิธิบุญการ. โลกของความแตกต่างทางศาสนาและวัฒนธรรม: เราจะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขได้อย่างไร, [ออนไลน์], (แหล่งที่มา): <https://www.gotoknow.org/posts/425072>
- ไพศาล อานามวัฒน์, ความจำเป็นเรื่องศาสนสัมพันธ์, [ออนไลน์], แหล่งที่มาของข้อมูล: <http://www.thaicatholicsingles.com> [๑๒ มีนาคม ๒๕๖๓].
- พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต, พหุวัฒนธรรมนิยม สิทธิชนกลุ่มน้อยและความสมานฉันท์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา www.facebook.com[๕ มีนาคม ๒๕๖๓].
- บ้านป่าบุก หมู่บ้านปลอดภัย, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.bbc.com> [๑๖ มีนาคม ๒๕๖๓].
- ประเสริฐ สุขศาสน์กวิน. ศาสนสัมพันธ์: วิถีธรรม วิถีแห่งศานติ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.inewhorizon.net>. [๑๒ มีนาคม ๒๕๖๓].
- สรารุช เบญจกุล, หลักกฎหมายและแนวปฏิบัติการส่งผู้ร้ายข้ามแดน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา <http://www.manager.co.th>, [๑๒ มีนาคม ๒๕๖๓].
- หลักปฏิบัติตามศรัทธา ๕ ประการ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.Religionfacts.com. [๑๐ มีนาคม ๒๕๖๓].
- หลักศรัทธา ๖ ประการ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.Religionfacts.com. [๑๐ มีนาคม ๒๕๖๓].
- มูลนิธิส่งเสริมสันติวิธี. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.burmaissues.org/Th/AboutUs.php>. (๑๐ พฤษภาคม ๒๕๕๗).
- ชุม, มนุษย์กับปัจจัย ๔, ที่มา: <https://www.thairath.co.th/content/368657>, สืบค้นเมื่อวันที่ ๗ มีนาคม ๒๕๖๓.
- เอ็กซ์พีเดีย, ๑๐ โบสถ์คริสต์ที่สวยงามที่สุดในโลก, ที่มา: https://travelblog.expedia.co.th/historical-and-cultural/bd05_aug17/, สืบค้นเมื่อวันที่ ๗ มีนาคม ๒๕๖๓.

(๕) บทสัมภาษณ์

พระเทพรัตนนายก. เจ้าคณะจังหวัดลำพูน. สัมภาษณ์, ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

พระรัตนมุณี. เจ้าคณะจังหวัดเชียงราย. สัมภาษณ์ ๓๐ เมษายน ๒๕๖๓

พระพุทธิญาณมุนี. เจ้าอาวาสวัดพระธาตุผาเงา อำเภอเชียงแสน เชียงราย. สัมภาษณ์ ๓๐
เมษายน ๒๕๖๓

พระครูสิริสุตานุยุต, ผศ.ดร. ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน. สัมภาษณ์ ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

นางสายสุภาพ มณีกรรณ. ผู้แทนชนเผ่าไทยยอง บ้านป่าบุก จ.ลำพูน. สัมภาษณ์ ๑๔ กรกฎาคม
๒๕๖๓.

นายชฤทธิ์ บุตรศรี. แพทย์ประจำตำบล ต.ป่าแดด. สัมภาษณ์ ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

นายนิวัฒน์ พรหมมาแผน. ผู้แทนกลุ่มชาติพันธุ์มอญ จ.ลำพูน. สัมภาษณ์ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

นางผ่องจิต ปัญญาใหญ่. ตัวแทนชาติพันธุ์ไทลื้อ. สัมภาษณ์ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

นายทวีชัย ขวัญเมือง กรรมการหมู่บ้าน ต.ป่าแดด. สัมภาษณ์ ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

นายธีระชัย ดอกข้าว. ตัวแทนชนเผ่าปกากะญอ. สัมภาษณ์ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

นายนิติย์ จะอู่. ผู้ใหญ่บ้าน ม.๒๑ ต.ป่าแดด. สัมภาษณ์ ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

นายผาแดง จะอู่. ผู้นำชุมชน ต.ป่าแดด. สัมภาษณ์ ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

นายพิชิต สุชีวัฒน์. เจ้าหน้าที่แผนกครอบครัวและศาสนสัมพันธ์เขตศาสนปกครองนครราชสีมา.
สัมภาษณ์ ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

นายศรีณัฐ มหาวุฒิ. สารวัตรกำนัน ต.ป่าแดด อ.แม่สรวย จ.เชียงราย. สัมภาษณ์ ๑๓ กรกฎาคม
๒๕๖๓.

นายสมชาย อินตะไชยวงศ์. สารวัตรกำนันบ้านเหล่าพัฒนา ต.ป่าแดด. สัมภาษณ์ ๑๓ กรกฎาคม
๒๕๖๓.

นายสนั่น อินตะไชยวงศ์. กำนันบ้านเหล่าพัฒนา ต.ป่าแดด. สัมภาษณ์ ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

นายสำราญ แสนหลวง ผู้ใหญ่บ้าน ม.๒๒ ต.ป่าแดด. สัมภาษณ์ ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

นายเอกชัย เยเปีย ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ต.ป่าแดด. สัมภาษณ์ ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

บาทหลวงของมิสซังคาทอลิกสังฆมณฑลนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา. สัมภาษณ์ ๒๐ กรกฎาคม
๒๕๖๓.

ร.ต.อ.วิรุทธิ์ ไผ่เครือ. ตำรวจตู่ยามป่าแดด ต.ป่าแดด. สัมภาษณ์ ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

๒. ภาษาอังกฤษ

Abu-Nimer, Mohammed (ed.), **Reconciliation, Justice, and Coexistence: Theory
and Practice**, (Lanham MD: Lexington Books, 2001), p.112.

- Cohen, J.M. , & Uphooff, N.T., **Rural development participation: Concept and measures for project design implementation and evolution rural development committee center for international studies**, (New York: Longman, 1977).
- Easwaran, Eknath. **Nonviolent Soldier of Islam: Badsha Khan. A Man to Math His Mountains**. (California: Nilgiri Press, 2002.)
- Keith, D. D., **Human behavior at work human relations and organization behavior**, New Planner Vol.35, (1972):216-224.
- Murphy, **A Moral Theory of Political Reconciliation**, (Cambridge: Cambridge University Press, 2010): 1-37
- Phra Brahmaganabhorn (P.A.Payutto). **Sustainable Development**. (6th ed.). (Bangkok: Sahadhammiga, 2007).
- Reeder, W., **Some aspect of the informal social participation of families**, (New York: Methuen, 1974).
- THE CHURCH OF ALMIGHTY GOD. **Testimonies of Experiences Before the Judgment Seat of Christ**. (Unpublished manuscript).
- Vroom, V. H., & Deci, E. L., **Management and motivation**. (New York: Penguin Book, 1970).

ภาคผนวก ก

เครื่องมือการวิจัย และหนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัย

แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview)

เรื่อง “การพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์
อิสลาม)”

คำชี้แจง แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ประกอบไปด้วย ๓
ตอน คือ ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ถูกสัมภาษณ์ ตอนที่ ๒ ข้อคำถามเกี่ยวกับการส่งเสริมกิจกรรม
การพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม) และตอนที่ ๓
ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพื่อการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา เพื่อเป็นการ
วิเคราะห์ แนวคิด หลักการ กระบวนการ และความสัมพันธ์ ที่จะทำให้ทราบถึงการส่งเสริมกิจกรรม
การพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม)

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ถูกสัมภาษณ์

ชื่อ-นามสกุล

ตำแหน่งการทำงาน

ที่อยู่สถานที่ทำงาน

อายุ.....ปี นับถือศาสนา เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง

บ้านที่อยู่อาศัย

หมู่ที่.....ตำบล.....อำเภอ.....

จังหวัดรหัสไปรษณีย์

เบอร์โทรศัพท์ที่สามารถติดต่อได้

E-mailไลน์

วัน/เดือน/ปี ที่เข้าร่วม

ตอนที่ ๒ ข้อคำถามเกี่ยวกับแนวคิด หลักการ กระบวนการ และความสัมพันธ์ในการส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม)

๒.๑ ท่านคิดเห็นว่า หมู่บ้านของท่านมีประชาชนอาศัยอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข มีลักษณะอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๒.๒ มีใคร หรือ หน่วยงานใดบ้าง ที่จะเป็นหลัก หรือ แกนนำสำคัญ ที่ทำให้หมู่บ้านมีสันติสุขในการอยู่ร่วมกัน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๒.๓ หมู่บ้านของท่าน เป็นต้นแบบสันติสุข ได้หรือไม่ เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๒.๔ หลักคำสอนทางศาสนา ส่งเสริมให้เกิดสันติสุขในหมู่บ้านได้หรือไม่ อย่างไร (ยกตัวอย่าง)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๒.๕ หมู่บ้านของท่านจะมีสันติสุขและเป็นต้นแบบแก่หมู่บ้านอื่น ๆ ได้ เพราะมี องค์ประกอบด้านคำสอนศาสนา มีโครงการและกิจกรรม อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพื่อการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของ ศาสนา

๓.๑ ด้านองค์ประกอบโดยภาพรวม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๓.๒ ด้านกิจกรรม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๓.๓ ด้านพิธีกรรมทางศาสนา

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๓.๔ ชุมชนของท่านต้องการให้คณะวิจัย สถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐ หรือหน่วยงาน
อื่นๆเกี่ยวข้อง มาร่วมส่งเสริมกิจกรรมในชุมชนของท่าน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอกราบขอบพระคุณท่านที่เสียสละเวลาอันมีค่าในการให้สัมภาษณ์

คณะผู้วิจัย

ที่ อว ๘๐๐๗/ว.๑๑๙

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๓

เรื่อง รับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย

เรียน พระมหาเสรีชน นริสสุโร (พันธ์ประโคน) / นักวิจัย สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

ตามที่ท่านได้มีหนังสือขอใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย เพื่อทำ
การวิจัยในเรื่อง “การพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์
อิสลาม)” สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย ได้พิจารณาข้อเสนอการวิจัยของท่านแล้ว มีความเห็น
ว่า ข้อเสนอการวิจัยที่จะดำเนินการนี้ มีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ตลอดจนกฎหมาย
ข้อบังคับและข้อกำหนด ไม่ต้องแก้ไขปรับปรุงแต่ประการใด จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัย
ตามข้อเสนอการวิจัยนี้ได้

จึงเรียนมาเพื่อทราบและดำเนินการต่อไป.

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระสุวรรณเมชาภรณ์, ผศ.)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

**ใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย
เอกสารข้อมูลคำอธิบายสำหรับผู้เข้าร่วมการวิจัยและยินยอม**

หมายเลขข้อเสนอการวิจัย ว.๑๑๙/๒๕๖๓

ข้อเสนอการวิจัยนี้และเอกสารประกอบของข้อเสนอการวิจัยตามรายงานการแสดงด้านล่าง ได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยแล้ว คณะกรรมการฯ มีความเห็นว่าข้อเสนอการวิจัยที่จะดำเนินการมีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ตลอดจนกฎหมาย ข้อบังคับและข้อกำหนดภายในประเทศ จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยตามข้อเสนอการวิจัยนี้ได้

ชื่อข้อเสนอการวิจัย: การพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม)
(The Development of a Village Model of Peace Regarding Religious Teachings (Buddhism, Christian and Islam))

รหัสข้อเสนอการวิจัย: MCU RS 800763012

สถาบันที่สังกัด: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้วิจัยหลัก: พระมหาเสรีชน นริสสุโร (พันธ์ประโคน)

เอกสารที่พิจารณาทบทวน

๑. แบบเสนอโครงการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๓
๒. เอกสารชี้แจงข้อมูลผู้เข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๓
๓. หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๓
๔. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	ฉบับที่ วันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๓

(พระสุวรรณเมธาภรณ์, ผศ.)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๓

หมายเลขใบรับรอง: ว.๑๑๙/๒๕๖๓

วันที่ให้การรับรอง: ๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๓

วันหมดอายุใบรับรอง: ๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๔

ภาคผนวก ข.
ภาพกิจกรรมการลงพื้นที่และกิจกรรมประกอบการวิจัย

ภาพเหตุการณ์ที่เยาวชนลงพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อถ่ายทำสื่อสร้างสรรค์

มัสยิดมะดีนะตุสซอลิฮาติ และ การทำน้ำตาลสด

โบสถ์วัดนักบุญยอแซฟ และการทำข้าวหมกไก่

วัดพุทธไธสวรรย์ และมัสยิดอาลีอินนูรอน

มัสยิดอิสลามวัฒนาและวัดนางกุ่ม

วัดบางกะจะ และการทำโรตีมะตะปะ

วันที่ 2 กรกฎาคม 2563

ลงพื้นที่สำรวจชุมชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ภายใต้แผนการวิจัย เรื่อง การพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุข (พุทธ คริสต์ อิสลาม) และแผนงานวิจัย แผนการวิจัยเรื่อง สันติภาพไร้รอยต่อ: การพัฒนากระบวนการทัศน์และความเข้าใจทางพุทธวัฒนธรรมกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ โดยสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ 2 กรกฎาคม 2563

ลงพื้นที่สำรวจชุมชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ชุมชนบ้านตลาดแขก ชุมชนบ้านคันธง ชุมชนหลังวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ชุมชนบ้านบางปู ชุมชนบ้านปากยิง ชุมชนบ้านโพธิ์เสด็จ ชุมชนสี่แยกบ่ออ่าง เป็นต้น

กลุ่มผู้วิจัยจัดประชุมกลุ่มย่อยผู้นำชุมชน

ตัวแทนของคณะโครงการวิจัยฯ ได้สรุปวัตถุประสงค์ของโครงการ
และขอแนวทางการสืบสานความเป็นเอกลักษณ์ของการอยู่ร่วมกัน
อย่างสันติสุขแบบพหุวัฒนธรรม 3 ศาสนา กับผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช

ผู้วิจัยเข้าพบนายศิริพัฒน์ พัฒกุล ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช

ภาพเยาวชนลงพื้นที่เพื่อถ่ายทำคลิปสื่อสร้างสรรค์ตามสถานที่ต่าง ๆ

ภาพกิจกรรมประกวดสื่อสร้างสรรค์ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช

สัมภาษณ์พระรัตนมุนี เจ้าคณะจังหวัดเชียงราย

พิธีเปิดศูนย์การเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมและการเสวนากลุ่มย่อย

พิธีเปิดศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมและการเสวนากลุ่มย่อย

ภาคผนวก ค.

การรับรองการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

แบบ สฟ.๐๙.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ ๓ สิงหาคม ๒๕๖๔

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

ข้าพเจ้า ดร.ไชยสิทธิ์ อุดมโชคนามอ่อน. ตำแหน่ง..อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร
ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน..มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี
ที่อยู่ หมู่ 1 บ้านหมากหมี่ ตำบลกระโสม อำเภอมือง จังหวัดอุบลราชธานี 34000 โทรศัพท์ 080-7247658
ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เรื่อง “การพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม)” ซึ่งเป็น
ผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ พระมหาเสรีชน นริสโร, ดร. ตำแหน่ง นักวิจัย สังกัดส่วนงาน สถาบันวิจัยพุทธ
ศาสตร์

ได้นำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- ☒ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- ☒ การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- ☐ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- ☒ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- ☒ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่น่าไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ ๓ สิงหาคม ๒๕๖๔ จนถึง ๕ สิงหาคม ๒๕๖๔ ซึ่งการนำ
ผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

1. ได้มีการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในเชิงวิชาการ โดยนำเนื้อหาไปใช้ในการบรรยาย การสอน การพัฒนาการเรียนการสอน
2. ได้มีการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ โดยนำเนื้อหาไปใช้ในการผลิตสื่อการเรียนการสอน
3. ได้มีการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในเชิงนโยบาย โดยนำเนื้อหาไปใช้ในการจัดทำนโยบาย

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ

(ดร.ไชยสิทธิ์ อุดมโชคนามอ่อน)

ตำแหน่งอาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร

หมายเหตุ: ท่านสามารถประทับตราของหน่วยงานในเอกสารนี้ได้ (ถ้ามี)

ภาคผนวก ง.

ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากการวิจัย

ผลผลิตที่เกิดขึ้นจริง (output)	๑) บทความเรื่อง “การพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม) ในประเทศไทย” ในเอกสารประกอบการประชุมสัมมนาวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๑๒ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒) เวทีเสวนา เรื่อง แนวทางการส่งเสริมกิจกรรมชุมชนพหุวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม)” ๓) กิจกรรมการออกแบบการประกวดสื่อสร้างสรรค์สันติสุขของเยาวชนในพื้นที่ ๔) ผลงานคลิปสื่อสร้างสรรค์สันติสุขพื้นที่ภาคกลาง จำนวน ๖ ชิ้นงาน ภาคใต้ จำนวน ๕ ชิ้นงาน และ ๕) หมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม)
ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริง (outcome)	การส่งเสริมกิจกรรมสร้างสรรค์ในการอยู่ร่วมกันของความแตกต่างทางความเชื่อของศาสนาผ่านกิจกรรมประเพณี และกระบวนการของหมู่บ้าน ตลอดจนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเพื่อพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งในทุกด้าน เกิดชุมชนสันติสุข (Peace Community) ในพื้นที่ของตนเอง โดยมีเครือข่ายภาครัฐ เอกชน และภาคประชาสังคม บนพื้นฐานหลักคุณธรรมในการอยู่ร่วมกันในชุมชนที่ทำให้เกิดสันติสุข การทำงานส่งเสริมกิจกรรมของชุมชนระหว่างต่างศาสนาเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยสร้างสรรค์ให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาชุมชนยั่งยืน ต้องเผยแพร่จุดดีของชุมชน ผ่านกลุ่มเยาวชน เป็นการถ่ายทอดจริยธรรมคุณธรรมที่ดีงามและปลูกจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกันเพื่อสร้างสันติสุขอย่างยั่งยืนตามหลักคำสอนของศาสนาสืบต่อไปให้รุ่นต่อไปได้
ผลกระทบที่เกิดขึ้นจริง (impact)	๑) ความสมานฉันท์ในพื้นที่ เป็นประเด็นสำคัญของจุดเริ่มต้นในการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน การสร้างความสามัคคีในชุมชนตำบลลำภาลมซึ่งมีประชาชนนับถือศาสนาทั้ง ๓ ศาสนาสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข ที่มีมานานแต่เก่าก่อนให้สามารถต่อยอดได้อย่างยั่งยืน

	ส่วนวิธีการในการเสวนาครั้งนี้ก็จะได้มีวิธีการในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และ พบปะกับชุมชน โดยเฉพาะผู้นำชุมชนนั้นมีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนการทำงานเพื่อสร้างความสมัครสมานสามัคคีในชุมชนให้ยั่งยืนต่อไป ๒) เกิดศูนย์เรียนรู้พุทธวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้การอยู่ร่วมกันอย่างสันติตามหลักคำสอนของศาสนา
การนำ ผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์	ด้านนโยบาย โดยหน่วยงานจังหวัด มีการนำความรู้จากการวิจัยไปใช้ในการกำหนดนโยบาย อาจเป็นในระดับประเทศ ภูมิภาค จังหวัด และท้องถิ่น การใช้ประโยชน์ด้านสาธารณะจะรวมด้านการนำองค์ความรู้ไปสังเคราะห์เป็นนโยบายหรือทางเลือกเชิงนโยบาย แล้วนำนโยบายนั้นไปสู่ผู้ใช้ประโยชน์ในวงกว้างเพื่อประโยชน์ของสังคม และประชาชน เพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตของประชาชน คุณภาพสังคม และส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม ด้านสังคม โดย ๑) องค์การบริหารส่วนตำบลลำเภาล้อม และ ๒) สภาวัฒนธรรมท้องถิ่น ๑) ใช้ในการส่งเสริมกิจกรรมชุมชนพุทธวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม) โดยการส่งเสริมให้เยาวชนได้ทำกิจกรรมร่วมกันในชุมชน การฝึกเด็กให้เป็นมัคคุเทศก์ แนะนำแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่น่าสนใจ และ ๒) ใช้ในการพัฒนาต้นแบบของชุมชนสันติสุข (Peace Community) ที่เกิดจากความต้องการของชุมชนเพื่อให้เกิดสันติสุขในพื้นที่ของตนเอง รวมทั้งการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันของสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ โดยหอการค้าจังหวัด ใช้ในการสร้างความร่วมมือพัฒนา ส่งเสริมสินค้าชุมชน เพื่อตอบสนองการพึ่งตนเองของท้องถิ่นแนวทางการพัฒนาและการจัดการโดยชุมชนท้องถิ่น ด้านวิชาการ โดย ๑) หลักสูตรการสอนพระพุทธศาสนา และจิตวิทยาการแนะแนว คณะครุศาสตร์ มจร ๒) หลักสูตรพุทธ

	ศาสตรมหาบัณฑิต และหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพุทธจิตวิทยา มจร และ ๓) ศูนย์เรียนรู้พุทธวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยชุมชน ๑) ใช้ในการบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน อีกทั้งยังสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ไปอบรมถ่ายทอดให้กับนิสิตระดับปริญญาตรี หลักสูตรการสอนพระพุทธศาสนาและจิตวิทยาการแนะแนว คณะครุศาสตร์ มจร ในรายวิชาการสัมมนาการสอนพระพุทธศาสนา และการสอนการบริหารจิตและเจริญปัญญา ๒) ใช้ในการเรียนการสอนในระดับปริญญาโท และระดับปริญญาเอก ในรายวิชา “การวัดและการประเมินทางพุทธจิตวิทยาการศึกษา” และ “ระเบียบวิธีวิจัยทางพุทธวิทยา” เป็นการให้บริการวิชาการในลักษณะการสอน บรรยาย และให้คำปรึกษาเป็นงานวิจัยเพื่อต่อยอดโครงการวิจัย และการเผยแพร่ผลงานวิจัยและให้ความรู้ผ่านสื่อออนไลน์ ๓) ใช้ในการขยายผลรูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม) อีกช่องทางหนึ่ง ที่สามารถกระจายองค์ความรู้ได้ทั่วประเทศ เพื่อให้หมู่บ้านชุมชนอื่นใช้เป็นแบบอย่างได้
การเผยแพร่/ประชาสัมพันธ์	๑) จัดเวทีเสวนา เรื่อง แนวทางการส่งเสริมกิจกรรมชุมชนพุทธวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม)” ๒) จัดกิจกรรมการออกแบบการประกวดสื่อสร้างสรรค์สันติสุขของเยาวชนในพื้นที่ ๓) เผยแพร่วีดิทัศน์สรุปผลโครงการการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนาในพื้นที่ภาคกลางและภาคใต้ ผ่านทาง You Tube และเพจสารนครศีลธรรมราช ๔) บทความเรื่อง “การพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนาในพื้นที่ภาคกลางและภาคใต้” ในวารสารพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ประวัติคณะผู้วิจัย

๑. ประวัติหัวหน้าโครงการวิจัย

๑. ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) พระมหาเสรีชน นริสโร (พันธ์ประโคน)
ชื่อ - นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Phramaha Serichon Narissaro (Phanprakhon)
๒. ตำแหน่งปัจจุบัน: ผู้อำนวยการส่วนงานบริหารสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์
๓. หน่วยงานที่สังกัด: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๗๙ หมู่ที่ ๑ ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร/โทรสาร ๐-๓๕๒๔-๘๐๗๓ มือถือ ๐๘๗-๐๙๔-๑๐๓๐
E-mail : serichonptk@gmail.com
๔. ประวัติการศึกษา:
 - : นักธรรมชั้นเอก, เปรียญธรรม ๗ ประโยค
 - : พธ.บ. (ภาษาอังกฤษ) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕
 - : พธ.ม. (พระพุทธศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐
 - : พธ.ด. (พระพุทธศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๓
๕. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) : พระพุทธศาสนา
๖. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ
 - ๖.๑ หัวหน้าโครงการวิจัย: ชื่อโครงการวิจัย
 - ๑) โครงการวิจัย เรื่อง “การจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย” (วช./๒๕๕๖)
 - ๒) โครงการวิจัย เรื่อง “พุทธศิลป์ในอาเซียน: เส้นทางประวัติศาสตร์และการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์” (วช./๒๕๕๗)
 - ๓) โครงการวิจัย เรื่อง “การป้องกันและแก้ไขปัญหาละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤติศรัทธาของชาวพุทธตามหลักนิติปรัชญา” (วช./๒๕๕๘)
 - ๔) โครงการวิจัย เรื่อง “การพัฒนาเครื่องช่วยจับยึด และพลิกคัมภีร์ใบลานสำหรับการถ่ายภาพดิจิทัลเพื่อการอนุรักษ์” (วช./๒๕๖๑)
 - ๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและทำเสร็จแล้ว :
 - ๑) ผู้ร่วมวิจัยโครงการวิจัยเรื่อง “การศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศไทย” (รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์/๒๕๕๕/ทุน วช.)
 - ๒) ผู้ร่วมวิจัยโครงการวิจัยเรื่อง “การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างพลังการบริหาร” (ตีพิมพ์วารสารมหาจุฬาริชาการ ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ /๒๕๕๘/ทุน วช.)

๓) ผู้ร่วมวิจัยโครงการวิจัยเรื่อง “กระบวนการทัศน์พฤติกรรมทางจริยธรรมในสังคมไทย” (ตีพิมพ์ในเอกสารประกอบการสัมมนาผลงานวิจัยนานาชาติ ครั้งที่ ๗ ระหว่างวันที่ ๑๘-๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙ ณ วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เฉลิมพระเกียรติ/ทุน วช.)

๔) หัวหน้าโครงการวิจัย เรื่อง “การจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย” (ตีพิมพ์ในการประชุมวิชาการระดับชาติ “ปีทองวิชาการ’๕๘ : ๒๕ ปี มทส มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี” ระหว่างวันที่ ๓-๔ เมษายน ๒๕๕๘ ณ ชาโต เดอ เขาใหญ่ จ.นครราชสีมา/ทุน วช.)

๖.๓ ประสบการณ์อื่น:

๑) ปฏิบัติงานด้านการติดตามและประเมินผลคุณภาพงานวิจัยของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตั้งแต่ปีงบประมาณ ๒๕๕๒-๒๕๖๐

๒) จัดอบรมโครงการพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการวิจัยประจำสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ตั้งแต่ปีงบประมาณ ๒๕๕๒-๒๕๖๐

๓) จัดงานสัมมนาผลงานวิจัยนานาชาติของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มจร. ครั้งที่ ๑-๗

๔) อบรมโครงการ “การเขียนประเมินโครงการ” ระหว่างวันที่ ๒๔-๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๒ จัดโดยศูนย์สถิติและการวิจัย

๕) อบรมหลักสูตรการทำโครงการวิจัยในการปรับปรุงและพัฒนางานเพื่อเลื่อนระดับตำแหน่งชำนาญการพิเศษ รุ่นที่ ๓ ระหว่างวันที่ ๒-๔ กันยายน ๒๕๕๘ ณ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

๖) อบรม “วิทยากรหลักสูตรการพัฒนานักวิจัย” (Training for the trainers) (แม่ไก่) รุ่นที่ ๑๐ ระหว่างวันที่ ๗-๑๑ สิงหาคม ๒๕๕๘ จัดโดยสมาคมนักวิจัย

๗) วิทยากรโครงการอบรม “สร้างนักวิจัยรุ่นใหม่” (ลูกไก่) ระหว่างวันที่ ๗ - ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๙ ณ มหาวิทยาลัยรังสิต จังหวัดปทุมธานี

๘) วิทยากรโครงการอบรม “สร้างนักวิจัยรุ่นใหม่” (ลูกไก่) รุ่นที่ ๗ ระหว่างวันที่ ๒๑ - ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๙ ณ โรงแรมปรีณัฐ พาร์ค สวีท กรุงเทพฯ จัดโดยกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

๙. เกียรติบัตรรับรองเป็นวิทยากรหลักสูตรการพัฒนานักวิจัย (หมวดที่ ๒ การกำหนดโจทย์การวิจัย)

๒. ประวัติผู้ร่วมวิจัย

(๑) ชื่อ – นามสกุล (ภาษาไทย) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กมลาศ ภูวนาธิพงษ์
(ภาษาอังกฤษ) Asst.Prof Dr.Kamalas Phoowachathipong

(๒) หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน -

(๓) ประวัติการศึกษา นศ.บ. (ประชาสัมพันธ์) เกียรตินิยมอันดับ ๒

วท.ม.(จิตวิทยาพัฒนาการ)

พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)

(๔) ตำแหน่ง อาจารย์ประจำสาขาพุทธจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(๕) ที่อยู่ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เลขที่ ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐ โทรศัพท์ ๐๓๕-๒๔๘๐๐๐ มือถือ
๐๙๕-๕๕๖-๘๘๖๔ E-mail: kamalas2013@gmail.com

(๖) ประสบการณ์ในการสอน

- ระเบียบวิธีวิจัยทางจิตวิทยา
- การทดสอบและการประเมินทางจิตวิทยา
- จิตวิทยาผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ
- ระเบียบวิธีวิจัยและสถิติทางจิตวิทยา

(๗) ความเชี่ยวชาญพิเศษ

- ผู้ทรงคุณวุฒิสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มจร. รับผิดชอบตรวจสอบและประเมินผลงานวิจัยของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์
- คณะทำงานขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านการเมือง สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ (ร่างหลักสูตรระดับปริญญาตรี พุทธศาสนากับวัฒนธรรมประชาธิปไตย)
- วิทยากรร่วมอบรมกับผู้ต้องขังคดียาเสพติด
- โครงการพัฒนาชุดความรู้ เรื่องวัฒนธรรมพลเมืองประชาธิปไตยตามแนวพุทธในหัวข้อ : พระพุทธศาสนากับค่านิยมการมีจิตสาธารณะ

- โครงการอบรมแนวทางการดำเนินโครงการพัฒนาสมรรถนะพระสอนศีลธรรมตามแนวทาบัญญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- โครงการร่างแนวทางการจัดการเรียนรู้บูรณาการสาระเรียนรู้พระพุทธศาสนาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ และธรรมศึกษาชั้นตรี

(๘) ผลงานวิชาการ

หัวหน้าโครงการวิจัย

๑. โครงการวิจัยรับใช้สังคมท้อปเทรนด์สู่ท้อปมาสต์ (วินัย ใฝ่ดี มีจิตอาสาเพื่อสังคม) สนับสนุนจากบริษัทในเครือสหพัฒน์ฯ ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๑
๒. โครงการวิจัย การพัฒนาจิตและปัญญาแบบองค์รวมด้วยกระบวนการ Bio Feedback (โครงการชุด ปีงบประมาณ ๒๕๖๐) (โครงการย่อยที่ ๒ การพัฒนากิจกรรมเพื่อเสริมสร้างสุขชีวีตามแนวทางการพัฒนาจิตและปัญญาแบบองค์รวม The Development of Activity for Enhancing Bio Well Being based on Holistic Development of Mind and Wisdom) ปีงบประมาณ ๒๕๖๑
๓. ค่านิยมและพฤติกรรมต้นแบบการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ตามแนวพุทธจิตวิทยาบูรณาการของสามเณร Value and Behavioral Model of Consuming in Online Social Network Using Integration of Buddhist Psychology for Thai Novices ปีงบประมาณ ๒๕๕๙
๔. รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมและจิตวิทยาเชิงบวกที่มีต่อสุขภาวะองค์รวมแนวพุทธของครอบครัว ในชุมชนอาคารสูง เขตกรุงเทพมหานคร งบสนับสนุนสถาบันวิจัย ปีงบประมาณ ๒๕๖๐
๕. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของสาระการเรียนรู้หลักสูตรธรรมศึกษาและหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน ทุนอุดหนุนจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปี ๒๕๕๘
๖. การติดตามการปฏิบัติศาสนกิจของพระธรรมทูตสายต่างประเทศของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย The Monitoring Result of Religious Activities of Overseas Dhammaduta Bhikkhus Of Mahachulalongornrajavidyalaya University ปีงบประมาณ ๒๕๕๕

ผู้ร่วมวิจัย

๑. การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างพลังสำหรับผู้สูงอายุ Development of Promotion Elderly Active Ageing Model ปีงบประมาณ ๒๕๖๐
๒. การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างพลังสำหรับผู้สูงอายุ ปีงบประมาณ ๒๕๖๐

๓. โครงการวิจัย การพัฒนาจิตและปัญญาแบบองค์รวมด้วยกระบวนการ Bio Feedback (โครงการย่อยที่ ๒ การพัฒนากิจกรรมเพื่อเสริมสร้างสุขชีวีตามแนวทางการพัฒนาจิตและปัญญาแบบองค์รวม) (โครงการชุด ปีงบประมาณ ๒๕๖๐)

๔. การขับเคลื่อนการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา: นโยบายและแนวปฏิบัติเพื่อการพัฒนาสังคมสันติสุขอย่างยั่งยืน ปี ๒๕๖๐

๕. โครงการย่อย โครงการวิจัย (ภาษาไทย) อัตลักษณ์กับการท่องเที่ยว : ศึกษาการนำอัตลักษณ์มาใช้ในการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมของเมืองหลวงพระบาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ปีงบประมาณ ๒๕๖๐

๖. การสร้างและพัฒนาตัวชี้วัดความสุขของประชาชนตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ผู้ร่วมวิจัย ปี ๒๕๕๘

๗. การขับเคลื่อนการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา: นโยบายและแนวปฏิบัติเพื่อการพัฒนาสังคมสันติสุขอย่างยั่งยืน ปี ๒๕๖๐ (ผู้ร่วมวิจัย)

๙. บทความ

บทความทางวิชาการ

๑. บทความวิชาการเรื่อง ธรรมโมโลยีการตลาด การบูรณาการหลักพระพุทธศาสนาเข้ากับหลักการตลาด วารสารราชชมงคลล้านนา ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ เดือนมกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๑ (TCI ฐาน ๑)

๒. รูปแบบและกระบวนการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (วารสารมนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๑ หน้า ๖๓-๗๓) (TCI ฐาน ๒)

๓. การพัฒนาโปรแกรมการฝึกอบรมเพื่อสร้างสมรรถนะนักการตลาดในศตวรรษที่ ๒๑ ตามแนวพุทธจิตวิทยา วารสารสังคมปริทรรศน์ ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ (ฉบับพิเศษ) เมษายน-มิถุนายน ๒๕๖๑ หน้า ๓๓๕-๓๕๑ (TCI ฐาน ๑)

๔. ผลการพัฒนากระบวนการสร้างค่านิยมและพฤติกรรมต้นแบบการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ตามแนวพุทธจิตวิทยาของสามเณร (วารสารท้องถิ่น ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๓ กรกฎาคม-กันยายน ๒๕๖๑ หน้า ๔๐-๕๖. (TCI ฐาน ๑)

๕. รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมและจิตวิทยาเชิงบวกที่มีต่อสุขภาวะองค์รวมแนวพุทธของครอบครัวในชุมชนอาคารสูง เขตกรุงเทพมหานคร (Journal of MCU Nakhondhat Vol.5 No.2 (May – August 2018) (TCI ฐาน ๑)

๖. ธรรมโมโลยี-การตลาด พุทธศาสนากับงานบริหารการตลาด Dhammology Marketing use of Buddhist Dhamma in Maketing วารสารสุทธิปริทัศน์ ปีที่ ๓๒ ฉบับที่ ๑๐๓ ประจำเดือน กรกฎาคม-กันยายน ๒๕๖๑. (TCI ฐาน ๑)

๗. การเสริมสร้างจริยธรรมสำหรับผู้ต้องขังในเขตกรุงเทพมหานคร (วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๔ (ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๖๑) หน้า ๑๓๔๗-๑๓๖๑. (TCI ฐาน ๑)

๘. ค่านิยมและพฤติกรรมต้นแบบการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ตามแนวพุทธจิตวิทยาบูรณาการของสามเณร: ตีพิมพ์ในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร Journal of MCU Peace Studies ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๖๐)

๙. บทความวิจัย เรื่อง การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของสาระการเรียนรู้หลักสูตรธรรมศึกษาและหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน: ตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ (TCI ฐาน ๑) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตีพิมพ์เผยแพร่ ฉบับที่ ๓ ปี ๒๕๕๘

๑๐. THE EFFECT OF CHANGES OF VALUE AND BEHAVIOR MODEL OF CONSUMING IN ONLINE SOCIAL NETWORK USING INTEGRATION OF BUDDHIST PSYCHOLOGY FOR THAI NOVICES: ตีพิมพ์ใน JOURNAL OF INTERNATIONAL BUDDHIST STUDIES JIBS VOL.8 NO.1 : JUNE 2017.

บทความที่ตีพิมพ์ใน PROCEEDINGS

๑. “โครงการสุขชีวีวิถีพุทธ” ภายใต้ MOU ร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหิดล การประชุมระดับชาติ ครั้งที่ ๒ (MCU Congress II) วันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๖๑

๒. A Process of Buddhist Psychology for Encouraging Self-Sufficient Lifestyles in Community towards Sustainable Happiness Seventh International Conference On Religion & Spirituality in Society 2017 Special Focus : Understanding Globalism , Respecting Difference 17-18 April 2017 Imperial College London, London, UK.

๓. Value and Behavioral Model of Consuming in Online Social Network Using Integration of Buddhist Psychology for Thai Novices Seventh International Conference On Religion & Spirituality in Society 2017 Special Focus : Understanding Globalism, Respecting Difference 17-18 April ๒๐๑๗ Imperial College London, London, UK.

๔. The Process of the Consumptional Value as Cognitive Approach For Adolescents The 7th International Buddhist Research Seminar on cultural geography in Buddhism IBRS 2016 will be held in Nan province, Thailand during February 18-20, 2016.

๓. ประวัติผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ	: นายสุกิจจ์ บุตรเคน
วันเดือนปีเกิด	: -
ที่อยู่	: ๕๙๘ หมู่ ๑ ต.ลำนารายณ์ อ.ชัยบาดาล จ.ลพบุรี ๑๕๑๓๐
ที่ทำงาน	: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๗๙ ม.๑ ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
E-mail Address	: somcu371@gmail.com
การศึกษา	นักธรรมเอก ๒๕๖๑ ปริญญาโท คณะ สังคมศาสตร์ สาขาวิชา การพัฒนาสังคมมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยานิพนธ์ เครือข่ายการจัดการพื้นที่มรดกโลกขององค์กรด้านวัฒนธรรมในสังคมไทย : พื้นที่นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาและเมืองบริวาร (ทุนอุดหนุนการวิจัย ระดับบัณฑิตศึกษา ปี ๒๕๖๐) ๒๕๕๘ ปริญญาตรี คณะ สังคมศาสตร์ สาขาวิชา สังคมวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (เกียรตินิยมอันดับสอง)
ประวัติการทำงาน	๒๕๖๐ นักจัดการงานทั่วไป (ลูกจ้างชั่วคราว) ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ (งานวารสารวิชาการ) ๒๕๕๙ นักจัดการงานทั่วไป (ลูกจ้างชั่วคราว) ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ (งานวารสารวิชาการ) ๒๕๕๘ – ๒๕๖๐ เจ้าหน้าที่บริหารโครงการพระนิสิตพระธรรมทายาทเพื่อการพัฒนาสังคม (พทย.) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ประสบการณ์ด้านงานวิจัย	รูปแบบการส่งเสริมและการปฏิบัติต่อศาสนาในประเทศไทยและสิงคโปร์ (ผู้ประสานงาน) วัฒนธรรมข้าว : แนวคิดและการจัดการบนฐานทุนทางสังคมและพระพุทธศาสนา (ผู้ร่วมวิจัย)